

DIE MAATSKAPLIKE IMPLIKASIES BY DIE
TOEPASSING VAN ARTIKEL 16 VAN WET 23 VAN 1957

J.J.F.C. Heydenrych

Skripsie goedgekeur ter verkryging van die
graad van Magister in Sosiologie aan
die Universiteit van Stellenbosch

Promotor: Prof. S.P. Cilliers

Stellenbosch

November 1968

BEDANKINGS AAN:

Prof. S.P. Cilliers : Leermeester en Promotor

Mev. M. van Heerden : Tikster

Die Beheerlanddros : Kaapstad

Die Beheerlanddros : Bloemfontein

Die Beheerlanddros : Pretoria

Redakteurs, Bibliotekaresse en Biblioteekassistentente -

: Die Burger

: Die Transvaler

: Die Oosterlig

: Die Vaderland

: Die Volksblad

: Die Banier

: The Cape Times

: The Cape Argus

: The Rand Daily Mail

: The Star

: The Pretoria News

: The Natal Mercury

: The Eastern Province Herald

: The Daily Dispatch

: The Friend

Die Argivaris en Personeel : Kaapstad

Die Bibliotekaris en Personeel: Suid-Afrikaanse
Openbare Biblioteek, Kaapstad

Die Direkteur en Personeel: Buro vir Statistiek,
Pretoria

Dr. J.A. Heese: vir beskikbaarstelling van verslae
oor genealogiese navorsing

November 1968

J.J. F.C. Heydenrych

INHOUDSOPGAWE

<u>DIE STUDIE : OMSKRYWING</u>	(vi)
--------------------------------------	------

<u>HOOFSTUK I: RASSEVERMENGING IN SUID-AFRIKA</u> <u>HISTORIESE OORSIG</u>	1
---	---

1. Inleiding	1
2. Vermenging voor 1652	2
3. Vermenging na 1652	4
4. Persone en omstandighede	4
(a) Die blanke nedersetters	4
(b) Die slawe	6
(c) Die Hottentotte	8
(d) Die Boesmans	9
(e) Die Bantoe	9
5. Die aard van die interaksie	10
6. Gevolgtrekkings en algemene bespreking ...	14

<u>HOOFSTUK II: DIE PROSES VAN BIOLOGIESE VERMENG-</u> <u>ING</u>	19
--	----

1. Inleiding	19
2. Enkele oorsake van rassevermenging	19
(i) Die afwesigheid van kleurbewust-	
heid	19
(ii) 'n Tekort aan blanke vroue	19
3. Die proses	20
A.(i) Buite-egtelike geslagsverkeer met	
slavinne	21
A.(ii) Huwelike met slavinne	23
B.(i) Buite-egtelike geslagsverkeer met	
Hottentotvrouens	24
B.(ii) Huwelike met Hottentotvrouens	25
C. Geslagsverkeer tussen blank en Boesman	27
D. Omgang met Bantoevrouens	28
4. Ander vorme van vermenging	29
5. Enkele gevolge van biologiese assimilasië	30
6. Gevolgtrekkings	32

<u>HOOFSTUK III: MAATREËLS OM ONTUG TE BEHEER</u>	
<u>EN TE BEKAMP</u>	33
1. Inleiding	33
2. Die eerste fase van ontugwetgewing	33
3. Kommentaar: feite en motiewe	36
4. Samevatting 1652-1803	38
5. Inleiding tot die tweede fase van ontugwetgewing	40
6. Die tweede fase van ontugwetgewing	42
A. Huwelikswetgewing	42
(i) Die Kaapprovinsie	42
(ii) Natal	44
(iii) Die Oranje-Vrystaat	44
(iv) Transvaal	45
B. Ontugwetgewing	45
(i) Die Kaapprovinsie	45
(ii) Die Oranje-Vrystaat	46
(iii) Natal	47
(iv) Transvaal	48
7. Verskille en ooreenkomste	49
8. Kommentaar	52
<u>HOOFSTUK IV: ONTUGWETGEWING SEDERT UNIEWORDING</u>	54
1. Inleiding	54
2. Die derde fase van ontugwetgewing	56
A. (1) Die Ontugwet, 1927 (Wet 5 van 1927)	56
(2) Die motiewe	57
B. (1) Die Wet op Gemengde Huwelike, 1949	59
(2) Argumente vir en teen	60
C. (1) Die Ontug-wysigingswet, 1950	62
(2) Die implikasies	64
D. (1) Die Ontugwet, 1957	66
3. Kommentaar: die derde fase van ontugwetgewing	68
4. Standpunte teen die Ontugwet	69

<u>HOOFSTUK V: ONTUG AS MAATSKAPLIKE VERSKYNSEL</u>	74
1. Inleiding	74
2. Is ontug moontlik?	76
3. Ander vorme	80
4. Hoe word kontak gemaak?	81
5. Die rol van drank, geld en tussengangers ..	82
6. Gevolgtrekkings	84
 <u>HOOFSTUK VI: ONTUG AS MISDAAD: DIE SYFERS</u> <u>EN DIE MENSE</u>	85
1. Inleiding	85
2. Die syfers	85
A. Vervolgings	85
(i) Vervolgings weens oortreding van die Ontugwet volgens ras en ge- slag	85
(ii) Vervolgings: Blanke mans en alle nie-blanke vroue	89
(iii) Vervolgings: Nie-blanke mans en blanke vroue	90
B. Veroordelings	92
(i) Veroordelings weens oortreding van artikel 16 van die Ontugwet, volgens ras en geslag	92
(ii) Vervolgings en veroordelings vol- gens ras en geslag en persentasie van elke kategorie wat veroordeel is	94
(iii) Afname in veroordelings van blanke mans	97
(iv) Afname in veroordelings van blanke vroue	102
(v) Die bydrae van blanke vroue en nie- blanke mans tot veroordelings krag- tens die Ontugwet	105
(vi) Kommentaar aangaande afnames in vervolging en veroordeling	107
3. Die mense	107
A. Blankes	107
(i) Huwelikstatus en veroordeelde blanke mans	107
(ii) Die ouderdomstruktuur van ver- volgde en veroordeelde blankes	109

HOOFSTUK VI (vervolg)

(iii)	Opvoedkundige status van veroordeelde blanke mans	112
(iv)	Beroepstatus van veroordeelde blankes - beide geslagte	114
(v)	Misdaadrekords van veroordeelde blanke mans	116
(vi)	Kommentaar	119
(vii)	Die nasionaliteite van vervolgddes ..	121
(viii)	Aanvullende opmerkings met betrekking tot die "tipe" persoon vervolgt en/of veroordeel	125
B.	Nie-blankes	130
(i)	Misdaadrekords van veroordeelde nie-blankes	130
(ii)	Beroepstatus	131
(iii)	Ander nie-blankes	133
4.	Gevolgtrekkings	133

HOOFSTUK VII: REAKSIE OP DIE TOEPASSING VAN DIE WET

	<u>DIE WET</u>	135
1.	Deur persone vervolgt	135
A.	Selfmoord of poging tot selfmoord	135
B.	Moord of manslag en selfmoord	137
C.	Strafbare manslag	138
D.	Ander gevaarlike handeling	138
E.	Vlugtelinge	139
F.	Die ander sy	140
2.	Reaksie deur die publiek	140
3.	Reaksie deur die pers	141
4.	Kommentaar	146
5.	Reaksie deur landdroste en regters	147
6.	Neweprodukte	148
(i)	Egskeiding	148
(ii)	Ontslag en verlies aan inkomste ...	149
(iii)	Verhuising	149
(iv)	Afdreiging	149
(v)	Onderhoud van buite-egtelike kinders	150
(vi)	Die effek van publisiteit	151
7.	Gevolgtrekkings	157

<u>HOOFSTUK VIII:</u>	<u>SOSIOLOGIESE VERANTWOORDING I:</u>	
	<u>ONTUG AS AFWYKENDE GEDRAG</u>	162
1.	Algemene oriëntering	162
2.	Afkeur van rassevermenging in Suid-Afrika: institusionalisering van die norm	170
3.	Afwyking van die norm: die oortreders	180
4.	Waarom afwyking?	188
	(1) Kulturele doelstellinge	194
	(2) Persoonlike kwaliteite, optrede of prestasie, en besittings	202
5.	Die implikasies van afwyking vir die oortreder	204
<u>HOOFSTUK IX:</u>	<u>SOSIOLOGIESE VERANTWOORDING II:</u>	
	<u>DIE LENS WAARDEUR DIE AFWYKENDE</u>	
	<u>GESIEN WORD</u>	208
1.	Inleiding	208
2.	Faktore wat evaluasie bepaal	208
	(i) Lidmaatskap van 'n bepaalde kol- lektiwiteit	208
	(ii) Identifiseerbaarheid en die pro- sedures om formele identifikasie te bewerkstellig	212
	(iii) Die gevolge van vervolging vir die oortreder	214
	(iv) Buite-huwelikse seks en prostitusie	216
	(v) Rasseverhoudinge in die verlede	218
	(vi) Rasseverhoudinge in die toekoms	221
	(vii) Parallele ontwikkeling en apart- heid	226
<u>HOOFSTUK X:</u>	<u>SOSIOLOGIESE VERANTWOORDING III:</u>	
	<u>DIE BEHEER VAN ONTUG</u>	232
1.	Inleiding	232
2.	Teorieë met betrekking tot afwykende gedrag	232
3.	Beheer	237
	(1) Sigbaarheid en identifikasie en die gebruik van offisiële statistiek	242
	(2) Problematiek: beheer oor beheer	245
4.	Samevatting van vernaamste gevolgtrekkings	252
5.	Enkele aspekte vir verdere studie	257
<u>BIBLIOGRAFIE</u>		259

DIE STUDIE : OMSKRYWING

1. Die onderwerp

Geslagsverkeer tussen blank en nie-blank is 'n aktuele onderwerp vir bespreking in Suid-Afrika. Nogtans is hierdie fenomeen, as een van 'n verskeidenheid van onderskeibare wetlike strafbare toonsettinge van maatskaplike, persoonlike en kulturele spanning of druk, feitlik on-aangeraak deur navorsers. Die onderhawige verhandeling is die resultaat van 'n sosiologiese ondersoek na die pogings van die Staat om seksuele omgang tussen die blanke en nie-blanke rasse-groepe te beheer en te bekamp - met besondere verwysing na die maatskaplike implikasies by die toepassing van artikel 16 van die Ontugwet, 1957 (Wet 23 van 1957).

2. Uiteensetting van die verslag

Die verslag neem 'n aanvang met 'n historiese oorsig oor die verskynsel van rassevermenging hier te lande, beginnende by 'n kort beskrywing van die bevolkingsgroepe wat 'n bydrae gelewer het, die aard van die interaksie tussen hulle, en die proses van vermenging van blank, slaaf, Hottentot, Boesman en Bantoe. Hierna volg 'n uiteensetting van die vroegste maatreëls wat van owerheidsweë daargestel is om seksuele verkeer tussen blank en nie-blank te bekamp, tot en met die aanname van die huidige Ontugwet. Vir sover dit die betrokke maatreëls betref, is veral gepoog om ten opsigte van elk daarvan helderheid te kry aangaande die maatskaplike omstandighede en faktore wat daartoe aanleiding gegee het en die politieke motiewe

vir die noodsaaklikheid van iedere afsonderlike stap, asook 'n samevatting van enkele belangrike, maar mislukte argumente téén die daarstelling van wetlike maatreëls om geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn te beheer.

'n Skets van ontug as komtemporêre maatskaplike verskynsel volg - dit wil sê, van die omstandighede wat dit moontlik maak, van die plekke waar dit voorkom en van die wyses waarop kontak vir die doel van ontug bewerkstellig word. Hierdie „beeld" word in 'n daaropvolgende hoofstuk (VI) uitgebou tot 'n redelik omvattende oorsig oor die fenomeen soos dit weerspieël word in die offisiële statistiek vir die jare 1958-1966 aangaande vervolgings en veroordelings van persone volgens ras, geslag, ouderdom, huwelikstaat, en beroep- en opvoedkundige status. Hierdie gegewens word toegelig en aangevul met inligting uit hofrekords en persberigte.

Hoofstuk VII behandel die indiwiduele en openbare reaksie op die toepassing van die Wet. Aangesien die betrokke gegewens tot groot hoogte bevestigend is van sekere argumente teen die Ontugwet, word hierdie deel van die verslag afgesluit met 'n breë samevatting van die maatskaplike implikasies by die toepassing van die Wet - meer bepaald artikel 16, en enkele punte wat, op grond van die feite en gevolgtrekkings, as 'n basis kan dien vir 'n sosiologiese interpretasie van en oriëntasie tot die Wet as maatreël om ontug te beheer. Hierdie sosiologiese „besinning" is in drie dele verdeel, soos volg:

Hoofstuk VIII, Sosiologiese Verantwoording I, bied 'n kort

oriëntering tot die studie van afwykende gedrag, gevolg deur 'n terugblik oor die historiese omstandighede wat 'n rol gespeel het by die ontstaan en vaslegging of institusionalisering van die norm wat onderliggend is aan die verbod op geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn, en 'n poging tot beantwoording van die vraag na hoe sterk die norm geïnstitusioneel is, met verwysing na die moontlike denkwyses ten opsigte van die Wet soos by die verskillende etniese kollektiwiteite gevind mag word. Dit word opgevolg deur 'n analitiese klassifikasie van verskillende kategorieë van oortreders van die wet; 'n bespreking van enkele maatskaplike situasies en omstandighede wat tot oortreding mag lei - beide ten opsigte van die oortreding as handeling en as rol. Wat laasgenoemde betref, word spesifiek gepoog om die differensiële aandeel van die verskillende rassegroepe in vervolging en veroordeling toe te lig.

In Sosiologiese Verantwoording II in Hoofstuk IX word 'n oorsig gegee van moontlike wyses waarop daar deur die publiek na die afwykende of oortreder gekyk word, teen die agtergrond van eersgenoemde se konsepsie van die omvang van ontug, van die verwantskap tussen ontug en prostitusie en teen die agtergrond van historiese, huidige en toekomstige verhoudinge tussen blank en nie-blank. Aandag word ook gegee aan prosesse van maatskaplike verandering en die invloed wat dit in die toekoms mag uitoefen op die algemene denke oor, en die evaluasie van die Wet as maatreël om ontug te bekamp.

Insoverre die beheer van afwykende gedrag nou verwant is aan

teorieë omtrent die oorsake daarvan, neem Sosiologiese Verantwoording III in Hoofstuk X 'n aanvang met 'n oor-sig oor teorieë omtrent afwykende gedrag, gevolg deur 'n bespreking van die Ontugwet as beheermaatreël, met besondere verwysing na die probleme wat ondervind word insoverre vervolgings en veroordelings kragtens die Wet die basis moet vorm vir die maak van gevolgtrekkings aangaande die geslaagdheid al dan nie van die wet om ontug te beheer, en ten opsigte van die problematiek wat inherent is aan formele beheer van geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn. Dit bring ons by 'n samevatting van die vernaamste gevolgtrekkings waartoe skrywer gekom het in sy studie van die maatskaplike implikasies by die toepassing van artikel 16 van Wet 23 van 1957.

3. Probleme

Ernstige probleme is ondervind met betrekking tot die insameling van gegewens. In dié verband moet gemeld word dat oorspronklik beoog is dat die uiteindelijke gevolgtrekkings aangaande die maatskaplike implikasies van die toepassing van die Wet tot groot hoogte gestaaf sou kon word deur materiaal wat deur middel van 'n empiriese ondersoek ingewin sou word omtrent die huislike omstandighede van 'n aantal blanke mans wat kragtens die Ontugwet veroordeel is. Vir hierdie doel is in 1962 'n rekord opgestel van al die gevalle van mans wat gedurende 1961 in die vier landdrosdistrikte van Kaapstad en voorstede veroordeel is. Weinig van die verlangde huisadresse kon egter uit die hofrekords verkry word. Hier-

die probleem sou oorbrug word deur die adresse van die ooreenstemmende polisierekords te verkry. Dié poging het egter skipbreuk gely toe die Kommissaris van Polisie beslis het dat die interne beleid van die Suid-Afrikaanse Polisie en Speurdiens, naamlik dat geen adresse en inligting van betrokkenes by ondersoeke aan buitestaanders verskaf sal word nie, gehandhaaf moet word. Ander pogings om 'n voldoende aantal adresse te verkry, was vrugteloos, met die gevolg dat die beoogde ondersoek nie uitgevoer kon word nie en besluit is om die studie te staak.

Toe daar met die latere voortsetting besluit is om 'n aantal hofrekords uit Bloemfontein en Pretoria, en ook 'n groter aantal uit Kaapstad, in te sluit, is wel meer adresse verkry. Teen daardie tyd het 'n gebrek aan tyd en geld egter verhoed dat 'n aantal wydverspreide plekke besoek kon word in 'n poging om die oorspronklike oogmerk te bereik.

HOOFSTUK I

RASSEVERMENGING IN SUID-AFRIKA: HISTORIESE OORSIG

1. Inleiding

'n Volledige studie van bloedvermenging as historiese verskynsel sou niks minder behels as 'n ondersoek na die leefwyses of maatskaplike gedrag van 'n ontelbare aantal mans en vrouens nie, want, soos De Kiewiet dit stel:

In social and economic history the infinitesimal events of the daily round of eating, working and resting become significant happenings, and the total life of a community is seen to depend upon numberless men and women who lived obscure lives and lie in unremembered graves. 1)

Die onmoontlikheid van so 'n taak laat slegs een alternatief, naamlik dié van veralgemening, wat in hierdie studie inhou die maak van veralgemenings omtrent geslagsverkeer tussen blanke en nie-blanke persone insoverre dit betrekking het slégs op Suid-Afrikaanse gebeure. Hierdie kwalifikasie is van belang, daar van die veronderstelling uitgegaan moet word dat verskillende ondersoekers na die aard van 'n bepaalde verskynsel in verskillende samelewings uiteenlopende resultate mag vind namate die empiriese omstandighede verskil. In die lig hiervan word dus nie daarop aanspraak gemaak dat veralgemenings in die onderhawige werk op so 'n hoë vlak van abstrahering geskied dat dit universele toepassing moontlik maak nie. Hiermee word nie bedoel dat sommige wetmatighede wat ten opsigte van die plaaslike situasie vas-

1) De Kiewiet, C.W.: A History of South Africa, 1942, p. v.

gelê mag word, nie ook tot 'n mate 'n universele karakter sal dra nie. Wat egter beklemtoon moet word, is dat die onderhawige studie onder geen omstandighede poog om 'n sosiologiese teorie omtrent die aard van biologiese vermenging tussen blank en nie-blank daar te stel nie.

2. Vermenging voor 1652

Die vraag ontstaan onmiddellik na wanneer vermenging tussen blank en nie-blank, waarvan die voorkoms as heuristiese uitgangspunt reeds aanvaar is, wel op Suid-Afrikaanse bodem 'n aanvang geneem het. Hierdie vraag kan slegs beantwoord word deur 'n blik te werp op die vroegste kontak tussen blank en nie-blank hier te lande.

In 1652 stig die Hollands-Oos-Indiese Kompanjie 'n versingspos aan die Kaap. Met sy aankoms hier maak Jan van Riebeeck en sy volgelinge kontak met die inheemse Strandlopers, en van nou af volg permanente kontak tussen die blanke nedersetters en die inheemse Hottentotte.²⁾

Hoewel vir die eerste keer van permanente aard, was hierdie kennismaking egter nie die eerste ontmoeting tussen Europeane en lede van die inheemse bevolkings nie.

Reeds op sy historiese vaart om die Kaap in 1488 maak Dias met die Hottentotte kennis en word een van laasgenoemde in 'n skermutseling doodgeskiet te Mosselbaai.³⁾

In 1497 het dit Da Gama geluk om vriendskaplike betrek-

2) Bruwer, J.P.: Die Ontstaan van die Kleurlinge: 'n Volkekundige en Historiese Oorsig, Ongepubliseer, 1959, p. 47.

3) Van der Walt, A.J.H., Wiid, J.A. en Geyer, A.L.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel I, 1951, p. 7.

kinge met die Hottentotte aan te knoop - onmiddellik opgevolg deur vyandelikhede.⁴⁾ In simboliese sin was suidelike Afrika dan ook wat die vroegste maatskaplike verhoudings tussen vreemdelinge en die inheemse bevolkings betref, tegelyk Cabo de Boa Esperance en Cabo Tormentoso.

Dit word aanvaar dat gemelde gevalle histories die eerste kontak verteenwoordig tussen vreemde elemente en die eertydse inheemse bewoners. Hiermee word die moontlikheid en selfs die waarskynlikheid dat daar wel vroeëre ontmoetings was, nie uitgesluit nie. Daar bestaan verskeie verhale uit die antieke wêreld waarin melding gemaak word van die omseiling van Afrika.⁵⁾ Bewyse van die sukses van sodanige reise is egter uitgesluit.⁶⁾

Hoe dit ook sy, in die halfeeue voor Van Riebeeck se koms het skepe van Europa gereeld die Suid-Afrikaanse kus aangedoen en het Europeërs met die inheemse bewoners in aanraking gekom. Een van die kenmerke van hierdie kontak was gewelddadige botsings, waarvan die moord op d'Almeida en 50 manskappe in 1510 'n voorbeeld is.⁷⁾ Hierbenewens was die kontak egter van so 'n aard dat van die Hottentotte selfs die Europese tale begin praat het, take hier te lande verrig het en Europese name onder hulle posgevat het.⁸⁾ Bloedvermenging as gevolg van hierdie spo-

4) Ibid., p. 11.

5) Mockford, J.: Here are South Africans, 1944, p. 11.

6) Cole, Monica M.: South Africa, 1961, p. 99.

7) Gie, S.F.N.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel I, 1955, p. 20.

8) Cruse, H.P.: Die Opheffing van die Kleurlingbevolking, 1947, p. 47.

radiese omgang voor Van Riebeeck se tyd was waarskynlik van baie geringe omvang, maar daar bestaan gronde voor om aan te neem dat dit wel plaasgevind het.⁹⁾

3. Vermenging na 1652

Insoverre ons aandag op rassevermenging toegespits is, sou volstaan kon word met 'n aantal verwysings na sodanige gevalle. Dit is egter noodsaaklik dat ook die agtergrond waarteen hierdie gebeure afgespeel het, verstaan sal word. Hiervoor is kennis nodig aangaande die persone wat met mekaar in aanraking gekom het, die omstandighede waaronder hulle geleef het en die aard van interaksie wat tussen hulle plaasgevind het.

4. Persone en omstandighede

(a) Die blanke nedersetters

In teenstelling met wat skynbaar algemeen aanvaar word, is 'n saaklike beskrywing van die eerste blanke nedersetters en hulle onmiddellike nakomelinge nie so voor-die-hand-liggend nie. Die rede hiervoor is die wyse waarop die Kompanjie sy manskappe vir sy oorsese diens in diens geneem het.

The method of enlistment exercised no choice of type. The Company needed so many men. It took them whatever they were and of whatever nationality, and they were procured by a combination of black-mail and press-gang. 10)

Die tipe man wat op hierdie wyse in diens geneem is, was oënskynlik nie die room van die Europese volke nie.

9) Bruwer, J.P.: Loc. cit.

10) Spilhaus, M.W.: The First South Africans, 1949, p. 65.

Hulle was veelal manne „reduced by misfortune, others by frivolity and dissoluteness." 11) Van Riebeeck se manskappe was waarskynlik nie op 'n ander wyse in diens geneem nie. hulle het waarskynlik nie 'n ander „tipe" verteenwoordig nie, en was klaarblyklik „just as raw as the world has ever seen." 12)

Soos by die H.O.I.K. se ander oorsese handelstasies, sou die lewe aan die Kaap nie rooskleurig wees nie. Die vreemde omgewings- en klimaatstoestande het dan trouens die beginjare hier uiters bemoeilik, soveel so dat hongersnood telkens gedreig het „wanneer de levensmiddelen opraackten, en de retoerschepen de Kaap voorbijzeilden." 13) Om hierdie posisie te verlig, het Van Riebeeck besluit om plase aan sekere kompanjie-amptenare uit te gee. Die boerdery was egter so ondoeltreffend dat die Kompanjie se skepe selfs die eerste Vryburgers vir 'n aantal jare van voorrade moes voorsien. 14)

„Life for those first freemen was indescribably hard," 15) maar, sou die ongewone en ongunstige fisiese omstandighede hiervoor en vir die gevolglike swak boerdery verantwoordelik wees, sou dit waarskynlik nie die uitsluitlike rede wees nie.

11) Mentzel, O.F.: Life at the Cape in the Mid-Eighteenth Century, 1920, p. 13.

12) Laidler, P.W.: The Growth and Government of Cape Town, 1939, p. 1.

13) Godee-Molsbergen, E.C.: De Stichter van Hollands Zuid Afrika, 1912, p. 89.

14) Van der Walt, A.J.H., Wiid, J.A., en Geyer, A.L.: Op. cit., pp. 62 en 75.

15) Spilhaus, M.W.: Op. cit., p. 8.

... the reason being that very many of the inhabitants are given to immoderate consumption of wine, so much that they neglect the whole of their lands. 16)

In 1660 al het admiraal Von Almonde erken dat Van Riebeeck „met een deel ongenoeghsaem en ongebonden volck en canalie opgescheept zift ...” 17) dog 'n krasser oordeel het in 1662 gevolg toe die grootste gedeelte van die Vryburgers deur Zacharias Wagenaar beskryf is as „versopene luije lompe vlegels.” 18)

(b) Die slawe

Weens die tekort aan arbeiders het Van Riebeeck reeds in Mei 1652 'n versoek gerig dat slawe ingevoer moes word. Laasgenoemde is egter geweier en dit was nie voor Maart 1658 dat die Amersfoort met 174 Angola-slawe sou aankom nie. 'n Paar weke later het die Hasselt 228 slawe uit Guinea gebring, en van nou af sou daar jaarliks honderde nuwe slawe kom - „strange, despondent people they were, full of apprehension and fear ...” 19) Hierdie was egter nie die eerste slawe hier te lande nie. Daar was reeds enkele manlike en vroulike slawe in privaatbesit aan die Kaap. 20)

Slawe van die Ooste was hoofsaaklik afkomstig uit Indië, Ceylon en die Maleise Skiereiland. Onder hulle was daar hoogs geskoolde ambagsmanne. 21)

16) Ibid., p. 14.

17) Godee-Molsbergen, E.C.: Op. cit., p. 118.

18) Ibid., p. 121.

19) De Kock, Victor: Those in Bondage, 1950, p. 17.

20) Godee-Molsbergen, E.C.: Op. cit., p. 102.

21) Marais, J.S.: The Cape Coloured People, 1939, p.2.

Die meeste slawe het egter van Oos-Afrika gekom, veral van Madagaskar en Mosambiek. Die bydrae van Wes-Afrika was gering, maar is later aangevul deur sg. „Prize Negroes“, d.w.s. Negers wat deur Britse skepe van slaweskepe buitgemaak is, en van wie daar tussen 1808 en 1816 ongeveer 2000 na die Kaap gekom het.²²⁾

In Van Riebeeck se tyd is die slawe wat nie deur die Vryburgers of individuele persone gekoop is nie eers in die Fort en later in 'n spesiaal opgerigte gebou gehuisves. Die akkommodasie was so swak dat die slawe in 1662 self daaroor gekla het, en teen 1679 was die gebou waarin hulle gehuisves was so bouvallig dat dit nie meer gerepareer kon word nie.²³⁾ Die slawe moes uitputtende werk doen terwyl hulle voeding van swak gehalte was en hulle kleding waarskynlik nog skraler.²⁴⁾ Die gevolg was dat die sterftesyfer geweldig hoog was.²⁵⁾

Die straf wat opgelê is aan slawe wat oortree het, was in die gees van die tyd. In 1673, bv. is 'n aantal gedroste slawe wat gevang is, geslaan en gebrandmerk en is hulle ore afgesny.²⁶⁾ Op 2 Junie 1712 is 'n slaaf gevonnissen om lewendig verbrand te word - 'n heeltemal ongewone vorm van straf aan die Kaap - terwyl 'n slavin in 1713 veroordeel is om verwurg te word.²⁷⁾ „'n Sorgvuldige studie van die slawewette bring die onbevooroor-

22) Bruwer, J.P.: Op. cit., p. 56.

23) Cruse, H.P.: Op. cit., pp. 205 en 206.

24) Ibid., p. 72.

25) Laidler, P.W.: Op. cit., pp. 5 en 16.

26) Cruse, H.P.: Op. cit., p. 74.

27) Boëseken, A.J.: Die Nuusbode, p. 96.

deelde leser sterk onder die indruk van die vernederende posisie wat die slawe moes beklee. Hulle is nie alleen anders gestraf nie, maar baie wreder.²⁸⁾ Maar dit word algemeen aanvaar dat die Kaapse slawe goed behandel is in vergelyking met die behandeling wat slawe in ander dele van die wêreld ontvang het.²⁹⁾

(c) Die Hottentotte

Met betrekking tot die rassiese herkoms van die Hottentotte bestaan daar groot onsekerheid. Op grond van die sterk fisiese ooreenkoms, die taal, godsdiens en gebruike, word egter aanvaar dat hulle rassies onweerlegbaar verwant was aan die Boesmans.

The most plausible theory of the racial origin of the Hottentots may therefore be that they have sprung out of a mixture of the old Bushman population of East Africa with an early immigration there of Hamites, who gave them their cattle and those peculiarities of language by which they are distinguished from the modern Bushman. 30)

Die Hottentotbevolking was georganiseer in 'n aantal stamme met kapteins aan die hoof. Hulle het geen landbou beoefen nie, maar het baie beeste en skape besit. Omdat hulle voortdurend na beter weivelde moes soek en dus uit die aard van die saak 'n nomadiese bestaan gevoer het - waarby die jag 'n belangrike plek ingeneem het - het hulle geen houvas op die grond gehad nie. Teen 1652 was hulle versprei oor groot dele van suidelike Afrika.³¹⁾

28) Cruse, H.P.: Op. cit., p. 74.

29) Marais, J.S.: Op. cit., p. 162.

30) Schapera, I.: The Khoisan Peoples of South Africa, 1930, herdruk 1951, p. 43.

31) Bruwer, J.P.: Op. cit.
cf. ook Bruwer in Wes-Kaapland - 'n Sosio-Ekonomiese Studie, pp. 102-103.

Jan van Riebeeck, wat die Kaap al in 1648 besoek het, het geensins 'n goeie indruk van die Hottentotte gehad nie. Reeds voor die stigting van die verversingspos het hy hulle beskryf as „niet te vertrouwen maar een brutale hoop sonder concientie levende ...” 32)

(d) Die Boesmans

Teorieë omtrent die herkoms van hierdie mense is grootliks hipoteties van aard. As gevolg van vermenging met die Hottentotte en die Bantoe het hulle as biologiese homogene groep geleidelik van die toneel verdwyn en slegs dun versprei oorgebly in die landstreek suid van die Sambesi.³³⁾

Die Boesmans het geen politieke eenheid gevorm nie en hulle enigste vorm van maatskaplike organisasie het bestaan uit families wat saam gegroepeer is. Hulle het geen vee besit nie en ook geen landbou beoefen nie. Hulle was in die eerste plek swerwende jagters en het verder van veldkos en insekte gelewe.³⁴⁾

(e) Die Bantoe

Net soos by die Hottentotte en Boesmans, is daar geen waterdigte teorie omtrent die rassiese herkoms van die Bantoe nie.

The considerable variety of somatic types among the Bantu shows them to be a congeries of people

32) Gie, S.F.N.: Op. cit., p. 47.

33) Bruwer, J.P.: Op. cit.
cf. ook Bruwer in Wes-Kaapland - 'n Sosio-Ekonomiese Studie, p. 102.

34) Marais, J.S.: Op. cit., p. 13.

rather than a homogeneous racial group. 35)

Volgens Dart het die Bantoe sy oorsprong in Noord-Afrika gehad, waarvandaan hulle teen die einde van die sesde eeu suidwaarts begin trek het.³⁶⁾

Die uitstaande kenmerk van die Bantoe se maatskaplike organisasie was die stam, wat gewoonlik uit 'n paar duisend persone bestaan het. Van die inheemse rassegroepe wat die blankes sou teëkom, was die Bantoe die enigste wat, naas die veeboerdery, ook die landbou beoefen het.³⁷⁾

5. Die aard van die interaksie

Die vorm wat die interaksie tussen blankes en nie-blankes sou aanneem, kan nie in die regte perspektief gesien word sonder insig in die politieke en ekonomiese agtergrond waarteen dit sou plaasvind nie.

Die H.O.I.K. se opdragte aan sy amptenare wat die versingspos aan die Kaap moes aanlê, sou 'n onuitwisbare stempel afdruk op die verhouding tussen blank en nie-blank hier te lande.³⁸⁾ Die Kompanjie se hoofmotief was wins ³⁹⁾ - 'n onmiskenbare dryfveer agter Van Riebeeck se eerste opdrag op 9 April 1652, naamlik dat:

35) Wellington, John H.: Southern Africa, Vol. II, 1960, p. 241.

36) cf. Schapera, I.: The Bantu Speaking Tribes of South Africa, 1937, p. 7.

37) Ibid., p. 137.

38) MacCrone, I.D.: Race Attitudes in South Africa, 1937, p. 19.

39) Van Jaarsveld, F.A.: The Awakening of Afrikaner Nationalism, 1961, p. 9.

... wie derhalven ijmand van de inwoonderen kwalijck bejegt slaet off stoot, zij hij gelijk of ongelijck heeft, ... in t aansien van dezelve met 50 slagen gelaerst (sal) worden, op dat zij-luijden daeraen mogen bespeuren, sulx tegen onzen will, ende wij genegen zijn omme met haer in alle minne ende vriendelijckheijt te correspon-deeren volgens den last ende t oogmetcq van onse heeren principalen. 40)

Om 'n winsgewende ruilhandel te verseker, is van die koloniste verwag om op vriendskaplike voet met die inboorlinge te verkeer, daar laasgenoemde vir 'n lang tydperk die enigste groot besitters van vee sou wees. Hierdie oogmerk is duidelik weerspieël in die politiek van vergewe en vergeet teenoor die Strandlopers, wat op 19 Oktober 1653 'n blanke seun vermoor en 'n aantal vee gebuit het.⁴¹⁾

In ooreenstemming met die Kompanjie se beleid,⁴²⁾ is die Hottentotte as vrye bondgenote behandel, 'n beleid wat aanvanklik streng toegepas is. Toe moeilikheid egter ontstaan het as gevolg van herhaalde veediefstalle wat tot groot hoogte in terme van die blankes se inbesitname van die Hottentotte se tradisionele weivelde verklaar kan word, is aan hierdie beleid spoedig 'n nuwe dimensie verleen insoverre die bondgenootskap beperk is tot bepaalde Hottentotstamme – onnodig om te sê: met dié wat bereid was om vee te ruil. Die ekonomies-gemotiveerde politieke vryery⁴³⁾ het egter nie die

40) Jeffreys, M.K.: Kaapse Plakkaatboek, Deel I, 1944, p. 3.

41) Gie, S.F.N.: Op. cit., pp. 63-66.

42) cf. Van der Walt, A.J.H., Wiid, J.A. en Geyer, A.L.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel II, 1951, pp. 348-364.

43) cf. Ibid., pp. 65 en 67.

maatskaplike verhoudings tussen die koloniste en die Hottentotte verbeter nie. Inteendeel, namate meer Hottentotte hulle in die omgewing van en om die klein blanke nedersetting gevestig het, het konflik en vyandigheid toegeneem. Dit het gelei tot 'n beleid van geografiese segregasie,⁴⁴⁾ wat egter in duie gestort het namate die Vryburgers se getalle uitgebrei en meer grond vir plase benodig was. Hiertoë het beide gemagtigde en ongemagtigde ruilekspedisies na die binneland veel bygedra.⁴⁵⁾ Die maklike ruilhandel, wat soms die vorm van rooftogte aangeneem het,⁴⁶⁾ en die uitbreidende inbesitname van die Hottentotte se tradisionele grondgebied, het vir laasgenoemde se ekonomiese voortbestaan 'n tragiese fase ingelui, nl. die verlies van hulle enigste groot rykdom, hulle vee.⁴⁷⁾ As nomadiese volk sou die Hottentotte egter nie onmiddellik in die ekonomie van die blanke geïntegreer word nie. Maar binne enkele dekades, toe veeboerdery as die standaardbedryf ontwikkel het en vir snelle uitbreiding van die reeds besette gebied verantwoordelik sou wees, het die Hottentotte se stamorganisasie begin verbrokkel en, terwyl enkele georganiseerde groepe die druk van blanke uitbreiding weerstaan het deur dieper na die binneland te trek, is die grootste meerderheid as gevolg van armoede gedwing om in te skakel by die ekonomiese struktuur van die blanke.⁴⁸⁾

44) Gie, S.F.N.: Op. cit., p. 78.

45) Van der Merwe, P.J.: Trek, 1945, p. 20.

46) Ibid., p. 23.

47) Marais, J.S.: Op. cit., p. 7.

48) Cilliers, S.P.: The Coloureds of South Africa, 1963, p. 10.

Wat betref die Boesmans, met wie daar vir die eerste keer op 'n ekspedisie in 1655 kennis gemaak is,⁴⁹⁾ het weinig tereg gekom van die beleid van vrye bondgenootskap. Hierdie sluwe en lewensgevaarlike wesens, wat met pyl en boog oorlog gemaak het, is vir alle praktiese doeleindes as wilde diere beskou. In 'n poging om hulle tradisionele jagvelde te behou het hulle sterk weerstand gebied, maar teen die einde van die agttiende eeu is hulle mag finaal gebreek nadat hulle hulself vir byna twee eeue teen jaggeselskappe van boere en later teen georganiseerde burgerkommando's, asook teen vyandige inboorlingstamme, verset het.⁵⁰⁾

Teen hierdie tyd het die voorpunte van die migrerende boer en Bantoe reeds deurmekaar versprei dieselfde grondgebied in die omgewing van die Visrivier bewoon. Anders as met die Boesman, is die Bantoe beskou as "n vreedzame en vreesachtige natie"⁵¹⁾ met wie daar onderhandel kon word oor aangeleenthede soos landsgrense. Beide boer en Bantoe het hulle egter skuldig gemaak aan verbreking van beleidsmaatreëls ten opsigte van die grens en die veehandel. Onenigheid het ontstaan, en teen die einde van 1779 het die eerste vyandelikhede tussen blank en Bantoe plaasgevind. Pogings om totale gebieds- en handelskeiding te bewerkstellig het keer op keer misluk. Roof en moord het by die getalswakkere

49) Van der Walt, A.J.H., Wiid, J.A. en Geyer, A.L.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel I, 1951, p. 70.

50) Ibid. cf. Tweede Uitgawe onder Redaksie van Kruger, D.W., pp. 100-102.

51) Van der Walt, A.J.H., Wiid, J.A. en Geyer, A.L.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel II, 1951, p. 375.

blanke op die grens die kiem van vrees vir swart oorheersing gesaai. Dreigemente en paaiery het misluk en geweld het die enigste doeltreffende vergeldingsmiddel geword,⁵²⁾ soos Vandeleur dit gestel het: "and nothing but a sound drubbing will bring these savages to any reason." ⁵³⁾

6. Gevolgtrekkings en algemene bespreking

Die maatskaplike agtergrond, soos hiervoor beskryf, leen sigself tot die maak van enkele gevolgtrekkings wat belangrike implikasies inhou vir 'n begrip van die historiese verloop van die proses van vermenging.

(i) Een uitstaande kenmerk is die onsekerheid met betrekking tot die biologiese herkoms van die inheemse bevolkingsgroepe, waarmee gepaard gaan die aanvaarding dat hulle - Boesman, Bantoe en Hottentot - reeds in sigself die resultaat van vroeëre vermenging was. Wat dus ook al die omvang van vermenging tussen die nie-blanke inheemse bewoners en die blanke vestigers sou wees en watter manifestasie dit ook al sou aanneem - dit sou net 'n nuwe fase inlei in 'n proses wat reeds in prehistoriese tye begin het.⁵⁴⁾

(ii) Dat daar tussen die blankes en die Hottentotte aan die een kant en tussen blankes en slawe aan die ander

52) cf. Ibid., pp. 373-383.

53) cf. Gie, S.F.N.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel II, 1950, p. 62.

54) Bruwer, J.P.: Op. cit.
cf. ook Bruwer in Wes-Kaapland - 'n Sosio-Ekonomiese Studie, pp. 103-104.

kant 'n duidelike wanverhouding kon ontstaan met betrekking tot die omvang van vermenging, is sonder moeite af te lei. Dit is duidelik dat die strukturele voorvereiste vir vermenging, interaksie, veel sterker gelê is ten opsigte van die verhouding tussen blankes en slawe as tussen blankes en bv. Hottentotte en Boesmans.

Hierdie interaksie sou die fondament vorm vir die moontlikheid dat geslagsverkeer tussen blankes en slawe veel omvangryker sou wees as tussen blankes en die inheemse bevolkings.

(iii) Die beskrywing van die vroegste blanke nedersetters impliseer dat hulle in die woorde van 'n ander navorser, „oor die algemeen 'n baie swak tipe mens was.“ 55)

Sou op grond van hierdie gevolgtrekking aanvaar word

(a) dat van sodanige persone nie gedrag van besonder hoë sedelike peil verwag kon word nie en (b) dat diésulkes hulleself ook geredeliker tot seksuele intimiteite met persone van 'n ander ras en kleur sou oorgee, dan mag by implikasie aangevoer word dat daar onder die vroeë koloniste 'n voldoende verteenwoordigende element aanwesig was wat bevorderlik sou wees vir 'n proses van vermenging met slawe en/of die inheemse bevolkings.

(iv) Die fisiese omgewing wat deel van die vroeë nedersetters se lewensituasie uitgemaak het, sou ongetwyfeld taai eise aan die integriteit van die individuele persoonlikheid stel. Sonder om in geografiese determinisme te verval, kan dus aangeneem word dat die fisiese omstan-

55) Heese, J.A.: Die Rassesamestelling van die Afrikaanssprekende Blankes, Ongepubliseer.

dighede 'n kwaai toets vir persoonlike aanpassing daar-gestel het. Dat hierdie en die daaruit voortvloeiende faktore, soos hongersnood, 'n demoraliserende uitwerking op die kognitiewe, konatiewe en affektiewe lewensprosesse van sommige individue sou hê, is ewe aanneemlik. Dat sodanige omstandighede tot buitengewone of abnormale gedragsvorme mag lei, is bekend. Indien ons dan, in-soverre na 'n oorsaaklike verband tussen hierdie faktor en rassevermenging gesoek word, van die voorveronderstelling sou uitgaan dat seksuele omgang tussen koloniste en die nie-blanke inboorlinge en slawe nie die normaal-verwagte en dus buitengewone of abnormale gedrag sou wees, stel hierdie afleiding dit by implikasie duidelik dat die fisiese ontberinge in sigself die persoonlikheids-kenmerke wat tot sodanige handelinge aanleiding mag gee (a) kon aksentueer en/of (b) dit tot gevolg mag gehad het.

(v) Die interaksie tussen die blankes aan die een kant, en die Boesman en Bantoebevolkings aan die ander kant, was van sodanige aard dat die moontlikheid van seksuele omgang noodwendig minimaal sou wees. Hierteenoor sou die geleidelike groter interafhanklikheid tussen blank en Hottentot, as strukturele voorvereiste, vanaf die vroegste jare 'n proses van vermenging tussen laasgenoemde groepe bevorder.

(vi) Voorlopig kan volstaan word daarby dat, indien vermenging op beduidende skaal sou plaasvind, dit sou geskied onderling tussen blankes, slawe en Hottentotte.

(vii) Dat vermenging tussen blankes spesifiek en die nie-blankes op groot skaal sou kon voorkom, bly egter moeilik om te glo wanneer die volgende in gedagte gehou word, naamlik (1) die feit dat die blanke, relatief tot die slawe en die inboorlinge, 'n veel hoër beskawingspeil gehandhaaf het en uit die aard van die saak met minagting (veral ten opsigte van die slawe wat op geen persoonlike regte kon aanspraak maak nie) op die nie-blanke rasse sou gekyk het en (2) die feit dat die besondere verskille ten opsigte van kulturele, maatskaplike en ekonomiese leefwyse onder die betrokke omstandighede 'n buitengewone mate van groepsolidariteit by die blanke nedersetters sou laat ontstaan het. Die geïsoleerdheid van die aanvanklik statiese gemeenskap sou ongetwyfeld al die faktore wat vooroordeel bevorder, laat uitkristalliseer in 'n klimaks van etnosentrisme wat sigself op alle terreine van die interpersoonlike verhoudings sou laat geld.⁵⁶⁾ In dié verband moet veral een faktor spesiaal vermeld word, nl. die verskil in godsdienstige agtergrond. Die inheemse bevolkings en slawe was heidene, terwyl die blankes aanhangers was van die Christelike geloof. Vir laasgenoemde het die Ou Testament, met sy besondere klem op skeiding tussen gelowige en heiden, 'n eervolle plek ingeneem. Die implikasie is duidelik: hipoteties gesien, sou die verskil in godsdiensof 'n ystergordyn vorm insoverre na seksuele omgang tussen blank en nie-blank verwys word.

56) cf. Ogburn, W.F. en Nimkoff, M.F.: A Handbook of Sociology, 1960, p. 88.

Bepaalde omstandighede was wel bevorderlik vir die voorkoms van individuele gevalle van vermenging, maar ongunstig vir groepsvermenging of algehele assimilasië.

HOOFSTUK II

DIE PROSES VAN BIOLOGIESE VERMENGING

1. Inleiding

Benewens die ekonomiese interafhanklikheid, wat nouer kontak op maatskaplike gebied verseker het, was daar wel ook ander faktore wat bevorderlik sou wees vir geslagsverkeer tussen blank en nie-blank.

2. Enkele oorsake van rassevermenging

(i) Die afwesigheid van kleurbewustheid

Hoewel daar vanaf die vroegste tyd onderskei is tussen die blanke nedersetters en die inheemse nie-blankes en die slawe, was hierdie onderskeid nie gebaseer op kleur of rassiese eienskappe nie, maar wel op grond van die persoon of bevolkingsgroep se politieke regte, die stand van sy kulturele ontwikkeling en veral op grond van die onderskeid tussen Christen en heiden. Insoverre hierdie faktor biologiese integrasie sou bekamp, is die probleem egter oorbrug deur kerstening van die nie-blanke (vrou) die maatskaplik gesanksioneerde basis vir aanvaarding te maak.¹⁾ Op hierdie wyse is die „suprasocial sanction“ van die godsdiens²⁾ oorbrug en het dit dus moontlik geword dat wettige huwelike tussen blank en nie-blank voltrek kon word.

(ii) 'n Tekort aan blanke vroue

Vir baie jare het daar 'n ernstige tekort aan blanke vroue

-
- 1) Cilliers, S.P.: The Coloureds of South Africa, 1963, p. 11.
 - 2) MacIver, R.M. & Page, C.H.: Society: An Introductory Analysis, 1962, p. 168.

aan die Kaap geheers. So erg was die wanverhouding tussen blanke mans en vrouens, dat 'n versoek om blanke vroue aan die Hollandse owerheid gerig is. In 1685 en 1686 is 'n klein aantal meisies uit weeshuise na Suid-Afrika gestuur, waar hulle met Vryburgers of voornemende Vryburgers getroud is. Hierdie eksperiment was blykbaar nie geslaagd nie, want dit is nie herhaal nie.³⁾

Veral in die lig van die demoraliserende lewensomstandighede, sou die afwesigheid van hubare blanke vroue 'n voorvereiste wees vir die blanke man om by die nie-blanke vrou vertroosting te soek.⁴⁾ „So acute was the shortage of European women that many men had no choice.”⁵⁾

3. Die proses

Teen die voorafgaande agtergrond raak moontlikhede werklikhede. Vermenging sou gevolglik op drie maniere geskied, te wete (i) deur toevallige gemeenskap, (ii) kohabitasie (dit wil sê min of meer permanente vorms van saamleef in ongehuide staat waar beide partye verantwoordelikheid aanvaar vir die versorging van die kinders uit sodanige verhouding gebore) en (iii) deur middel van gemengde huwelike.⁶⁾

Dit is nie moontlik om die omvang van biologiese assi-

-
- 3) Heese, J.A.: Die Rassesamestelling van die Afrikaanssprekende Blanke, Ongepubliseer.
 - 4) Anoniem: „The Origin and Incidence of Miscegenation at the Cape” in Race Relations Journal, Vol. XX, No. 2, 1953, p. 23.
 - 5) Spilhaus, M.W.: The First South Africans, 1949, p.127.
 - 6) Bester, F.A.: Die Etiologiese Agtergrond van die Gedragsafwykende Kleurlingkind, D.Ed.-proefskrif, 1961, p. 9.

milasie numeries uit te druk nie, maar dat dit opmerklike afmetings aangeneem het, is 'n voldonge feit.

Die nuwe fase in die proses van rassevermenging op Suid-Afrikaanse bodem het begin tussen slawe en Hottentotte aan die een kant en blankes aan die ander kant.⁷⁾

A. (i) Buite-egtelike geslagsverkeer met slavinne

Sover dit omgang van blanke mans met slavinne betref, is dit veelseggend dat, gedurende die eerste twintig jaar van die nedersetting, 75% van die kinders wat deur slawemoeders in die lewe gebring is, van gemengde afkoms was. Colenbrander skryf:

Voor al in de eerste jaren der nedersetting toen de blanke vrouwen skaars waren (zoo had men in 1663 nog maar 17 volwasse blanke vrouwen) en de eigenaardige moreele eigenschappen van het Boerenras zich nog niet had kunnen ontwikkelen, had er een levendig geslachtsverkeer met slavinnen sodat er in 1685 onder het getal der slaven bevonden werden, 32 soonen en 26 dogters van Duytse vaders geteelt. 8)

Waarskynlik omdat dit die slawebevolking sou vergroot en gevolglik die onkoste aan die invoer van nuwe slawe sou besnoei, het die Kompanjie aanvanklik nie maatreëls toegepas om promiskue verhoudings tussen blankes en Kompanjieslawe te verhoed nie.⁹⁾ Die slawelosie het dan spoedig as bordeel berug (of bekend?) geraak. Dit was egter nie die enigste nie, want ook ander herberge het voorsiening gemaak vir sosiale verkeer tussen blank en nie-blank. So skryf Mentzel byvoorbeeld: „When flushed

7) Marais, J.S.: The Cape Coloured People, 1957, p. 9.

8) Colenbrander, H.T.: De Afkomst der Boeren, 1902, pp. 119-120.

9) Mentzel, O.F.: Description of the Cape of Good Hope, 1925, p. 125.

with wine these young men speedily part with their spare cash in visiting merry houses of entertainment in the company of female slaves." 10)

Beide nedersetters en verbyvarendes het toegang tot hierdie vergaderplekke gehad. Uit die beskrywings kom dit voor of die besoekers aan sodanige plekke grotendeels uit soldate en matrose bestaan het. Dat verbyvarende besoekers in die opsig geen geringe rol sou speel nie, is algemeen aanvaarde kennis. Die Kaap is periodiek deur groot getalle skepe besoek en die matrose, wat beskryf is as "ruwe gasten" en "een ongunstig element" om aan land te hê,¹¹⁾ sou hulle min steur aan plaaslike kodes - insoverre dit bestaan het - aangaande intimiteite met slawevrouens (of ander inboorlinge). In dié verband die volgende kontemporêre siening: "Although some seamen may have other emotional outlets, most seamen regard each port as a place for drinking and sex." 12)

Die proses van vermenging moet egter nie eensydig aan die teenwoordigheid van matrose en ander tydelike besoekers toegeskryf word nie. Die plaas Bosheuwel was blykbaar 'n gewilde bymekaarkomplek vir sekere Vryburgers om omgang met slawevrouens te hê.¹³⁾ Sodanige geslagsverkeer het egter ook in individuele huishoudings voorgekom. In 1660, byvoorbeeld, is Vryburger H. Elbertz op heter-

10) Ibid., p. 81.

11) Godee-Molsbergen, E.C.: De Stichter van Hollands Zuid Afrika, 1912, p. 126.

12) Weinberg, S.K.: Social Problems in Our Time, 1960, p. 298.

13) Bester, F.A.: Op. cit., p. 188.

daad betrap met sy slavin Adonke, wat in sy huis gewoon het, en het dit aan die lig gekom dat hy haar man meermale van die bed verwilder het om self met haar gemeenskap te hê.¹⁴⁾ En op 22 Augustus van dieselfde jaar het Van Riebeeck die kwartiere van konstabel Willem besoek „ende aldaar denselven konstabel op sy koijs gevonden leggen neffens een slaevin van den Commandeur voorm. genaemt Maria by hem op deselve koijs.“¹⁵⁾

Die mate van vermenging tussen blankes en nie-blankes en die bydrae wat deur koloniste self gelewer is, kan egter beter afgelei word deur te let op huwelike met slavinne.

A. (ii) Huwelike met slavinne

Die eerste huwelik tussen 'n blanke man en 'n slawevrou is op 21 Mei 1656 voltrek tussen Jan Woutersen en „d'eerbare jonge dochter Catharina Anthonis van Salagou in Bengale, gewesene slavinne.“¹⁶⁾ 'n Tweede volg op 21 Julie tussen die Vryburger Jan Zacharias van Amsterdam en Maria van Bengale.¹⁷⁾

Aangesien die vrystelling van die slawe eers in 1834 plaasgevind het, verg die verwysing na 'n „gewese slavin“ nadere omskrywing. 'n Slaaf of slavin kon sy/haar vryheid onder andere verkry deur dit te koop of deur in die Nederlandse taal belydenis van die gereformeerde geloof af te lê. „Wanneer ons lees dat 'n slavin haar vrykoop,

14) Ibid., p. 188.

15) Ibid., p. 187.

16) Daghregister, Deel II, 1955, p. 40.

17) Ibid., p. 330.

dan mag dit wees dat sy daartoe gehelp word deur iemand wat met haar wil trou ..."¹⁸⁾ Daar die blankes se finansiële posisie beter was as dié van die ander bevolkingsgroepe, kan dus aanvaar word dat die meeste slavinne wat hulle vryheid op dié wyse verkry het, deur blanke mans vrygekoop is. Die vraag hoe sommige Kompanjieslavinne daarin kon slaag om hulleself sowel as hulle kinders vry te koop, laat min aan die verbeelding oor. Hulle is òf deur blankes ondersteun, òf hulle moes die vermoëns deur middel van prostitusie verwerf het. Aan die hand van H.C.W. Leibbrandt se Requesten en Memoriën en J. Hoge se Personalia of the Germans at the Cape, 1652-1806, skryf dr. Heese van „talle voorbeelde" waar blanke vaders hulle buite-egtelike kinders uit slawerny vrygekoop het, asook van gevalle waar die vader die moeder van die kinders vrygekoop en dan met haar in die huwelik getree het.¹⁹⁾

Die omvang van huwelike met slavinne kan verder afgelei word uit gemelde navorser se bevinding dat in die tydperk tot 1807, een-en-tagtig Duitse immigrante - slegs uit die groep wie se van met S begin - „met slavinne of ander vroue van gemengde bloed" getroud is.²⁰⁾

B.(i) Buite-egtelike geslagsverkeer met Hottentotvrouens
In die „woest onbesuist leven"²¹⁾ van vele Vryburgers

18) Cruse, H.P.: Die Opheffing van die Kleurlingbevolking, 1947, p. 262.

19) Heese, J.A.: Op. cit., p. 16.

20) Ibid., p. 17.

21) cf. Bester, F.A.: Op. cit., p. 121.

sou omgang met Hottentotvrouens ook nie agterweë bly nie, en daar is rede om te glo „dat dieselfde patroon as dié met betrekking tot die slawe hom ook hier ontvou." 22) Namate persoonlike kontak blywend geword het, het sommige Hottentotvrouens „in groepe van ag tot tien hul eie huishoudings opgebou waarvandaan hulle hulself ook aan kroeë, herberge en ander huise van ontug verbind het om 'n bestaan te maak." 23)

Weereens moet die populêre idee, naamlik dat om te kon bydra tot die proses van vermenging die prerogatief van verbyvarende matrose was, in perspektief gestel word. Dat slegs hierdie mense buite-egtelik met Hottentottinne sou omgaan, is onaanvaarbaar. So kon verbyvarendes, uit die aard van die saak, nie in hierdie proses deel insoverre na kohabitasie verwys word nie. Dat laasgenoemde hoofsaaklik deur skipbreukelinge, drosters en ontsnapte misdadigers bedryf sou word, 24) is ook onaanvaarbaar. In dié verband kom dr. Bester tot die gevolgtrekking dat „verreweg die belangrikste bydrae" van die kant van die koloniste self gekom het - 'n proses wat veral bevorder is deur ruilekspedisies na die binneland en die algemene uitbreiding na die noordwestelike deel van die land. 25)

B. (ii) Huwelike met Hottentotvrouens

Baie gevalle van kohabitasie met Hottentotvrouens sou

22) Ibid., p. 192.

23) Ibid., p. 193.

24) cf. U.G. 30/1939, p. 5.

25) Bester, F.A.: Op. cit., p. 179.

slegs van wettige huwelike verskil ten opsigte van die afwesigheid van legitimasie. Wettige huwelike as sodanig het egter op betreklik klein skaal voorgekom. Die vernaamste redes hiervoor is reeds by implikasie gestel - en waarby nog in berekening gebring kan word die feit dat hierdie vroue, benewens 'n relatief laer stand van kulturele ontwikkeling, nie die estetiese aantrekkingskrag van die Oosterse slavinne sou ewenaar nie.

Die bekendste geval van 'n huwelik van dié aard is in 1664 voltrek tussen Eva (Van Riebeeck se gewese huisbediende) en Van Meerhoff, ontdekker en onder-chirurgyn.²⁶⁾ As dit nie was dat streng handelsregulasies²⁷⁾ aanvanklik nouer kontak tussen Vryburgers en Hottentotte verbied het nie, sou hierdie huwelik moontlik veel meer navolgers gehad het.²⁸⁾

'n Ander faktor wat waarskynlik verantwoordelik was vir die geringe aantal huwelike met Hottentotvrouens, is die feit dat die Kompanjie self min gedoen het om Hottentotte te kersten. As gevolg hiervan sou die "condition for acceptability"²⁹⁾ vir 'n huwelik van hierdie aard noodwendig skraler wees. Maar 'n aantal persone wat in gunstige posisies verkeer het om hierdie situasie te bewerkstellig, het klaarblyklik nie op hulle laat wag nie.

26) Laidler, P.W.: The Growth and Government of Cape Town, 1939, p. 46.

27) cf. Van der Walt, A.J.H., Wiid, J.A. en Geyer, A.L.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel I, 1951.

28) Race Relations Journal, Loc. cit.

29) Cilliers, S.P.: Op. cit., p. 11.

So is dit dan bekend dat die sendelinge Van der Kemp en Read met Hottentotvrouens in die huwelik getree het. Ander, waarskynlik minder bekende name van sendelinge wat in dié verband genoem kan word, is Schmelen, Wimmer, Ulbricht, Sass, Messer, Wuras, Corner en Bartlett.³⁰⁾ (Hoewel hierdie name hier in verband gebring word met die Hottentot, kan egter aanvaar word dat die vrouens, met wie hulle getroud is, reeds ver verwyder was van die oorspronklike Hottentotras. (Die naam (Hottentot) het bly voortleef ten opsigte van baie persone en groepe wat in werklikheid die produkte van onderlinge vermenging tussen blank, slaaf en Hottentot was.)

C. Geslagsverkeer tussen blank en Boesman

Gegewens omtrent hierdie vorm van vermenging is skaars, waarskynlik omdat die omvang daarvan geheel onbeduidend was. Boesmanvrouens en kinders is egter meermale uit humanitêre oorweginge na wapenstryde met die Boesman gevange geneem en in die veeboere se huishoudings opgeneem. Een beskrywing van die allokasie van sodanige gevangenes lees byvoorbeeld dat vier boere elk „een myt“ gekry het, twee „een mannetjie“ elk, terwyl een boer 'n seun gekry het.³¹⁾ Hierdie mense is deur die nie-blanke bevolkings op die plase geabsorbeer, maar in die lig van die praktyk is dit redelik om aan te neem dat daar op die eensame voorposte - waar die maatskaplike omstandighede méér nog as in en om die Kaap sodanig was „that the European colo-

30) Heese, J.A.: Op. cit., Deel II, p. 13.

31) Cruse, H.P.: Op. cit., p. 199.

nists had every incentive to become somewhat undisciplined individuals," ³²⁾ sporadiese gevalle van vermenging tussen blank en Boesman sou voorkom.

D. Omgang met Bantoevrouens

Die kontak met die Bantoe is vir baie jare gekenmerk deur so 'n mate van stryd dat daar min geleentheid vir biologiese integrasie sou wees. Hoe dit ook sy, toe 'n aantal Graaff-Reinetse boere teen die einde van die 18de eeu in opstand gekom het teen 'n bewind wat hulle onbeskermd gelaat het teen die Bantoe, het twee persone onderneem om Gaika se militêre hulp teen die Engelse te verkry. Een van hulle was Coenraad du Buis, beter bekend as Coenraad Buys, wat met 'n Bantoevrou getroud was. ³³⁾ Hierdie huwelik tussen 'n blanke en 'n Bantoe was waarskynlik die enigste van sy soort voor 1837. ³⁴⁾ Daar bestaan egter onweerlegbare bewys van biologiese assimilasie van blanke skipbreukelinge met Bantoe aan die ooskus. Vroulike afstammeling van sodanige vermenging is later met blanke mans getroud. ³⁵⁾

Die Kommissie van Onderzoek na gemengde huwelike het ook bevind dat in Natal basterstamme is wat afstammeling is „van manne soos Finn, Ogle, King en Adams." ³⁶⁾ Die be-

32) Marquard, Leo: The Peoples and Policies of South Africa, 1952, p. 5.

33) Gie, S.F.N: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel II, 1955, p. 53. (cf. ook 1952-uitgawe).

34) Heese, J.A.: Op. cit. (Deel II), p. 12.

35) Kirby, Percival R.: „Gquma, Mpeda and the Amatsho-mane Clan: A By-Way of Miscegenation in South Africa" in African Studies, Vol. 13, No. 1, 1954, pp. 1-24.

36) U.G. 30/1939, p. 23.

kendste geval van hierdie aard is waarskynlik die van John Dunn, wat op 17-jarige leeftyd die beskawing verlaat, sy lot by die Zoeloës ingewerp en een van Ketsjewajo se opperhoofde geword het. Hy het met 'n Kleurlingvrou getrou, maar het later nog 48 Zoeloevroue bygeneem. Dunn het 117 kinders gehad en ook van sy nageslag is met blankes getroud.³⁷⁾

4. Ander vorme van vermenging

Twee ander vorme van vermenging moet vermeld word, naamlik dié tussen blanke vroue en nie-blanke mans, en dié tussen nie-blankes onderling.

Buite-egtelike geslagsverkeer asook huwelike tussen blanke vrouens en slawemans het slegs in hoogs uitsonderlike gevalle voorgekom.³⁸⁾ Dit kom dus voor asof Lady Duff Gordon se losse verwysing na „emigrant-girls (who) have been known to turn 'Malays', and thereby get husbands ...” met 'n knippie sout geneem moet word.³⁹⁾

Huwelike van blanke vrouens met Hottentotmans is onbekend.⁴⁰⁾

Rassevermenging tussen nie-blankes onderling val buite die gebied van die onderhawige studie, dog by 'n bespreking van die gevolge van vermenging kan dit nie buite re-

37) cf. De Vos, P.J.: „Die Dunns van Zoëloeland” in Tydskrif vir Maatskaplike Navorsing, Vol. 1, No. 1, Junie 1951, pp. 43-53.

38) Bester, F.A.: Op. cit., pp. 190-191.

39) Lady Duff-Gordon: Letters from the Cape 1861-1862, 1925, p. 31.

40) Bester, F.A.: Op. cit., p. 196.

kening gelaat word nie. Die feitelike posisie is dat, tegelyk met vermenging tussen blank en nie-blank, daar ook grootskaalse vermenging, veral tussen slawemans en Hottentotvrouens, voorgekom het.

5. Enkele gevolge van biologiese assimilasie

Die gesamentlike werking van biologiese integrasie tussen blank en nie-blank en tussen nie-blankes onderling was van sodanige aard dat dit as gevolg daarvan, en te saam met ander faktore,⁴¹⁾ aanleiding gegee het tot die verdwyning van die oorspronklike Hottentotras en slawebevolking, en - benewens die ontstaan van aparte groepe van gemengde afkoms soos die Griekwas en die Rehoboth Basters - tot die ontstaan van "a population group with a distinct biological identity ..." ⁴²⁾ die Gekleurde, of te wel die Kaapse Kleurling. Hierdie vermenging was van sodanige omvang en duurte dat die betrokke gekleurde bevolkings bewus geword het, en is, van hulle biologiese verwantskap met die blanke. 'n Digterlike Griekwa-beskrywing van die ontstaan van hierdie groep lui bv.:

... dat die Hottentotte op 'n oggend vroeg tot hul ontsteltenis drie wit ganse (seilskepe) op die golwe sien dans het. Toe hulle naderkom, het wonderlik geklede mense met 'n bleek gelaatskleur uit die ganse se mage te voorskyn gekom. In bruin eierdoppe (skuie) het hulle van moeder gans af na die oewer oorgesteek en deur vriendskapsgebare en geskenke met die sku toeskouers begin maats maak.

Toe hulle mooi mak was, het die kaptein hulle gevra om die groot ysters (kanonne) aan wal te sleep. Toe alles gereed staan, het die matrose die groot

41) cf. Theron, E. en Swart, M.J.: Die Kleurlingbevolking van Suid-Afrika, 1964, p. 3.

42) Cilliers, S.P.: Op. cit., p. 13.

yster begin voer. Die kos was egter te sterk en die ysters het begin hoes. So 'n oorweldigende geluid was nog nooit vantevore gehoor nie. Verskrik het die mansmense gevlug en die vroumense in die steek gelaat ...

waarna hulle deur die matrose gevang en daar feesgevier is.⁴³⁾

'n Ander belangrike gevolg van die proses van rassevermenging was die opname van „nie-blanke bloed" in die blanke bevolking. Hierdie is 'n omstrede saak. Op grond van 'n genealogiese studie aangaande die rasssamestelling van die Afrikaansprekende blanke, verskaf dr. Heese die volgende gegewens.⁴⁴⁾

Bydrae deur Nasionaliteite	1657-1807	1808-1837	1657-1837
Nederlands	37.9%	23.7%	37.1%
Duits	35.5	25.2	35.0
Frans	13.6	4.4	13.1
Nie-blank	6.9	6.0	6.8
Ander	2.9	5.5	3.0
Brits	0.0	29.0	1.6
Onbekend	3.2	6.2	3.4
Totaal	100.0	100.0	100.0

Uit die voorafgaande tabel moet nie afgelei word dat 6.8% van die Afrikaanssprekende blankes vandag „gekleurde bloed" in die are het nie. Hierdie is 'n aangeleentheid waarop skrywer nie 'n antwoord het nie.

43) Sen. D.H. van Zyl: „Hoe die Griekwas Ontstaan Het" in Die Banier, Augustus 1962, Eerste Uitgawe, p.6. Lees ook dr. Heese se kritiek in Die Banier, September 1962, Tweede Uitgawe, p. 11.

44) Saamgestel uit Heese, J.A.: Op. cit., (Deel II), p. 15.

6. Gevolgtrekkings

Waar mense in dieselfde gebied kongregeer, is vermenging, nieteenstaande fisiese verskille, feitlik onvermydelik. Dit is 'n volkekundige gemeenplaas wat dwarsdeur die wêreld deur feitlike posisies gestaaf word. 45)

Die inhoud van die voorafgaande paragrawe bevestig nogeens die geldigheid van hierdie stelling.

45) Bruwer, J.P.: Die Ontstaan van die Kleurlinge, 1959, Ongepubliseer, pp. 57-58.

HOOFSTUK III

MAATREËLS OM ONTUG TE BEHEER EN TE BEKAMP

1. Inleiding

Die proses van buite-egtelike geslagsverkeer met slavinne en Hottentottinne asook gemengde huwelike het sodanige afmetinge aangeneem dat dit die vroeë bewindhebbers nie blind sou laat nie. Dat hulle tot optrede gemotiveer is, spreek uit die wetgewende maatreëls hierna bespreek. Sover dit die onderhawige studie betref, is die opvallende aspek dat hierdie maatreëls eie is aan 'n tydperk lank voor die begin van die negentiende eeu toe geslagsverkeer tussen blank en nie-blank en ook gemengde huwelike klaarblyklik nie deur wette geregleer is nie. Sou daar tussen hierdie tydperke 'n beleidsverandering plaasgevind het?

Dit is egter nie net om 'n antwoord op hierdie vraag te verkry dat kortliks na die 17de eeu teruggekeer word nie. Meer belangrik is die feit dat hierdie vroeë maatreëls waarskynlik 'n eerste stap verteenwoordig in die historiese verloop van sake wat tot die ontwikkeling van die huidige Ontugwet (Wet 23 van 1957) gelei het. Daar hierdie materiaal so nou verwant is met die verbod op gemengde huwelike, word die twee onderwerpe tesaam behandel.

2. Die eerste fase van ontugwetgewing

Kommissaris Goske het hom reeds in 1671 sterk uitgespreek teen gemengde huwelike en enkele jare later is wetgewing

in die verband uitgevaardig, maar nie alvorens 'n reeks proklamasies teen onsedelikheid uitgevaardig sou word nie. So is daar, op 9 Desember 1678, van owerheidsweë geproklameer „dat wij daartegen willende voorsien, en met vigeur extirpeeren, en uitroeijen dit ingercroopen en schandelijk mesues," bedoelende die aanhou van „concubinen off bijsitten van wat affcomste of natie het zijn ...". Die verbod was van toepassing op alle blanke nedersetters, „van wie en van wat qualiteit hij oock soude mogen wesen" en oortreders sou sonder aansien van persoon gestraf word.

Die agtergrond van hierdie verbod, wat ook ingesluit het 'n verbod op sosiale omgang, die hou van byeenkomste en feesvierings met sodanige vrouens, spruit daaruit dat die Politieke Raad

... niet sonder groot onbegenoeen, en leetwesen, in ervaringe gecomen sijnde, hoe een partij lichtvaardige menschen, soo Compagnies dienaren onder dit guarnisoen binne dese fortresse, als buijten deselve elders bescheijden, oock wel vrij Coloniërs off inwoonders deser plaatse gansch ongevoelick van die vrese godes in hare conscientie soodanigh verbasterd geworden sijnde, dat haar langer niet en schroomen niet alleenigh in t secreteet te pleegen en te committeeren, self met onchristen vrouwen, off slavinnen van d' Edele Compagnie als partikuliere het schandelijcke crime van fornicatie, ofte hoerendom, nemaar oock, als een gepermitteerde en goet gekeurde saeck stoutelijck in t openbaar, en aspect van een ijder op gemeente weegen en plaatsen in maniere als off getroude luijden waren, met malcander te converseeren, ja in herbergen en andere bij eencomste te festoijeren, ijder voor sijne concubine off bijsitten te reputeren, ende voorts daar deselve bescheijden of metter woon begreepen sijn, met gelijcke facultejt haar onbeschroomt bij te wonen, en t onderhouden, invoegen d' afcomelingen, oft sodanige onwettelijck geteelde kinderen, daar van S'Compagnies en particuliere slaven huijsen vervuult sijn ...

Hierdie toestand het tot skande van die Nederlandse en ander christenvolkere gestrek, en die aangeleentheid is beskou as 'n saak „van besondere quaade sequeele in handen van politie en justitie ...” ¹⁾

Die effektiwiteit van die plakkaat van 1678 is te betwyfel, want in 1681 word weereens meegedeel

... hoedat een partij lichtvaardige menschen ... hun niet en schroomen noch ontsien met een partij slavinnen soo van die Compagnie als particuliere en Onchristen menschen, vleeselijcke lusten te pleegen tot dien eijnde geheele formeele bij eencomste te houden soo van Europiaanen als slavinnen aldaar met malcander te festoijeeren, ... ja so verre dat ... soo wel de Europiaanen als slavinnen haar moeder naact ontcleeden, en 't aspect en aensien van andere met malcander te dansen, en meer diergelijcke ongeregeltheden te bedrijven, by Son-daeghen tot dese hare vuijlichheit gebruijckende als een rendezvous ... S' Compagnies slaven logie, en meer andere plaatsen die daar van suspect sijn ...

Om spdanige byeenkomste beter te bekamp, moes die opsigters by die slawelosie 'n register hou van besoekers en kon hulle as medepligtiges gestraf word in geval van nalatigheid. Ongemagtigde beamptes van die Kompanjie sowel as ander persone wat gedurende die dag of nag in die losie aangetref word, sou sonder onderskeid van persoon „wel dapper gelaart” word, terwyl ongemagtigde slavinne aan 'n paal gebind en gegesel sou word.²⁾

Enkele jare later, op 16 Julie 1685, het Kommissaris Van Rhee de aan Simon van der Stel opdrag gegee om huwelike tussen Nederlanders en slavinne van volkleur - in teenstelling met slavinne wat reeds van gemengde afkoms was -

1) Jeffreys, M.K.: Kaapse Plakkaatboek, 1944, pp. 151-179.

2) Ibid., pp. 179-180.

te verbied.³⁾

3. Kommentaar: feite en motiewe

Die gegewe verbodshepalings was die kulminering van kommer oor maatskaplike toestande wat reeds jare terug 'n aanvang geneem het. So was daar byvoorbeeld in 1665 ontevredenheid met kompanjiebeampies, „doch aldermeest soldaten, matroosen en arbeidstluijden,” wat herhaaldelik sonder magtiging op Sondag na die platteland „of in het bosch” gegaan het om die dag daar in die herberge „met droncken drincken thuijschen spelen en alderleij ongeregeltheden door te brengen.”⁴⁾ En op 12 Desember 1669 het 'n verbod gevolg op die verkoop van sterk drank aan slawe en slavinne, met wie daar boonop drinkpartye aan huis gehou is.⁵⁾

Hoewel dus afgelei kan word dat met die eerste verbod teen ontug veral bedoel is om geslagsverkeer tussen blanke mans en slavinne te bekamp, is dit duidelik dat kleur nie 'n faktor by die motivering was nie. Ontug as sodanig is as 'n skandelijke misdaad beskou en die proklamasie was dáárteen gemik, gemotiveer deur en gefundeer op die Christelike godsdiens. Hierdie faktor word sodanig beklemtoon dat dit sonder twyfel as die basiese motief beskou moet word. Dat dit empiries sou neerkom op geslagtelike skeiding tussen blank en nie-blank, is toe te skryf aan die struktuur van die destydse bevolkingsa-

3) Kaapse Argief, C.708, p. 99.

4) Jeffreys, M.K.: Op. cit., p. 84.

5) Ibid., pp. 107-108.

mestelling.

Die faktor van ras, soos beliggaam in kleur, het egter geleidelik sterker na vore getree, soos uit die verbod op gemengde huwelike afgelei moet word. Wanneer hierdie verbod egter in samehang gesien word met die halfhartig toegepaste segregasiebeleid wat reeds vroeër ten opsigte van skoolbywoning ingestel is,⁶⁾ is dit onwaarskynlik dat Van Rhee de 'n vaste skeidslyn volgens kleur wou invoer. Die vermoede hiervoor word versterk (1) deur sy verlof aan blankes om met vrouens van gemengde afkoms te mag trou en (2) die feit dat kinders uit sodanige huwelike steeds die blanke skole moes bywoon.⁷⁾

'n Kritiese beskouing van die algemene maatskaplike omstandighede tydens en ná die bogenoemde proklamasie uitgevaardig is, bring spoedig aan die lig dat die motivering daarvoor nie rassisties georiënteer was nie. Trouens, insoverre na biologiese vermenging verwys word, is daar voldoende aanduiding dat die faktor van ras as sodanig deur die 18de en die 19de eeue nie as 'n wetlike aangeleentheid beskou is nie - behalwe in Transvaal gedurende laasgenoemde tydperk. Toe daar byvoorbeeld op 17 November 1716 regulasies vir die beheer oor die slawelosie uitgevaardig is, was die motivering daarvoor nie die feit dat juis blanke soldate en matrose met nie-blanke vroue omgang gehad het nie, maar wel omdat gevalle van veneriese siekte as gevolg daarvan sodanig versprei het „that

6) Cruse, H.P.: Die Opheffing van die Kleurlingbevolking, 1947, pp. 91-93 en 96-99.

7) Ibid., p. 100.

they have almost become ineradicable." 8)

So ook het goewerneur Janssens se „ontugwet" van Desember 1803 bepaal dat iedereen wat met veneriese siekte besmet gevind sou word, „militair" ondervra sou word om vas te stel by watter vrou hy die siekte opgedoen het. Op die pasiënt (of beskuldigde?) se getuienis sou die betrokke vrou, indien sy 'n Hottentotvrou was, op las van die Prokureur Generaal in die slawelosie aangehou word, waarvandaan sy na genesing en nadat „eene domestique correctie" ondergaan is, tot anderkant die Soutrivier gejaag sou word. Hottentottinne of slavinne wat by burgers in diens was, sou aan laasgenoemde terugbesorg word, mits die werkgewer die koste van die genesing dra. Vry slavinne sou op hulle eie koste genees word en sou nie ontslaan word alvorens „een lighamelijcke correctie" ondergaan is nie. Dieselfde het gegeld in gevalle „wanneer de aangeklaagde eene Europese of ander vrije Vrouws-perzoon zijnde," maar pleks van lyfstraf sou dié-gene na genesing vir veertien dae op water en brood aangehou word.⁹⁾

4. Samevatting 1652 - 1803

Die vroeë Kaap se eerste probleme het gesentreer om die beveiliging van die lewens van die lede van die klein, geïsoleerde samelewing. Vir hierdie doel, en ook om sy eie winsbelange ten alle koste te beskerm en te bevorder,

8) Leibbrandt, H.C.V.: Precis Archives Resolutions 1713-1724. Kyk by 10 November 1716. (Kaapse Argief, L.M. 3)

9) B.R. 115, Kaapse Argief.

het die Kompanjie 'n aantal ekonomiese beveiligingsmaatreëls ingestel. Die eerste hiervan - 'n beleid van gedwonge vriendskaplike kontak met die Hottentotte - het, hoewel dit ook tot onmin gelei het, die grondslag gelê vir interaksie met die relatief onbeskaafde inboorlingbevolkings. Twee ander maatreëls - die invoer van slawe en die uitgee van grond vir privaat boerderydoeleindes - het direkte aanleiding daartoe gegee dat die nedersetting, wat as verversingspos gestig is, in 'n volkstigting ontaard het. Die idee van privaat grondbesit moes ongetwyfeld aanloklik gewees het, en waar die geleenthede vir die daarstelling van 'n eie gesinslewe gekortwiek is weens die tekort aan blanke vroue, was veral ingevoerde slavinne, en later die gemengde nakomelinge, die aanvaarde en deur die owerheid goedgekeurde substitute. Buite-egtelike geslagsverkeer (wat die vorm van prostitusie aangeneem het) met slavinne en Hottentottinne het terselfdertyd op groot skaal plaasgevind. Dit sou dus nie vreemd wees dat nasietrots, en die besef dat sodanige gedrag nie 'n beskaafde Christenvolk tot eer strek nie, die dryfkrag sou wees agter die instelling van maatreëls om sodanige gedrag (waartoe tydelike besoekers 'n groot bydrae gelewer het) aan bande te lê nie. Die eerste fase van ontugwetgewing in Suid-Afrika moet dus, volgens skrywer se siening, beskryf word uitsluitlik as 'n poging om die sedelike en morele erfenis van die blanke volkstigters te beskerm en te beveilig. Die feit dat huwelike met nie-blankes nog in die 19de eeu voorgekom het en dat die Janssens-wet van 1803 niks van die prinsipiële uitgangspunte, wat so kenmerkend van die eerste maatreël

teen ontug was, bevat het nie, maar 'n aangeleentheid vir openbare gesondheid was, is klaarblyklik 'n aanduiding daarvan dat die hele kwessie van buite-egtelike geslagsverkeer tussen „christenen” en „heidenen” as wetlike aangeleentheid teen hierdie tyd - nieteenstaande die feit dat die sinode van 1834 nog hierdie terme met betrekking tot gemengde huwelike gehandhaaf het ¹⁰⁾ - ietwat verwater het, asook dat die aanvanklike pogings om ontug te bekamp gefaal of in onbruik verval het.

X 5. Inleiding tot die tweede fase van ontugwetgewing

In wese sou die motiewe vir 'n tweede fase van ontugwetgewing nie veel verskil van dié van die eerste nie.

Gedurende die 19de eeu het daar egter sosiaal-politieke veranderinge ingetree wat 'n onuitwisbare invloed op die denke aangaande die verhouding tussen blank en nie-blank sou hê.

Die wyse waarop die slawe vrygestel is, was die laaste druppel wat die emmer van ontevredenheid met die manier waarop die land deur Britse beheer bestuur is, laat oorloop het. Getrou aan 'n tradisie wat geleidelik ontstaan het juis as gevolg van die instelling van slawerny, „which produced a clear correlation of dark colour and low status” ¹¹⁾ en die Christelike geloof, wat in sekere sin beskou is as 'n „jealously guarded group privilege” ¹²⁾

10) Verhoef, P.A.: „Matrimonium Mixtum” in Nederduitse Gereformeerde Teologiese Tydskrif, Deel II, No. 3, Junie 1961, p. 153.

11) Patterson, Sheila: The Last Trek, 1957, p. 136.

12) MacCrone, I.D.: Race Attitudes in South Africa, 1937, p. 127.

en wat tot gevolg gehad het dat 'n wit vel die kenteken van die Christendom en van beskawing geword het,¹³⁾ het 'n deel van die volk homself vrygemaak van onderdanigheid aan 'n onsimpatieke Britse regering en 'n klaarblyklik gevreesde gelykstelling met die nie-blanke bevolkings, deur eers die kortstondige Natalia en daarna die Zuid-Afrikaansche Republiek (1852) en die Republiek van die Oranje-Vrystaat (1854) te stig.¹⁴⁾

Hierbenewens het daar in die 19de eeu die posisie ontstaan dat die leerstellinge en werksaamhede van, onder andere, verskeie sendinggenootskappe wat 'n besondere bydrae tot die ontevredenheid gemaak het, ironies genoeg die groeiende kleurbewustheid van die Suid-Afrikaanse bevolking sigbaar geaksentueer het deur hulle afsonderlike bediening van die inheemse en hier ontstane gekleurde bevolkingsgroepe. Daar is egter voldoende bewys voor dat die kerk, met sy steun aan hierdie sending-institute, geen gedagte aan 'n moontlike verdeling van blank en nie-blank op kerklike gebied - soos sommige geskryfte skyn voor te gee ¹⁵⁾ - gehad het nie.¹⁶⁾

Die afkeur, byvoorbeeld om dieselfde nagmaalbeker saam met nie-blankes te gebruik, was egter reeds teen die middel van die eeu so diep gewortel dat ook laasgenoemdes

13) Patterson, Sheila: Op. cit., p. 177.

14) Van der Walt, A.J.H., Wiid, J.A. en Geyer, A.L.: Geskiedenis van Suid-Afrika, 1951, pp. 309-311; p. 341 en p. 345.

15) Groenewald, E.P.: „Die Transvaalse Kerk en die Cotteloe-beraad" in Nederduitse Gereformeerde Teologiese Tydskrif, Deel II, No. 3, Junie 1961, p. 132.

16) Botha, D.P.: Die Opkoms van ons Derde Stand, 1960, p. 70.

verkies het - klaarblyklik weens die diskriminasie teen hulle - „om hulle christelike voorregte afsonderlik van die blankes te geniet.”¹⁷⁾ Dat die instelling van hierdie maatreël op praktiese vooroordele en nie op skriftuurlike gronde gefundeer is nie, spreek egter uit die feit dat die deur vir gemengde huwelike steeds oop gelaat is in die Vrystaat, die Kaapkolonie en Natal. Die effek wat die veranderinge, soos hierbo aangestip, t.o.v. rasseverhoudinge gehad het, blyk egter duidelik uit 'n studie van die huweliks- en ontugwetgewing van die 19de en vroeë 20ste eeue.

6. Die tweede fase van ontugwetgewing

A. Huwelikswetgewing

(i) Die Kaapprovinsie

Insoverre na die Kaapkolonie verwys word, kom dit voor asof die lewensomstandighede van die koloniste in die binneland aan die begin van die 19de eeu nie veel beter as dié waarin Kommissaris Van Imhoff hulle in 1743 aangetref het, was nie,¹⁸⁾ want op 20 September 1804 is deur Goewerneur De Mist 'n plakkaat uitgevaardig wat voorsiening gemaak het vir die aanstelling van burgerlike huweliksbevestigers in die buiteland.¹⁹⁾ Die doel was klaarblyklik om te voorkom dat ongehuide pare voor die naaste kansel moes verskyn vir beide die voltrekking van 'n huwelik en die doop van hulle kinders.

17) Ibid., p. 75.

18) Cruse, H.P.: Op. cit., p. 134.

19) Van der Merwe, J.P.: Die Kaap onder die Bataafse Republiek 1803-1806, 1926, p. 156.

Die implikasie van hierdie maatreël sou egter wees dat sodanige huwelik geen godsdienstige sanksionering sou hê nie - 'n maatreël dus waardeur die vroegste kwalifikasie vir 'n huwelik met 'n nie-blanke persoon sou verval. Of die herroeping van hierdie plakkaat deur sir David Baird in 1806 ²⁰⁾ die gevolg was van ontevredenheid omdat die betrokke maatreël - nieteenstaande 'n verbod op die bevestiging van huwelike tussen Christene en heidene ²¹⁾ die deur vir gemengde huwelike te wyd oopgelaat het, is nie bekend nie. Die waarskynlikste motief agter die herroeping van die De Mist-maatreël was waarskynlik om te voldoen aan 'n begeerte dat die huwelik 'n kerklike instelling moes bly.

Sir David Baird se regulasie, waarvolgens die minimum kwalifikasie vir 'n huwelik weereens aanname van die Christelike geloof en voltrekking van die huwelik deur 'n geordende predikant sou wees, was van krag tot op 1 Februarie 1839 toe 'n „Order of the Queen in Council” van 7 September 1838 nuwe voorsiening gemaak het vir voltrekking van huwelike in die Britse kolonies.²²⁾

Hoewel daar teen hierdie tyd reeds 'n gevoel teen gemengde huwelike bestaan het - so het die Hollandse Kerk hom reeds in 1817 daarteen uitgespreek ²³⁾ - was sodanige huwelike steeds toelaatbaar onder die nuwe order.

Trouens, daar is selfs voorsiening gemaak vir die wettig-

20) Ibid., p. 159.

21) Ibid., p. 158.

22) cf. Statutes of the Cape of Good Hope 1652-1886, Vol. II.

23) Bester, F.A.: Op. cit., p. 150.

ing van huwelike wat vóór die vrymaking van die slawe voltrek is, hetsy tussen slawe onderling of tussen vrye en nie-vrye persone.²⁴⁾

Onder die gegewe omstandighede het gemengde huwelike, hoofsaaklik van blanke mans met nie-blanke vroue, redelik algemeen in die Kaapkolonie voorgekom.²⁵⁾

(ii) Natal

Gemengde huwelike het ook in Natal voorgekom, "but to nothing like the extent as in Cape Colony."²⁶⁾ Die voltrekking van sodanige huwelike is moontlik gemaak deur die reeds genoemde "Order in Council" wat deur Ordonnansie 17 van 1846 ook op Natal van toepassing gemaak is.

(iii) Die Oranje-Vrystaat

Nieteenstaande die feit dat die huwelikswet (Wet No. 26 van 1899)²⁷⁾ geen verbod op gemengde huwelike bevat het nie, was die openbare mening so sterk daartéén dat daar volgens Matthews slegs enkele gemengde huwelike in die Vrystaat voltrek is - waarvan sommige waarskynlik tussen blanke mans en nie-blanke vrouens uit die Transvaal was.²⁸⁾

(iv) Transvaal ...

24) Statutes of the Cape of Good Hope 1652-1886.
cf. Artikels 30-37.

25) Matthews, E.L.: "South African Legislation Relating to Marriage or Sexual Intercourse between Europeans and Natives or Coloured Persons" in South African Law Journal, Vol. 38, 1921, p. 314.

26) Ibid., p. 315.

27) Ibid., p. 316. cf. ook Wet 3/1871.

28) Ibid., pp. 317 en 316.

(iv) Transvaal

Een van die kardinale beginsels van die Zuid Afrikaansche Republiek se verskeie grondwette was „that white and black were not to be on equal footing.”²⁹⁾ Trouens, die vernaamste huwelikswet, Wet No. 3 van 1871³⁰⁾ het geen voorsiening gemaak vir huwelike ander as die tussen blanke persone nie. Huwelike wat buite die Transvaal aangegaan is, sou kragtens artikel 18 daar geldig wees, mits spesiale verlof om in 'n ander staat of land te trou kragtens artikel 11 van die president van die Z.A.R. verkry is. Maar aangesien artikel 25 dit duidelik gestel het dat al die maatreëls waarvoor die wet voorsiening gemaak het slegs op blankes van toepassing was, moet dus aangeneem word dat 'n gemengde huwelik buite Transvaal aangegaan nie daarbinne wetlike sanksionering sou hê nie. 'n Besluit is wel geneem dat huwelike van nie-blankes deur 'n spesiale ordonnansie gereguleer word,³¹⁾ maar sover skrywer kon vasstel, is die eerste wetgewing wat die huwelike sou reguleer van nie-blankes wat 'n wet-tige Christelike huwelik wou aangaan nie voor 1897 uitgevaardig nie en wel by wyse van Wet No. 3 van 1897.³²⁾

B. Ontugwetgewing(i) Die Kaapprovinsie

Artikels vier-en-dertig, vyf-en-dertig en ses-en-dertig van die „Betting Houses, Gaming Houses, and Brothels

29) Ibid. cf. ook Wet 2/1896.

30) cf. Wet 3/1871.

31) Local Laws 1849-1885. cf. p. 442.

32) Transvaal Laws to 1899, p. 341.

Suppression Act, 1902" (Wet 36 van 1902) ³³⁾ het onderskeidelik bepaal (34) dat dit onwettig is vir 'n blanke vrou om vrywillig vir die doeleindes van gewin seksuele omgang met enige inheemse inboorling te hê, (35) dat enige persoon wat 'n blanke vrou werf ("procure") om onwettige vleeslike gemeenskap met enige manlike inheemse inboorling te hê, strafbaar is in terme van die wet, en (36) dat enige bordeelhouer wat, wetens, toelaat dat onwettige seksuele omgang in die bordeel plaasvind tussen 'n blanke vrou en 'n manlike inheemse inboorling, aan 'n misdadig skuldig is.

Die strawwe ná skuldigbevinding was onderskeidelik gevangenisstraf met harde arbeid vir hoogstens twee jaar; gevangenisstraf met harde arbeid vir hoogstens vyf jaar en, in geval van 'n man, met lyfstraf van hoogstens 25 houe; en gevangenisstraf met of sonder harde arbeid van hoogstens vyf jaar en hoogstens 25 houe in geval van 'n manlike beskuldigde. ³⁴⁾

(ii) Die Oranje-Vrystaat

Artikels veertien, vyftien en sestien van die "Suppression of Brothels and Immorality Ordinance, 1903" ³⁵⁾ stem woordeliks ooreen met artikels vier-en-dertig, vyf-en-dertig en ses-en-dertig van die Kaapse wet.

(iii) Natal ...

33) Cape of Good Hope Statutes 1900-1906, Vol. V, p. 4486. cf. ook Rex vs. Deene, in South African Law Journal, Vol. XX, 1903, p. 284.

34) Ibid., p. 4497.

35) Orange River Colony: Ordinances 1903, pp. 105-6.

(iii) Natal

In hierdie provinsie het „The Criminal Law Amendment Act, 1903” (Wet 31 van 1903),³⁶⁾ soos volg bepaal:

Artikel 16: Onwettige vleeslike gemeenskap tussen 'n blanke vrou en 'n gekleurde persoon (soos gedefinieer deur Wet 15 van 1869)³⁷⁾ is 'n misdad;

Artikel 17: Werwing (verkryging) van 'n blanke vrou om onwettige vleeslike gemeenskap met 'n gekleurde persoon te hê, is strafbaar;

Artikel 18: Enige bordeelhouder is strafbaar indien bewys is dat onwettige vleeslike gemeenskap tussen 'n blanke vrou en 'n gekleurde man in die bordeel plaasgevind het.

Vir 'n oortreding van artikel 16 kon beide die blanke vrou en die gekleurde man tot gevangenisstraf met harde arbeid van hoogstens twee jaar gevonniss word, met lyfstraf van hoogstens 25 houe in geval van die nie-blanke man.

Skuldigbevinding onder artikel 17 was strafbaar met gevangenisstraf met harde arbeid vir hoogstens vyf jaar en 'n maksimum van 25 houe in geval van 'n manlike persoon.

Straf vir oortreding van artikel 18 was hoogstens vyf jaar gevangenisstraf, met of sonder harde arbeid, benevens die normale voorsiening vir lyfstraf vir 'n manlike beskuldigde.

36) Statutes of Natal (R.L. Hitchins Supplement) 1900-1906, pp. 84-90.

37) Ordinances, Laws and Proclamations of Natal 1843-1870, Vol. I, p. 739: "Coloured person shall mean any Hottentot, Coolie, Bushman, Lascar, or any of the people commonly called Kafirs ..."

(iv) Transvaal

Die „Wet tot het Tegengaan van de Ontucht in de Zuid-Afrikaansche Republiek" (Wet 2 van 1897) ³⁸⁾ het bepaal dat 'n blanke vrou wat vrywillig vleeslike gemeenskap het met 'n gekleurde man ³⁹⁾ tot gevangenisstraf met of sonder harde arbeid van hoogstens vyf jaar en met of sonder verbanning uit die Republiek gestraf sou word. Hierteenoor was 'n gekleurde man wat met die toestemming van 'n blanke vrou met haar vleeslike gemeenskap het, strafbaar met gevangenisstraf met harde arbeid van hoogstens ses jaar en hoogstens 50 houe. Hierdie bepalinge is herhaal in artikels 6 en 7 van Wet 11 van 1899.⁴⁰⁾

Bostaande wet is herroep deur „The Immorality Ordinance, 1903" ⁴¹⁾ waarvolgens dit kragtens artikel 19 'n misdad was (1) vir enige blanke vrou om vrywillig met 'n inboorling („native") ⁴²⁾ buite-egtelike seksuele omgang te hê; (2) vir enige inboorling om met 'n blanke vrou sodanige omgang te hê of te probeer hê in omstandighede wat nie op verkragting neerkom nie; (3) vir enige persoon om 'n blanke vrou te werf of te probeer verkry vir die doel van onwettige vleeslike gemeenskap met enige inboorling;

38) De Locale Wetten der Z.A.R.-1897, pp. 9-11.

39) Ibid., p. 10 (Art. 12): „In deze wet zullen de woorden 'gekleurde man' geacht worden toepasselijk te zijn op mannelijk individus van alle kleurlingen en kleurlingrassen van Zuid-Afrika en verder op Koelies, Arabieren en Maleiers."

40) cf. Buitengewone Staatscourant van Maandag, 8 Januarie 1900, pp. 38-42.

41) Ordinances of the Transvaal - 1903, pp. 315-324.

42) Ibid., Artikel 19(5): „The expression 'native' means a person manifestly belonging to any of the native or coloured races of Africa, Asia, America or St. Helena."

en (4) vir enige eienaar of bewoner van enige huis of plek om, wetens, toe te laat dat onwettige vleeslike gemeenskap soos omskryf in sodanige huis of plek plaasvind.

Skuldigbevinding weens oortreding van artikel 19(1) was strafbaar met gevangenisstraf met harde arbeid vir vyf jaar, terwyl dit vir 19(2) (3) en (4) onderskeidelik ses jaar, tien jaar en vyf jaar was, asook 'n maksimum van 24 houe addisioneel tot die straf onder 19(2) en (3).

7. Verskille en ooreenkomste

Afgesien van die feit dat hulle vir alle praktiese doeleindes op dieselfde tyd van krag geword het, is die ooreenkomste tussen die onderskeie „provinsiale“ ontugwette soos hierbo uiteengesit, besonder opvallend. Hierdie ooreenkoms is maklik te verklaar.

Tydens die Tweede Vryheidsoorlog (1899-1902) het groot getalle blanke prostitute uit Europa hulle in die grootste Suid-Afrikaanse stede en hawens gevestig, waar somiges vir publieke skandale verantwoordelik was deur ook aandag aan nie-blanke mans te gee.⁴³⁾ Die motief agter hierdie wette was dus tot groot hoogte „that the white women of the country should not, through the example of easy virtue given by this disreputable sisterhood, be brought into contempt in the estimation of native or coloured males ...“⁴⁴⁾ Die oortuiging dat dit, in die algemeen beskou, nie teen rassevermenging gemik was nie,

43) U.G. 30/1939, p. 12.

44) Ibid.

word onteenseglik onderskraag deur die Kaapse en Vrystaatse wette onderskeidelik, insoverre hierdie wette geen voorsiening gemaak het vir straf vir die nie-blanke man nie. As kleur of ras as sodanig die onderliggende motief agter die betrokke wetgewing sou wees, is dit ondenkbaar om aan te neem dat die nie-blanke man skotvry gelaat sou word. Die feit dat die blanke vrou in die betrokke gevalle strafbaar was slegs indien sy die verbode omgang met 'n nie-blanke man sou hê vir die doeleindes van gewin, stel dit bo alle twyfel dat die onderhawige twee provinsies se wette uitsluitlik teen dié besondere vorm van prostitusie gemik was, terwyl die faktor van kleur klaarblyklik slegs as verswarende omstandigheid gereken is. Wat die wetgewing ten opsigte van die Kaap en die O.V.S. betref, onderskryf skrywer dus die bevindinge van die Kommissie van Onderzoek na Gemengde Huwelike in Suid-Afrika wat, met betrekking tot die motiewe vir die 1902/1903 wette ten opsigte van al vier gebiede tot die gevolgtrekking gekom het dat dit 'n „monstrous perversion of historical fact" sou wees indien die blanke vrou voorgehou sou word „as the first to deserve the application of ruthless penalties intended to compel abstention from acts, which had in fact been regarded by them with abhorrence for 250 years, while white men, who had from the beginning, been responsible for a huge population of mixed blood, were not even mentioned ...” 45)

Die spesifieke rol wat die kleurfaktor by hierdie wet-

45) Ibid.

gewing gespeel het, kan egter, volgens skrywer, beter afgelei word uit die minder opvallende verskille tussen die wette van die Kaap en die Oranje-Vrystaat aan die een kant en dié van Natal en Transvaal aan die ander kant.

Insoverre die nie-blanke man in laasgenoemde provinsies ook aan straf onderworpe was, kom dit voor asof die Natalse „Criminal Law Amendment Act, 1903” en die Transvaalse „Immorality Ordinance, 1903” wél as wetgewing teen buite-huwelikse omgang tussen blanke vrouens en nie-blanke mans beskou moet word. Die gevolgtrekking is dat, waar kleur as sodanig 'n indirekte rol by die motivering vir die Kaapse en Vrystaatse wette gespeel het, dit ten opsigte van die Natalse en Transvaalse wette 'n baie meer direkte rol gespeel het. Die relatief ligte straf vir die nie-blanke man waarvoor die Natalse wet voorsiening gemaak het, en wat sover dit die tronkstraf betref dieselfde was as dié vir die blanke vrou, toon egter dat, insoverre na juridiese standpunte verwys word, die beginsel van gelyke verantwoordelikheid in hierdie provinsie, wat die onderhawige handeling betref, nader gestaan het na dié van die Kaapprovinsie en die Oranje-Vrystaat. Hierteenoor is die Transvaalse wet 'n veel-sprekende voorbeeld van die kleur- of rasbewuste denkrigting wat daar gehandhaaf is.⁴⁶⁾ Die algemene strawwe dui op 'n weersinwekkende afkeer teen omgang van 'n nie-blanke man met 'n blanke vrou, terwyl die ongelykheid tussen die betrokke partye na vore gebring word deur

46) Botha, D.P.: Op. cit., p. 63.

artikel 19(2) van die Transvaalse „Immorality Ordinance“ waarkragtens ook 'n poging deur 'n nie-blanke man om met 'n blanke vrou omgang te hê (in omstandighede wat nie op verkragting dui nie) strafbaar was met ses jaar gevangenisstraf met harde arbeid plus 'n maksimum van 24 houe.

8. Kommentaar

As dit nie was dat ontwrigtende omstandighede wat met die oorlog gepaard gegaan het teen die oorgang van die 19de na die 20ste eeue die onmiddellike aandag op die kwessie van die verhouding tussen blank en nie-blank getrek het nie, sou Suid-Afrika waarskynlik nie teen hierdie tyd wetgewing van die aard soos hierbo bespreek, verkry het nie. Dit is duidelik dat die aangeleentheid van geslagsverkeer tussen blank en nie-blank teen hierdie tyd beskou is as 'n saak vir die openbare mening. Laasgenoemde was klaarblyklik so sterk gekant teen die handeling onder bespreking, dat daar nie gevaar in gesien is om die alombekende dubbele morele standaard met betrekking tot buite-huwelikse seks te bly handhaaf nie, terwyl die kwessie van gemengde huwelike nie - behalwe in Transvaal - beskou is as 'n saak waarmee die staat hom moet of hoef te bemoei nie. Dat die Transvaal ook wat betref buite-egtelike geslagsverkeer tussen blank en nie-blank verder gegaan het as om slegs die algemene hoofmotief - 'n beperking op die handelswyse van blanke prostitute - na te streef, is egter nie weg te redeneer nie. Die feit dat die blanke vrou aldaar die eerste was om die objek van straf gemaak te word, moet egter nie sonder meer beoordeel word as sou die Transvaal die „monstrous

perversion of historical fact" begaan het nie. Met sy strenge maatreëls wou die Transvaal, méér as in die ander provinsies, klaarblyklik aan beide blank en nie-blank daadwerklik toon dat daar onder geen omstandighede geduld sou word dat die idee van die vrou - as wit vrou - wat hulle met hulle saamgedra het déúr 'n Weenen en 'n Bloukrans, en vir wie die grootste agting gekoester is, aan enige ondermyning blootgestel mag word nie. In dié sin was daar dus ook historiese regverdiging vir die drastiese Transvaalse stap om inderdaad, volgens skrywer se oordeel, ras-gemotiveerde wetgewing teen een faset van vermenging daar te stel.

In die verband moet egter gekonstateer word dat omstandighedsfaktore - en nie die gedrag van die Transvaalse vrou nie - die grondslag vir die wetgewing gelê het. Die ontdekking van goud en die opkoms van Johannesburg as mynboustad het gelei tot 'n ongekennde toestroming van avonturiers en andere van elders - mense wat nie die tradisionele kleurbewustheid van die Suid-Afrikaner gehad het nie. Die strenger wetgewing was klaarblyklik gemik om daardie mense aan bande te lê en om te verseker dat hulle hul sou hou aan die algemeen aanvaarde gedragspatroon.

HOOFSTUK IV

ONTUGWETGEWING SEDERT UNIEWORDING

1. Inleiding

Met die totstandkoming van die Unie van Suid-Afrika op 31 Mei 1910 uit die twee vorige republieke en die twee vorige Britse kolonies is die bestaande verskille verskans eerder as beëindig.

In Cape Province, the theory (if not always the practice) of government was based on an instinctive unwillingness to admit that colour and race should disqualify any citizen in the exercise of his political rights. The franchise was held by all men who fulfilled certain conditions and in theory any elector could hold any public office. In the Transvaal and the Orange Free State, on the other hand, anyone who was not 'European' was barred by law from holding the franchise or any public office. The tendency in Natal was towards the juridical situation and the political practices and trends prevailing in the two republics, but, on the other hand, there was a fervent attachment to the British Crown. 1)

Die gronde vir die verskil in denke wat tussen die provinsies bly voortbestaan het, is onafskeidbaar van die redes wat tot die Groot Trek en die daaropvolgende totstandkoming van die eertydse republieke aanleiding gegee het. Lord Glenelg, wat in 1835 tot die gevolgtrekking gekom het dat die Koloniste die skuld vir die Kaffer-oorloë moes dra, was waarskynlik onbewus daarvan dat die openbaarmaking van hierdie opinie Suid-Afrika in 'n „noorde" en 'n „suide" sou verdeel. Glenelg was egter slegs een eksponent van 'n beweging of denkrigting - die 18de eeuse idealisering van die barbaar, wat tesaam met

1) United Nations: Report of the United Nations Commission on the Racial Situation in the Union of South Africa, 1953, p. 40.

die religieuse emosionaliteit waarmee die verskerpte sendingbeweging gepaard gegaan het - reeds die grondslag gelê het vir die uiteindelijke „breuk“.

In the south, which included the Cape and also Natal to a certain extent, the principles of the new movement were accepted, while in the north the principles which had already been established by the 18th century were applied by the two Boer republics, the Free State and the Transvaal. 2)

Tydens uniewording was hierdie verskille nog nie uitgestryk nie, maar soos die Verslag van die Verenigde Volke voortgaan:

In spite of these differences ... a perfectly viable State emerged but one in which, naturally enough, the racial and other attitudes of the Dutch (Afrikaner) majority gradually prevailed. 3)

Die beleid ten opsigte van die Bantoe (wat teen hierdie tyd reeds op die blanke arbeidsmark meegeding het) het geleidelik begin om die politieke denke te oorheers en so vroeg as 1913 het Generaal Hertzog sy segregasiebeleid in die openbaar gestel.⁴⁾ Hiermee het die aanvanklik gelokaliseerde vrees vir verswelging deur die Bantoe onteenseglik 'n integrale deel van die landspolitiek geword. Dat dit weerklank sou vind in die denke aangaande biologiese vermenging was onvermydelik - soos blyk uit die feit dat sekere vroue-organisasies enkele jare later 'n versoek aan die Minister van Justisie gerig

-
- 2) Scholtz, G.D.: „The Origins and Essence of the Race Pattern in South Africa“ - uit Afrikaans vertaal en uitgegee deur die Digest of South African Affairs, Fact Paper 61, Julie 1958, pp. 10-11.
 - 3) United Nations: Report of the United Nations Commission on the Racial Situation in the Union of South Africa, Loc. cit.
 - 4) Scholtz, G.D.: Op. cit., pp. 18-21.

het dat stappe gedoen moet word om die posisie waarvolgens dit vir groot getalle mans in die verskillende distrikte van Transvaal moontlik was om met naturellevroue saam te leef, en dit afgesien van toevallige omgang, aan bande te lê.⁵⁾ Dit dan, was die onmiddellike maatskaplike toestande wat aanleiding gegee het tot Suid-Afrika se eerste ontugwet in die kontemporêre sin van die woord.

2. Die derde fase van ontugwetgewing

A. (1) Die Ontugwet, 1927 (Wet 5 van 1927)

Hierdie wet ⁶⁾ het bepaal:

- (i) dat elke blanke man wat met 'n naturellevrou en elke naturellemans wat met 'n blanke vrou ontug⁺ pleeg in omstandighede wat geen verkragting of poging tot verkragting uitmaak nie, skuldig is aan 'n misdryf en by veroordeling strafbaar sou wees met gevangenisstraf van hoogstens vyf jaar;
- (ii) dat elke naturellevrou wat toestaan dat 'n blanke man met haar ontug pleeg en elke blanke vrou wat toestaan dat 'n naturellemans met haar ontug pleeg, skuldig is aan 'n misdryf wat by veroordeling strafbaar was met gevangenisstraf van hoogstens vier jaar;
- (iii) dat skuldigbevinding op 'n aanklag van koppelary

5) Debatte van die Senaat, Derde Sitting, Vyfde Parlement, 1926, Kolom 385.

6) Wette van die Unie van Suid-Afrika, Deel I, 1927, p. 15.

+ Ontug = buite-egtelike vleeslike gemeenskap.

tussen 'n blanke man en 'n naturellevrou, of omgekeerd (vir die doeleindes van ontug) strafbaar sou wees met gevangenisstraf van hoogstens vyf jaar;

(iv) dat dieselfde straf (vyf jaar) van toepassing is op skuldigbevinding van 'n eienaar of bewoner van 'n perseel wat, met wete, die gebruik van daardie perseel vir 'n oortreding onder die wet toelaat;

(v) Iemand wat buite die Unie gebore is en skuldig bevind is vir 'n oortreding van artikel een of drie of vier kon op bevel van die Minister van Binnelandse Sake uit die Unie verwyder word, waarna hy 'n verbode immigrant sou wees.

(2) Die motiewe

Die Ontugwet, 1927, is aangeneem op grond van die aanname dat 'n verbod op buite-egtelike gemeenskap tussen blankes en naturelle 'n noodsaaklikheid in Suid-Afrika is, aangesien dit „'n vergryp teen ons samelewing is.”⁷⁾ Daar is geglo dat, as die suiwerheid van die blanke ras nie bewaar word nie, die toekoms vir die nageslag hope-loos sou wees.⁸⁾ Die ideaal van 'n suiwer ras is eenparig ondersteun⁹⁾ en gemengde geslagsverkeer is bestempel as „sondig”, 'n „euwel” en 'n „misdaad”.¹⁰⁾

Die hoofmotief vir die daarstelling van wetgewing teen

7) Debatte van die Senaat, Vierde Sitting, Vyfde Parlement, 1927, Kolom 37.

8) Ibid., Kolom 40.

9) Ibid., Kolom 38.

10) Ibid., Kolom 43.
(cf. ook Debatte van die Senaat, Derde Sitting, Vyfde Parlement, 1926, Kolom 377.)

omgang van die aard onder bespreking, was dat dit die openbare mening sou aanhelp in die rigting van rasse-suiwerheid.¹¹⁾ Hierbenewens is die „beskerming” van die Bantoevrou beoog,¹²⁾ asook die uitskakeling van die onreg teenoor die Bantoeman - teen wie daar reeds wetgewing was - deur nou ook die blanke man by te bring.¹³⁾

Die eertydse Minister van Justisie het self nie geglo dat die wet rassevermenging sou voorkom nie. Dit is eerder gesien as „'n belangrike stap in die rigting daarvan.”¹⁴⁾ Onmiddellike stappe om ook die Kleurling in te sluit (soos bepleit is), is nie beoog nie. Wat laasgenoemde (ontug met die Kleurling) betref, was die minister van mening dat sowel die Kleurling as die blanke na verloop van tyd die noodsaaklikheid van sodanige wetgewing sou insien en dat wetgewing in dier voege vanself sou volg.¹⁵⁾ Die probleem in die hawestede is nie in 'n ernstige lig gesien nie, aangesien aanvaar is dat die sogenaamde gemengde omgang dáár gewoonlik toevallig van aard was. Wat wel nodig gevind is, was dat intieme omgang van 'n klein blanke bevolking in die bineland met 'n groot naturellebevolking verhinder moes word om, in besonder, 'n einde te maak aan die praktyk waarvolgens 'n blanke man „'n kraal vol vroue” kon aan-

11) Ibid.

12) Ibid.

13) Debatte van die Senaat, Derde Sitting, Vyfde Parlement, 1926, Kolom 369 en 468.

14) Ibid., Kolom 384.

15) Debatte van die Senaat, Vierde Sitting, Vyfde Parlement, 1927, Kolom 46.

hou.¹⁶⁾

Die onmiddellike stap wat op die onderhawige wet moes volg, sou 'n verbod op gemengde huwelike wees.¹⁷⁾ Die huidige wetgewing is gesien as „die begin van 'n beleid wat dergelike huwelike in die nabye toekoms bykans onmoontlik sal maak,”¹⁸⁾ en as 'n stap vorentoe - 'n instrument vir die ontwikkeling van die openbare mening - in die rigting van 'n veelomvattende beleid ten opsigte van rassevermenging in die algemeen.¹⁹⁾

B. (1) Die Wet op Gemengde Huwelike, 1949

Met die Nasionale Party aan bewind het dit makliker gegaan om die oogmerke van die apartheidsbeleid in werking te stel, hoofsaaklik deur wetgewende krag te verleen aan beginsels wat reeds in mindere of meerdere mate deel was van die denke van blanke en nie-blanke Suid-Afrikaners - ook by baie wat nie die amptelike beleid van die Nasionale Party ondersteun het nie.

Een van die eerste manifestasies van die toepassing van hierdie beleid was dan ook die daarstelling van wette om voorsiening te maak vir die regulering van daardie aspekte van die verhouding tussen blank en nie-blank wat tot dusver slegs op openbare afkeur gebaseer was. 'n Logiese gevolg hiervan sou die uitskakeling behels van „onreëlmatighede” wat deur die ontugwette van 1902-3 en

16) Ibid., Kolom 45.

17) Debatte van die Senaat, Derde Sitting, Vyfde Parlement, 1926, Kolom 384.

18) Ibid., Kolom 385.

19) Ibid., Kolom 388.

1927 geskep is. So is die Wet op Verbod van Gemengde Huwelike, 1949 (Wet 55 van 1949) op die wetboek geplaas. Vanaf die inwerkingtreding van die wet sou 'n huwelik tussen 'n blanke en 'n nie-blanke nie meer bevestig kon word nie.²⁰⁾

(2) Argumente vir en teen

Die motivering vir Wet 55 van 1949 was, in die woorde van die Minister van Binnelandse Sake „om soveel moontlik bloedvermenging teen te gaan en om soveel moontlik rasse-suiwerheid te bevorder.”²¹⁾ Dit is beskou as 'n stap wat opgevolg sou moes word deur 'n algehele verbod op buite-egtelike geslagsverkeer tussen blank en nie-blank. Argumente met betrekking tot die geringe aantal gemengde huwelike is weerlê met die stelling dat daar 'n gestadige vermeerdering in sodanige huwelike was, waarvoor die minister aangetoon het dat van 1928 tot 1937 nege-honderd en twaalf (912) gemengde huwelike voltrek is teenoor 913 vir die tydperk 1938-1947.²²⁾ Veldmaarskalk Smuts het die perspektief reggestel deur daarop te wys dat die aantal gemengde huwelike inderdaad gedaal het, deurdat daar in 1925 honderd-drie-en dertig (133) gemengde huwelike uit 'n groottotaal van 14,000 huwelike in die Unie was, terwyl daar in 1936 slegs 77 uit 'n totaal van 28,000 huwelike was. Die aangeleentheid is verder toegelig deur dr. Jonker, wat die volgende syfers

20) Wette van die Unie van Suid-Afrika, 1949, pp. 615-617.

21) Volksraadsdebatte, Deel 68, 1949, Kolom 6306.

22) Ibid., Kolom 6321.

in verband met gemengde huwelike verskaf het:

1940	-	105
1941	-	88
1942	-	118
1943	-	98
1944	-	99
1945	-	92

Op grond van hierdie relatiewe vermindering in die aantal gemengde huwelike is dus aangevoer dat dit die gevolg was van die sterk en algemene openbare afkeur daarteen, en dat wetgewing dus onnodig sou wees.

Na aanleiding van gevalle van sosiale integrasie van sekere blanke en nie-blanke studente, was die Minister van Justisie se verweer egter dat „hier nuwe ideologieë in ons land (kom), nuwe lewensuitkyke, wat hierdie sosiale mure wil afbreek.”²³⁾ Die wet is dus nodig geag om die bestaande sosiale afkeur te beveilig.

Insoverre die wetsontwerp neergelê het dat die toets vir die volbrenging van 'n huwelik voorkoms van 'n persoon sou wees, is 'n groot deel van die debatte dus gewy aan die probleem van die onderskeid tussen blank en Gekleurd (die Kleurling). Veldmaarskalk Smuts se betoog dat die gradasies so eindeloos is dat daar in talle gevalle nie 'n streep getrek sou kon word nie en sy uiteensetting van die lyding en ellende wat die wet, indien deurgevoer, sou bring in gevalle van terugaardings,²⁴⁾ is weerlê met die argument dat die wet juis nodig was om sodanige lyding

23) Ibid., Deel 69, Kolom 7515.

24) Ibid., Deel 68, Kolom 6316.

en smart te voorkom.²⁵⁾

Vele ander argumente en teenargumente is opgehaal. Om dit vir die doel van hierdie studie te ontleed, sou egter, soos mnr. Barlow dit (in ietwat ander verband) aan een spreker gestel het, „doodvervelige herhaling”²⁶⁾ wees. Die posisie met betrekking tot soortgelyke wetgewing tussen die ander (nie-blanke) rasse, is deur die Minister van Binnelandse Sake gestel as „'n saak wat verder oorweeg moet word.”²⁷⁾ Deur ontsnapping van gekleurdes na blanke kant teen te werk - deur middel van bevolkingsregistrasie - is geglo dat dit sou bydra tot die bou van nasietrots onder die Kleurling.²⁸⁾ Ten slotte: Wet 55 van 1949 is gesien as „'n dokumentering van ons lewens-aard.”²⁹⁾ Soos deur mnr. A.S. Erasmus gestel: „Hier is een van die wette wat lê op die pad van apartheid.”³⁰⁾

C. (1) Die Ontug-wysigingswet, 1950

Die vernaamste bepaling van hierdie wet (No. 21 van 1950)³¹⁾ was die vervanging van die woord „Naturel” soos dit in die Hoofwet (Wet 5 van 1927) verskyn het, met die woord „nie-blanke”.

Na die aanname van die Ontug-wysigingswet, 1950, was

25) Ibid., Kolom 6331.

26) Ibid., Kolom 6514.

27) Ibid., Kolom 6657.

28) Ibid., Kolom 6656.

29) Ibid., Kolom 6537.

30) Ibid., Kolom 6553.

31) Wette van die Unie van Suid-Afrika, 1950, p. 216.

die algemene posisie dus dat buite-huwelikse seksuele omgang tussen enige blanke (iemand wat volgens voorkoms klaarblyklik 'n blanke is of wat gewoonlik vir 'n blanke deurgaen) en enige nie-blanke (iemand wat volgens voorkoms klaarblyklik 'n nie-blanke is of wat gewoonlik vir 'n nie-blanke deurgaen) 'n misdad sou wees.

Uit die parlementêre debatte blyk dit dat die spesifieke maatskaplike omstandighede wat tot Wet 21 van 1950 aanleiding gegee het, grootliks verskil het van dié wat tot die Hoofwet (Wet 5 van 1927) gelei het. Die „skuldiges" was nie meer blanke mans wat met Bantoevrouens kohabiteer nie, maar wel „die swakkeres van die samelewing" en uitlanders en matrose wat misbruik maak van die gekleurde bevolking ³²⁾ en 'n groot aantal gekleurde vroue in die hawestede wat daarop uit was „omrede van winsbejag om veral vreemdelinge wat hier kom aan te lok en uit te lok tot ontug." ³³⁾

Die motivering vir die noodsaaklikheid van die verskerping van die maatreëls om geslagsverkeer tussen blank en nie-blank te beheer, was dat buite-huwelikse rassevermenging 'n gevaar is vir die selfbehoud van die blanke ³⁴⁾ en ook van die Kleurling. ³⁵⁾ Die uitgangspunt was dat die blanke en gekleurde bevolkings sover as moontlik uitmekaar gehou moes word. Hoewel aanvaar is dat ontug tussen blank en nie-blank as misdad nooit

32) Volksraadsdebatte, Deel 70, 1950, Kolom 2236.

33) Ibid., Kolom 2237.

34) Ibid., Kolom 2231.

35) Ibid., Kolomme 2236 en 2351.

heeltemal deur die wet verhoed sal word nie, is dit gesien as 'n afskrikmiddel ³⁶⁾ - nie soseer teen onsedelikheid nie ³⁷⁾ - maar om die christelike grondslag ³⁸⁾ van die staat se gewete aangaande verbastering en/of selfbehoud te weerkaats. ³⁹⁾ Om apartheid te bewerkstellig ⁴⁰⁾ moes die swakkeres teen hulself, en die samelewing teen hulle, beskerm word. ⁴¹⁾ Vir die sogenaamde swakkeres, wat deur een spreker as die „laagste uit-saksels" beskryf is ⁴²⁾ sou die weerhoudende effek van die openbare mening onvoldoende wees tensy hulle voor die hof - waar hulle „skande" sou uitkom - gebring sou word. ⁴³⁾

(2) Die implikasies

Die definisie van ontug, soos dit reeds vasgelê is, het geïmpliseer dat 'n skuldigbevinding slegs gemaak sou kon word indien bewys is dat daadwerklike geslagsverkeer wel plaasgevind het. ⁴⁴⁾ Die gevolg was 'n aantal sake waar die aangeklaagdes apart verhoor moes word omdat die nie-blanke vrou skuldig, maar die blanke man onskuldig ge-

36) Ibid., Kolom 2232.

37) Ibid., Kolom 2242.

38) Ibid., Kolom 2307.

39) Ibid., Kolomme 2261, 2277 en 2323.

40) Ibid., Kolomme 2313 en 2335.

41) Ibid., Kolomme 2236 en 2322.

42) Ibid., Kolom 2342.

43) Ibid., Kolomme 2348 en 2352.

44) Daar is reeds met betrekking tot die Hoofwet (5/1927) beslis dat penetrasie bewys moet word, maar dat die beskuldigde van poging tot ontug aangekla kan word. cf. Die Unie-Wette 1910-1947, geklassifiseerde en geannoteerde herdruk, Deel IV, p. 466.

pleit het op die aanklag. In die afsonderlinge verhore is die nie-blanke vrou dan skuldig bevind en kragtens die wet gestraf, terwyl die blanke man onskuldig bevind moes word weens gebrek aan voldoende bewyse dat geslagsverkeer (penetrasie) of poging daartoe wel plaasgevind het ⁴⁵⁾ - 'n toestand wat waarskynlik reeds sedert 1927 voorgekom het, maar waaroor „niemand hom blykbaar bekommer het nie.” ⁴⁶⁾ Hierdie toedrag van sake het daartoe gelei dat die Minister van Justisie sedert 1950 - in gevalle waar sodanige „onreg” onder sy aandag gekom het - gelas het dat die nie-blanke (vrou) ook vrygestel moes word. ⁴⁷⁾

'n Verdere gevolg was die daarstelling van nuwe wetgewing om die toestand, soos hierbo geskets, in die reïne te bring. So is die woorde „in omstandighede wat geen verkragting, poging tot verkragting, onsedelike aanranding” (ensomeer) uit artikel een van die Hoofwet (1927) geskrap. ⁴⁸⁾ Maar dit het klaarblyklik nie die besondere doel gedien nie, want toe 'n voorgestelde konsolidering van 'n aantal wette, waaronder die ontugwet, in 1957 voor die Volksraad gelê is, was die motivering vir die invoeging van 'n nuwe bepaling - waarvolgens ook onsedelike of onbehoorlike dade tussen blank en nie-blank voortaan as 'n misdadig gereken sou word - juis die uitskaking van die „ongerymde toestand” ⁴⁹⁾ dat een of albei

45) Volksraadsdebatte, 1957, Deel 93, Kolom 315.

46) Departement van Justisie Jaarverslag, 1957, pp. 3-6.

47) Volksraadsdebatte, 1957, Deel 93, Kolom 316.

48) Wette van die Unie van Suid-Afrika, 1955, Deel II, cf. artikel 12, Wet 62/1955.

49) Departement van Justisie Jaarverslag, 1957, Loc. cit.

partye soms onskuldig bevind moes word.⁵⁰⁾ So het dit gebeur dat die probleme wat met die praktiese toepassing van Wet 5 van 1927, soos gewysig deur Wet 21 van 1950, ondervind is, direkte aanleiding gegee het tot 'n verdere verskerping in die wetlike pogings om geslagsverkeer tussen blank en nie-blank te beheer en te bekamp.

D. (1) Die Ontugwet, 1957

Met die deurlootsing van die „Wet tot samevatting en wysiging van die wetsbepalings met betrekking tot bordele en ontug en ander handeling in verband daarmee" ⁵¹⁾ is een van Suid-Afrika se mees omstrede maatreëls om rassevermenging te voorkom op die wetboek geplaas.

Die hoofmotief vir hierdie wet (in besonder vir die artikels wat oor geslagsverkeer tussen blank en nie-blank handel) was om die aktiwiteit van buitelanders - wat nie dieselfde afkeur van seksuele verkeer oor die kleurskeidslyn as die Suid-Afrikaners het nie - aan bande te lê, en nie „omdat ons as Afrikaners ons nie kan gedra nie." ⁵²⁾

Artikel 16 van die Ontugwet, 1957, bepaal soos volg:

16.(1)(a) 'n Blanke vrouspersoon wat -

- (i) met 'n nie-blanke manspersoon ontug pleeg of probeer pleeg; of
- (ii) 'n onsedelike of onbehoorlike daad met 'n nie-blanke manspersoon pleeg of probeer pleeg; of

50) Volksraadsdebatte, 1957, Deel 93, Kolomme 315 en 316.

51) cf. Wet 23 van 1957.

52) Volksraadsdebatte, 1957, Deel 93, Kolom 1183.

- (iii) 'n nie-blanke manspersoon aanlok, uitlok of lastig val om ontug met haar te pleeg; of
- (iv) 'n nie-blanke manspersoon aanlok, uitlok of lastig val om 'n onsedelike of onbehoorlike daad te pleeg; en

16.(1)(b) 'n nie-blanke vrouspersoon wat -

- (i) met 'n blanke manspersoon ontug pleeg of probeer pleeg; of
- (ii) 'n onsedelike of onbehoorlike daad met 'n blanke manspersoon pleeg of probeer pleeg; of
- (iii) 'n blanke manspersoon aanlok, uitlok of lastig val om ontug met haar te pleeg; of
- (iv) 'n blanke manspersoon aanlok, uitlok of lastig val om 'n onsedelike of onbehoorlike daad te pleeg, is aan 'n misdryf skuldig.

16.(2)(a) 'n Blanke manspersoon wat -

- (i) met 'n nie-blanke vrouspersoon ontug pleeg of probeer pleeg; of
- (ii) 'n onsedelike of onbehoorlike daad met 'n nie-blanke vrouspersoon pleeg of probeer pleeg; of
- (iii) 'n nie-blanke vrouspersoon aanlok, uitlok of lastig val om ontug met hom te pleeg; of
- (iv) 'n nie-blanke vrouspersoon aanlok, uitlok of lastig val om 'n onsedelike of onbehoorlike daad te pleeg; en

16.(2)(b) 'n nie-blanke manspersoon wat -

- (i) met 'n blanke vrouspersoon ontug pleeg of probeer pleeg; of
- (ii) 'n onsedelike of onbehoorlike daad met 'n blanke vrouspersoon pleeg of probeer pleeg; of

- (iii) 'n blanke vrouspersoon aanlok, uitlok of lastig val om ontug met hom te pleeg; of
- (iv) 'n blanke vrouspersoon aanlok, uitlok of lastig val om 'n onsedelike of onbehoorlike daad te pleeg, is aan 'n misdryf skuldig.

Kragtens artikel 22(e) is die straf vir 'n oortreding van artikel 16 gevangenisstraf met dwangarbeid vir 'n tydperk van hoogstens sewe jaar en, kragtens artikel 22(h) lyfstraf van hoogstens tien houe waar die veroordeelde persoon 'n manspersoon onder die ouderdom van vyftig jaar is.

3. Kommentaar: die derde fase van ontugwetgewing

Dit is duidelik dat die aangeleentheid van geslagsverkeer tussen blank en nie-blank sedert uniewording 'n politieke speelbal geword het. In dié verband is dit dus moeilik om te sê of die feit dat 1927 nie aangegryp is as die geleentheid om 'n volwaardige ontugwet - dit wil sê een wat 'n verbod sou plaas op buite-egtelike geslagsverkeer tussen blankes en alle nie-blankes - daar te stel nie, die resultaat was van politieke motiewe wat nie in die debatte gestel is nie en of dit inderwaarheid slegs die resultaat van die „noodsituasie” ('n klein getal blankes tussen 'n groot getal Bantoe) was nie. Insoverre die toekomstige ontwikkelingsstadia wat die wet sou deurmaak (en soos wel gebeur het) egter reeds teen daardie tyd gestel is, sou moontlik aanvaar moet word dat aanvaar is dat die politieke klimaat nog nie ryp was vir 'n volwaardige ontugwet nie. Die deurlooding van die „halwe” wet waarby slegs die Bantoe be-

trek was, was dus waarskynlik 'n politieke maneuvere wat die inherente bedoeling ingehou het dat, indien die opposisie die beginnsel (skeiding tussen wit en nie-wit) ondersteun, 'n latere ommeswaai - wanneer die wetgewing tot sy volle konsekwensies deurgevoer sou moes word - feitlik vrugteloos sou wees en met verontwaardiging bejeën sou kon word. Voorlopig kan egter volstaan word met die gevolgtrekking dat die derde fase van ontugwetgewing onteenseglik gefundeer is op idees wat hulle krag geput het uit politieke begrippe wat die kwessie van kleur en ras tot 'n ideologiese aangeleentheid aangeblaas het. Aangesien ons dus hier in die politieke arena beland het, kan Hoofstuk IV waarskynlik ten beste afgesluit word met 'n kort samevatting van standpunte wat sedert 1927 téén die daarstelling van 'n ontugwet geopper is.

4. Standpunte teen die Ontugwet

Na aanleiding van 'n mosie dat die toestemmingsouderdom vir geslagsverkeer verhoog moet word, het ene mnr.

Schreiner in 1893 gesê

... that the motive ... in this matter met with his earnest commendation, but at the same time he thought the House would do well to be careful not to be carried away in the direction of sensational legislation. Legislation of this kind ... ought certainly not to be introduced unless a clear case was made out that the country needed it ...

He did not think there was any need ... For one thing a grievous injury would be done to many a man whose morality he did not defend in any way, but who should not be treated as a criminal. 53)

Met betrekking tot die ontslag van 'n aangeklaagde in 'n

53) House of Assembly, Cape Hansard, 1893, Cape Times Printing Works, p. 68.

geval waar sodanige persoon gedink het of rede sou gehad het om te glo dat die meisie bo die neergelegde ouderdom was, het mnr. Schreiner gesê: „What a man had to fear was not so much a criminal conviction as the loss of character by exposure.”⁵⁴⁾ Mnr. Schreiner het verder gevra of die besondere voorstel nie tot 'n mate op sentimentele gronde gerus het nie, terwyl „in such a matter as this they ought to be perfectly practical.”⁵⁵⁾

Standpunte soos dié hierbo is by implikasie herhaaldelik ten opsigte van die ontugwet geopper. Een van die eerste teenargumente vir die ontugwet van 1927, waarvan die beginsel reeds in 1926 aangeneem is, is in laasgenoemde jaar soos volg gestel: „I think it is a dangerous Bill, because it is going to create new crimes, and when you create crimes you create criminals.”⁵⁶⁾ Die beswaar dat die wet 'n misdad sou maak van 'n natuurlike daad, is ook beklemtoon onder andere deur sir William Macintosh,⁵⁷⁾ senator Langenhoven⁵⁸⁾ en dr. Radford.⁵⁹⁾

Die aanverwante beswaar dat daar met 'n verbod op onwettige vleeslike gemeenskap tussen blank en nie-blank „'n dekmantel van sedelikheid gewerp word oor onwettige omgang tussen mense van dieselfde ras”⁶⁰⁾ is weerlê met

54) Ibid., p. 69.

55) Ibid.

56) House of Assembly, Debates, 1926, Vol. 6, Kolom 1891.

57) Debatte van die Senaat, Vierde Sitting, Vyfde Parlement, 1927, Deel 8, Kolom 38.

58) Ibid., Kolom 39.

59) Volksraadsdebatte, 1962, Deel II, Kolom 1621.

60) Debatte van die Senaat, Derde Sitting, Vyfde Parlement, 1926, Kolom 379.

die argument dat dit nie die geval was nie, aangesien

... die aangeleentheid van ontug (nie) deur wette van die Parlement behandel (word) nie; dit kan net deur die volksgevoel behandel word en die volksgevoel in dié opsig sal nie deur dergelike wetgewing beïnvloed word nie. 61)

Die sentiment teen omgang oor die kleurskeidslyn was egter besonder sterk - 'n standpunt wat waarskynlik gelei het tot senator Tucker se verklaring dat hy nie bewus was van „genoegsame oorsaak vir sulke paniekerige wetgewing nie." 62)

Langs die voorafgaande staan die besware dat 'n wet van hierdie aard prakties onuitvoerbaar is vanweë die probleme, in baie gevalle, verbonde aan die onderskeid tussen blank en nie-blank 63) en vanweë die feit dat 'n hele leër polisiemanne vir so 'n taak nodig sou wees, 64) of, soos senator sir Charles Smith dit in 1927 uitgedruk het, „tensy 'n klomp 'Purity Leaguers' hul neus in elke agterplaas en kombuis in Kaapstad en elders steek." 65)

In die lig van die feit dat algemeen aanvaar is dat die straf op 'n aanklag kragtens die ontugwet geleë is, nie in die opgelegde vonnis nie, maar wel - met die hulp van publisiteit - in 'n onvermydelike verdoeming van sodanige (blanke) persoon deur die gemeenskap, 66) is die

61) Ibid., Kolom 386.

62) Ibid., Kolom 431.

63) Volksraadsdebatte, 1950, Deel 70, Kolom 2313.

64) Ibid., Kolomme 2247 en 2259.

65) Debatte van die Senaat, Vierde Sitting, Vyfde Parlement, 1927, Kolomme 43-44.

66) Ibid., Kolomme 41 en 44.

Ook: Volksraadsdebatte, 1962, Deel II, Kolom 1628.

swaar wetlike strawwe by verskeie geleenthede skerp gekritiseer.⁶⁷⁾ Dieselfde argument - verdoeming deur die maatskappy - is ingespan as beweerde bewys vir die onnodigheid van 'n ontugwet überhaupt. So is daar onder meer aangevoer dat die blanke beskawing homself deur sy inherente krag en die krag van sy sedelike kodes sonder so 'n wet gehandhaaf het en kan handhaaf.⁶⁸⁾ In dié verband het mnr. Payn reeds in 1927 ten opsigte van die Transkei beweer dat rassevermenging dáár, as gevolg van die openbare mening daarteen, minder as voorheen voorgekom het.⁶⁹⁾

Een van die amusantste argumente ten opsigte van gepaste strafmaatreëls was senator Langenhoven se standpunt dat buite-huwelikse omgang met 'n nie-blanke vrou 'n „soort sedelike kranksinnigheid" is wat oorerflik is en dat, om oorerflikheid te voorkom, 'n oortreder na die tweede skuldigbevinding ontman moes word.⁷⁰⁾ Hierteenoor staan egter sy waarskuwing dat 'n te swaar straf die man 'n martelaar by die publiek sal maak ⁷¹⁾ - 'n standpunt wat onderskraag is deur die beweringe dat 'n wet met sulke hoë strawwe in onguns sal verval en gevolglik nie soos bedoel is deur die houe toegepas sal word nie.⁷²⁾

67) Debatte van die Senaat, Derde Sitting, Vyfde Parlement, 1926, Kolomme 414-435.

68) Volksraadsdebatte, 1950, Deel 70, Kolom 2239.

69) Debatte van die Senaat, Vierde Sitting, Vyfde Parlement, 1927, Kolom 41.

70) Debatte van die Senaat, Derde Sitting, Vyfde Parlement, 1926, Kolom 377.

71) Ibid., Kolom 425.

72) Volksraadsdebatte, 1950, Deel 70, Kolom 2290.

Soos uit die voetnotas ten opsigte van die voorafgaande afgelei kan word, het daar sedert 1926 min ontwikkeling plaasgevind in die algemene denkpatroon sover dit die standpunte teen 'n verbod op seksuele verkeer oor die kleurskeidslyn betref. Slegs met betrekking tot die gevare wat die toepassing van sodanige verbod inhou, word nuwe insig - klaarblyklik gegrond op praktiese waarneming - geopenbaar.

Die uitgangspunt dat 'n persoon wat vir 'n misdaad van hierdie aard veroordeel is, maatskaplik geruïneerd sal wees, met die implikasie „(that) it is going to break up many happy homes" ⁷³⁾ is deurlopend, maar die beklemtoning daarvan, byvoorbeeld, dat die wet Suid-Afrika in die internasionale front in swak lig stel, ⁷⁴⁾ is van resente oorsprong.

Ander standpunte wat ook in die huidige tyd meer aandag geniet het, is (1) die gevaar van afpersing, ⁷⁵⁾ (2) die feit dat die stigma bly kleef selfs al is 'n aangeklaagde onskuldig bevind, ⁷⁶⁾ (3) dat die toepassing van die wet 'n onbillike las op die polisie werp ⁷⁷⁾ en hulle by die publiek in onguns bring ⁷⁸⁾ en (4) dat die wet spanning en agterdog tussen blank en nie-blank skep. ⁷⁹⁾

73) House of Assembly, Vol. 6, 1926, Kolom 1891.

74) Volksraadsdebatte, 1962, Deel II, Kolom 1603.
cf. ook Deel III, Kolom 3274.

75) Ibid., Kolom 1602.

76) Ibid., Kolom 1615.

77) Ibid., Deel III, Kolom 3275.

78) Ibid., Deel II, Kolom 1621.

79) Ibid., Deel III, Kolom 3275.

HOOFSTUK V

ONTUG AS MAATSKAPLIKE VERSKYNSEL

1. Inleiding

Die Suid-Afrikaanse bevolking van 18,298,000 bestaan uit 3,481,000 blankes, 12,465,000 Bantoes, 547,000 Asiate en 'n Gekleurde bevolking van 1,805,000.¹⁾

Die geografiese verspreiding of woonpatroon is welbekend. Behalwe vir 'n klein aantal gebiede, wat met die toepassing van die Groepsgebiedewet (Wet 36 van 1966), die Slumswet (Wet 53 van 1934) asook die Wet op Fisiese Beplanning (Wet 88 van 1967) binne enkele jare tot groot hoogte uitgeskakel sal wees, woon blank en nie-blank apart. Hierdie beginsel is kenmerkend van die algemene lewenspatroon. Dit het tradisioneel voortgevloei uit die verhouding tussen vrye persone en slawe, waarna dit geleidelik die vorm aangeneem het wat reeds teen die middel van die 19de eeu vasgelê was. So lees ons reeds hoe, in 1803, „Geene slaaven ... zig van de houte of steene banken (in die Goewermentstuin, Kaapstad) mogen bedienen”²⁾ en hoe, in 1897, die Transvaalse Volksraad 'n resoluëie geneem het dat streng maatreëls toegepas moes word om te verhoed dat nie-blankes wat in besit van eersteklas reiskaartjies is saam met blankes in die trein ry.³⁾

1) Republiek van Suid-Afrika: Statistiese Jaarboek, 1966. Raming vir middeljaar 1966.

2) Kaapsche Courant, Saterdag den 31 December 1803, No. 39.

3) Statute Law of the Transvaal 1839-1900, Vol. I, Iste Volksraad Resoluëie, 14 Oktober 1897, p. 374.

Blank en nie-blank hou aparte sportbyeenkomste, gebruik aparte ingange na en toonbanke by publieke geboue soos die poskantoor, besoek aparte bioskope, ensovoorts. In gevalle waar aparte geriewe nog nie beskikbaar is nie, byvoorbeeld in sommige bioskope en busdienste, opera-uitvoerings en rugbybyeenkomste, is die sitplekke vir blank en nie-blank geskei. Sover dit professionele assosiasies betref, is lidmaatskap oop vir nie-blankes, maar word aparte strukture voorsien - byvoorbeeld aparte Nasionale Rade vir Welsyn, ensomeer - en tans fungeer hierdie verenigings op die basis van sub-komitees vir die nie-blankes, met beperkte verteenwoordiging op die blanke besture.⁴⁾ Met die stigting van die eerste Suid-Afrikaanse Sosiologiese Assosiasie in 1967 is die beginsel van voogdyskap - soos aanvanklik voorgestel - egter verwerp en is lidmaatskap tot blanke sosioloë beperk.⁺

„De kloof schijnt onoverbrugbaar, zelfs al op het gebied van de gewone uiterlijke gedragingen.”⁵⁾ Slegs wat betref die arbeidsituasie en die aankoop van die daaglikse lewensmiddele is daar geen strenge fisiese skeiding nie, maar ook hier geld 'n gedifferensieerde en gestratifiseerde maatskaplike en beroepstruktuur waarbinne die nie-blanke die maatskaplik en ekonomies laags gevalueerde statusse bekleed.

4) Departement Volkswelsyn en Pensioene, Gekonsolideerde Omsendbrief, no. 29 van 1966.

5) De Boer, Hans A.: Onderweg Genoteerd, 1957, p. 44.

+ Die gevolg was dat 'n groot aantal sosioloë nie om lidmaatskap van die Assosiasie aansoek gedoen het nie.

Die interpersoonlike verhoudinge wat binne hierdie interaksieraamwerk opgebou word (blanke kafee-eienaar/nie-blanke kelners of kelnerinne; huisvrou/nie-blanke bediende; bestuurder/nie-blanke tikster; blanke boer/nie-blanke arbeider; blanke dosent/nie-blanke student) is slegs geldend vir die duur van die aktiwiteite waarvoor sodanige verhoudings oop is. Die aard van die interaksie⁺ verander nie wesenlik wanneer die situasie verander nie. Die moontlikheid van interaksie in ander situasies is egter uit die aard van die saak minimaal en indien dit toevallig sou voorkom, is die verwagting dat die duur daarvan beperk sal wees.

2. Is ontug moontlik?

Daar is egter ook diegene wat, waar dit by plesier en vermaak kom, hulle min aan die patroon, soos hierbo uiteengesit, steur.

White ducktails in jeans and colourful shirts have been known to take their 'quacktail' tarts to brothels in African areas. Here they meet the African tsotsis dressed in zoot suits and their black moles dressed in 'Suzie Wong' skirts. They are sometimes joined by Indian boys and girls from Fordsburg. Kwela music or rock-'n-roll records are played to liven up the party, and when brandy is taken and 'giggleweed' smoked, the colour line in sex is speedily forgotten. 6)

In the area beyond Malvern adjoining Germiston, a number of European schoolgirls dressed in their

+ In teenstelling met wat die oningeligte mag dink, of wat sommiges graag wil dink, is die verhoudings vriendskaplik en rustig. cf. Die Burger se knap uiteensetting van 30 April 1966, asook die van die Daily Dispatch van 19 Januarie 1966. Daar is egter ook onderliggende en minder maklik waarneembare spanning.

6) Freed, Louis F.: Crime in South Africa, 1963, p. 83.

school gyms have been observed passionately kissing and embracing Native youths on the roof top of a public building, and in full view of passers by ... The European schoolgirls eventually betook themselves to the Native quarters on the roof, and only came out again some two hours later. 7)

In 'n artikel oor vermaaklikheidsplekke in Kaapstad het Vlok Delpont soos volg geskryf:

Distrik Ses kan ook met sy besondere nagklubs spog: die plekke waar blankes en Kleurlinge mekaar om die kerslig ontmoet. 8)

Beskrywings van hierdie aard mag onbetroubaarheid bevat en verouderd wees (soos dié ten opsigte van Distrik Ses), maar skep nogtans 'n beeld van die breër maatskaplike milieu waarteen geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn voorkom of mag voorkom. Soos afgelei kan word, is die doel van hierdie hoofstuk nie om bewyse van daadwerklike geslagsverkeer (en rassevermenging) aan te dui nie. Hierdie beginsel geld ook vir die voorbeelde hierna, soos geneem uit beskrywings van gevalle waar kriminele vervolgings ingestel is.

(1) „In the night of 17th July 1958, appellants introduced three adult native females into a building in Eloff Street, Johannesburg, wherein first appellant had an office on the third floor.

In response to enquiry from the building's night watchman, first appellant stated that the females were going to clean the office. Being suspicious, the night watchman reported to the caretaker of the building, one Shaw. Shaw proceeded to first appellant's office, which

7) Ibid., p. 98.

8) Die Huisgenoot, 30 Desember 1960, p. 25. Die besondere plek (of plekke) bestaan waarskynlik nie meer nie, weens die opruiming van die betrokke slumarea.

was locked. Unlocking the door with his master-key, Shaw entered the office and found the two appellants and the three native females all present therein. One of the females was clothed only in her panties, while the other two females were entirely naked. Second appellant pushed Shaw out of the office saying words to the effect of 'Forget what you have seen, I will see you right.' Shaw, however, reported to the police." 9)

(2) „... the police proceeded to appellant No. 1's flat at 2.15 p.m. They knocked at the door ..." 10)

(3) „The accused were found in a darkened house in the early hours of the morning having been there together for several hours." 11)

(4) „The constable found appellant, who was fully and properly dressed, lying on a bed in his unlit hut, the door of which had been locked (presumably either by appellant or the coloured woman). The coloured woman, who wore only a short petticoat, was sitting on a box immediately next to the bed." 12)

(5) „The parties were heard talking together in a tent in the dark at 9 p.m., but their words were indistinguishable: the police entered and found the parties naked on the bed under a blanket ..." 13)

(6) „The most the eyewitnesses can say is that they found the appellant lying on top of L, under the wagon at night, underneath a blanket ..." 14)

9) R. v. H. 1959 (4) 427 (A.D.)

10) R. v. R. & L. 1958 (C.P.D.) Case 123/1958.

11) Iorio & Letsila v. R. 1956 (2) Prentice-Hall, H.238.

12) R. v. V. 1958 (3) 474 (G.W.)

13) R. v. T. 1941 (E.D.L.) 160

14) R. v. W. 1944 (O.P.D.) 49, op.53.

(7) „'n Blanke konstabel en 'n Bantoevrou, wat na bewering die Ontugwet op 16 Julie in die aanklagkantoor in Fordsburg oortree het, het gister ... in die streekhof verskyn." 15)

(8) „Claasen ('n blanke meisie) en Tsenane ('n Bantoeman) het soms saam na die pakhuis op die plaas gegaan." 16)

(9) „'n Konstabel het gister in die Wynbergse streekhof getuig hoe hy deur die venster van 'n bediendekamer in Muizenberg gespring het en daarna 'n jong blanke en 'n middeljarige Bantoevrou saam kaal in die bed gekry het." 17)

(10) „Lt. Compion said he then sat down on a bench near the door of the vestry and could hear whispering." 18)

(11) „In ander kamers van die huis ('n bordeel) het hulle Kleurlingvroue en blanke mans aangetref, is gister in Kaapstad se streekhof getuig." 19)

(12) „Swanepoel pleaded guilty to having intercourse with Sauls on board a fishing boat in Cape Town docks on May 18." 20)

(13) „They previously appeared in the Regional Court, Malmesbury, where Const. J. Erasmus said he found the two in a garage and had found letters written by Louw to Drury." 21)

15) Die Burger, 29 September 1966, p. 5.

16) Die Beeld, 17 Julie 1966.
cf. ook Die Burger, 1 Julie 1966.

17) Die Burger, 17 September 1966.

18) The Daily Dispatch, 7 Desember 1966.

19) Die Burger, 17 Februarie 1965.

20) The Cape Times, 24 Junie 1966.

21) The Cape Times, 10 Junie 1966.

(14) „In die Durbanse hawe het 'n Bantoeman in die middel van die nag aan boord van 'n skip gegaan en daar met twee naturellevroue ,gesmous'." 22)

(15) „Op 16 November 1959 het ene Johannes Stephanus Kruger in die hof verskyn op 'n aanklag dat hy met 'n Bantoevrou ontug gepleeg het in 'n gemakshuisie in die hofgebou." 23)

(16) „The magistrate told Dirk Johannes Beukes that he was obviously drunk when the offence occurred in a police car at a lonely spot on the Golden Highway on the night of September 28." 24)

(17) „Edward Jacob Adams (23), a Coloured learner bus driver, and Huibrecht Johanna Leendertz (30), a White woman, appeared today before Mr. C.G. Morris in the Regional Court, Goodwood, charged with contravening the Immorality Act on a bus travelling between Claremont and Wynberg on April 23." 25)

3. Ander vorme

Ontug is nie altyd 'n „individuele" aangeleentheid tussen twee persone nie. Dit gebeur periodiek dat klein groepies saam in hegtenis geneem en aangekla word, soos uit die volgende voorbeelde afgelei kan word.

(1) „Op 18 Desember 1964 is 6 beskuldigdes saam (3 blanke mans en drie nie-blanke vroue) skuldig bevind en gevonniss tot 6 maande gevangenisstraf elk, opgeskort vir 2 jaar, omdat hulle in 'n huis in Wetton ontug gepleeg het." 26)

22) Die Burger, 4 Januarie 1963.

23) Die Burger, 17 November 1959.

24) The Cape Times, 25 Februarie 1964.

25) The Cape Argus, 30 Julie 1964.

26) Die Burger, 18 Desember 1964.

(2) „Op 4 Julie 1964 het 4 Britse immigrante en 4 Bantoevroue saam in Johannesburg verskyn weens beweerde ontug." 27)

4. Hoe word kontak gemaak?

Die volgende dien slegs as voorbeeld:

(1) „... on the evening of 25th January, 1960, he was cruising about in his car in the streets of Stellenbosch and while so doing invited two Coloured girls, viz. F. and S. (accused No. 2) to come and have a drive with him." 28)

(2) „... and appellant who was on a motor cycle asked the female in words and by signs to follow him. She did." 29)

(3) „... A. and Wilhelmina were cycling along a road leading out of Ventersdorp when the Appellant, also on a bicycle, caught them up. He rode beside A. and slapped her on her thigh, saying that he was only feeling. He then made the proposal ..." 30)

(4) „In 'n saak teen Johannes Petrus Pietersen, 'n (gewese) konstabel in die S.A.P., is getuig hoe twee Bantoevrouens agter beskuldigde aan gestuur is om hom na 'n bediendekamer te lok, nadat hy vroeër in die aand ,sssk' aan hulle gesê en vir hulle geknik het, maar verder geloop het toe hulle nie op hom ag slaan nie. Hy het die een Bantoevrou (klaer in die saak) in haar kamer gevolg en is oomblikke later in half ontklede toestand deur 'n kollega in hegtenis geneem, met die klaer reeds heeltemal ontklee. Die ondersoekbeampste, ene

27) Die Burger, 4 Julie 1964.

28) R. v. E. 1960 (4) 445 (C.)

29) R. v. F. 1958 (4) 300 (T.)

30) R. v. J. 1958 (4) 488 (A.D.)

speurder Labuschagne, het erken dat die beskuldigde in 'n lokval geloop het wat vir 'n ander blanke gestel was.³¹⁾

5. Die rol van drank, geld en tussengangers

In die gevalle van ontug wat in die howe teregkom, speel die oormatige gebruik van drank dikwels 'n rol by die oortreding. Oor hierdie aangeleentheid het landdros C. Jordaan hom soos volg uitgespreek: „I have dealt with many Immorality Act cases, and I believe there is not one in which drink has not played a part.”³²⁾ In sommige gevalle is getuienis gelewer wat daarop dui dat een of albei van die betrokkenes so swaar onder die invloed van drank was dat een of albei waarskynlik weinig rasionele beheer oor sy/hulle handeling kon hê. Pleidooie in dier voege deur beskuldigdes word egter meer-male deur ondersoekbeamptes weerlê.³³⁾

Die kwessie met betrekking tot die rol van geld by oortreding van die Ontugwet word weer in Hoofstuk VI verder toegelig. Vir die huidige doeleindes word slegs die volgende greep uit 'n hofrekord aangehaal:

„Ek vra vyf pond.’ Toe het die blanke manspersoon weer gesê: „Jy is nie eers 'n pond werd nie.’ Toe het die Kleurlingvrou vir die Blanke man gesê - ek het dit gehoor - „Dink jy ek is 'n fokken goedkoop gentu?’³⁴⁾

31) D 59/62 (Pretoria).

32) The Cape Times, 25 Februarie 1964.

33) Vir sake waar getuienis m.b.t. drank gelewer is - cf. bv. The Cape Times, 13 April 1962; 11 Mei 1962; 27 Junie 1962; 20 Julie 1962; 7 September 1963; 24 Desember 1963; 11 Desember 1964; 24 April 1965; 19 Januarie 1966; 9 Februarie 1966; 3 Maart 1966; 24 Junie 1966; 23 Julie 1966.

34) SH/S 450/66 (Kaapstad).

Die meeste kontakte vir die doel van ontug is waarskynlik die produk van individuele pogings, maar daar is reeds verskeie kere na die rol van taxiryers, as tussengangers, verwys.³⁵⁾ Daar is egter ook ander tussengangers, soos uit die volgende aanhaling blyk:

Dit blyk uit die getuienis dat op die nag van 8 Desember 1958 hy in sy motorkar op die hoek van Golf- en Emily Hobhousestrate in Klerksdorp parkeer het. Terwyl 'n naturelleseun, Samuel Mokei, 15 jaar oud, verbystap, het appellant hom geroep. Samuel het getuig dat appellant vir hom gesê het hy moet vir hom, appellant, 'n naturelle-vrou kry dan sal hy hom, Samuel, 5/- gee en die naturellevrou £1. 36)

Hierdie afdeling word afgesluit met 'n voorbeeld waar beide die rol van drank en geldelike vergoeding, asook dié van die tussenganger, toegelig word.

... on the 6th September 1956 upon the proposal of the appellant a non-European woman ... agreed, for £1, to have intercourse with him. The scene was the back premises of a hotel at Usakos and it was already dark. After they had made their agreement the parties retired to a garage opening on to the hotel yard. The appellant had taken a good deal of liquor and had also furnished some to the complainant and her non-European male companion; the latter acted as go-between when the agreement was made and afterwards, on the appellant's instructions, kept guard outside the garage. 37) +

35) Die Burger, 9 September 1957; 22 April 1959; 4 Mei 1957.

36) R. v. R. 1959 (3) S.A. 90 (T.) In die besondere geval het die „tussenganger” geweier om dié rol te speel en, pleks daarvan, 'n speurder geroep.

37) R. v. B. 1958 S.A. 199 (A.D.)

+ Skrywer maak graag spesiale vermelding van die volgende bron, waar 'n groot aantal van die sake hier genoteer, gelees kan word: Hardie, Garth M. & Hartford, Gordon F.: Commentary on the Immorality Act, 1960.

6. Gevolgtrekkings

(1) Ten spyte van die feit dat die huidige wetlike en formele maatskaplike struktuur van die Suid-Afrikaanse samelewing met verloop van tyd 'n steeds groterwordende graad van maatskaplike skeiding tussen die blanke en nie-blanke bevolkingsgroepe daarstel, bestaan geleenthede vir geslagsverkeer tussen blank en nie-blank nog steeds en kom die verskynsel steeds voor.

(2) Die feit dat ontug „ondergronds“ bedryf word - omdat albei partye bewus is daarvan dat 'n wet oortree word - blyk duidelik uit die voorbeelde.

(3) Met betrekking tot die rol van drank, die volgende: 'n verklaring vir die feit dat drank so dikwels 'n rol speel by oortreding wat tot vervolging lei, hang waarskynlik saam met die feit dat persone wat onder die invloed van drank is met minder omsigtigheid te werk gaan en derhalwe makliker betrap word.

Bantoevrouens vir 22.9% en Kleurlingvrouens vir 19.4%.

Hierdie persentasies is veelseggend as in gedagte gehou word dat blanke mans 9.60% van die totale bevolking uitmaak, Bantoevrouens 33.85% en Kleurlingvrouens 4.73%.

(ii) Vervolgings: Blanke mans en alle nie-blanke vroue

Tabel 3

Jaar	Totaal Alle Vervolgings	Blanke Mans	%	Nie- blanke Vroue	%
1958	785	401	51.1	341	43.4
1959	978	512	52.3	407	41.6
1960	801	405	50.6	329	41.1
1961	801	420	52.4	344	42.9
1962	825	426	51.6	338	40.8
Ja.63-Ju.63	405	200	49.4	184	45.4
1963-64	790	417	52.8	345	43.7
1964-65	800	408	51.0	357	44.6
1965-66	906	462	51.0	401	44.3
Totaal	7091	3651	51.5	3046	42.9

Die feit dat blanke mans vir die grootste persentasie vervolgings verantwoordelik was, is 'n aangeleentheid wat met groot omsigtigheid benader moet word. Dit mag wel wees dat die blanke man in der waarheid in die meeste gevalle die uitlokker was en dat die nie-blanke vrou - in besonder die minder „gesofistikeerde“ Bantoevrou - meer geneig is om sodanige uitlokking by die polisie aan te meld as wat die posisie sou wees in dié gevalle

waar die nie-blanke vrou die uitlokker is. Wat uitlokking betref, moet egter in gedagte gehou word dat - as die situasie soos hierbo uiteengesit korrek is - daar die vrouens wat die aanklagte gelê het (in ander woorde, die klaagsters) in baie gevalle dan trouens ook só opgetree het of op sodanige plekke en tye van die dag of nag teenwoordig was dat die situasie van hulle gunstige subjekte vir uitlokking gemaak het. Hoeveel van hulle in der waarheid as polisielokvinke opgetree het, sou, as dit so was, nie vasgestel kon word nie. Die wyse waarop sekere ontugsake hanteer word, skep twyfel.

'n Verdere verklaring vir die groter aantal blanke mans wat vervolg was, mag daarin geleë wees dat 'n kleiner aantal nie-blanke vrouens beskikbaar hoef te gewees het, en dalk was, om in die gepoogde bevrediging van 'n groter aantal blanke mans se seksuele behoeftes te voorsien.

Die voorafgaande verduidelikings verskaf meer perspektief, maar dit verander nie die feit dat die inisiatief vir direkte toenadering klaarblyklik van die kant van die man kom nie. Die statistiek ten opsigte van nie-blanke mans en blanke vroue noop ons om tot dieselfde gevolgtrekking te kom.

(iii) Vervolgings: Nie-blanke mans en blanke vroue

Tabel 4

Jaar	Totaal Alle Vervolgings	Nie- blanke Mans	%	Blanke Vroue	%
1958	785	27	3.4	16	2.0
1959	978	38	3.9	21	2.1
1960	801	46	5.7	21	2.6
1961	801	32	4.0	5	0.6
1962	825	35	4.2	26	3.1
Ja.63-Ju.63	405	17	4.2	4	0.9
1963-64	790	19	2.4	9	1.1
1964-65	800	31	3.9	4	0.5
1965-66	906	26	2.9	17	1.9
Totaal	7091	271	3.8	123	1.7

Dat die persentasie blanke vrouens wat vervolgt is soveel kleiner is as dié van die blanke man is 'n funksie (1) van die oorweldigende afkeur wat aan 'n verhouding van dié aard geheg word; (2) van die feit dat die geleenthede vir intimiteit met 'n nie-blanke man veel minder is as die wat die blanke man het om met 'n nie-blanke vrou 'n verhouding aan te knoop; (3) van die nie-blanke man se vrees om by 'n blanke vrou toenadering te soek; (4) van die feit dat daar vir die blanke vrou - miskien wat die onderhawige onderwerp betref veral die eensame, die gefrustreerde of die emosioneel onstabiele - ander meer aanvaarbare wyses is waarop sy van emosionele spanning ontslae kan raak; (5) van die feit dat die blanke vrou haar minder skuldig maak aan oormatige gebruik van drank (wat in die geval van die blanke man 'n belangrike bydraende oorsaak van vervolging onder die Ontugwet is);

(6) van die nie-blanke man se maatskaplik en ekonomies ondergeskikte posisie in die samelewing en (7) van die feit dat die blanke vrou die vernaamste draer en behoe-der van die volk se morele en kulturele waardes is.

B. Veroordelings

Argumente wat ten opsigte van beide vervolgings en veroordelings van toepassing is, word nie in hierdie afde-ling herhaal nie.

(i) Veroordelings weens oortreding van Artikel 16 van die Ontugwet volgens ras en geslag

Tabel 5

Jaar	To- taal	Blankes		Bantoes		Asiate		Kleurlinge	
		M	V	M	V	M	V	M	V
1958	457	234	12	10	87	0	3	7	104
1959	551	299	12	11	114	1	3	6	105
1960	427	214	10	13	90	3	3	8	86
1961	385	199	1	10	79	0	1	4	91
1962 ⁺	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jan.63- Jun.63	188	93	1	7	47	0	2	2	36
1963-64	382	204	1	3	107	0	4	3	60
1964-65	405	206	0	8	108	1	8	4	70
1965-66	488	240	4	7	148	1	4	4	80
Totaal	3283	1689	41	69	780	6	28	38	632
Persen- tasies	100	51.4	1.2	2.0	23.8	0.2	0.9	1.2	19.3

+ Kon nie betyds vir verwerking verkry word nie.

Die ooglopendste feit wat uit die voorafgaande aan die lig kom, is dat meer as die helfte (51.4%) van alle per-

sone wat onder die Ontugwet veroordeel was, uit blanke mans bestaan.

Die dalende neiging wat by die tweede vergelykbare periode ten opsigte van vervolgings waargeneem is (cf. Tabel 2), geld ook ten opsigte van veroordelings, soos uit die volgende tabel blyk. Let egter op dat die volgorde van vermindering hier verander. Waar dit by vervolgings agtereenvolgens Kleurlingvrouens, Blanke Mans, Blanke Vroue, Bantoemans en Kleurlingmans was, is dit ten opsigte van veroordelings soos volg: Blanke Mans, Kleurlingvrouens, Blanke Vroue, Bantoemans en Kleurlingmans.

Tabel 6.

Ras en Geslag	Tydperk		Aantal Minder by Tweede Periode
	1958-1960	1963/64 - 1965/66	
Blanke mans	747	650	97
Kleurlingvrouens	295	210	85
Blanke vroue	34	5	29
Bantoemans	34	18	16
Kleurlingmans	21	11	10
Asiate mans	4	2	2
Totaal	1135	896	239
Groottotaal	1435	1275	160

Die verskil van 79 (239 - 160) by die kleiner aantal veroordelings vir bostaande kategorieë en dié vir die groottotaal vir alle rasse en geslagte moet daaraan toegeskryf word dat daar gedurende die Tweede Tydperk 72 meer Bantoevrouens en 7 meer Asiate vroue veroordeel is.

'n Vergelyking van die afnames wat by Tabele 2 en 6 genoteer is, is interessant, dog 'n vrugbaarder bespreking van hierdie verskynsel kan gevoer word aan die hand van 'n vergelyking van die proporsionele afname vir elke afsonderlike kategorie, soos in onderstaande tabel uiteengesit.

- (ii) Vervolgings en veroordelings volgens ras en geslag en persentasie van elke kategorie wat veroordeel is

Tabel 7(a) : Eerste drie-jaar periode

Ras en Geslag	Vervolgings		Veroordelings		% Veroordeel
	Aantal	%	Aantal	%	
Blanke mans	1318	51.4	747	52.0	56.7
Blanke vroue	58	2.3	34	2.4	58.6
Bantoemans	58	2.3	34	2.4	58.6
Bantoevroue	514	20.0	291	20.3	56.6
Kleurlingmans	42	1.6	21	1.5	50.0
Kleurlingvroue	549	21.4	295	20.5	53.5
Asiate mans	11	0.4	4	0.3	36.4
Asiate vroue	14	0.5	9	0.6	64.3
Totaal	2564	100.0	1435	100.0	55.9

Tabel 7(b) /

Tabel 7(b) : Tweede drie-jaar periode

Ras en Geslag	Vervolgings		Veroordelings		% Veroordeel
	Aantal	%	Aantal	%	
Blanke mans	1287	51.6	650	51.0	50.5
Blanke vroue	30	1.2	5	0.4	16.7
Bantoemans	35	1.4	18	1.4	51.4
Bantoevroue	665	26.6	363	28.5	54.6
Kleurlingmans	30	1.2	11	0.9	36.7
Kleurlingvroue	417	16.7	210	16.5	50.3
Asiate mans	11	0.4	2	0.1	18.2
Asiate vroue	21	0.8	16	1.2	76.2
Totaal	2496	100.0	1275	100.0	51.1

Benewens die konstante afname in veroordelings gedurende die Tweede Periode is die opvallendste algemene indruk wat op bostaande gegewens gebaseer kan word die feit dat die waarskynlikheid dat Asiate vroue in 'n ontugsaak vrygespreek of ontslaan mag word blykbaar geringer is as vir enige ander kategorie, terwyl die waarskynlikheid dat Asiate mans vrygespreek mag word groter is as vir enige ander kategorie. Op grond van die klein aantal jare betrokke en die merkbare wisselinge ten opsigte van veroordelings by sekere kategorieë vir die eerste en tweede tydperke, sal dit egter 'n waagstuk wees om 'n rangorde van dié aard op te stel. Indien dit egter oor 'n aantal jare moontlik sou wees om 'n beduidende orde op te stel, sou mens nie graag wou sien dat dit gebruik word om die mans of vroue van een of ander bevolkingsgroep te brandmerk, of 'n bevooroordeelde posisie ten

opsigte van een of ander groep daarmee te probeer aandui nie. (Die statistiek toon toevallig dat die regspraak bo enige verdenking staan.) Sodanige rangorde sou egter vir die student van die mens se gedrag binne sy maatskaplike verband 'n prikkelende leidraad kan bied vir 'n struktureel-funksionele ontleding van ontug as sosiologiese fenomeen.

Om terug te keer tot die indruk betreffende die veroordelings van Asiate: moontlik het die mans wat vervolgt is in relatief groter getalle (as bv. Kleurlingmans) uit 'n akademies of skolasties beter gekwalifiseerde en hoër beroepstratum gekom waarvan relatief meer van hulle met blanke vrouens verhoudings aangegaan het waarvan die frekwensie en die duur asook die plek of plekke waar die interaksie plaasgevind het sodanige situasie geskep het dat vervolging wat op veroordeling sou uitloop moeilik was en wat in die hof met groter finansiële bronne beter bestry kon word, en/of moontlik was 'n relatief groter aantal Asiate mans slegs weens uitlokking aangekla, in welke geval skuldigbevinding uiteraard moeiliker kon gewees het. Hierteenoor het die Asiate vroue moontlik uit 'n minder weerbare stratum van die bevolking gekom en het hulle moontlik verhoudings met blanke mans aangegaan waarvan die frekwensie van interaksie groter en die duur daarvan van meer permanente aard was, as gevolg waarvan 'n situasie ontstaan het wat vervolging wat op veroordeling sou uitloop makliker gemaak het - waarbenewens in gedagte gehou moet word dat dit waarskynlik vir 'n Asiate vrou minder maklik is as byvoorbeeld vir

'n Kleurlingvrou met 'n hoë persentasie „blanke bloed” om 'n hof bo redelike twyfel te oortuig dat sy volgens maatskaplike kriteria (assosiasies ens.) nie 'n Asiaat en dus, verder, nie „klaarblyklik nie blank” is nie.

Verder: waar 'n Asiate vrou 'n erkende prostituut was sou sy tot die mins weerbare groep behoort (te meer weens die Asiaat se sterk solidariteitsgevoel en sanksionering van afwykendes) en gevolglik 'n steeds swaker kans staan om veroordeling vry te loop.

Hipoteses van dié aard sou ten opsigte van elk van die onderskeie rassegroepe en geslagte opgestel kan word - soos trouens sover moontlik in die verklarende aantekeninge by die statistiek in hierdie hoofstuk gepoog word. Dit moet egter duidelik wees dat verklarings nie altyd bewyse van tendense lewer nie. Só sou die verklaring van die afname in veroordelings vir die kategorieë ander as Asiate dus nie bewys lewer dat die verskille hier weergegee dieselfde tendens - verdere afnames in die toekoms - sal beteken nie.

(iii) Afname in veroordelings van blanke mans

Tabel 8 Afname in veroordelings: blanke mans en alle nie-blanke vroue

(a) Eerste Periode

Ras en Geslag	Vervolgings	Veroordelings	% veroordeel
Blanke mans	1318	747	56.7
Nie-blanke vroue	1077	595	55.2
Totaal	2395	1342	56.0

(b) Tweede Periode

Ras en Geslag	Vervolgings	Veroordelings	% veroordeel
Blanke mans	1287	650	50.5
Nie-blanke vroue	1103	589	53.3
Totaal	2390	1239	51.8

Die afname in veroordelings van blanke mans is waarskynlik te wyte aan 'n kombinasie van faktore wat nie sonder intensiewe studie van ontug ontrafel sal kan word nie. Gesien teen die algemene afname in veroordelings, mag mens geneig wees om die afname te sien as die gevolg van groter insig en ervaring wat advokate vir die verdediging gedurende die eerste jare van die implementering van die verskerpte ontugwet opgedoen het. Wanneer egter noukeurig na die hoof en subartikels van artikel 16 van die Wet gekyk word, is dit duidelik dat enigene wat weens ontug (en die alternatiewe, soos gewoonlik gedoen word) aangekla word, se kanse om vrygespreek te word na verwagting uiters skraal behoort te wees en dat die blote feit van groter ervaring in die verdediging van aangeklaagdes alleen nie voldoende verklaring vir die afname in veroordelings bied nie.

Soos uit Tabel 9 blyk, is daar 'n moontlikheid dat die afname in veroordelings van blanke mans verband hou met die proporsie wat nie-blanke vroue uitgemaak het van alle vervolgings en veroordelings gedurende die Eerste en Tweede Tydperke.

Tabel 9 Veroordelings: blanke mans en nie-blanke vroue as proporsie van veroordelings

(a) Eerste tydperk

Ras en Geslag	Veroor- delings	% van totaal	% van groototaal
Blanke mans	747	55.7	52.0
Bantoevroue	291	21.7	20.3
Kleurlingvroue	295	21.9	20.5
Asiate vroue	9	0.7	0.6
Totaal	1342	100.0	93.4
Groototaal	1435	100.0	

(b) Tweede tydperk

Ras en Geslag	Veroor- delings	% van totaal	% van groototaal
Blanke mans	650	52.5	51.0
Bantoevroue	363	29.3	28.5
Kleurlingvroue	210	16.9	16.5
Asiate vroue	16	1.3	1.2
Totaal	1239	100.0	97.2
Groototaal	1275	100.0	

Dit is veral die 8.2% toename in veroordelings van Bantoevroue wat opvallend is, en dit sou ons waarskynlik nie te ver van die spoor lei as die afname in veroordelings van blanke mans gedeeltelik ook aan hierdie toename by die Bantoevrouens verklaar sou word nie. In die verband die volgende: dit mag wees dat daar gedurende die eerste fase van die implementering van die verskerpte ontugwet uitgegaan is van die standpunt dat die blanke

man die inisiatief neem en dat dus daarop gekonsentreer is om hoofsaaklik die blanke man se seksuele avontuur-lus in bedwang te hou deur alleen die blanke man aan te kla en die Bantoevrou as staatsgetuie teen die man te gebruik. Hierdeur sou ten minste verseker word dat die blanke man - al sou hy op die hoofaanklag (ontug) vrygespreek word - wel op die alternatiewe klagtes van òf uitlokking òf poging tot ontug skuldig bevind word. Namate dit moontlik gevoel is dat die erns van die saak genoegsaam ingeskerp is en moontlik ook namate die besef toegeneem het dat, indien die kennis van die besondere situasie sou versprei, dit die blanke man in 'n té swak lig sou stel en/of dat die wyse van vervolging in te groot onguns sou verval, is daar waarskynlik van dié prosedure afgesien en is die „spesiale vergunning” aan minder Bantoevroue toegestaan. Vandaar waarskynlik die groter persentasie Bantoevroue wat in die Tweede Tydperk vervolg en veroordeel is. Hierdie wysiging in prosedure sou egter implisiete „gevaar” inhou dat minder blanke mans voortaan skuldig bevind sou word. Om dus 'n wanverhouding tussen vervolgings en veroordelings te vermy, sou minder blanke mans alleen vervolg moes word. Maar om nie 'n te skerp afname in vervolgings en veroordelings te skep nie (wat, indien dit sou gebeur nie as die resultaat van die toepassing van die wet geïnterpreteer sou word nie, maar as 'n deursigtelike verslapping in die toepassing daarvan) moes nie slegs meer Bantoevroue vervolg word nie, maar moes meer van hulle tesaam met die blanke man aangekla word. Tot die mate waartoe die waarskynlikheid van 'n veroordeling

egter kleiner is indien 'n advokaat vir die verdediging (in die eerste plek van die blanke man) dit op hom sou neem om die verdediging van beide partye in die saak waar te neem, sou 'n mens dus 'n afname in veroordelings van beide blanke mans en Bantoevroue te wagte kon wees, met 'n groter afname ten opsigte van blanke mans, omdat daar nogtans 'n relatief groter aantal mans slegs weens uitlokking vervolg sou wees en waarvan 'n sekere persentasie onskuldig bevind of die aanklag teruggetrek is.

Op grond van die voorafgaande sou dus 'n hipotese opgestel kon word, naamlik een wat lui: hoe meer Bantoevroue as ko-respondent aangekla word pleks van as getuie teen die blanke man gebruik te word, hoe groter is die waarskynlikheid dat die blanke man, en ook die Bantoevrou, onskuldig bevind mag word.

Om die geldigheid van die voorafgaande verklaring te bepaal, sal 'n veel intensiewer studie vereis. Daar moet veral in gedagte gehou word dat die groter afname in veroordelings van blanke mans moontlik toegeskryf moet word aan 'n hoër persentasie terugtrekkings van aanklagte. Indien die hipotese egter aanvaarbaar bevind word, moet die feit van die groter aantal (verdedigde) gesamentlike verhore waarskynlik ook as een verklaring aangebied word vir die afname in veroordelings van blanke mans en Kleurlingvrouens vir die Tweede Drie-jaar Periode. Die ietwat groter afname by Kleurlingvrouens teenoor dié vir Bantoevroue kan waarskynlik gedeeltelik verklaar word in terme van die feit dat 'n klein aantal Kleurlingvrouens

vrygespreek is omdat dit nie 'n redelike twyfel bewys kon word dat hulle „klaarblyklik nie-blank" was nie.

(iv) Afname in veroordelings van blanke vroue

Tabel 10. Vervolgings en veroordelings: blanke vroue en alle nie-blanke mans

(a) Eerste periode

Ras en Geslag	Vervolgings	Veroordelings	% Veroordeel
Blanke vroue	58	34	58.6
Nie-blanke mans	111	59	53.1
Totaal	169	93	55.0

(b) Tweede periode

Ras en Geslag	Vervolgings	Veroordelings	% Veroordeel
Blanke vroue	30	5	16.7
Nie-blanke mans	76	31	40.7
Totaal	106	36	33.9

Die afname in vervolgings van beide blanke vroue en nie-blanke mans is tot sekere mate onverklaarbaar. Die getalle is onbeduidend klein en toon dat die omvang van bewese ontug tussen blanke vroue en nie-blanke mans onbenullig is. Maar al sou die afname toevallig wees, sou 'n mens nogtans graag 'n verklaring daarvoor en vir die geringe persentasie veroordelings soek.

Wat die afname in vervolgings betref, mag geargumenteer word dat vrees vir vervolging vir hierdie fenomeen verant-

woordelik was. Vrees as motiverende faktor kon egter net so wel die teenoorgestelde funksie vervul het - al-tans vir die jong dogter wat nie onder besonder gelukkige huislike omstandighede leef nie en wat weet dat as sy oor die nou bruggie loop en afval, daar wel iemand of 'n instansie sal wees om haar uit die diep water te red. Vrees skep spanning, en waar die psigo-sosiale situasie sodanig is dat die aanvaarde kanale vir ontlasting beperk of geblokkeer is, is die moontlikheid van „indulgence" nie uitgesluit nie. Die sensasionele element verbonde aan 'n daad van hierdie aard - waarvan die kennis grootliks deur middel van koerantpublisiteit of direkte kommunikasie versprei word - is 'n verdere faktor wat die hipotese dat 'n vermeerdering te wagte kon gewees het, onderskraag - en so ook die holruggerigde vermaninge en beskuldiginge van grootskeepse sedelike vervlakking en verval onder die jeug. Teen hierdie agtergrond, en met inagneming van die feit dat geleenthede vir interaksie tussen blanke vroue en nie-blanke mans seker nie minder was as tydens die eerste drie-jaar periode nie, sou dit moeilik wees om die afname in vervolgings as 'n funksie van die wet te regverdig. Skrywer is, verder, nie van mening dat hierdie afname 'n tendens waarop in die toekoms staatgemaak kan word, weerspieël nie.

Een verklaring vir die afname is dat ontug tussen blanke vroue en nie-blanke mans op sodanige wyse bedryf word dat, gesien teen die lig van die verwagte ekstra versigtigheid wat die polisie aan die dag sal lê alvorens 'n

blanke vrou vir ontug voor die hof gebring word,⁺ die moontlikheid van vervolging grootliks uitgeskakel is. Nieteenstaande die beeld wat sommige koerante as die algemeen-aanvaarde polisiemetodes wêreldkundig probeer maak (en waarvan die beperkte waarheid in 'n latere hoofstuk deur middel van 'n spesiaal geselekteerde voorbeeld geïllustreer word) is dit niks minder om slegs realisties te wees as aangeneem sou word dat dit nòg polisiebeleid nòg polisievoorliefde is om uit eie inisiatief geslote losieshuiskamers, hotelkamers en huise en woonstelle oop te breek op soek na moontlike oortreders van die Ontugwet. Dit is waarskynlik een verklaring vir die feit dat, te oordeel aan koerantberigte, 'n betreklike persentasie blanke vroue van 'n nie-blanke man verwagend is of reeds die lewe aan 'n gekleurde kind geskenk het teen die tyd dat hulle voor die hof gebring word.

Die voorafgaande bied egter nie 'n verklaring aan vir die afname in veroordelings nie. In dié verband moet van die standpunt uitgegaan word (1) dat die polisie nie in gevalle waarby blanke vroue betrokke is sogenaamde „swak” sake na die hof sou bring nie en (2) dat die regspraak nie vir die afname verantwoordelik was nie.

Met inagneming van die rol wat gesamentlike verhoore kon gespeel het, moet 'n gedeeltelike antwoord waarskynlik gesoek word in 'n vergelyking van Tabel 7(a) en (b),

+ Dit is opvallend dat die persentasie veroordelings vir blanke vroue die hoogste was tydens die Eerste Periode. cf. Tabel 7(a).

waaruit dit voorkom of veral Kleurling- en Asiate mans 'n deurslaggewende rol by die afname gespeel het. Hoewel spekulatief van aard, moet waarskynlik aangeneem word dat 'n groter persentasie Kleurlingmans veral in die tweede periode (1963/64 - 1965/66) deur die hof as „nie klaarblyklik nie-blank” bevind is en wat dus tot gevolg sou hê dat beide die gekleurde man en die blanke vrou onskuldig bevind moes word.

Dat daar nogtans meer nie-blanke mans as blanke vroue veroordeel is, moet toegeskryf word aan die feit (1) dat 'n aantal nie-blanke mans slegs weens uitlokking veroordeel is (in welke geval daar nie 'n blanke vrou as ko-respondent sou wees nie); (2) dat 'n klein aantal mans, hoewel hulle die blanke vrou onder die waan gebring het dat hulle blank is, nie die hof daarvan kon oortuig nie (in welke geval die blanke vrou ontslaan sou word); (3) dat, in enkele gevalle waar 'n gekleurde kind reeds uit die verhouding gebore was (en dié feit aanleiding tot die saak gegee het) vaderskap van die aangeklaagde nie-blanke man nie bewys kon word nie (en beide partye onskuldig bevind moes word) en (4) die feit dat een of meer blanke vroue wel nie onskuldig bevind is nie, maar na 'n inrigting vir emosioneel versteurdes verwys is, of sorgbehoewend bevind is.

- (v) Die bydrae van blanke vroue en nie-blanke mans tot veroordelings kragtens die Ontugwet

Tabel 11 Blanke vroue en nie-blanke mans as
proporsie van alle veroordelings

(a) Eerste tydperk (1958-1960)

Ras en Geslag	Veroor- delings	% van Totaal	% van Groottotaal
Blanke vroue	34	36.5	2.4
Bantoemans	34	36.5	2.4
Kleurlingmans	21	22.6	1.5
Asiate mans	4	4.3	0.3
Totaal	93	100.0	6.5
Groottotaal	1435	100.0	

(b) Tweede tydperk (1963/64 - 1965/66)

Ras en Geslag	Veroor- delings	% van Totaal	% van Groottotaal
Blanke vroue	5	13.9	0.4
Bantoemans	18	50.0	1.4
Kleurlingmans	11	30.5	0.9
Asiate mans	2	5.5	0.1
Totaal	36	100.0	2.8
Groottotaal	1275	100.0	

Die relatief groot bydrae wat deur die blanke vroue gelewer is, is 'n aanduiding daarvan dat, al sou van die veronderstelling uitgegaan word dat die inisiatief vir oortreding van die nie-blanke man gekom het, die blanke vrou geensins verontskuldig kan word vir die ontstaan van 'n situasie wat tot vervolging en veroordeling aanleiding gegee het nie.

(vi) Kommentaar /

(vi) Kommentaar aangaande afnames in vervolging en veroordeling

Insoverre die hipotetiese verklarings nie die afname in vervolgings en veroordelings kragtens artikel 16 van die Ontugwet bevredigend verklaar nie, moet derhalwe afgelei word dat ander faktore 'n rol gespeel het. In die verband kom dit voor of veral polisie-optrede ter sake is. Dit moet waarskynlik aanvaar word dat die polisie as 'n saak van beleid minder aandag aan vervolgings kragtens die wet gee en/of met groter omsigtigheid werk. Vervolging word moontlik in toenemende mate slegs ingestel wanneer 'n potensiele oortreder na 'n waarskuwing oortree. Hierbenewens is en word klaarblyklik ook tot groter mate opgetree slegs in gevalle van prostitusie.

3. Die menseA. Blankes

Vir 'n beeld van „wie" die persone is wat weens ontug vervolg en/of veroordeel was, word slegs statistiek vir dié jare waarvoor dit beskikbaar was, verskaf.

(i) Huwelikstatus van veroordeelde blanke mansTabel 12

Jaar	Aantal veroordeel	Aantal getroud	% getroud
1958	234	96	41.0
1959	299	131	43.8
1960	214	92	42.5
1961	199	79	39.7
Totaal	946	408	43.1
+ 1960 Bevolking: % mans 20 en ouer getroud = 44.7			

+ Bevolkingsensus, 1960, Steekproeftabellasië, Verslag No. 8.

Die persentasie getroude mans wat veroordeel is, blyk betreklik konstant te wees en daar kan met redelike sekerheid voorspel word dat 'n gemiddelde minimum⁺ van nagenoeg 41% van alle blanke mans wat jaarliks veroordeel word, getroud is. In 1960 was 44.7% van die blanke manlikes, 20 jaar en ouer, in die bevolking getroud. Die totale persentasie getroude veroordeeldes vir die jare 1958-61 is ietwat laer, nl. 43.1%, maar geld t.o.v. alle veroordeeldes. Indien dit moontlik was om die ooreenstemmende ouderdomsgroepe te vergelyk, sou die persentasie getroude veroordeeldes ongetwyfeld ietwat hoër wees. Dit wil dus voorkom of getroude mans proporsioneel ietwat meer dikwels veroordeel word as ongetroudes. Dit sou egter interessant wees om te weet watter persentasie van die veroordeeldes wat nie getroud was nie ten tye van veroordeling geskei was, asook watter persentasie van die getroude veroordeeldes ná veroordeling geskei is.

Dat so 'n hoë persentasie blanke mans wat weens ontug veroordeel word, getroud is, stem mens tot nadenke. Daar sou waarskynlik uit hierdie gegewens tot die gevolgtrekking geraak moet word dat versteurde huweliksverhoudings een belangrike bydraende oorsaak van ontug is. Dit verskaf egter nie 'n antwoord op die een vraag wat seker meer as enige ander aan skrywer gestel is (en waarop geen antwoord ooit bevredigend was nie) - naamlik, waarom hierdie mans indien hulle nie in die huwelik - of vir die ongetroudes daarbuite - bevredig word nie, dan wel vir die blanke die mins aanvaarbare van alle vroue sou „verkies”.

+ cf. bespreking by Tabel 16.

Sou dit wees dat, onder andere, die vrees vir 'n blou-tjie te loop by 'n blanke meisie of vrou (wat sou dui op 'n persoonlikheidsfaktor by die man) of die jaloerse bewaking van die blanke vrou se trou slegs aan een man iets te make het met die soeke na maklik bekombare kommersiële bevrediging van spanning juis by die groep wat, miskien weens die mistiese idees aangaande hulle potensialiteite en weens hulle uitsluiting uit die normale assosiasiepatroon verkeerdelik as die veiligste risiko teen openbaarmaking beskou word?

(ii) Die ouderdomstruktuur van vervolgte en veroordeelde blankes

Weens 'n verandering in die basis vir tabulering van ouderdomme is dit nie moontlik om 'n vergelyking te tref tussen persone wat gedurende die eerste drie-jaar periode en die wat gedurende die tweede tydperk vervolgt en veroordeel is nie.⁺ Om die rede word slegs die gegewens vir 1963/64 - 1965/66 verskaf.

Tabel 13 Vervolgings en veroordelings van blanke mans in die groep 7-17 jaar en persentasie van groottotaal

Jaar	Vervolgings		%	Veroordelings		%
	Totaal	7-17		Totaal	7-17	
1963-64	417	4	0.95	204	3	1.47
1964-65	408	13	3.18	206	6	2.91
1965-66	462	8	1.73	240	4	1.66
Groottotaal	1287	25	1.9	650	13	2.0

+ Vir die jare 1958-60 is die groepering 7-16 jaar, 17-20 jaar en 21 jaar en ouer, terwyl dié vir 63/64 - 65/66 gegroepeer is van 7-17 jaar, 18-20 jaar en 21 jaar en ouer.

Tabel 14 Vervolgings en veroordelings van blanke vroue in die groep 7-17 jaar en persentasie van groottotaal

Jaar	Vervolgings		%	Veroordelings		%
	Totaal	7-17		Totaal	7-17	
1963-64	9	0	0.0	1	0	0.0
1964-65	4	0	0.0	0	0	0.0
1965-66	17	2	11.76	4	0	0.0
Groottotaal	30	2	6.6	5	0	0.0

Uit die voorafgaande blyk dit dat persone uit die ouderdomsgroep 7-17 jaar 'n betreklik geringe bydrae tot vervolgings en veroordelings kragtens die Ontugwet gemaak het. Daar is geen rede om aan te neem dat hierdie bydrae in die toekoms merkwaardig sal styg nie. Die feit dat relatief meer dogters as seuns in hierdie kategorie vervolgt was, is nie vreemd nie - terwyl daar nie uit die feit dat geen dogters veroordeel is, afgelei moet word dat beide van hulle onskuldig bevind is nie. Daar kan met redelike sekerheid aanvaar word dat beide van hulle sorgbehoewend bevind is - in welke geval 'n skuldigbevinding nie as 'n veroordeling genoteer word nie. In alle waarskynlikheid sou die neiging sterker wees om, in gevalle waar jeugdiges betrokke is, met die dogter in terme van die Kinderwet (Wet 33 van 1960) te handel, terwyl die seun (veral vir 'n eerste kriminele oortreding) lyfstraf opgelê en/of onder toesig van 'n vakkundige beampte van die Departement Volkswelsyn en Pensioene geplaas word - in welke geval die skuldigbevinding (en straf indien wel) wél as 'n veroordeling genoteer word.

Tabel 15 Vervolgings en veroordelings van blanke mans in die ouderdomsgroep 18-20 jaar en persentasie van totaal

Jaar	Vervolgings		%	Veroordelings		%
	Totaal	18-20		Totaal	18-20	
1963-64	417	28	6.71	204	12	5.88
1964-65	408	32	7.83	206	23	11.16
1965-66	462	38	8.22	240	25	10.41
Groottotaal	1287	98	7.6	650	60	9.2

Tabel 16 Vervolgings en veroordelings van blanke vroue in die ouderdomsgroep 18-20 jaar en persentasie van totaal

Jaar	Vervolgings		%	Veroordelings		%
	Totaal	18-20		Totaal	18-20	
1963-64	9	1	11.11	1	0	0.0
1964-65	4	0	0.0	0	0	0.0
1965-66	17	3	17.64	4	3	75.0
Groottotaal	30	4	13.3	5	3	60.0

Net soos by die groep 7-17 jaar is die getalle as sodanig so klein dat geen tendense daaruit afgelei sou kon word nie. Desnieteenstaande is dit opvallend dat, wanneer die groottotale saam gereken word, nagenoeg 9.5% van alle vervolgings en 11% van alle veroordelings van mans deur persone onder 21 jaar gelewer is, terwyl die persentasies vir vroue respektiewelik 19% en 60% is. (Hoewel dit nie gebruikelik is ten opsigte van persone van 18 jaar en ouer nie, is dit moontlik dat 1 dogter in die groep 18-20 jaar (cf. 1963/64) ook sorgbehoewend bevind kon gewees het.)

(iii) Opvoedkundige status van veroordeelde blanke mansTabel 17

Jaar	Aantal veroor- deel	Onderwyspeil							
		Ongelet- terd	%	Elemen- têr	%	Hoër- skool	%	Gevor- derd	Onbe- kend %
1958	234	5	2.1	116	49.6	109	46.6	1	0.4 3 1.3
1959	299	5	1.7	169	56.5	118	39.5	2	0.6 5 1.7
1960	214	4	1.9	97	45.3	110	51.4	2	0.9 1 0.5
1961	199	1	0.5	90	45.2	103	51.7	5	2.5 0 0.0
Totaal	946	15	1.6	472	49.9	440	46.5	10	1.0 9 0.9

Wat onderwyspeil betref, kan dit as verwagting gestel word dat ongeletterdes binne 'n aantal jare - wanneer die klein aantal mans van die ouer generasies wat ongeletterd was te sterwe gekom het - tot groot hoogte uitgeskakel sal wees, en dat die getal met hoërskoolopleiding sal styg in verhouding tot dié wat slegs elementêre opleiding geniet het.

Hoe dit ook sy: insoverre aanvaar sou word dat diegene wat in die hoërskool-kategorie val 'n sekere persentasie persone insluit wat nie hulle hoërskoolopleiding voltooi het nie, is dit duidelik dat veroordelings weens oortreding van artikel 16 van die Ontugwet hoofsaaklik met lae opvoedkundige status geassosieer kan word.

(iv) Beroepstatus /

(iv) Beroepstatus van veroordeelde blankes - beide geslagte

Tabel 18

Beroep	1958	%	1959	%	1960	%	1961	%	To- taal	%	Bevolking 1960 - Mans ⁺
Professioneel, Tegnies en verwant	5	2.0	5	1.6	6	2.7	1	0.5	17	1.7	5.3
Administratief, Uit- voerend en Bestuurder	11	4.5	8	2.6	11	4.9	7	3.5	37	3.8	3.4
Klerklik	22	8.9	33	10.6	13	5.8	19	9.5	87	8.9	8.8
Verkoopswerker	10	4.1	10	3.2	9	4.0	5	2.5	34	3.5	4.0
Boer, Visser, Jagter en Bosbouwerker	22	8.9	27	8.7	20	8.9	11	5.5	80	8.2	7.3
Mynwerker, Steengroef- werker, ens.	28	11.3	31	10.0	22	9.8	21	10.5	102	10.4	2.0
Vervoer en Kommunikasie	14	5.7	28	9.0	23	10.3	15	7.5	80	8.2	4.2
Vakman, Arbeider	89	36.2	113	36.3	73	32.6	71	35.5	346	35.3	16.5
Dienste	7	2.8	19	6.1	7	3.1	11	5.5	44	4.5	2.8
Ander	26	10.6	21	6.7	27	12.1	34	17.0	108	11.0	0.9
Nie ekonomies bedrywig	12	4.9	16	5.1	13	5.8	5	2.5	46	4.7	44.7
Totaal	246	100.0	311	100.0	224	100.0	200	100.0	981	100.0	100.0

+ Aangesien vrouens so 'n klein persentasie van veroordelings uitgemaak het, word slegs die sensusgegevens t.o.v. mans vir vergelykende doeleindes gegee. Statistiek uit Bevolking-sensus 1960, Steekproeftabellasse, Verslag no. 3.

Die betrokke indeling van beroepe leen sigself nie tot die maak van besonder betekenisvolle afleidings nie. Om 'n voorbeeld te noem: dit bied nie 'n antwoord op een van die mees omstrede aangeleenthede nie, naamlik op die vraag na die aandeel van matrose en polisiemanne nie. In dié verband sou egter gekonstateer kan word dat eersgenoemde groep se bydrae dikwels totaal oorskat word, veral as in gedagte gehou word dat 'n betreklike aantal van die 80 persone wat die kategorie „vervoer en kommunikasie” insluit, nie vreemde matrose is nie, maar wel Suid-Afrikaners. Dit kan ook reeds hier verklaar word dat doeltreffende beheer van nie-blanke prostitute in ons hawestede die seemanne se aandeel verder sal laat kwyn.

Dit is opvallend dat, insoverre veroordelings as maatstaf gebruik word, die een populêre siening, naamlik dat persone uit die hoogste beroeps- en maatskaplike posisies dié oortreders van die Wet sou wees, nie deur die gegewens gestaaf word nie. Gemelde populêre siening is waarskynlik tot groot hoogte gegrond op die uitgebreide publisiteit wat aan hierdie persone gegee word wanneer hulle vir die onderhawige oortreding in die hof verskyn - 'n verskynsel wat moontlik ook persone uit administratiewe-, uitvoerende- en bestuursposte raak en wat dus bydra om die besondere „geloof” te onderskraag.

In die geheel beskou, bevestig die statistiek die gevolgtrekking wat onder paragraaf 3 gemaak is, naamlik dat die grootste bydrae tot ontug deur die minder-geskoolde persone gemaak word - dit wil sê insoverre aanvaar word dat

diegene met die laagste opvoedkundige kwalifikasies ook die onderste trappe van die beroepsleer beklee. Hierdie verskynsel blyk duidelik uit die feit dat persone uit kategorieë 6 en 8 vir 45.7% van alle veroordelings verantwoordelik was, terwyl hulle slegs 18.5% van die beroepstatusse vir die bevolking beklee.

(v) Misdaadrekords van veroordeelde blanke mans

'n Belangrike kriterium vir 'n bepaling van die „tipe“ persoon wat weens ontug veroordeel was, is die persentasie van hulle wat tydens veroordeling reeds 'n rekord van vorige veroordelings (S.A.P. 69) gehad het. Offisiële statistiek in hier voege was nie beskikbaar nie en vir die bespreking hierna moes skrywer hom verlaat op 'n studie van die hofrekords (of -verslae) van 105 blanke mans wat skuldig bevind is.⁺ ⁺⁺ Die gegewens word volledig in onderstaande tabel gegee.

Tabel 19 /

-
- + Waar 'n persoon onskuldig bevind word, of die aanklag teruggetrek is, word geen rekord van vorige veroordelings by die hof ingehandig en op die rekord van die verrigtinge geplaas nie.
 - ++ Vir 5 vreemde matrose wat skuldig bevind is, was geen S.A.P. 69 beskikbaar nie, en hierdie 5 is vir die doel van hierdie studie buite rekening gelaat.

Tabel 19

Plek en jaar	Skuldig	Geen vorige veroor- delings	%	Met vorige veroor- delings	%
<u>Kaapstad</u>					
1961	21	13	61.90	8	38.09
1966	16	9	56.25	7	43.75
Totaal	37	22	59.45	15	40.54
<u>Bloemfontein</u>					
1957	2	1	50.00	1	50.00
1958	-	-	-	-	-
1959	2	1	50.00	1	50.00
1960	1	1	100.00	-	-
1961	3	3	100.00	-	-
1962	2	1	50.00	1	50.00
1963	2	2	100.00	-	-
1964	2	1	50.00	1	50.00
1965	5	3	60.00	2	40.00
1966	5	4	80.00	1	20.00
Totaal	24	17	70.83	7	29.16
<u>Pretoria</u>					
1959	1	-	-	1	100.00
1960	13	8	61.53	5	38.46
1961	9	8	88.88	1	11.11
1962	7	6	85.71	1	14.28
1966	14	11	78.57	3	21.42
Totaal	44	33	75.00	11	25.00
Groototaal	105	72	68.57	33	31.42

Soos uit die voorafgaande blyk, sou daar ook tot ander verhoudinge as die 68.75 / 31.42% gekom kan word deur byvoorbeeld slegs die totale van Bloemfontein en Pretoria te neem as basis vir die berekening van die aantal veroordeeldes sonder en met vorige veroordelings - in welke geval die verhouding een van 73.52% sonder, teenoor 26.47% met vorige veroordelings sou wees. Op grond van die oorweging van 'n verskeidenheid van moontlike kombinasies is egter tot die gevolgtrekking geraak dat, vir die doeleindes van veralgemening, 'n verhouding van 70% sonder tot 30% met vorige veroordelings as 'n „veilige" gemiddelde beskou kan word. Dit is duidelik dat die omvang en die intensiteit van die faktore wat tot die wisselende resultate aanleiding gegee het nooit konstant gehou kan word nie, en dat hierdie veranderlikes (o.a. die aard van polisie-aktiwiteite en die samewerking of weerhouding van samewerking deur die publiek) die moontlikheid van 'n eksakte weergawe van die verhouding tussen oortreders met 'n rekord en dié sonder een heeltemal onmoontlik maak. Argumentsonthalwe: die beskikbaarstelling van 'n groter aantal konstabels en speurders om uitsluitlik en/of spesifiek meer aandag aan inhegtenisname van oortreders van artikel 16 van die Ontugwet te gee, mag 'n merkbare verskil tot gevolg hê beide wat betref die aantal persone wat aangekla en skuldig bevind word, en dus ook wat betref die verhouding tussen diegene wat skuldig bevind is sonder vorige veroordelings en die wat wel vorige veroordelings het.

(vi) Kommentaar

Die waarheid van die stelling „if you create crimes you create criminals” spreek duidelik uit die bevindinge.

Ter verdediging van die wetmakers sou aangevoer kan word dat afwyking van norme aanleiding gee tot die maak van wette teen oortreding van 'n volk se geïnstitusioneerde norme. Tot watter mate 'n daad van seksuele omgang tussen 'n volwasse manlike en vroulike persoon wat ooreengekom het om dit te pleeg egter as „misdadig” of krimineel beskou moet word, is 'n aangeleentheid waaroor skrywer nie 'n oordeel kan vel nie. Teenstanders van die betrokke klousule van die wet is dit egter eens dat, waar daar wedersydse instemming was, die daad - ook in Suid-Afrika - nie moreel geregverdig kan word as 'n basis vir 'n wetlike verbod en straf nie. Of sodanige teenstanders se denkwyse as „immoreel” bestempel moet word omdat die weerhouding van 'n verbod op die betrokke daad (soos deur die teenstanders bepleit) tot immoraliteit aanleiding mag gee, is 'n verdere saak waaroor die sosioloog hom nie (kan) uitspreek nie. In dié verband sou egter 'n uitsondering gemaak moet word ten opsigte van daardie kategorie van dade waarvolgens dit as 'n misdadig beskou sou word indien een persoon 'n ander (en veral 'n kind) sou aanlok, uitlok of lastig val (molesteer) op so 'n wyse dat die alter - dit wil sê die persoon teenoor wie die handeling gerig word - die aanlokking, uitlokking of lastig-val as rede vir 'n klagte van crimen injuria sou beskou. Die rede waarom 'n sekere aantal

blanke mans kragtens artikel 16(2)(a)(iii) aangekla is, en nie weens crimen injuria nie, is dus in die eerste plek 'n funksie van die feit dat die betrokke kategorie van handeling, wat, indien tussen persone van dieselfde velkleur gepleeg, gronde vir crimen injuria sou wees, onder die betrokke omstandighede met ontug (soos gedefinieer) geassosieer is. Indien dus van die veronderstelling uitgegaan word dat die betrokke aantal mans weens crimen injuria aangekla en veroordeel sou gewees het, kan met sekerheid aanvaar word dat geen teenstander van die Ontugwet morele besware teen hulle veroordeling sou opper nie. Die implikasie is dus dat die besondere (onbekende) persentasie mans se handeling wel as krimineel in terme van die gewone strafreg beskou sou word. Dit is egter 'n ope vraag of die spesifieke aantal mans - indien hulle op soortgelyke wyse as waarvoor hulle kragtens die Ontugwet aangekla en/of skuldig bevind is teenoor blanke vroue opgetree het - wel in die hof sou beland het. Aangesien dit egter in Suid-Afrika 'n instelling is dat die gedrag onder bespreking in terme van artikel 16 van die Ontugwet 'n spesiale misdaad is en die akteur as sodanig aangekla word, veroorloof skrywer hom geregverdig om vir die doeleindes van hierdie bespreking (1) nie aanklagte en skuldigbevindings onder artikel 16(2)(ii)(iii) en (iv) van dié onder artikel 16(2)(a)(i) te skei nie en dus ook om tot die gevolgtrekking te kom (2) dat 'n besondere persentasie blanke mans (die veralgemeende 70%) kriminele rekords teen hulle het wat hulle in alle waarskynlikheid nie teen hulle sou hê indien artikel 16 van die Ontugwet nie op die wetboek

geplaas sou gewees het nie.

(vii) Die nasionaliteite van vervolgdes

Amptelike statistiek met betrekking tot hierdie aangeleentheid was nie beskikbaar nie. Die onderhawige studie is ook nie ontwerp om die verlangde antwoord te gee nie, dog die leemte kan in 'n mate gevul word deur te let op die bevindinge wat uit skrywer se studie van hofrekords aan die lig gekom het.

Tabel 20 /

Tabel 20

Plek en jaar	Aantal vervolg	S.A.B.	%	Vreemd	%
<u>Kaapstad</u>					
1961	30	20	66.7	10	33.3
1966	35	27	77.1	8	22.8
Totaal	65	47	72.3	18	27.7
<u>Bloemfontein</u>					
1957	3	3	100.0	-	-
1958	3	3	100.0	-	-
1959	2	2	100.0	-	-
1960	4	2	50.0	2	50.0
1961	3	3	100.0	-	-
1962	4	4	100.0	-	-
1963	2	2	100.0	-	-
1964	6	6	100.0	-	-
1965	7	5	71.4	2	28.4
1966	14	14	100.0	-	-
Totaal	48	44	91.7	4	8.3
<u>Pretoria</u>					
1959	4	4	100.0	-	-
1960	26	23	88.4	3	11.5
1961	16	16	100.0	-	-
1962	14	12	85.7	2	14.3
1966	28	25	89.3	3	10.7
Totaal	88	80	90.9	8	9.1
Groot totaal	201	171	85.0	30	15.0

+ Persentasie van totale aantal mans nie in Suid-Afrika gebore nie: 10.4%

Persentasie nie-Suid-Afrikaanse burgers (mans)
in bevolking: 5.04%

+ Bevolkingsensus 1960, Steekproeftabellasië, Verslag no.8.

Die bydrae wat persone van vreemde nasionaliteite tot vervolgings, kragtens die Ontugwet lewer, sal uit die aard van die saak wissel na gelang 'n bepaalde area meer of minder immigrante huisves en na gelang die moontlikheid van vervolging van matrose toeneem of afneem. Om dié rede, en ook omdat dit in enkele gevalle besonder moeilik was om 'n vervolgte te klassifiseer, sou dit onwys wees om die verhouding van 85 / 15% as 'n aanvaarbare gemiddelde vir die land as geheel te beskou. Die aandeel van persone van vreemde nasionaliteit mag òf hoër òf laer wees (met laasgenoemde die mees waarskynlike), maar die moontlikheid dat in dié areas waar 'n groter digtheid van immigrante is 'n beperkte polisiemag aandag aan vervolgings van immigrante mag gee ten koste van aandag aan vervolgings van Suid-Afrikaanse burgers, kan nie bo alle twyfel uitgesluit word nie. Die proporsioneel groter aantal immigrante wat vervolgt was, is klaarblyklik, maar hoef nie noodwendig die resultaat te wees van die buite-verhouding groter aandeel wat deur die syfers gesuggereer word nie. Tot die mate dat dit noodwendig groter moet wees - wat klaarblyklik die geval is - moet sodanige groter aandeel nie bloot verklaar word in terme van „die immigrant” of matroosse veelbesproke sedeloosheid en andersoortige oriëntasie tot die nie-blanke persoon nie. Die verskynsel moet, gedeeltelik altans, verklaar word as synde 'n resultaat te wees van die Suid-Afrikaner se skeptisisme, nie sodanig teenoor insluiting („inclusion”) van die immigrant nie (hoewel ook dít t.o.v. sekere groepe waar is), maar wel teenoor sy assimilering en integrasie: met as ver-

swarende faktor - vir die immigrant en vir die Suid-Afrikaner - die feit dat daar waarskynlik 'n té groot wanverhouding tussen die getalle van hubare immigrante-mans en hubare immigrante-meisies en -vroue bestaan.

Ander faktore wat in gedagte gehou moet word by 'n interpretasie van die immigrant se bydrae tot vervolgings kragtens artikel 16 van die Wet, is die feit dat hy, as gevolg van sy oriëntasie teenoor die anderskleurige, homself miskien dikwels 'n skyf vir waarnemings maak wat tot 'n klagte by die polisie kan aanleiding gee - dit wil sê, as sy gedrag nie reeds vir die polisie self opsigtelik was nie. Hierteenoor is daar ook die moontlikheid dat die Suid-Afrikaner, as potensieële oortreder en ook as oortreder veel versigtiger as die immigrant mag optree, asook die moontlikheid dat (miskien eerder op die platteland as in die stad) die Suid-Afrikaner waarskynlik meermale deur die gemeenskap beskerm word in die sin van 'n weerhouding daarvan om 'n formele klagte te lê. En dít - as dit so is - is nie omdat die Suid-Afrikaner oortreding goedkeur nie, maar om die oortreder se vrou, kinders en/of familie leed te spaar.

Om kortliks saam te vat: die gegewens toon dat, in terme van syfers, persone van vreemde nasionaliteite 'n geringe minderheid vorm van die gevalle wat kragtens artikel 16 van die Wet vervolg word. Derhalwe kan gesê word dat die Wet nie geregverdig kan word bloot om die aktiwiteite van „buitelanders" aan bande te lê nie. (cf. p. 66).

Aanvullende opmerkings/ ...

(viii) Aanvullende opmerkings met betrekking tot die „tipe“ persoon vervolg en/of veroordeel

'n Suiwer statistiese weergawe, met sy beklemtoning van lae opvoedkundige en lae beroepstatus, mag neig om by die oningeligte die indruk te skep dat die persone wat kragtens artikel 16 van die Ontugwet vervolg word sondermeer uit die laagste maatskaplike statusse van die samelewing kom. Sodanige gevolgtrekking sou natuurlik nie ten volle geregverdig wees nie. Die aantekeninge hierna word egter nie gemaak om die teendeel van die betrokke gevolgtrekkings hierbo gemaak te probeer bewys nie, maar slegs om meer perspektief te verskaf met betrekking tot die kwessie van die maatskaplike status van 'n sekere persentasie van die vervolgdes.

Dat dit nie slegs persone uit die laagste maatskaplike stratum is wat onder die Ontugwet vervolg word nie, het reeds vroeg aan die lig gekom toe landdros P.J. van den Berg in Mei 1958, terwyl hy vonnis uitgespreek het oor 'n hoofbewaarder van die Pretoriase Sentrale Gevangenis, gesê het: „Die meeste mans wat vir hierdie oortreding voor my verskyn het, het vooraanstaande, verantwoordelike betrekkinge beklee.“ ¹⁾ Teen daardie tyd is die veroordeling van Gideon Andrew Keyser, eertydse private sekretaris van die Eerste Minister, ²⁾ nog druk bespreek, en deur die jare heen sou die name van vele persone wat hulleself in of déúr hulle beroepe of posisies onderskei het, in verband met ontug in die pers verskyn. Die vol-

1) Die Burger, 3 Mei 1958.

2) Die Burger, 3 Februarie 1958.

gende dien as illustrasie:

(1) Persone uit die openbare lewe

- (i) J.M. Dames, onderburgemeester van Murraysburg 3)
- (ii) George Troskie, oud-burgemeester van Brakpan 4)
- (iii) Peter Midford Collett, onderburgemeester van Vereeniging 5)

(2) Administratiewe bestuurders

- (i) Marthinus van Collier, bestuurder van Departement Nie-blanke Sake te Warmbad 6)
- (ii) Gert Jacobus Venter, hoof van Departement Nie-blanke Sake van die munisipaliteit te Ladybrand 7)
- (iii) Barend Jacobus Petrus Oosthuizen, bestuurder van Departement Nie-blanke Sake te Bethal 8)

(3) Uit die polisie

- (i) Frederick William Kokot, luitenant in die S.A. Polisie 9)
- (ii) Thomas Hayes, speurdersersant in die Spoorweg-polisie 10)
- (iii) Johannes Petrus van der Poll, sersant in die polisie diens 11)

-
- 3) Die Burger, 23 November 1957.
 - 4) Die Burger, 28 Maart 1963.
 - 5) The Cape Times, 28 Junie 1966.
 - 6) The Cape Times, 26 April 1960.
cf. Die Burger, 14 November 1959 en 17 November 1959.
 - 7) The Cape Times, 5 Mei 1967.
 - 8) Post, 6 Februarie 1966.
 - 9) The Cape Times, 4 Augustus 1960.
 - 10) The Cape Times, 12 Oktober 1961.
 - 11) The Cape Times, 3 Mei 1962.

(4) Persone verbonde aan die skool

- (i) Die hoof van die Laerskool Keat te Ladysmith, Natal 12)
- (ii) Dawid Schalk van Vuuren, 18-jarige hoofseun van 'n skool 13)
- (iii) Stephanus Meyer, 'n onderwyser 14)

(5) Uit die regsprofessie

- (i) A.B. Hofmeyer, 'n 70-jarige prokureur 15)
- (ii) Hirshel Samuel Strauss, advokaat 16)
- (iii) Norman Vivian Snitcher, prokureur 17)

(6) Die besigheidslewe

- (i) Leonard Bielderma, hoteleienaar 18)
- (ii) Bevil John Rudd, direkteur van maatskappye 19)
- (iii) John Hibbert Ferreira, winkeleienaar 20)

(7) Uit die bediening

- (i) Ds. Jacobus Andries Theron, N.G. leraar te Barkly-Oos 21)
- (ii) Ds. Matheus Gerhardus Fourie, N.G. leraar te Piet Retief 22)

-
- 12) Die Burger, 19 September 1959.
 - 13) The Cape Times, 6 September 1961.
 - 14) The Cape Times, 20 Oktober 1966.
 - 15) Die Burger, 12 Augustus 1959.
 - 16) The Cape Times, 18 Maart 1966.
 - 17) The Cape Times, 29 Maart 1966.
 - 18) The Cape Times, 5 April 1961.
 - 19) The Cape Times, 15 Junie 1961.
 - 20) The Cape Times, 19 Januarie 1962.
 - 21) Die Burger, 26 September 1957.
 - 22) The Cape Times, 2 Desember 1966.

(7) Uit die bediening (vervolg)

(iii) Ds. Willem Serfontein Strydom, N.G. leraar
te Groot Brakrivier 23)

(8) Ander

- (i) John Harvey Sadler, Anglikaanse predikant
te Aliwal Noord 24)
- (ii) Gisela Emily Becker, bibliotekaresse te
De Aar 25)
- (iii) Daniel Petrus du Plessis, lektor in krimi-
nologie aan Universiteit van Pretoria 26)
- (iv) Johan Siebert van Onselen, stadsklerk te
Piet Retief 27)
- (v) Dr. P.J. Olckers, direkteur vir die oplei-
ding van staatsamptenare 28)
- (vi) Andries Fourie, myningenieur te Welkom 29)
- (vii) Leonard Arthur Katz, hotelbestuurder te Vre-
denburg 30)
- (viii) Lourens van Niekerk, Senior Inspekteur van
Buite-Stedelike Gesondheidsraad 31)
- (ix) William Purcell, juwelier van Vredehoek 32)
- (x) Dr. Hendrik Daniel Petrus Dames, veearts 33)
- (xi) Bernard Kellett, eienaar van 'n skoenfabriek 34)
- (xii) Dr. Charles Kaufman, geneesheer 35)

23) Die Oosterlig, 7 November 1967.

24) The Cape Times, 7 Desember 1966.

25) The Cape Times, 12 Januarie 1966.

26) The Cape Times, 9 September 1967.

27) The Cape Times, 18 Maart 1967.

28) Die Burger, 9 Desember 1961.

29) Die Burger, 12 April 1962.

30) Die Burger, 20 April 1967.

31) Die Burger, 23 Mei 1960.

32) Die Burger, 11 Augustus 1962.

33) Die Burger, 2 Maart 1960.

34) Die Burger, 12 Januarie 1957.

35) The Cape Argus, 27 Julie 1950.

- (xiii) Dr. Bernardus Johannes Odendaal, N.G.
studenteleraar te Bloemfontein 36)
- (xiv) John Christopher Lloyd, stadsraadslid
te Oos-Londen 37)

Die voorafgaande hoef niemand op 'n dwaalspoor te stuur wat betref die persone wat weens ontug vervolg en/of veroordeel word nie. Die voorraad van voorbeelde is letterlik uitgeput om sekere van die kategorieë te vul. Hierdie gegewens, veral indien dit beskou word teen die agtergrond van die grootskaalse publisiteit wat gepaard gegaan het met die betrokke hofsake, werp lig op die reeds genoemde populêre opvattinge dat dit veral voor-
aanstaande persone is wat by ontugsake betrokke is. Hoewel sodanige gevalle dus wel voorkom, is, soos die gegewens toon, die hoër beroepstatusgroepe sterk onder-
verteenwoordig en die laer statusgroepe sterk oorver-
teenwoordig.

Uit die voorgaande volg natuurlik nie dat die verskynsel van ontug meer dikwels onder laer status blankes voorkom as onder hoër status blankes nie, aangesien die gegewens slegs betrekking het op vervolgings en/of veroordelings.

Hierteenoor dui die opspraakwekkende publisiteit wat gekoppel word aan hofsake waarby persone uit die hoër statuskategorieë betrokke is daarop dat die maatskaplike en persoonlike implikasies vir sulke aangeklaagdes moontlik veel verreikender is as in die geval van persone uit die laer statusgroepe.

36) Die Burger, 15 April 1959.

37) The Daily Dispatch.

B. Nie-blankes(i) Misdaadrekords van veroordeelde nie-blankesTabel 21

Plek en Jaar	Aantal veroor- deel	Geen vorige veroor- delings	%	Met vorige veroor- delings	%
<u>Kaapstad</u>					
1961	23	15	65.21	8	34.78
1966	16	9	56.25	7	43.75
Totaal	39	24	61.5	15	38.5
<u>Bloemfontein</u>					
1957-1966	8	7	87.5	1	12.5
Totaal	8	7	87.5	1	12.5
<u>Pretoria</u>					
1960	5	3	60.0	2	40.0
1961	5	4	80.0	1	20.0
1962	5	4	80.0	1	20.0
1966	10	7	70.0	3	30.0
Totaal	25	18	72.0	7 ⁺	28.0
Groottotaal	72	49	68.0	23	32.0

+ Sluit in 2 Bantoemans en 1 Kleurlingman

Die syfers kon slegs by benadering bereken word, dog bevestig nogtans die vermoede dat nie-blanke prostitute, veral wat die hawestede betref, verantwoordelik is vir 'n aansienlike aantal veroordelings van blanke mans. 'n Mens sou kon redeneer dat minder mans vervolg en veroordeel sou gewees het as minder nie-blanke vroue nie so

geredelik beskikbaar was nie. Aan die ander kant moet in gedagte gehou word dat, hoewel die omvang van prostitusie en ook die fenomeen as sodanig, nie slegs in terme van vraag en aanbod verklaar kan word nie, die kwessie van vraag wel tot 'n mate die aanwesigheid van die betrokke nie-blanke prostitute verantwoord. Dit was opvallend dat, van die 20 veroordeelde nie-blanke vroue wat vorige veroordelings gehad het, die aard van die vorige veroordelings ten opsigte van twaalf van hulle onteenseglik bewys gelewer het van die feit dat hulle prostitute was. Van die oorblywende 8 was 1 reeds voorheen veroordeel vir sameswering om ontug te pleeg, 1 vir onwettige besit van kafferbier en die res weens diefstal.

(ii) Beroepstatus

Die nie-blanke vrou wat nie 'n voltydse prostituut is nie, skyn hoofsaaklik uit die geledere van die huisbediendes te kom. Baie van hulle is waarskynlik deeltydse prostitute. Dit is onwaarskynlik dat hierdie vroue nie die ekonomies-sterker posisie van die blanke man sal uitbuit waar geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn ter sake is nie. In die gevalle waar die vrou nie as 'n prostituut bestempel sou kan word nie, is die posisie waarskynlik omgekeerd: die blanke man maak gebruik van sy geld as instrumentele middel om sy doel te probeer bereik, of hy neem aan dat vergoeding deel van die „verstandhouding“ uitmaak.

Terselfdertyd moet egter gewaak word daarteen dat alle gevalle van ontug met prostitusie vereenselwig word.

Dit sou 'n skreiende onreg wees teenoor beide die nie-blanke vrou en die blanke man wat mekaar lief het en wat, indien daar 'n kind of kinders uit die verhouding gebore is, dit as hulle gesamentlike verantwoordelikheid beskou om sodanige kinders in die geheim te onderhou.

Met betrekking tot die beroepstatus van die nie-blanke vrou is daar een vername gevolgtrekking wat skrywer sou kon noop om op grond daarvan die hoof aanbeveling van hierdie studie aangaande ontug te maak, en dit is dat vervolging slegs ingestel moet word waar die nie-blanke vrou 'n bestaan of gedeeltelike bestaan voer uit die inkomste verkry deur prostitusie. Sodanige stap sou die getalle van vervolgings en veroordelings drasties vermindder. Indien die kleurslagboom egter behoue sou bly, sou die kennis dat „so of so” veroordeel is omdat hy met 'n nie-blanke prostituut ontug gepleeg het, vernietigende gevolge hê. (Op die oomblik word hierdie kennis - alhoewel miskien stilswyend aanvaar - nie uitbasuin of „uitgebuit” nie en is die feit van veroordeling waarskynlik draagliker vir die kring van betrokkenes.) Skrywer is ook nie van mening dat verhoor in camera veel van die vernietigende gevolge sal temper nie.

'n Ander beswaar teen sodanige aanbeveling (vervolging by prostitusie waarby die kleur van een vervolgte nie 'n verswarende omstandigheid sou wees nie) is dat dit weer eens 'n anomalië situasie sou skep, insoverre kleurverskille as sodanig dan by sodanige seksuele omgang nie 'n verswarende faktor sou wees nie, terwyl dit wel nog die geval sou wees ten opsigte van gemengde huwelike.

(iii) Ander nie-blankes

- (1) Dottie Tiyo, 'n gewese Bantoe skoonheidskoningin 38)
- (2) Sophie Ngcina, Bantoe-sangeres wat in die film „Dingaka" opgetree het 39)
- (3) Agrinette Nkadi, Bantoe-aktrise 40)
- (4) Ribbon Dhlamini, Bantoe-aktrise wat in die film „Cry the Beloved Country" gespeel het 41)
- (5) Dr. Joshua Choonoo, 'n Indiër geneesheer 42)
- (6) Noel Albert Edward Kow, Anglikaanse priester 43)

4. Gevolgtrekkings

(1) Blanke mans is die hoof oortreders van artikel 16 van die Ontugwet.

(2) Nieteenstaande 'n wetsomskrywing wat die indruk van waterdigtheid skep, word 'n buitengewoon hoë persentasie vervolgdes nie veroordeel nie - 'n verskynsel wat, naas sekere hipoteses hierbo gestel, waarskynlik aan een faktor toegeskryf moet word, naamlik 'n buitengewoon hoë persentasie terugtrekkings van aanklagtes òf deur die Staatsaanklaer òf op las van die Prokureur-Generaal. Daar moet egter onthou word dat, aangesien aanklagte in terme van artikel 16 dui op moontlike oortreding van gedragsnorme t.o.v. geslagsverhoudings, dit ongetwyfeld so is dat, selfs al lei aanklagte nie tot veroordelings nie, die moontlikheid van onberekenbare verlies aan aansien en

38) Die Burger, 12 September 1961.

39) Die Burger, 22 Mei 1965.

40) Die Burger, 14 Mei 1965.

41) The Cape Times, 11 Mei 1962.

42) Die Burger, 3 Junie 1960.

43) The Cape Times, 12 Januarie 1966.

erkenning sowel as gesinsprobleme as gevolg van aanklagte, afgesien daarvan of vervolgings ingestel word of nie, nietemin bestaan.

(3) Die gegewens toon dat getroudes (ten minste in die geval van blanke manlikes) ietwat meer dikwels veroordeel word as ongetroudes. Hierdie feit het besondere implikasies vir die gesinslewe van sulke persone, veral in die lig van die feit dat owerspel 'n wetlike grond vir egskeiding is, en veroordeling weens ontug vir 'n getroude as prima facie bewys van owerspel kan geld.

(4) Die vervolgings moet 'n enorme ontwrigtende effekte ten gevolge hê en insoverre 'n steeds groter kring van persone daarby betrokke raak (eie kinders, nageslag, familie en hele gemeenskappe), moet verwag word dat dit gevaar inhou vir harmonieuse verhoudinge tussen blank en nie-blank.

HOOFSTUK VII

REAKSIE OP DIE TOEPASSING VAN DIE WET

1. Deur persone vervolg

A. Selfmoord of poging tot selfmoord

Die getal persone wat tot op datum selfmoord gepleeg of probeer pleeg het terwyl of nadat 'n klagte van ontug teen hulle ondersoek is, kon nie vasgestel word nie. Enkele gevalle is egter wel deur publisiteit openbaar gemaak.⁺

(i) Op 6 Julie 1958 pleeg mnr. Hugo Schmerbitz, 63-jarige eienaar van 'n radiowinkel, selfmoord nadat hy op 18 Junie 1958 op borg van R100 uitgelaat is op 'n klagte ingevolge die Ontugwet. 1)

(ii) Mnr. Johan Frederick Strydom pleeg selfmoord vyf weke nadat hy te Nelspruit skuldig bevind is. Ten tye van die selfmoord was 'n appél teen die skuldigbevinding hangende. 2)

(iii) Op 24 April 1959 bevestig 'n Kleurlingvrou in die hof dat ene konstabel Du Toit selfmoord gepleeg het nadat sy 'n verklaring oor beweerde ontug teen hom afgelê het. 3)

(iv) Gedurende April 1962 lees 'n prokureur vir die verdediging van Andries Wilhelmus Jakobus de Jager 'n berig in die Durbanse hof voor wat daarop dui dat sy kliënt

⁺ In sommige gevalle moes skrywer, as gevolg van die aard van die beriggewing, die afleiding maak dat selfmoord of poging tot selfmoord op vervolging onder die Ontugwet gevolg het.

1) The Cape Argus, 7 Julie 1958; 4 Augustus 1958.

2) The Cape Times, 7 Oktober 1959.

3) Die Burger, 25 April 1959.

selfmoord gepleeg het deur homself in sy motor te vergas. 4) Die vrou met wie die oortreding na bewering begaan is, is later onskuldig bevind omdat sy „heel maklik as blank aangesien kan word.” 5)

(v) Op 4 Oktober 1963 kom sersant A.D. Verster, ná onderskepping van 'n brief, te laat by Matjieskloof om die lewe te red van 'n blanke miningenieur teen wie hy 'n klagte van uitlokking tot ontug ondersoek het. 6)

(vi) Mnr. John Watson, 'n 65-jarige blanke pensionaris, neem sy lewe deur petrol op homself te gooi en hom aan die brand te steek, enkele ure nadat hy op 'n klagte ingevolge die Ontugwet in die hof verskyn het. 7)

(vii) Die lyk van 'n 62-jarige kafee-eienaar, mnr. Basil Daflos, wat op 12 Februarie 1962 in die hof moes verskyn op 'n klagte ingevolge die Ontugwet, word op 13 Februarie 1962 in die Vaalrivier gevind. 8)

(viii) Mnr. John Hibbert Ferreira, 41-jarige winkel-eienaar van Pearston, ontsnap op 17 Januarie 1962 na inhegtenisname weens 'n beweerde oortreding van die wet en sterf toe hy met sy motor in die Port Elizabethse hawe in die see jaag. 9)

(ix) Alfred Denmark Sellar, 57-jarige hotelbestuurder wat op 26 Februarie 1962 in die hof sou verskyn op 'n aanklag ingevolge die Ontugwet, word op die perseel van die hotel dood aangetref met 'n rewolwer langs hom. 10)

4) Die Burger, 25 April 1959.

5) Die Burger, 28 Mei 1962.

6) Die Burger, 1 November 1963.

7) Evening Post, 22 Januarie 1966;
Die Beeld, 23 Januarie 1966.

8) The Cape Times, 16 Februarie 1962; 18 Junie 1962.

9) The Cape Times, 19 Januarie 1962;
Die Burger, 18 Januarie 1962.

10) The Cape Argus, 26 Februarie 1962.

(x) Sersant Daniel Coetzee Michau, 42 jaar, pleeg op 31 Julie 1962 selfmoord nadat hy vroeër dieselfde dag op 'n ontugklag moes verskyn, maar nie by die hof opgedaag het nie. 11)

(xi) Op 26 Februarie 1960 deel die staatsaanklaer die hof mee dat konstabel Ronald Edward Poëzyn, wat op 'n ontugklag tereggestaan het, oorlede is. Volgens 'n geregtelike ondersoek na mnr. Poëzyn se dood het hy selfmoord gepleeg. 12)

(xii) In Junie 1961 word berig dat die aanklag teen Speurdersersant Casper Jeremiah Labuschagne (56) teruggetrek word aangesien hy met 'n koeëlwond in die kop in 'n verpleeginrigting verkeer. 'n Sewentienjarige natuurlike meisie word op dieselfde aanklag vrygespreek. 13)

(xiii) 'n Paar uur voordat hy op 'n ontugklag sou verskyn, word mnr. Daniel Reinhard Schwulst met 'n koeëlwond in die kop in die Frere Hospitaal opgeneem en word 'n geslaagde noodoperasie uitgevoer. 14)

(xiv) „'I was going to kill myself tonight with this,' said the man, showing Kransdorf a big screwdriver which had been sharpened to a vicious and deadly point ... The man told him he had also taken 12 sleeping tablets that night ..." 15)

B. Moord of manslag en selfmoord

(i) Mnr. Warren Smith, 30-jarige Johannesburgse brandweerman, vermoor op 24 April 1960 sy 8 maande oue dog-

11) The Cape Times, 1 Augustus 1962; 18 Oktober 1962.

12) R 651/59 (Pretoria). Die feit van die selfmoord is deur skrywer vasgestel uit die rekord van Lykskoning No. IO.59/60, Geregtelike Onderzoek 5/1/2/158/60.

13) Die Burger, 17 Junie 1961.

14) The Cape Times, 10 Oktober 1963.

15) The Daily Dispatch, 15 Januarie 1968.

tertjie deur haar saam met hom in die motor te neem waarin hy homself vergas, enkele dae voordat hy in die hof moes verskyn op 'n aanklag ingevolge die Ontugwet. 16)

(ii) „'n Jong polisiekonstabel, J.J.F. de Beer, is gistermiddag in ... Kirkwood deur 'n blanke doodgeskiet. Die blanke, Andries Ockert Ignatius Grundlingh, bekend as Apie, het homself kort daarna doodgeskiet. Wyle konstabel De Beer en sers. J.L.C. Hechter het ... na 'n huis in Mimosastraat op Kirkwood gegaan om 'n ontugklag te ondersoek." 17)

C. Strafbare manslag

(i) Reeve Shapiro, 19-jarige student aan die Universiteit van die Witwatersrand, sterf op 21 Augustus 1964 toe die motor waarin sy was op die hoek van Harrison en Pritchardstraat, Johannesburg, in 'n jaagtog tussen 'n voortvlugtige en die polisie deur eersgenoemde se motor getref word. Enkele oomblikke voor die ongeluk het 'n Bantoevrou by die linkerdeur van die voortvlugtige motor uitgeval. 18)

(ii) In die nag van 28 Augustus 1959 word konstabel David Francois Reintsbok doodgeskiet toe hy 'n 34-jarige blanke boer in hegtenis neem op 'n aanklag van beweerde ontug. 19)

D. Ander gevaarlike handeling

(i) In die nag van ... vuur 'n blanke konstabel 'n aantal skote op drie persone toe hy na bewering in verdagte

16) Die Burger, 10 Junie 1960.

17) Die Beeld, 12 Februarie 1967.

18) Die Burger, 24 Oktober 1964. Volgens 'n vroeëre berig (24 Augustus 1964) is 'n tweede student, ene mnr. B. Weinronk, ook a.g.v. beserings op pad na die Algemene Hospitaal oorlede.

19) The Cape Times, 15 September 1959.

omstandighede met 'n Kleurlingvrou aangetref word. 20)

(ii) Getuienis word in die hof gelewer hoe 'n blanke - wat tereggestaan het op 'n aanklag van ontug - weggejaag het toe hy deur die polisie beveel is om stil te hou en oomblikke daarna teen 'n boom en 'n polisievangwa gebots het. 21)

(iii) „'n Portugees van Port Elizabeth is ... in 'n wilde jaagtog op die hoofpad tussen Grahamstad en Fort Brown in die voet gewond nadat hy teen 'n hoë snelheid vir die polisie weggejaag het. 'n Kleurlingvrou wat by hom in die motor was, word ook deur die polisie aangehou." 22)

E. Vlugtelinge

(i) Gedurende 1962 vlug Joe Louw, 'n Kleurling joernalis, uit die land en word berig dat hy voornemens is om dieselfde roete te volg as Pamela Beira, 'n 19-jarige blanke tikster, wat vroeër saam met hom skuldig bevind is op 'n aanklag onder die Ontugwet, en wat reeds in Februarie 1962 na Tanganjika gevlug het. 23)

(ii) Op 15 November 1963 verklaar die aanklaer in die Kaapse hof dat Alfred Gerhard, 24 jaar, wat na bewering ontug gepleeg het met 'n gewese nie-blanke mej. Kaapstad, die land verlaat en waarskynlik in Europa is. 24)

(iii) Lasbriewe vir die inhegtenisname van Stanley Glasser, 35-jarige lektor in musiek, en die Kleurlingsangeres Maud Damons word op 4 Januarie 1963 uitgereik toe 'n prokureur vir die verdediging van Glasser 'n berig voorlees

20) The Cape Times, 11 April 1956; 10 Augustus 1956.

21) Die Burger, 28 Februarie 1958

22) Die Oosterlig, 8 Januarie 1968.

23) Die Burger, 13 April 1962.

24) Die Burger, 16 November 1963.

waarvolgens die paar op Oujaarsdag 1962 oor die Betsjoe-analandse grens gevlug het. 25)

F. Die ander sy

(i) Terwyl hy op 11 Augustus 1960 in Bellville teregstaan op 'n ontugklag, verklaar Cornelius Johannes Rheeder, 22 jaar, dat hy die Kleurlingmeisie wat met hom verskyn lief het en dat hy met haar wil trou, en versoek hy gevolglik die landdros om hom as nie-blank te klassifiseer. 26)

(ii) 'n Jong blanke - na bewering die vader van die baba wat die ko-respondent, 'n Kleurlingmeisie, verwag, verklaar aan die landdros dat hy Kleurling wil wees. 27)

(iii) 'n Blanke man verklaar in die Tulbaghse landdros-hof dat hy met 'n Kleurlingmeisie (die ko-respondent) wil trou, en dat hy bereid is om die land daarvoor te verlaat. Na bewering was 'n suster van die ko-respondent reeds met 'n blanke getroud. 28)

2. Reaksie deur die publiek

Die aangeleentheid met betrekking tot die mate van goedkeuring of afkeuring wat deur die publiek geheg word aan vervolging en straf kragtens die Ontugwet, kon uit die aard van die saak nie ondersoek word nie. As breë oorsig kan net gekonstateer word dat menings van lede van die publiek, soos weergegee in briewe aan die pers, wissel van argumente dat die wetlike strafmaatreëls oorbodig

25) Die Burger, 5 Januarie 1963.

26) Die Burger, 12 Augustus 1960. ('n Blanke kan nie deur die landdros as 'n nie-blanke verklaar word nie, en so ook die omgekeerde.)

27) Die Burger, 9 Januarie 1963.

28) Die Burger, 26 November 1959.

is, onnodige lyding veroorsaak, onsuksesvol is en on-christelik is, tot argumente waarin 'n christelike fun-dering van die wet - as 'n noodsaaklike middel om mens-like ellende en lyding wat uit biologiese integrasie mag vloei, te bekamp - verdedig word.²⁹⁾

Een aspek van vervolgings onder die Ontugwet wat beson-dere reaksie by die publiek uitlok, word openbaar in ge-valle waar die publiek klaarblyklik onder die (wan)in-druk verkeer dat daar, by 'n vergelyking van vonnisse, onregverdigheid te bespeur is.³⁰⁾

3. Reaksie deur die pers

Die pers het al verskeie kere by wyse van hoofartikels baie skerp gereageer op sekere fasette van die toepas-sing van die Ontugwet.

Die Cape Argus vind die betrokke maatreël „vicious”,³¹⁾ „immoral”,³²⁾ „misnamed”,³³⁾ „a blot on the statute book”³⁴⁾ en „part of the technique of racial domina-

29) cf. Briewekolomme: The Cape Times, 8 Februarie 1966; 4 Oktober 1962; 5 Maart 1962; 24 Februarie 1962; 21 Desember 1961; 19 Augustus 1961; 11 Oktober 1960; 1 Augustus 1959; 26 Julie 1959; 20 Julie 1959. Die Burger, 24 Julie 1962; 4 Maart 1959. The Evening Post, 22 Januarie 1966-The Cape Argus, 30 April 1963; 8 Julie 1964; 10 November 1964; 29 Maart 1965; 29 November 1966; 4 Julie 1966; 30 April 1963; 7 April 1966. The Daily Dispatch, 17 April 1962.

30) cf. The Cape Argus, 2 April 1966; 29 November 1966. Die Vaderland, 7 Desember 1966. Die Landstem, 6 April 1966. Die Beeld, 10 April 1966.

31) The Cape Argus, 4 November 1963.

32) The Cape Argus, 1 Maart 1961.

33) The Cape Argus, 18 Januarie 1962.

34) Ibid.

tion." 35)

Die Burger praat van „'n harde wet - harder in sy trefkrag as wat ons en seker ook ander, voorsien het";³⁶⁾ van „die naamlose ellende wat vir onskuldige vroue en kinders veroorsaak word deur verhore en vonnisse ingevolge die wet";³⁷⁾ van „die skade wat sekere ontugsake Suid-Afrika se naam oorsee berokken";³⁸⁾ van „ander kwaaië gevolge, minder tasbaar maar nie minder werklik nie, soos spanning en agterdog in gewone menslike verhoudinge tussen die rasse" ³⁹⁾ en van „onvoorsiene nuwe-produkte wat ... ons openbare lewe en Suid-Afrika se naam geen eer aandoen nie." ⁴⁰⁾

Die Star, wat van mening is dat dit beter sou wees „if sexual relationships between the different races did not occur" ⁴¹⁾ skryf dat die poging om ontug te bekamp opgeblaas het⁺ „into something monstrous and horrifying what would otherwise have passed as a peccadillo." ⁴²⁾

Reeds vroeër is gesê : „The Immorality Act ought to be abolished ... It is itself an immoral act - perhaps more

35) The Cape Argus, 15 Februarie 1962.

36) Die Burger, 26 Oktober 1959.

37) Die Burger, 22 Februarie 1962.

38) Ibid. In die verband: „Die nadeel wat 'n kleurkrisis met die Japannese vir ons inhou, het 'n baie presiese geldelike komponent; ons weet hoe groot ons handel met Japan is. Ons kan maar baie seker wees dat, as ons die buitelandse skade vanweë ontugsake ook só kon meet, die bedrag van ons handel met Japan reeds oor en oor oortref is."

39) Ibid.

40) Ibid.

41) The Star, 5 Februarie 1962.

+ „magnified" in die Engels.

42) The Star, 5 Februarie 1962.

immoral than the thing it seeks to prevent",⁴³⁾ terwyl dit beskryf is as 'n „unpleasant business”⁴⁴⁾ wat as gevolg van sekere anomalieë situasies 'n „national scandal”⁴⁵⁾ en 'n „sordid miscarriage of justice”⁴⁶⁾ geword het.⁺ Eienaardig is dit egter dat dieselfde blad, wat reeds in Maart 1950 na ontugwetgewing as „Draconic legislation”⁴⁷⁾ verwys het, in 1951 ná 'n versoek deur die „Natal Native Medical Council” van mening was (met voorbehoude) dat die uitbreiding van die wetgewing om ook seksuele omgang tussen Bantoe en Indiër te beheer sou help om die spanning tussen dié twee rassegroepe te verminder.⁴⁸⁾

Die Rand Daily Mail was van mening dat die poging om ontug deur middel van wetgewing te beheer vanaf die instelling van die wet tot mislukking gedoem was⁴⁹⁾ en wou weet of die „wretched Immorality Act”⁵⁰⁾ enige goeie doel dien. Die antwoord was voor-die-hand-liggend: „Surely the time has come to make a clean sweep of it and repeal this ugly piece of legislation outright.”⁵¹⁾ Die Rand Daily Mail

43) The Star, 25 Februarie 1961.

44) The Star, 3 Oktober 1960.

45) The Star, 28 Oktober 1957.

46) The Star, 1 Julie 1954.

+ In hoofartikels van 9 Februarie 1955 en 31 Augustus 1956 is beweer dat daar sedert 1950 reeds 59 gevalle voorgekom het waar een beskuldigde (gewoonlik die nie-blanke vrou) skuldig bevind is terwyl die ander onskuldig bevind is.

47) The Star, 2 Maart 1950.

48) The Star, 10 Mei 1951.

49) The Rand Daily Mail, 21 Oktober 1959.

50) The Rand Daily Mail, 9 Oktober 1961.

51) Ibid.

is, soos die meeste koerante, van mening dat die wet niks gedoen het om ontug te laat verminder nie. Maar hy het klaarblyklik oor hierdie (baie moeilike) aangeleentheid kleigetrapt toe die Minister van Justisie se verwysing na die moontlike beperking van publisiteit oor ontugsake teengestaan is op grond daarvan dat, as dit sou gebeur, die misdaad meer dikwels sal voorkom. Die erkenning dus dat die omvang van ontug indirek deur middel van die wet beperk word, kan ook duidelik uit die volgende afgelei word: „If the government really wants to check miscegenation, then the publicity resulting from its law is the most powerful weapon." 52)

Ook die Pretoria News is van mening dat 'n verbod op publikasie die wet meer oneffektief sal maak en dat herroeping die enigste uitweg is. Aangesien dit egter onwaarskynlik is, sê dié blad „... there remains only a quiet hint to the police to turn a blind eye. It would not be the first Act that has become a dead letter..." 53)

Die Natal Mercury bestempel die Ontugwet as „a sociological miscalculation of the first order" 54) wat as 'n instrument van ondersoek tiperend is van „the intrusion into reputable social life which has become part of the South African scene under Nationalist rule." 55)

Na aanleiding van 'n skrobering wat regter R. Rosenow 'n

52) The Rand Daily Mail, 23 Februarie 1962.

53) The Pretoria News, 23 Februarie 1962; 10 Junie 1960.

54) The Natal Mercury, 18 Januarie 1962.

55) The Natal Mercury, 18 Oktober 1962.

polisiesersant gegee het wat homself 'n paar uur lank in 'n heining in 'n park versteek het voordat hy 'n jong paar gearresteer het, skryf The Friend dat „... the policeman peeping through the window, or under the bed, or hiding in the hedge has become part of South Africa's normal criminal investigation ...” 56) 'n Ander berig wys op die „nastiness of the Immorality Act” 57) maar The Friend is van mening dat die wet as „a foundation stone of the Nationalist philosophy of racial exclusiveness” 58) nie herroep sal word nie omdat herroeping 'n „tacit acknowledgement of the falsity of the entire apartheid system” 59) sou wees.

Die Transvaler het hom grootliks weerhou van kritiek op die Ontugwet as sodanig, maar deur herhaalde beklemtonings van die gevare en tragiese gevolge wat met rassevermenging en gemengde huwelike gepaardgaan die standpunt ingeneem dat die verbod op sodanige omgang en huwelike van begrip en menslikheid getuig. 60)

Die deursigtige omseiling van kritiek op die wet of sekere aspekte en gevolge van die toepassing daarvan is selfs duideliker deur Die Oosterlig gestel, wat op navrae geantwoord het: „As Nasionale koerant wat die Regering ondersteun, het ons verkies om liever te swyg eerder as om

56) The Friend, 12 September 1962.

57) The Friend, 22 November 1962.

58) The Friend, 12 September 1962.

59) Ibid.

60) Die Transvaler, 16 Februarie 1959; 18 Oktober 1961; 25 Junie 1962; 23 Maart 1965; 19 Mei 1965.

regstreeks kritiek uit te oefen." 61)

Die Cape Times, wat die Ontugwet as 'n „beastly Act" 62) beskryf, vra: „How can it be said that the law has achieved good if its fruits are suicide, broken families, ruin of careers?" 63)

4. Kommentaar

Daar moet gewaarsku word teen 'n konklusie dat die voorafgaande geselekteerde aanhalings onomwonde bewys is dat die pers in sy geheel afkeurend teenoor die Ontugwet staan. Die Engelstalige pers is nie ten gunste van bloedvermenging nie, maar gaan klaarblyklik van die veronderstelling uit dat wat die Afrikaanse pers goeie gevolge van die Wet noem, slegs goed genoem kan word insoverre die Suid-Afrikaner skuldig is aan 'n onvermoë om 'n kind of persoon van gemengde afkoms sonder diskriminasie te bejeën. Hierteenoor gaan die Afrikaanse pers klaarblyklik uit van die veronderstelling dat hierdie „onvermoë" die resultaat is van 'n magtige en heilsame afkeer aan bloedvermenging en dat die wese van hierdie houding nie 'n inherente swaakteit weerspieël nie. Die toonaangewende Nasionale koerant, Die Burger, het waarskynlik die hele aangeleentheid op die mees effektiewe wyse gestel toe hy geskryf het: „Die oorsaak van die tragedie van bloedvermenging in Suid-Afrika is natuurlik nie die wetgewing daarteen nie. Dit

61) Brief geteken deur D.J. van Zyl (Redakteur) en gedateer 21 Mei 1968.

62) The Cape Times, 23 Februarie 1962.

63) The Cape Times, 19 Januarie 1962.

is die bloedvermenging self." 64) Hierby moet egter ook die volgende gelees word: „As dit (die wet) nie met diskresie toegepas word nie, sodat die lot ook van onskuldiges 'n golf van menslike simpatie en verontwaardiging opwek, sal die heilsame doel en gevolge uit die oog verloor word totdat miskien die goed met die kwaad uitgewerp sal word." 65)

'n Tweede gevolgtrekking waarteen gewaarsku moet word, is 'n aanname dat die betrokke hoofartikels noodwendig 'n weerspieëling is van die menings of gevoelens van die meerderheid van die onderskeie nuusblaaie se lesers. Hierdie aangeleentheid kry besondere betekenis wanneer die Argus se skerpsinnige stelling met betrekking tot die houding van die blanke vrou in berekening gebring word. In 'n verwysing na 'n aangetrokkenheid tot die Wet wat deur vroue-ondersteuners van die Nasionale Party in briewe aan Die Burger openbaar is, skryf die Argus van „an attachment, be it said, shared by women by both sides of the political fence." 66)

5. Reaksie deur landdroste en regters

Insoverre die aangeleentheid van ontug sterk emosionele reaksie tot gevolg het, moet aanvaar word dat hierdie reaksie ook uiteenlopend van aard sal wees by verskillende landdroste. Die algemeen geldende waardes kan immers nie deur alle lede van 'n samelewing identities geïnterna-

64) Die Burger, 24 Januarie 1958.

65) Die Burger, 26 Oktober 1959.

66) The Cape Argus, 15 Februarie 1962.

liseer word nie, en dit is ook redelik om aan te neem dat beamptes belas met die regspraak nie absoluut vry van evaluatiewe oordele kan wees nie. Die gevolg is dat ten minste 'n mate van verskil in vonnisse by skynbaar identiese tipe sake toegeskryf sou kon word aan verskillende emosionele reaksies. Hierdie faktor was dan waarskynlik ook gedeeltelik verantwoordelik daarvoor dat 'n blanke, wat volgens die regter „verkleurling” het, se vonnis van 4 maande na 14 dae gewysig is deur regter J.T. van Wyk.⁶⁷⁾ Regter Bloch het ook die menslike aspek beklemtoon toe hy hom volgens Die Burger soos volg uitgespreek het: „Simpatieke inagneming van menslike swakheid word in die Ontugwet miskien meer as in elke ander wet vereis.”⁶⁸⁾ Dat dit deurgaans so toegepas word, word weerspieël in die relatief ligte vonnisse wat oor die algemeen opgelê word.⁺

6. Neweprodukte

(i) Egskeiding

Dit moet aanvaar word dat baie gevalle van owerspel deur 'n lid van 'n egpaar nie op egskeiding uitloop nie. In die gevalle waar owerspel egter met 'n nie-blanke gepleeg is, en bewyse daarvan in 'n hof voorgelê word, is die verwagting dat sodanige huwelik min kans het om behoue te bly. Wat hierdie aspek betref, is die verdere verwagting dat

67) Die Burger, 27 Februarie 1959.

68) Die Burger, 6 November 1959.

+ Die vonnisse wissel van opgeskorte vonnisse tot, in 'n uitsonderlike geval, 4 jaar gevangenisstraf. Die swaarder vonnisse hang egter altyd saam met 'n lang rekord van vorige veroordelings.

huwelike tussen persone uit die middel en hoër klas - en by uitstek die waarby Afrikaners betrokke is - die swaarste getref word deur owerspel van dié aard. Ontug, of owerspel, met 'n nie-blanke het waarskynlik vir baie blankes sinoniem geword met iets waarteen senator Langenhoven in 1926 gewaarsku het, naamlik dat dit beskou sal word as „iets afgrysliks ... byna gelykstaande met 'n onnatuurlike geslagtelike oortreding.”⁶⁹⁾

(ii) Ontslag en verlies aan inkomste

Talle gevalle is bekend waar blanke mans uit hulle beroepe ontslaan is as gevolg van 'n aanklag of skuldigbevinding onder die Ontugwet.

(iii) Verhuising

Die verwagting is dat, waar 'n aangeklaagde of veroordeelde nie uit sy werk ontslaan word nie, hy hom nogtans verplig mag voel om te bedank en op 'n ander plek 'n werk en heenkome te vind. Veral wanneer 'n veroordeelde sou probeer om homself en sy gesin (veral die kinders) teen die verdoeming van die gemeenskap te beskerm, sal verhuising feitlik onvermydelik wees. Sou dit weereens die Afrikaner wees wat hier die hardste getref word?

(iv) Afdreiging

Baie dade hou die moontlikheid in dat die dader aan afdreiging of intimidasie blootgestel word. Die stigma wat aan ontug kleef het egter van die Ontugwet as sodanig 'n sweep in die hand van sekere perverse mense gemaak.

69) Debatte van die Senaat, Derde Sitting, Vyfde Parlement, 1926, Kolom 377.

Enkele gevalle van dié aard het aan die lig gekom.⁷⁰⁾

Die vraag is egter nie hoeveel gevalle bekend geword het nie, maar hoeveel onbekend bly omdat die geïntimideerde die risiko van publisiteit nie wil loop nie.

(v) Onderhoud van buite-egtelike kinders

Hoe teenstrydig dit ook al met die Suid-Afrikaanse leefwyse skyn te wees, is 'n sekere persentasie blanke mans wel bereid om hulle liefde teenoor 'n nie-blanke vrou te verklaar en/of om hulle verantwoordelikheid teenoor sodanige persoon na te kom in gevalle waar 'n kind of kinders uit die noodwendig buite-egtelike verhouding gebore is.⁷¹⁾ Hierdie (onbekende) persentasie is waarskynlik baie gering. Dit mag egter groter wees as die algemene verwagting as aanvaar sou word dat hierdie mans hulle kinders by nie-blanke vroue in die geheim onderhou. In geval van nie-onderhoud is daar niks wat die nie-blanke vrou verbied om die saak deur die bestaande wetlike kanale te stuur nie,⁷²⁾ maar uit vrees vir vervolging krag-

70) Die Burger, 23 Julie 1964; 6 Augustus 1964. Vir 'n geval van 'n ander aard cf. Die Burger, 3 November 1967: "Twee blanke speurders wat 'n Kleurlingvrou oorreed het om 'n blanke te verlei en later R600 van die man ontvang het op voorwaarde dat hulle geen saak teen hom aanhangig maak nie is .. in die Randse Hooggeregshof skuldig bevind op aanklag dat hulle die regsbedeling verydel het en van afdreiging."

71) Die Burger, 4 Mei 1966; 19 Mei 1966. Volgens Die Burger het die landdros gesê dit lyk "of dit 'n geval kan wees waar 'n blanke man waarlik verlief geraak het op 'n Bantoevrou."

72) The Cape Times, 1 Mei 1965. In die besondere geval is twee nie-blanke vroue se identiteit op versoek van die aanklaer bewaar omdat hulle uit vooraanstaande Kleurlingfamilies kom en omdat publisiteit ondersoek na soortgelyke sake sou strem.

tens die bepalinge van die Ontugwet, is dit redelik om aan te neem dat sommige van hierdie moeders òf eerder wettige onderhoud sal verbeur, òf dit sal probeer verkry deur dreigemente van openbaarmaking. Dat hierdie toedrag van sake die weg ooplaat vir afpersing van mens wat vaderskep ontken, is voor-die-hand-liggend.

Insoverre egter aanvaar sou word dat, hipoteties, die nie-blanke vrou maatskaplik min te verloor het of selfs daardeur kan baat deur openbaarmaking van 'n intieme verhouding met 'n blanke, is daar rede om die voorafgaande argument ietwat af te water. 'n Verswarende omstandigheid in die weg van openbaarmaking bly egter die moontlikheid van dreigemente van geweld van die kant van die blanke vader. Die hele aangeleentheid bly dus 'n netelige vraagstuk, en een wat elemente inhou wat nie bevorderlik is vir goeie rasseverhoudinge nie. Die probleem is ook nie nuut nie: senator sir Charles Smith was reeds in 1927 van mening dat die toekenning van wetlike status aan die buite-egtelike kind meer sal doen om 'n einde te maak aan rassevermenging as enige ander maatreël waarvan hy bewus was.⁷³⁾

(vi) Die effek van publisiteit

Die publisiteit wat aan ontugsake gegee word, was reeds by verskeie geleenthede 'n onderwerp vir ernstige diskussie. By hierdie diskussies het dit meermale gegaan om die effek van sodanige publisiteit - in besonder die gevolge wat dit inhou vir die aangeklaagde of veroordeelde

73) Debatte van die Senaat, Vierde Sitting, Vyfde Parlement, 1927, Deel 8, Kolom 43.

self, sy gesinslewe en sy naasbestaandes. Dat dit verwoestend is, is meermale beklemtoon. Om laasgenoemde element uit te skakel, is dit reeds, onder andere, deur die Nasionale Vroueraad bepleit dat slegs die voorletters van 'n betrokke in die pers vermeld moes word.⁷⁴⁾

Hierteenoor staan egter die onomstootlike feit dat publisiteit ten opsigte van alle misdaad deel van die straf is, by uitstek insoverre dit as afskrikmiddel vir andere moet dien.⁷⁵⁾⁺ In 1962 was die Minister van Justisie dieselfde mening toegedaan.

Die besondere druk wat egter op die regering uitgeoefen is na aanleiding van hierdie aangeleentheid, was egter klaarblyklik ook vir die minister 'n bron van kommer, vandaar sy verwysing daarna, of (bedekte) pleidooi, dat die koerante minder publisiteit aan ontugsake moet gee en liefs publikasie van name agterweë moet hou tot ná skuldigbevinding. Die Burger se antwoord was onomwonde:

Verswyging van hul name deur die pers kan die skade en leed verminder, maar nie uitskakel nie, want min. Vorster stel nie voor dat ons howe vir die publiek gesluit word nie. 'n Beskuldigde ly gewoonlik ook uiteraard meer vanweë die plaaslike publiek, onder wie hy woon en aan wie sy identiteit deur regstreekse bywoning van hofverrigtinge bekend word, as vanweë die verre publiek, vir wie hy grotendeels net 'n naam bly nadat hy deur persberigte aan hulle bekend gestel is. 76)

74) Die Burger, 30 April 1960.

75) Departement van Justisie, Jaarverslag 1959, p. 14. + Regter J.H. Steyn het onlangs m.b.t. hierdie aangeleentheid geskryf "I think there is a measure of truth in this", maar verder die standpunt ingeneem dat publisiteit ná veroordeling vir hierdie doel voldoende behoort te wees. Hy bepleit publikasie slegs van voorletters voor skuldigbevinding en veroordeling. cf. Steyn, J.H.: "The Press and the Courts" in Maatskaplike Werk, Jaargang 4, Junie 1968, No. 2, pp. 65-67.

76) Die Burger, 6 April 1960.

Die Burger het voorts verklaar dat hy in 1960 nie veel meer as 'n kwart van sake waarin mense veroordeel is, gepubliseer het nie, terwyl van die byna 400 vrygespreektes slegs die name van 13 gepubliseer is. „In werklikheid is die pers dus besig om 'n beeld van ontug tussen die rasse te gee wat veel meer gedemp is as die werklikheid." 77)

Of bostaande weergawe, waarmee die Cape Times hom vereenselwig het,⁷⁸⁾ ten opsigte van alle koerante van krag sou wees, is nie bekend nie. Volgens skrywer se periodieke waarneming is dit byvoorbeeld nie ongewoon vir 'n blad soos Post om tot 4 ontugsake in een uitgawe te publiseer nie. Die opskrifte in een van gemelde koerant se uitgawes lees byvoorbeeld so's volg:⁷⁹⁾

- (1) SEA POINT FASHION KING AND BELLVILLE GIRL ON SEX CHARGE (voorblad)
- (2) Naked couple played in back seat (voorblad)
- (3) FREE TWO DAYS - JAILED IN SEX CASE
- (4) AWAITING TRIAL PAIR BROKE ACT AGAIN
- (5) SIMPLE MUM, 30, PICKED UP FOR SEX BY ALCOHOLIC

Post is egter 'n weekblad, en sover dit die numeriese sy van ontugpublisiteit raak, is hy moontlik nie heeltemal „buite perke" nie.

Maar die publisiteit wat aan ontug verleen word, is nie 'n aangeleentheid wat slegs in terme van syfers bespreek kan word nie. Die beeld van ontug tussen die rasse is waarskynlik in groter mate afhanklik van die aard van die

77) Ibid.

78) The Cape Times.

79) Post (Cape Edition), 17 Desember 1967.

joernalistiek waarin dit opgedis word. In dié verband handhaaf skrywer die standpunt dat - om wat vir hom die bekendste bron is - Die Burger inderdaad 'n beeld gee wat veel meer gedemp is as die werklikheid. In teenstelling met hierdie bron, waarby, onder andere, die Argus en die Cape Times ingesluit kan word, is 'n blad soos Post klaarblyklik geneig om van ontugpublisiteit gebruik te maak - nie slegs om die gebeure meer realisties (of sensasioneel) voor te stel nie - maar om uitdrukking te gee aan sy afkeur van die Ontugwet as sodanig. Hierdie stelling hou egter slegs streek insoverre 'n vergelyking van die betrokke koerante onder bespreking is. Daar is geen blad wat, òf wat die numeriese sy òf die aard van die joernalistiek betref, 'n ware beeld van ontug tussen die rasse gee nie.⁺

Die voorafgaande lei ons tot wat waarskynlik die belangrikste aspek van ontugpublisiteit is, te wete die kwessie van die effek van sodanige publisiteit op die denke van die leser. In dié verband het Die Burger reeds gevra of „die aanhoudende openbare obsessie“ met die Wet, die talryke vervolgings, en meegevoel met onskuldige familieleden, nie 'n „voortdurende ondermynende uitwerking kan hê op die hele opvatting wat die Ontugwet wou inskerp (nie).“⁸⁰⁾ Méér omtrent hierdie aangeleentheid kan byvoorbeeld afgelei word uit beriggewing van die volgende aard, waar daar

+ 'n Hofrekord van 'n enkele ontugsaak beslaan dikwels 60 tot 80 folio-bladsye (dubbelspasie getik). Skrywer het selfs een rekord van oor die 700 folio-velle teengekom. Baie van wat in hofrekords genoëter staan, sal enige koerantberig na kampvuurleesstof laat lyk.

80) Die Burger, 22 Februarie 1962.

duidelik by wyse van bitter humor die spot gedryf word met die opvatting dat seksuele omgang deur middel van 'n wet - die Ontugwet - verbied kan word. So skryf Old Battle Axe:

En hierdie game gaan nou al aan van Adam se dae af, en dit bly maar populêr.

Met betrekking tot die moontlikheid dat 'n blanke man en 'n Kleurlingmeisie verlief kan raak en wil trou, gaan hy voort:

Maar dan kom die law en die law sê: Maak nie saak wat ons Liewen Heer hiet of gebied nie, by ons in Suid-Afrika het ons nog 'n elfde gebod behalwe die tien van die Goeie Boek. En die elfde gebod beveel: Jy mag nie trou met diegene wat 'n ander velkleur het as jy nie.

Oor buite-huwelikse omgang is sy kommentaar dat dit met kleurgenote bedryf kan word sonder dat die „Christelike Westerse beskaafde wetboek" 'n vinger sal verroer en terwyl die Ontugwet met 'n „skynheilige stilte" swyg.

Maar blank met bruin, of swart met blank ... Dán kom die Christelike gewete in woedende verset, dan ontsteek die Westerse kultuur in briesende verontwaardiging, en dan open die beskawing die deure van sy tronke sommer baie wyd. 81)

Aunt Sammy het haar op 'n ander literêre vlak uitgeleef in haar tirade oor die verhouding tussen die rasse - en die Ontugwet. Sy skryf:

White men are drips! I should know. I married one. My old man was as bad as the rest when I met him - but I've worked on him, you know, and he's not quite as bad as the rest - now.... As for the rest of 'em ... far too sweet-smelling, sweet-looking and sweet-talking ...

Yet just about every she-male I know has the swooning fits every time she sees a White hambone.

It's ridiculous! Almost as ridiculous as the Immorality Act. 82)

81) Die Banier (Eerste Uitgawe), April 1962.

82) Post, 14 Julie 1963.

Wanneer oor ontugpublisiteit geskryf word, is 'n ander aspek wat nie buite rekening gelaat kan word nie die kwessie van die effek wat 'n enkele publikasie of berig op die denke van die lesers daarvan kan hê. Daar kan waarskynlik met reg gevra word tot watter mate, en hoe, die klaarblyklik wyd gelese en verbanne boekie „An Act of Immorality”⁸³⁾ asook die volbladberig in 'n dagblad van 15 Januarie 1968⁸⁴⁾ die denke aangaande ontug en die Ontugwet beïnvloed het. Voorts - hoe beïnvloed berigte aangaande die oorsake van ontug die lesende publiek?⁸⁵⁾ Maak dit hulle simpatiek teenoor oortreders, ongevoelig, of reaksionêr? En watter effek sou 'n kort beriggie van 'n hofsaak hê waarin die leser meegedeel word dat 'n 19-jarige Kleurlingmeisie op 'n vraag na die betekenis van die term „specialist prostitute” geantwoord het: „I only have intercourse with White men, never Coloured”?⁸⁶⁾

'n Laaste en verwante aspek van ontugpublisiteit gaan oor die mate waartoe publisiteit die kwessie met betrekking tot intieme verhoudings tussen blank en Japannees vir die lesende publiek òf opgeklaar òf vertroebel het. Daar is reeds berigte geplaas waaruit dit vir die leser duidelik moes wees dat Japannese mans met blanke vroue gemeenskap gehad het of waar sameswering om sodanige omgang te hê 'n

83) Des Troye: An Act of Immorality, 1963.

84) The Daily Dispatch, 15 Januarie 1968.

85) cf. The Sunday Times, 23 Oktober 1966.
Die Landstem, 14 Desember 1966; 22 Februarie 1967.
Evening Post, 17 Desember 1966.

86) The Cape Times, 29 Mei 1959.

faktor in die verhouding moes of kon gewees het.⁸⁷⁾ + Skrywer het egter nog nie 'n geval teengekom waar 'n Japannese kragtens artikel 16 van die Ontugwet vervolg is nie. Hierdie aangeleentheid het waarskynlik by 'n groot deel van die publiek die mening laat ontstaan dat Japannese burgers in Suid-Afrika „blank” is - wat uit die aard van die saak nie waar is nie. Die twyfel van persone wat met die situasie vertrou is - en wat van die veronderstelling uitgaan dat dit al wel vir die polisie moontlik moes gewees het om Japannese ingevolge artikel 16 van die Ontugwet in hegtenis te neem - is dus verstaanbaar. Hoeveel persone het, of het nie, al 'n vraagteken geplaas oor die feit dat, te oordeel aan die nuusberigte, die besondere sake nie die normaal-verwagte patroon gevolg het nie, maar wel op bordeelsake uitgeloop het? Hierdie soort saak het by 'n deel van die publiek die indruk laat ontstaan dat Japannese mans, en soms ook Suid-Afrikaners⁸⁸⁾ wat artikel 16 van die Ontugwet oortree, inderwaarheid beskerming geniet wat „onregverdig” is.⁸⁹⁾

7. Gevolgtrekkings

(1) „It seems likely that legislation prohibiting misce-

87) Die Burger, 9 November 1967;
Post, 18 September 1966.

+ Sameswering om artikel 16 van die Ontugwet te oortree in terme van artikel 195(4) van die Strafproseswet (Wet no. 56 van 1955) gelees met artikel 18(2) van Wet 17 van 1956. cf. Roper, A.J. se opsomming van R. v. S. 1960(2) S.A. 446(T); en R. v. M. 1959(4) S.A. 743(T).

88) Die Burger, 3 Junie 1965; 5 Desember 1964.

89) Daar het reeds 'n berig verskyn waarvolgens opdrag gegee sou wees dat Japannese nie vervolg moes word nie. Hierdie berig is egter weerlê as onwaar. cf. Die Burger, 23 Maart 1963.

generation is the cause of a substantial proportion of unexplained suicides of white men." 90) Oor hierdie saak bestaan klaarblyklik min twyfel. Die Minister van Justisie het in 1962 self daarna verwys, maar die Wet geregverdig met die standpunt dat mense ook selfmoord pleeg - „en u sal verbaas wees hoeveel" 91) - vir falsiteit, diefstal en ander misdade. Wat hierdie aspek betref, moet vermeld word dat (moontlik die meeste) selfmoorde of poging tot selfmoord gepleeg word nog voordat die saak na die hof verwys word. Die kanse dat hierdie gevalle (die R.O.M. gevalle) deur middel van publisiteit wat die verbintenis met ontug na vore sal bring, openbaar gemaak kan word, is waarskynlik baie gering. In die lig hiervan moet dus aanvaar word dat daar meer sodanige gevalle is as dié hierbo weergegee. Hierdie gevolgtrekking word gerugsteun deur die aanvaarding dat die persone wat selfmoord pleeg waarskynlik afkomstig is van daardie kategorie van persone wat, indien die feit dat hulle met ontug geassosieer mag word openbaar gemaak sou word, „die meeste daardeur te verloor het."

(2) Die stigma wat aan vervolging kragtens die Ontugwet kleef, is sodanig dat dit die moontlikheid inhou dat 'n vervolgte tot irrasionele dade kan oorgaan.

(3) Vir sommige individue is vervolging en/of negatiewe sanksionering onvoldoende middele om die vervolgte van 'n

90) Schreiner, O.D.: Realism in Race Relations, Presidential Address, South Africa Institute of Race Relations, 1962.

91) Volksraadsdebatte, 1962, Deel II, Kolom 1628-9.

verhouding met 'n nie-blanke te laat afsien of om sodanige verhouding in die openbaar te verfoei. Tot die mate waartoe sodanige oriëntasie deur die groter publiek as korrek aanvaar sou word, of tot die mate waartoe sodanige vervolgde die (stilswyende) simpatie van die massa geniet, sal die aanvaarding van die gewettigheid van die Ontugwet (stilswyend) kwyn.

(4) Die publiek is waarskynlik vasgevang in 'n morele en ideologiese konflik ten opsigte van sekere aspekte van die werking van die Ontugwet. Die doel of oogmerk van die Wet word ondersteun, maar die effek van vervolging en straf word met skeptisisme bejeën.

(5) Die pers aarsel ~~nie~~ geen oomblik om sy misnoë met sekere gevolge van die toepassing van die Wet in (soms bedekte) skerp taal weer te gee nie.

(6) Landdroste en regters is die vervolgdes simpatiek gesind met die gevolg dat die Wet - insoverre na straf verwys word - nie toegepas word soos wat deur die beleidmakers voorsien is nie. Die feit dat vonnisse nogtans relatief swaar is, is 'n funksie van die verwagtinge inherent aan die Wet en die maatskaplike situasie. Een van die faktore wat daartoe sal lei dat diegene wat die reëls toepas steeds minder sal voldoen aan die verwagtinge van diegene wat die reëls maak, is maatskaplike en ekonomiese opheffing van die nie-blanke - as gevolg waarvan ontug steeds minder geïdentifiseer sal word as 'n assosiasie met die maatskaplik mins-aanvaarbare: die nie-blanke straatprostituut.

(7) Die gevolge van vervolging ingevolge die Wet is verwoestend. Die emosionele en sielkundige skade wat vervolging op 'n vervolgte en sy naasbestaandes het, is waarskynlik in baie gevalle onuitwisbaar en relatief gesproke heeltemal buite verhouding met die aard van die oortreding.

(8) As gevolg van die heersende denke oor ontug, leen die Ontugwet as sodanig hom tot die mees gevaarlike vorm van afdreiging en intimidasie, naamlik daardie soort intimidasie wat dit vir die slagoffer van sodanige situasie haas onmoontlik maak om van sy regte as burger gebruik te maak en hom op die beskerming van die staat te beroep.

(9) Die effek van publisiteit wat aan ontugsake verleen word, is nie in harmonie met die doel daarvan nie. Daar is rede om te vermoed (a) dat publisiteit die naasbestaandes van 'n vervolgte tot dieselfde mate straf as die vervolgte - en dit terwyl dit onseker is tot watter mate publisiteit as afskrikmiddel dien vir andere; (b) dat, insoverre aanvaar word dat intieme kontak tussen die rasse vir sommige nie-blankes 'n mate van statusverhoging en verhoogde persoonlike estimasie inhou terwyl dit vir die blanke persoonlike en maatskaplike degradasie beteken, publisiteit vir sommige nie-blanke vroue gratis adverterensie is, teenoor die gesuperponeerde apologie vir sy skuld aan die blankedom wat dit vir die blanke ko-respondent is; (c) dat publisiteit bydra daartoe dat ontug as 'n alledaagse fenomeen beoordeel word, met die implikasie dat strafmaatreëls nie geregverdig kan word nie. (Dit is

trouens ernstig te betwyfel of 'n beduidende persentasie van die bevolking aan geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn dink as 'n misdaad in dieselfde sin as, byvoorbeeld, aanranding, bedrog, diefstal ensomeer) en (d) dat publisiteit veel daartoe bydra om van geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn, van die persone daarby betrokke, en van die Wet, onderwerpe van skerts, spot en ook venyn, te maak.

HOOFSTUK VIII

SOSIOLOGIESE VERANTWOORDING I:

ONTUG AS AFWYKENDE GEDRAG

1. Algemene oriëntering

Die onderhawige studie het 'n aanvang geneem met 'n verwysing na buite-huwelikse geslagsverkeer tussen blank en nie-blank as een van 'n verskeidenheid van onderskeibare toonsettinge van maatskaplike, persoonlike en kulturele spanning of druk. Dit kan dus as afwykende gedrag gedefinieer word.

Vir die doeleindes van die onderhawige studie kan afwykende gedrag gesien word as handeling wat 'n bedreiging inhou vir die stabiliteit van 'n bepaalde maatskaplike sisteem of maatskaplike orde.¹⁾

Benewens sekere vereistes wat die voortbestaan en effektiewe funksionering van enige maatskaplike orde of samelewing verseker, soos die voorsiening deur middel van reproduksie van 'n voldoende aantal individue om die groot verskeidenheid van struktureel noodsaaklike institusies te beman, dit wil sê om posisies en rolle daarin te beklee, is die oorkoepelende versekering vir effektiewe rolvervulling geleë in die ordelike regulering van die verhoudings tussen mense: dit wil sê tussen individue, groepe, en (nie slegs in Suid-Afrika nie) tussen rasse-groepe. Vir die voorsiening in hierdie vereiste het daar binne verskillende samelewings 'n groot verskeidenheid van gedragsvoorskrifte of norme, gebaseer op waardes, uitgekristal-

1) Becker, Howard S.: Outsiders, 1963, pp. 3-8.

liseer.

Wanneer die individuele persoon 'n norm tot so 'n mate aanvaar of sy eie gemaak het dat die idee van weerhouding van die handeling te pleeg wat eksplisiet of implisiet deur die norm gestel word deel geword het van sy algemene kognitiewe, konatiewe en affektiewe oriëntasie, is die betrokke norm - insoverre afwykende gedrag ter sake is - ten opsigte van die persoon geïnternaliseer. Internalisering is 'n produk van sosialisering, dit wil sê die proses waardeur die individu die norme of gedragsvoorskrifte van sy bepaalde groep of samelewing aanleer, en as gevolg waarvan hy voorberei word om die rolle wat hy as gesosialiseerde mens moet (of mag) speel, effektief uit te voer. Hierdie proses vind plaas deur middel van interaksie, wat ook die grondslag lê vir die internalisering van (en konformerings aan) rolverwagtinge - 'n doel waarvan die verwesenliking nagestreef word deur die selektiewe toepassing van sanksies in die vorm van straf vir nie-konformering en beloning vir konformering.

Wanneer daar eenstemmigheid of konsensus is met betrekking tot die kultureel-gedetermineerde waardes en norme en laasgenoemde deur die meerderheid van die lede van 'n bepaalde samelewing geïnternaliseer is, is die betrokke waardes of norme ten opsigte van die betrokke samelewing (of sub sisteem daarvan) geïnstitusioneel.

Sommige waardes en norme is so universeel geïnstitusioneel dat dit geen formele erkenning vereis nie. So byvoorbeeld word sodanige waarde aan die lewe geheg dat dit nie formeel gestel hoef te word dat een individu nie die

lewe van 'n ander mag neem nie. In die betrokke geval vind ons slegs formele stelling oor die vorm wat sanksionering kan aanneem teenoor 'n persoon ten opsigte van wie bewys gelewer is dat sy handeling 'n ander se dood veroorsaak het. Ander norme, weer, word onderskraag deur formele erkenning in die vorm van geskrewe ordinasies, regulasies en wette, wat geldigheid aan die norm verleen asook aan die implikasie - straf - vir afwyking van die norm, afgesien daarvan of mense die afdwinging van konformiteit en die straf vir nie-konformering erken as noodsaaklik, regverdigbaar en redelik. Die blote feit van wetlike sanksionering van 'n norm, dit wil sê die feit dat reëls daargestel is deur sekere geldig-aanvaarde prosedures, verplig mense moreel om dit na te kom.²⁾

Dié norme waarvan die geldigheid formeel deur die daargestelling van wette uitgedruk word, verteenwoordig meer dikwels daardie kategorie van norme wat betrekking het op die handhawing van die mores van 'n samelewing - dit wil sê norme „surrounded by sentiments or values such that failure to follow the expected pattern would produce strong sanctions from one's group.”³⁾ Die sterker gevoel wat met betrekking tot die handhawing van hierdie gedragsvoorskrifte bestaan, word normaalweg weerspieël in die drastiese houding wat by verbreking of afwyking daarvan ingeneem word, soos byvoorbeeld in die geval van diefstal, aanranding en verkragting.⁴⁾

2) Cohen, Albert: Deviance and Control, 1964, pp. 17-18.

3) Inkeles, Alex: What is Sociology?, 1964, p. 66.

4) cf. Caldwell, Morris G. & Foster, L.: Analysis of Social Problems, 1954, p. 314.

Maar dit is belangrik om in gedagte te hou dat selfs ten opsigte van die mores daar nie altyd algehele eenstemmigheid bestaan oor die geldigheid en regverdigbaarheid van drastiese strafmaatreëls vir afwyking nie. Waardes en norme word nooit deur alle individue tot dieselfde mate geïnternaliseer of by alle seksies van 'n samelewing tot dieselfde mate geïnstitusioneel nie. Dit is so omdat daar dikwels botsende waardes, norme en rolverwagtinge geïnternaliseer word wat verwarring skep, en wat by implikasie inhou dat 'n persoon een stel waardes of norme mag verbreek juis om met 'n ander stel te konformeer.⁵⁾

In gevalle van dié aard gebeur dit soms dat afwyking nie slegs „ongestraf” gelaat word nie, maar dat dit selfs in sekere opsigte deur die samelewing gekondoneer word - soos in die geval van verbreking van die norme ten opsigte van die huwelik, deur middel van egskeiding, in 'n poging om 'n „beter huwelik” te kan aangaan.

Die erkenning daarvan dat afwyking van sekere norme waaroor daar baie sterk gevoel word nie aan formele sanksionering onderworpe moet, of behoort te wees nie, berus egter ook op ander oorweginge. Die definieering van 'n bepaalde handeling of rol as afwykend hang tot groot mate af van die sigbaarheid of identifiseerbaarheid daarvan of van die oortreder self,⁶⁾ asook van die mate waartoe die betrokke afwyking gesien word as 'n bedreiging vir die ordelike funksionering van die bestaande en/of gewenste maatskaplike orde. Spesifieke aandag aan hierdie oorwe-

5) Becker, Howard S.: Op. cit., p. 8.

6) Cohen, Albert: Op. cit., pp. 26-27.

ginge is veral van belang by 'n interpretasie van afwykings van norme wat betrekking het op seksuele gedrag - in besonder seksuele gedrag wat in stryd is met die verwagtinge wat ten opsigte daarvan gekoester word in terme van openbare moraliteit.⁷⁾ Die feit dat byvoorbeeld selfs homoseksuele verhoudinge vry is van formele straf moet klaarblyklik toegeskryf word aan probleme wat met betrekking tot gemelde faktore ondervind word. In die ontleding van normatiewe gedragspatrone moet dus aandag gegee word, nie alleen aan die redes waarom sekere persone nie afwyk nie, maar ook aan die kriteria op grond waarvan sekere kategorieë van handeling as afwykend gedefinieer word en aan die gevoelens en reaksies wat verskillende definisies by verskillende kategorieë van mense ontlok.

Faktore wat bepalend is vir die mate waartoe 'n bepaalde handeling of rol, of persoon, as afwykend gedefinieer sal word en vir die emosionele respons of houding wat die afwyking tot gevolg mag hê, is die opsteller en/of toepasser van die definisie se lidmaatskap van 'n bepaalde samelewing of kollektiwiteit.⁸⁾ en dus van die aard van die sosialisering wat hy deurgemaak het, sy assosiasies, statusposisie, ouderdom, en geslag. Hierdie veranderlikes, onder andere, bepaal dus ook die mate waartoe afwyking van 'n bepaalde norm as funksioneel of disfunksioneel vir die handhawing van stabiliteit of orde gesien sal word.

Veel van die gebrek aan konsensus ten opsigte van die reg-

7) Ibid., p. 3.

8) Ibid., p. 13.

verdigbaarheid vir wetlike sanksionering van norme wat op sake van openbare moraliteit betrekking het, spruit uit die verskillende en soms uiteenlopende benaderings met betrekking tot die oorsake van en die implikasies (of gevolge) wat afwyking of oortreding van die norm inhou.

Die oorsake van afwyking word dikwels gesien as gelokaliseer in die individu; in maatskaplike omstandighede; in foutiewe sosialisering; in tegnologiese, maatskaplike en kulturele verandering; in historiese omstandighede; of - insoverre dit 'n invloed uitoefen op die aard van die verhoudinge tussen individue, groepe, of kollektiwiteite - in die navolging van verkeerde politieke beleid of ten opsigte van sekere aspekte daarvan.

Die implikasies of gevolge van afwyking word dikwels sinoniem gestel met die ontstaan van maatskaplike probleme,⁹⁾ wat, veral ten opsigte van gedragspatrone wat aan die geldende verwagtinge ten opsigte van openbare immoraliteit onderhewig is, veelal gesien word as 'n bedreiging vir die handhawing van daardie waardes en norme wat die betrokke kollektiwiteit se lewens- en wêreldbeskouing moet ondersteun. In dié sin versinnebeeld afwyking van geldende norme dikwels 'n gevaarsein insoverre dit betrekking mag hê op die uiteindelijke bestemming wat verskillende individue of groepe vir die kollektiwiteit of samelewing waarvan hulle lede is, vooropstel. En dit is met betrekking tot hierdie aangeleentheid waar daar soms - selfs tussen individue, groepe, of kollektiwiteite wat ooreenstem-

9) cf. Caldwell, Morris G. & Foster, L.: Op. cit., p. 4.

mende lewensbeskouinge handhaaf - nie eenstemmigheid is nie betreffende die kwessie van die regverdigbaarheid of regmatigheid van strafregtelike afdwinging van partikuliere norme ten opsigte waarvan daar wel in mindere of meerdere mate konsensus is. Aan die een kant mag daar diegene wees wat glo dat formele sanksionering noodsaaklik is en die enigste doeltreffende manier is om die afwyking te onderdruk of te beheer; aan die ander kant mag daar 'n kategorie van persone wees wat glo dat die norm voldoende geïnstitutionaliseer is en die „culturally organized structure of control” ¹⁰⁾ voldoende is, dat afwyking nie sodanige afmetinge aanneem dat formele beheer geregverdig kan word nie, en dat die afwyking of die probleme wat daaruit mag spruit nie 'n bedreiging vir die ordelike funksionering van die betrokke samelewing inhou nie. Dit beteken egter nie dat laasgenoemde kategorie nie die geldigheid van formele sanksionering en die procedure in terme waarvan dit tot stand gebring is, aanvaar nie. Dit is meermale nie die geldigheid van die norm of die verlening van formele sanksionering daaraan wat betwis word nie, maar wel die regverdigbaarheid van beheer wat formeel gespesifiseerde straf vir afwyking omsluit.

Vir verskille van dié aard is daar nie „oplossings” nie. Beslegting vind normaalweg plaas by wyse van, byvoorbeeld, onderwerping („subjugation”), of neerlegging van die minderheid by die besluit van die meerderheid. Die vorm wat die pogings tot skikking aanneem, sal uit die aard van die saak afhang van die mate waartoe die totale per-

10) Cohen, Albert: Op. cit., p. 39.

soonlikhede van die persone in die onderskeie kategorieë by die aangeleentheid betrokke is. Maar dit mag ook wees dat waar sodanige verskille om "'n saak" gaan - soos die politieke bestemming van 'n kollektiwiteit, of die handhawing van 'n lewensuitkyk - die mag om 'n beslissing te maak nie in die hande van enige van die betrokke kategorieë mag wees nie, maar wel in dié van die opstellers of formuleerders van die norm of wet. Wat hierdie aangeleentheid betref, is daar twee kontrasterende standpunte. Die een is dat die formuleerders van die wet slegs die instrumente is waardeur 'n spesifieke kultuurmentaliteit sy implikasies uit spel; die ander is dat die formuleerders van die wet hulle eie siening van wat die norm moet wees geïnstitusioneel wil kry, en dat hulle hierdie doel nastreef deur middel van hul vasberadenheid, organisasie en politieke mag.¹¹⁾

In die paragrafe hierna sal gepoog word om enkele van die konsepte in hierdie oriëntering gemeld van toepassing te maak in 'n sosiologiese interpretasie van ontug as maatskaplike fenomeen. Daar sal veral aandag gegee word

(1) aan die institusioneeliserings van die norm wat 'n verbod plaas op geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn en die faktore wat ten grondslag daarvan lê, asook van die diferensiële institusioneeliserings van die norm by die verskillende etniese kollektiwiteite of bevolkingsgroepe;

(2) aan die faktore wat 'n invloed uitoefen op die bydraes wat deur verskillende kollektiwiteite tot vervolging kragtens die Ontugwet gemaak word; (3) aan die per-

11) Ibid., pp. 33-35.

sone wat die norm of wet oortree; (4) die beoordeling of evaluering van die persoon wat oortree en van sy afwykende handeling of rol soos gesien teen die agtergrond van die Suid-Afrikaanse verhoudingspolitiek; (5) aan die implikasies of gevolge wat afwyking of oortreding vir die afwykende inhoud; (6) aan die probleme wat gepaardgaan met formele beheer van ontug, nie slegs met betrekking tot sigbaarheid en identifikasie daarvan nie, maar ook met betrekking tot die implikasies wat sodanige beheer vir die verhoudings tussen die bevolkingsgroepe inhoud, en (7) aan die implikasies wat maatskaplike verandering mag inhoud beide ten opsigte van die omvang van ontug en die beheer daarvan.

Hoewel nie in dieselfde orde as hierbo uiteengesit nie, sal sover moontlik gepoog word om, vir die doeleindes van bespreking, 'n analitiese skeiding tussen die onderskeie aspekte te handhaaf. Uit die aard van die saak sal 'n mate van oorvleueling egter onvermydelik wees.

2. Afkeur van rassevermenging in Suid-Afrika: institusionalisering van die norm

In die sosialiseringsproses leer die individu nie slegs om beheer uit te oefen oor die spesifieke wyses waarop hy deur sy partikuliere samelewing of kollektiwiteit veronderstel word om sekere behoeftes te bevredig nie. Hy inkorporeer ook die reëls ten opsigte van die kanale waardeur daardie behoeftes bevredig moet word.

Norme of reëls met betrekking tot die wyse waarop en die kanale waardeur bevrediging van seksuele en aanverwante

emosionele behoeftes bevredig kan word, is betreklik uniform, maar wissel dikwels ten opsigte van die rekbaarheid daarvan - dit wil sê ten opsigte van die mate van toeskietlikheid of toegeeflikheid wat toelaatbaar is, en dus ten opsigte van die aard van die formele en/of informele sanksionering wat by afwyking toegepas mag word.

Die algemene posisie met betrekking tot die normatiewe regulering van seksuele gedrag verskil nie van dié in ander westerse lande nie. Daar is egter een radikale verskil - en dit is die formele sanksionering wat hier te lande aan die afkeur van geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn geheg is. Afkeur van geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn is nie 'n Suid-Afrikaanse skepping nie en negatiewe sanksionering daarvan is geensins tot Suid-Afrikaanse bodem beperk nie. Met die daarstelling van formeel gespesifiseerde (en swaar) straf vir sodanige omgang, het die land egter 'n unieke posisie ingeneem sover dit die regulering van buite-huwelikse seksuele gedrag betref - 'n posisie wat geaksentueer word deur die feit dat seksuele omgang tussen 'n persoon wat in Suid-Afrika gedomisilieer is en 'n persoon van 'n ander kleur wat 'n huwelik buite Suid-Afrika aangegaan het, hier ook aan dieselfde sanksionering onderworpe is.

Daar is te veel faktore betrokke by die ontstaan van 'n normatiewe patroon, wat hierdie beginsel as een van die gedragsvoorskrifte vervat, om die bestaan daarvan bloot aan verskille in velkleur toe te skryf. Die mate waartoe sodanige geslagsverkeer aan sanksionering onderwerp is, moet waarskynlik verklaar word in terme van die spesifieke

omstandighede wat tydens die inisiële kontakfases tussen verskillende kleurgroepe of verskillende rasse-groepe ge-heers het.

Op Suid-Afrikaanse bodem is hierdie kontak gekenmerk (soos elders) deur konflik en subordinasie van die nie-blanke inheemse volkere deur die getalswakkere, maar polities en militêr beter toegeruste blanke nedersetters. Die oriëntasie teenoor die nie-blanke is egter tot groot hoogte bepaal deur die aanwesigheid van 'n ander nie-blanke element, te wete die slawe. Laasgenoemde, net soos die inheemse bevolkings, was nie-Christene en het op kulturele vlak ongunstig vergelyk met die blanke. Hierdie faktore en die ondergeskikte status wat die slawe bekleed het, het gelei tot 'n denkrigting waarvolgens 'n nie-blanke vel as sodanig die determinante kriterium geword het wat aanvanklik ondergeskiktheid, en later minderwaardigheid, sou tipeer. Maar hierdie siening het eers volle beslag gekry toe die getalsverhouding tussen blanke mans en blanke vroue gestabiliseer geraak het en 'n betreklik grootskeepse proses van biologiese integrasie tussen blanke mans en slawevroue en in mindere mate Hottentotvroue - en later met die „gemengde” dogters wat uit hierdie verhoudings gebore is - geleidelik ten einde begin loop het. Hierdie afname in die omvang van intieme verbintenisse tussen blank en nie-blank, of gekleurd, het egter klaarblyklik noue verband gehad met die langdurige vyandskap wat daar tussen die blanke Voortrekker-pioniers en die getalsterkere Bantoe geheers het en as gevolg waarvan die saadjie van vrees vir uitwissing ontkiem het.

Waar daar tot nog toe nie gedink is in terme van algehele skeiding tussen blank en nie-blank nie, is 'n realistiese grondslag vir die uitbouing van hierdie idee gelê na mate die opvatting posgevat het dat nie wapengeweld nie, maar wel biologiese vermenging van blank met Bantoe - en daarmee alle nie-blankes - die uitwissing van die blanke sou verseël. Die kanale vir die sluiting van wettige huwelike tussen blank en Bantoe was reeds grootliks gesluit, en kontrole oor die interaksie tussen dié groepe is uitgebrei om voortaan ook buite-egtelike geslagsverkeer in te sluit. Maar, aan die een kant klaarblyklik onwillig om in te gryp in sekere universeel-erkende vryhede van die individu, en aan die ander kant klaarblyklik sku vir die gevolge vir die Party in geval van 'n weiering om aan openbare druk toe te gee, was die formuleerders van die wet egter traag om die saak tot sy logiese konsekwensie deur te voer. Die gevolg was dat omvattende beheer oor die sluiting van gemengde huwelike eers in 1949, en die beheer van buite-egtelike geslagsverkeer waarby alle nie-blanke etniese groepe aan die een kant en alle blankes aan die ander kant betrek is, eers in 1950 voltrek is.

Die vraag wat dus ontstaan, is of die norm wat 'n verbod geplaas het op geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn op enige stadium so swak geïnstitusioneel was en afwyking daarvan sodanige afmetinge aangeneem het dat die konsekwensies as 'n bedreiging vir die handhawing van ordelike verhoudings tussen blank en nie-blank, en vir die voortbestaan van die blanke bevolking, gedefinieer kon

word en wettiging van die norm dus 'n noodsaaklikheid was.

Die beantwoording van hierdie vraag lewer probleme in dié sin dat die motivering vir die noodsaaklikheid van wettiging van die norm gefundeer was op insigte in maatskaplike omstandighede van die tyd, en skrywer dus nie op die huidige stadium die eertydse beleidmakers se ervaring van daardie situasies en hulle siening van die moontlike verloop daarvan as „vals" sou wou beskryf nie. Dit sou egter pertinent gestel kan word dat die betrekking van die Gekleurde (die Kleurling) by die betrokke wetgewing teen die middel van die eeu 'n stap was wat - volgens skrywer se oordeel - oorhoeks was met die feitelike situasie: dit wil sê, as laasgenoemde (die feite) gedefinieer sou word in terme van die proporsie wat die Gekleurde teen daardie tyd van die bevolking uitgemaak het, en ook in terme van die feit dat die eksplisiete motivering vir die Gekleurde se insluiting die beskerming van sy biologiese identiteit was deur sy vermenging met blankes te verhoed - en dit terwyl die hoofkenmerk van sy identiteit juis sy gemengde afkoms (waarby die blanke geen geringe rol gespeel het nie) is. Hoe dit ook sy, met die aanvang van die 20ste eeu was die maatskaplike omstandighede onder bespreking die pioniersomstandighede na die ontdekking van goud, die instroming van uitlanders wat nie die tradisionele kleurbewustheid van die Afrikaner gehad het nie, oorlogsomstandighede, en die gedrag van Europese prostitute, wat die prikkel vir daadwerklike aksie geskep het. Teen 1926 was dit poligame huwelike van blanke mans met naturellevroue op die voorposte van die

blanke beskawing wat as aanknopingspunt gedien het, en teen die middel van die eeu was dit die gedrag van Kleurling straatvroue, oorsese matrose, immigrante, en die „swakkeres onder onself” wat die vlam aangeblaas het. Hierbenewens is die regverdiging vir uitbreiding of verskerping van formele sanksionering van die norm by elke geleentheid gekoppel aan die noodsaaklikheid vir die uit-skakeling van logiese inkonsekwenthede waarmee daar ná die vorige uitbreidings opgeskeep gesit is. Elk van die besondere situasies is gebruik as 'n geleentheid vir beïnvloeding en die verdere uitbouing van 'n denkwys waarvan die oogmerk was dat enige vorm van interrassiese intimiteite as 'n ewel, en interrassiese seks (tussen blank en nie-blank) as 'n steeds groter misdad, geïdentifiseer moes word.

Vandag sou dit nie met sekerheid gesê kan word tot watter mate daarin geslaag is om hierdie drastiese siening by die blankes as kollektiwiteit geïnstitusioneel te kry nie. Daar is waarskynlik rede om te vermoed dat baie blankes (en ook nie-blankes) die siening handhaaf dat ontug as 'n misdad beskou moet word omdat dit amptelik as sodanig uitgewys is. In dié sin word dit dan waarskynlik meer-male as 'n misdad gesien spesifiek wanneer dit gaan om die gedrag van 'n ander, veral waar sodanige persoon 'n vreemdeling is. Daar is immers min rede om te glo dat 'n enigsins beduidende persentasie van alle blankes hulle self en diegene wat aan hulle bekend is as terloopse kennis, goeie vriende, of familieledes, beskou as sou hulle déur hulle gedrag 'n potensiële gevaar vir die voortbe-

staan van die blanke bevolking inhou.

Die voorafgaande beteken egter nie dat daar twyfel bestaan oor die geldigheid van formele vervolging kragtens artikel 16 van die Ontugwet nie. Dit is, in die algemeen, deel van die Suid-Afrikaner se lewensbeskouing dat geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn 'n afwyking is; iets wat nie geduld kan word nie; en iets waartoe die staat tot 'n mate geregverdig was om in te gryp. Beheer oor ontug word teweens deur sommiges beskou as 'n verpligting waarvoor die staat spesifieke verantwoordelikheid moet dra, en dat dit as 'n misdadad beskou word, is geensins vreemd nie. In dié sin het die daarstelling van die wet self dus 'n verandering in die norm geskep deurdat 'n begrip wat voorheen die konnotasie van „ongewens” gedra het, tans met „misdadad” geassosieer word.

Hierdie siening word klaarblyklik deur die meerderheid van die blankes sowel as die nie-blankes gehandhaaf insoverre aan ontug gedink word as 'n abstrakte gebeurde. Wanneer dit egter kom by ontug as 'n handeling wat deur 'n bepaalde persoon gepleeg is, is dié oordeel egter - volgens skrywer se waarneming - ontnem van veel van die aanvanklike ongenaakbaarheid. Die gedagte aan die handeling self is weersinwekkend, maar min mense hou daarvan dat, as Piet of Koos dit gepleeg het, hy in die tronk gestop moet word. Dán word ontug waarskynlik eerder beskou as iets soos 'n verkeersoortreding of 'n onwettige diamant-transaksie, waarvoor die oortreder maar sy „boete” moet betaal - as hy betrap word en nie sy onskuld kan bevestig nie. Laasgenoemde siening berus grootliks op die aanna-

mes (1) dat die oorgrote meerderheid van oortreders van die Ontugwet nie persone is wat hulle normaalweg skuldig maak aan oortreding van ander wette wat misdadig tipeer nie en (2) (a) dat die norm waarvolgens rassevermenging in die sin van openlike saamleef en die voortbrenging van 'n gemengde kroos beheer word, só sterk geïnstitusioneel is dat daar geen wet vir die beheer dáárvan nodig is nie en (b) dat, omdat die handeling van die oortreder van die Ontugwet nie in daardie klas val nie, dit geen uitbasuining vereis nie en die oortreder dus ook nie aan 'n ongenaakbare vorm van straf onderwerp moet word nie. Vir die blanke is die skande om weens ontug betrap te word reeds so groot dat betigting deur ouers, vriende en someer as voldoende straf beskou word.

Uit die aard van die saak huldig nie alle blankes hierdie mening omtrent ontug nie, en dit is ook logies om aan te neem dat die verskillende etniese of rassegroepe ook verskillend daarteen georiënteer is.

Die Bantoe wat weens sy groot getaloorwig nooit as kollektiwiteit gevoel het of sal voel dat opname van „blanke bloed” hom die verlies van sy biologiese en kulturele identiteit sal kos nie, vind waarskynlik geen regverdiging vir die daarstelling van statutêre masjinerie (polisie, openbare howe en gevangnisse) vir 'n oortreding van die betrokke norm nie. En as hy as kollektiwiteit regverdiging daarvoor vind, is dit waarskynlik omdat die betrokke gedrag tot groot hoogte as taboe beskou word om ánder redes, eerder as om die redes wat deur die beleidmakers geformuleer is, naamlik die beskerming van die Bantoe se

rassiese en kulturele identiteit. Die Bantoe se houding ten opsigte van groepsvermenging is tradisioneel vasgelê: Xhosa, Sotho, Zulu vermeng nie op 'n groepsbasis nie en nog minder Bantoe en blank.

Wat die Indiër betref, sou waarskynlik met reg gekonstateer kan word dat, nieteenstaande die feit dat hy 'n klein minderheidsgroep uitmaak, hy as gevolg van geloofsen kultuur-gedetermineerde solidariteitsgevoelens nie slapelose nagte ondervind weens bekommernisse oor 'n moontlike gevaar van verlies aan identiteit as gevolg van rassevermenging nie.

Net soos die voorafgaande groepe ondervind die Gekleurde klaarblyklik min moeite om die waardes waarop die norm gefundeer is, te ondersteun. Wat die aangeleentheid in sy volle kompleksiteit betref, sou hierdie groep egter as 'n prototipe van die sogenaamde „marginal man”¹²⁾ tipeer kon word. Sy „affiniteit” tot en lojaliteit teenoor die blanke, aan wie hy rassiese en veral kulturele identiteit te wyte (of te danke) het, staan bo verdenking, en daar is min twyfel dat hy nie die verwagting koester dat dit sy eie en die blanke se kollektiewe taak is om na sy tot op datum nog sporadies en individueel-verspreide vrese vir verlies weens vermenging met die Bantoe, om te sien nie. As gevolg van hierdie besondere situasie bevind hy hom egter in die posisie waaraan die verwagting gekoppel is dat hy die formele sanksionering van die pogings om sy eie en die blanke se identiteit te handhaaf,

12) Cuber, John F.: Sociology, 1959, pp. 626-627.

sal steun - 'n rol wat egter nie vir hom aanvaarbaar is nie insoverre dit onlosmaakbaar is van die vir hóm ongerymde verwagting in die sin dat dit hom moreel sou verplig om ook die wetlike maatreëls, waaronder die verbod op gemengde huwelike en dié op ontug - wat spesifiek ten doel het om skeiding tussen homself en die blanke te verseker - formeel te ondersteun. Laasgenoemde impliseer 'n rol wat, as hy dit sou aanvaar, vir die Gekleurde die laaste spyker in die kis van sy mees intieme aspirasies sal versinnebeeld. Hierdie aspirasies hou nie in - soos soms onregmatig deur die blanke geglo word - dat die Kleurling uit sy pad sal gaan om vir hom of haar 'n lewensmaat, of seksmaat, uit die geledere van die blanke te kies nie. Dit behels slegs dat hy, weens sy sterk identifikasie met die blanke (van wie hy sy verwysings vir die daarstelling van sy kultuur en kulturele doelstellings kry) en met die rolle wat die blanke speel - 'n faktor wat vir vele die resultaat is, onder andere van betreklik onlangse afstamming of nog bestaande familieverbintenisse of bloedbande met blankes, en van die hoër status, groter individuele vryheid, en groter aanspraak op erkenning vir rolprestasies wat daarmee vereenselwig word - dit waarskynlik onmoontlik vind om hom nie soms in daardie rolle in te leef en dit soms by wyse van woord of simboliese demonstrasie teenoor die blanke te openbaar nie. Sy frustrasie by die moontlikheid van 'n blokkering (waaraan hy sy goedkeuring moet verleen) van alle weë of kanale waardéur hy daardie realistiese verwagtinge sou kon verwesenlik, is dus te verstane. Vandaar sy ontkenning van die behoorlikheid of regverdigbaarheid vir formele sanksionering of

straf vir 'n „oortreding" soos ontug; vandaar, onder andere, sy openlike spot met die Ontugwet en sy geneigdheid om soms die blanke - teenoor wie hy geantagoniseer voel weens sy frustrasies - in diskrediet te bring (op 'n manier soos nêr hy dit kan doen); vandaar ook die blanke se foutiewe definiëring van die Gekleurde as 'n bevolkingsgroep wat nie die geldigheid van die norm as sodanig aanvaar nie.

Om saam te vat: dit kom voor of daar tot die gevolgtrekking geraak moet word dat afkeur van groepsvermenging sterk geïnstitusioneel is by alle rasse-groepe. Nieteenstaande die feit dat die geldigheid van beheer deur alle groepe - al sou dit om verskillende redes wees - in meerdere of mindere mate aanvaar word, is daar egter klaarblyklik twyfel oor die behoorlikheid van die betrokke formele vorms van beheer, en in besonder oor die regverdigbaarheid van formele straf vir afwyking.

Die voorafgaande bring ons by die kwessie van afwyking van die norm, of oortreding van die Wet, enkele „oorsake" daarvoor, die implikasies wat afwyking inhou ten opsigte van die selfkonsepsie van die oortreder, en die siening wat die samelewing ten opsigte van die afwykende handhaaf - 'n afdeling waar gepoog sal word om die differensiële institusioneeliserings van die norm verder toe te lig.

3. Afwyking van die norm: die oortreders

Verskillende interpretasies sou geheg kan word aan afwyking van die norm of oortreding van die Wet deur persone uit die verskillende kollektiwiteite, asook deur persone

uit verskillende statusse binne dieselfde kollektiwiteit. Die afwykendes sou dus nie in terme van 'n homogene kategorie beskryf kan word nie.

Uit 'n sosiologiese oogpunt gesien, sou die afwykendes in twee hoofkategorieë geklassifiseer kan word, te wete abereerders en non-konformeerders.¹³⁾

Die oorgrote meerderheid van oortreders van die Ontugwet sou as abereerders getipeer kan word. Hulle vorm daardie kategorie van afwykendes wat nie die geldigheid van die norm wat oortree word, betwis nie en ook nie gemoeid is met pogings tot verandering of uitwissing van die norm of die daarstelling van substitute daarvoor nie. Die abereerder aanvaar ten volle dat hy besig is om 'n oortreding te begaan, of begaan het. Hy probeer slegs „wegkom” met die oortreding en sy hoofdoel in die verband is om beide die formele en informele sanksies waaraan afwyking onderhewig is, te vermy. Uit die aard van die saak probeer hy dus om sy gedrag so onopvallend of onopsigtelik as moontlik te hou. Wanneer hy betrap word, beroep hy hom gewoonlik nie - behalwe as 'n instrumentele tegniek in 'n poging om straf vry te spring - op 'n hoër moraliteit as dié wat in die norm opgesluit is of waarop dit gefundeer is nie, maar voer hy as verklaring of verskoning aan dat omstandighedsfaktore tot die oortreding aanlei-

13) Cohen, Albert: Op. cit., pp. 18-19.

Die tipologie is nie streng van toepassing by 'n bespreking van konkrete misdaad nie, maar is wel besonder geskik om sekere verskille aan te dui. Die verskille is egter tot 'n groot mate analities.

ding gegee het.¹⁴⁾ Só, byvoorbeeld, sal hierdie tipe oortreder wanneer hy betrap is, erken dat die moraliteit waarop die Wet gefundeer is - dit wil sê dat 'n mens nie seksuele omgang moet hê met 'n persoon van 'n ander kleur (of ras) nie - ook sý moraliteit is, maar dat hy afgewyk het omdat hy onder die invloed van drank was; omdat sy nooit hom die betrokke aand afgesê het en hy baie eensaam was; omdat hy op die betrokke dag sy werk verloor het en baie terneergedruk was, ensovoorts, ensovoorts, ensovoorts.

Die abereerder se gedrag is klaarblyklik daarop gemik om soveel te „vat” as wat hy persoonlik daaruit kan kry. Wat ontug betref, sou hy dus met reg as 'n „kansvatter” beskryf kan word. Die afwyking is vir hom (omdat hy dit gerieflik vind of omdat ander sosiaal aanvaarbare kanale vir hom gesluit is) 'n kanaal om sy eie belange te dien, of behoeftes te bevredig.

In teenstelling met die abereerder is die non-konformeerder die persoon wat nie die geldigheid van die norm erken nie, óf wel die geldigheid daarvan erken, maar nie die behoorlikheid of regverdigbaarheid van informele en/of formele sanksionering of straf vir afwyking nie en gevolglik - wanneer straf vir afwyking onvermydelik is - openlik te kenne gee dat die norm by hom onder verdenking staan en dat daar 'n hoër moraliteit of geregtigheid is in terme waarvan sy gedrag gesien moet word. Die non-konformeerder word dikwels óók deur die samelewing gesien as sou hy nie slegs afwykend gehandel het in eiebelang of vir bevre-

14) Merton, Robert K. & Nisbet, Robert A.: Contemporary Social Problems, 1963, pp. 725-726.

diging van persoonlike en selfsugtige behoeftes nie, maar ook in belang van 'n ander of andere wat direk of indirek met die afwyking gemoeid was, of mag wees.¹⁵⁾

Insoverre dit ontug betref, verpersoonlik die non-konformerder daardie kategorie van oortreders wat hulle beroep op hoër waardes („ultimate values”) eerder as die spesifieke sosiale norme van 'n partikuliere samelewing.

Hulle is diegene wat liefde vir die anderskleurige medeoortreder as die grondslag vir die afwyking stel; liefde vir 'n kind of kinders wat uit die betrokke verhouding gebore is of verwag word uit die ~~die~~ verhouding gebore te word; 'n sin vir verantwoordelikheid teenoor sodanige persoon of kind of kinders; en die uitoefening van die „reg” om 'n wettige huwelik met die ander persoon aan te gaan - iets wat hom onthou word slegs omdat hy in Suid-Afrika is - en om sodoende positiewe erkenning vir sy strewe na geregtigheid te verkry. „He is trying to make justice a social reality rather than an institutionalized fiction.”¹⁶⁾

Waar die abereerder hom dus neerlê by die partikularistiese norme van die samelewing waarin hy hom bevind of van die kollektiwiteit waarvan hy 'n lid is, weier die non-konformerder om te erken dat hy deur sodanige norme (of die waardes wat ten grondslag daarvan lê) gebind is of gebind behoort te word, en beroep hy hom op 'n beoordeling in terme van universalistiese norme - dit wil sê in terme van norme wat relatief vry van morele beperkinge is en

15) Ibid., p. 726.

16) Loc. cit.

wat (kognitief) nie slegs binne 'n partikuliere verhoudingsstelsel aanvaarbaar sou wees nie.¹⁷⁾

Sover dit oortreding van die Ontugwet betref, kom dit waarskynlik ten opsigte van 'n bepaalde aantal oortreders voor dat die afwykende aberant bly vir solank hy openlike sanksionering of straf vryloop of solank die sanksionering asook die konflikte wat hy deur sy afwyking „op homself haal” nie te ondraaglik is nie, maar dat hy non-konformeerend word wanneer hy met sanksionering (veral formele) gekonfronteer word of tot so 'n mate informeel gebrandmerk word dat hy 'n keuse moet maak tussen voortsetting van sy aberante gedrag; 'n terugkeer na 'n vorige (soms minder bevredigende) vorm van gedrag; 'n nuwe begin maak in 'n ander gemeenskap; onttrekking in intra-psigiese abnormale gedrag; of verwydering van homself uit die samelewing deur selfvernietiging.¹⁸⁾

Om die rol van abereerder te verlaat en dié van non-konformeerder aan te neem, is waarskynlik 'n stap wat tot groot hoogte slegs deur persone met 'n betreklik goed geïntegreerde persoonlikheid geneem sal word - dit wil sê deur daardie kategorie van persone wat nie ten opsigte van hulle totale persoonlikheid as afwykend of onstabiel beskryf sou kon word nie, en wat (boonop) nie gebind is deur rolle wat belangriker of ewe belangrike verwagtinge van hulle koester nie. Die man „met vrou en kinders”, met 'n verantwoordelike betrekking of gevestigde besig-

17) Parsons, Talcott & Shils, Edward A.: Toward a General Theory of Action, Harper Torchbook, 1962, p. 82.

18) cf. Caldwell, Morris G. & Foster, L.: Op. cit., p. 20.

heid sal nie maklik die verwagtinge wat aan hierdie posisies en rolle gekoppel is kán (of wil) ontduik, en die voorregte wat dit inhou wil ontbeer, nie - iets waartoe hy gedwing mag word by die verwisseling van die rol van abereerder vir dié van non-konformeerder, omdat dit openlik „onverskoonbare” erkenning van ontug sou impliseer. Hierteenoor behoort dit vir die betreklik ongebonde persoon makliker te wees om te breek met sy aberante gedragspatroon (met betrekking tot ontug) en om 'n non-konformeerder te word. Dit moet waarskynlik aanvaar word dat dit veral vir die ongetroude immigrant is vir wie hierdie verwisseling van rolle nie besondere intrapersoonlike probleme sal oplewer nie. Te oordeel aan persberigte is die frekwensie van uitsprake wat as tiperend van die non-konformeerder bestempel kan word groter ten opsigte van die immigrant wat weens ontug veroordeel word as ten opsigte van Suid-Afrikaans gebore burgers. Hieruit sou egter nie afgelei kan word dat die klaarblyklik kleiner aantal Suid-Afrikaners wat non-konformerende uitsprake lewer 'n betroubare en geldige bewys is daarvan dat 'n relatief kleiner aantal Suid-Afrikaners non-konformerend georiënteer is nie. Dit mag waarskynlik tot groot hoogte 'n indikator wees van die Suid-Afrikaner se onwilligheid om sodanige oriëntasie te verbaliseer by sanksionering of veroordeling - 'n faktor wat klaarblyklik toegeskryf moet word aan laasgenoemde se groter verantwoordelikheid of lojaliteit - in die besondere geval nie, soos waarskynlik in die geval van die immigrant, ten opsigte van beroepsrolle nie - maar wel teenoor die verwagtinge of verpligtinge wat uit sy rolverbintenisse aan gesins- en familie-

lede, en in die algemeen aan die blanke as kollektiwiteit, spruit: dit wil sê, verwagtinge gekoppel aan daardie rolle wat, insoverre dit vir die samelewing as verhoudingsstelsel belangrike implikasies inhou, hoofsaaklik geassosieer word met probleme van integrasie en patroonhandhawing.¹⁹⁾ Dit kom verder voor asof ons in sodanige gevalle dikwels 'n vorm van gedwonge vervreemding van die nie-blanke alter en 'n gedwonge konformerings aan die gewettigde norm sou kon verwag. Sodanige situasie kan, volgens skrywer se siening, maklik tot rebelse optrede lei.

Ten opsigte van ontug sou die rebel beskryf kan word as behorende tot daardie kategorie van afwykendes wat nie slegs die geldigheid van die reël betwis nie, maar wat in opstand is teen die outoriteit waarop die aanspraak van geldigheid gebaseer is en wat ontken dat daardie outoriteit deur middel van sy wettiging van die norm (of formele sanksionering daarvan) enige spesiale geldigheid daaraan verleen.²⁰⁾ Rebellerings, wat òf passief òf aktief mag wees, is dus 'n reaksie wat veral ná identifikasie van die afwykende en nadat hy formeel en/of informeel „gebrandmerk” is, sou intree. Vir die doeleindes van hierdie bespreking omsluit die konsep dus beide abereerders en non-konformeerders.

Rebelsheid as kenmerk van die afwykende en/of sy gedrag hoef nie noodwendig tot uiting te kom in 'n opstandige of

19) Parsons, Talcott: Sociological Theory and Modern Society, 1967, pp. 199-205. cf. ook Parsons, T., Bales, R.F. en Shils, E.A.: Working Papers in the Theory of Action, 1953, pp. 183-185.

20) Cohen, Albert: Op. cit., p. 19.

uitdagende oortreding van die betrokke wet of norm nie. Sodanige oriëntasie word waarskynlik meermale, waar dit tot uiting kom in houding of daad, nie gemik teen die norm as sodanig nie, maar wel teen daardie kategorieë van persone wat die direkte of simboliese verteenwoordigers is van die outoriteit of gesagsorde wat die afdwinging van die norm onderskraag en die verantwoordelikheid vir die implementering en uitvoering daarvan dra.²¹⁾ Verkleinerings of die in-diskrediet-bring van persone in sodanige posisies, uittarting van, en aanranding op die polisie en verset teen inhegtenisname by oortreding van die wet, kan dus gedeeltelik gesien word as een faset van die finale uitkristallisering van 'n rebelse houding. By beide abereerders en non-konformeerders - veral daardie kategorie van oortreders wat ook 'n emosioneel-bevredigende verhouding met 'n anderskleurige persoon het of gehad het - hou sodanige (aggressiewe) gedrag moontlik verband met 'n ontkenning van die frustrasie wat dubbele loyaliteite of ambivalensie as gevolg van botsende rolverwagtinge, ten gevolge mag hê.

Dit kan egter as hipotese gestel word dat die tipiese „kansvatter” wat betrap word hom nie - soos 'n mens moontlik eerder ten opsigte van die non-konformeerder te wagte sou kon wees - aan rebelse optrede sal skuldig maak nie. Op grond van sy oriëntasie, wat erkenning van die geldigheid van die norm en moontlik ook regverdigbaarheid van swaar sanksionering behels, is die verwagting dat hy sal

21) Du Toit, J.B., Steyn, A.F. & Rip, C.: Afwykende Gedrag, 1965, p. 27.

pleit en soebat in 'n poging om vrygelaat te word - met 'n voorlegging van versagtende omstandighede as oorsaak vir die afwyking, asook 'n belofte dat hy nie weer so 'n „misstap" sal begaan nie. In terme van die voorafgaande sou aan aggressiewe handeling deur die abereerder wat betrap word nie dieselfde (sosiologiese) interpretasie geheg kan word as aan dieselfde tipe handeling deur die non-konformeerder en die rebel nie (tot die mate waartoe aanvaar word dat laasgenoemde twee kategorieë ook so mag optree⁺), maar sou dit gesien kon word as 'n verdere poging om met die oortreding van die wet „weg te kom". In dié verband sal selfs 'n handeling wat manslag tot gevolg het (en wat verset teen arrestasie versinnebeeld) dus in dieselfde kategorie van handeling as „weghardloop" en „vlug" geplaas kan word.

4. Waarom afwyking?

Die sanksionering - formeel en informeel - vir afwyking is van sodanige aard dat dit waarskynlik nòg vir die blanke nòg vir die nie-blanke 'n ligtelike keuse sal wees om op seksuele omgang met 'n anderskleurige te besluit - te meer daar dit betreklik algemeen aanvaar word dat so 'n verhouding nie vir bevrediging van die emosionele behoeftes wat met seks geassosieer word ruimte laat nie: 'n denkwyse wat, sover dit die blanke betref, onderskraag word

+ Die normale verwagting sou wees dat die „tipiese" non-konformeerder eerder die gedweë, lydende party sal speel. En insoverre die „tipiese" rebel die persoon is wat met waardigheid uit die stryd moet tree om die meerderwaardigheid van die saak waarvoor hy stry te beklemtoon, is die verwagting dat ook hy hom normaalweg uit 'n ge-haarplukkery sal hou.

deur 'n kognitief-katektiese oriëntasie gekenmerk deur 'n lae appresiatiewe evaluasie van die nie-blanke.²²⁾

Teen hierdie agtergrond is dit moontlik dat 'n betreklike groot persentasie van alle oortreders (en in besonder van die abereerders) hulle in problematiese lewenssituasies en rolle bevind en dat seks een van die kanale is waardeur hulle probeer om die pyn wat die bewustheid van hulle intra- en interpersoonlike probleme skep, te verlig.

Hierdie afwykendes, of 'n betreklik groot persentasie, is persone wat waarskynlik ten opsigte van die meeste van hulle rolle aan die normale verwagtinge voldoen, maar wat onder verhoogde spanning verkeer as gevolg van onaanpasbaarheid in die huwelik of as gevolg van gedeeltelike onvermoë om persoonlik bevredigende interpersoonlike verhoudinge met die teenoorgestelde geslag aan te knoop en wat gevolglik, hetsy binne of buite die huwelik, 'n blokkering van die aanvaarde kanale vir die bevrediging van hulle (seksuele) behoeftes ondervind.

Afwyking mag ook die gevolg wees van blootstelling aan kontaksituasies wat nie slegs vroeëre geïnternaliseerde idees, afkeure of vooroordele ten opsigte van die nie-blanke verswak of verwater nie, maar wat ook die moontlikheid van intimiteite 'n groter werklikheid maak. Dit is waarskynlik veral ten opsigte van sodanige situasies waar die sogenaamde mistiese idees omtrent die vermeende potensialiteite van die nie-blanke as seksmaat 'n stimulerende of motiverende effek kan uitoefen.

22) Parsons, Talcott en Shils, Edward A.: Op. cit., p. 11.

Eensaamheid as gevolg van verswakking in en/of losmaking van die bande tussen die individu en sy primêre maatskaplike kontakte en verhoudingspatrone waarbinne sy behoeftes aan aanvaarding en erkenning normaalweg bevredig was, is 'n derde „toestand" wat tot afwyking aanleiding kan gee. Hierdie situasie sou des te meer ten opsigte van die ongetroude immigrant geld - 'n kategorie vir wie oortreding in ieder geval, weens die afwesigheid by hulle van die Suid-Afrikaner se diskriminerende houdings, nie dieselfde emosionele probleme sal oplewer nie.

'n Ander (klein) kategorie van afwykendes bevind hulle waarskynlik in situasies waar die keuse met betrekking tot konformerings of nie-konformerings as gevolg van oorsensitiwiteit teenoor die humanitêre probleme waarmee die nie-blankes (of 'n bepaalde kollektiwiteit) te kampe het, en 'n gevolglike oor-identifikasie met die nie-blanke, steeds meer „ingekort" word en afwyking maklik kan plaasvind. Hierdie kategorie van oortreders is waarskynlik baie gering. Hulle moet ook nie verwar word met 'n (ewe klein) groepie politieke agitators wat van dieselfde meganisme - oor-identifikasie - gebruik maak om 'n „ons-is-met-julle" idee operasioneel voor te stel nie. Eersgenoemde is waarskynlik non-konformerende abereerders wat non-konformeerders mag word by identifikasie. Laasgenoemde is moontlik non-konformerende renegate gekleed in die jas van die „onskuldige" abereerder.

In die voorafgaande paragrawe is enkele sielkundige prikkels en sommige van die meer onmiddellike situasies wat tot afwyking aanleiding mag gee, geskets. Die oorgang

van afwykende handelinge na bevestiging daarvan in afwykende rolle sou egter nie in terme van sulke stimuli of omstandigheidsfaktore verklaar kan word nie. Bevestiging van afwykende handelinge in afwykende rolle sou uit twee oogpunte beskou kan word, naamlik (1) uit die oogpunt van die individu en (2) uit die oogpunt van die samelewing waarin hy hom bevind.

Wat eersgenoemde betref, moet van die standpunt uitgegaan word dat die voortsetting van 'n bepaalde gedragspatroon daarvan sal afhang (i) of die bepaalde handeling sukses verteenwoordig in die sin van beloning of bevrediging; (ii) of die afwykende kan veralgemeen ten opsigte van en kan diskrimineer tussen die bepaalde handeling en 'n ander wat veronderstel is om tot soortgelyke suksesvolle uitvoering en beloning te lei; (iii) of die persoon 'n disposisie het ten opsigte van die besondere soort bevrediging of beloning wat hy uit die handeling kry en of laasgenoemde se waarde vir hom gekenmerk is deur „excess of reward over cost”; (iv) of die handeling van sodanige aard is dat dit nie tot 'n gevoel van permanente oorversadiging sal lei nie, maar die persoon steeds of ten minste periodiek beroof of ontnem sal voel van die bevrediging of beloning wat hy daaruit put; en (v) of dit van sodanige aard is dat die waarde daarvan vir hom van toenemende belang sal word as hy tot so 'n mate gefrustreer sou word in sy poging om die verlangde bevrediging te kry dat hy kwaad of angstig sal word in sy poging om dit tot uitvoering te bring.²³⁾

23) cf. Homans, George C.: „Fundamental Social Processes” in Smelser, Neil J.: Sociology, 1967, pp. 30-41.

Dit kom dus voor asof die bevestiging van 'n afwykende handeling in 'n afwykende rol in die eerste en laaste plek berus op die feit „that ... actions are a function of their pay-offs”²⁴⁾ of op die feit dat „the fisherman, if he has been successful in fishing in a shady pool, will fish in other shady pools or even in pools that are quite dark.”²⁵⁾

Sodra egter vrae gevra word omtrent die omvang van die afwykende handeling of rol onder bespreking en omtrent wie die persone is wat sodanige rolle aanleer, is 'n verklaring in terme van die vyf basiese proposisies hierbo gegee, onvoldoende. Insoverre aanvaar kan word dat die gevaar verbonde aan oortreding (d.w.s. die koste) vir beide die Bantoeman, byvoorbeeld, en die blanke vrou buite verhouding groot is (hoewel om verskillende redes) in vergelyking met die beloning of bevrediging wat hulle daaruit mag kry, stel dit ons wel in staat om 'n gedeeltelike verklaring vir die geringe omvang van hierdie tipe ontug te gee. Maar presies hoe ontoereikend die vyf proposisies is, raak duidelik by 'n oorweging van die feit dat - of dit die vorm van afwykende handelinge of afwykende rolle aanneem - dit in hoofsaak blanke mans en Ge-kleurde vroue, en nie Bantoevroue nie, is wat weens ontug veroordeel word. Hierdie aangeleentheid word bespreek na 'n kort bespreking van die bevestiging van 'n afwykende handeling in 'n afwykende rol soos gesien uit die oogpunt van die samelewing.

24) Ibid., p. 31.

25) Ibid., p. 34.

Uit die oogpunt van die samelewing sou van die vaslegging van afwykende rolle gepraat kan word, onder andere

... when there is an organized and fairly systematic conception of a particular kind of deviation held by the public, where the deviation has appeared to be not merely a fleeting or passing thing but seems to 'belong' to particular persons as part of their character, where the pattern in question is given a name or label so that it is easy to talk about it and easy to carry the concept in our minds. 26)

Die oorgang van afwykende handeling in afwykende rolle behels dus

... more than the sheer frequency of commission of deviant conduct. The emergence of deviant roles involves ... the systematic ways in which persons respond to deviance and therefore cast other individuals into a particular image. 27)

Dit impliseer dus publieke identifikasie as gevolg waarvan die afwykende se verhouding tot sy medemens geaffekteer word insoverre sodanige identifikasie 'n „self-fulfilling character" dra,

... in that those who are cast into that mould may find restrictions, ... may find that others withdraw from interaction with them, refuse to let their daughters date them, and so forth. 28)

Daar is waarskynlik baie min oortreders by wie die rol van oortreder van artikel 16 van die Ontugwet reeds vasgelê is tot so 'n mate dat hulle ten volle aan al die beperkinge hierbo gemeld, onderhewig is. Dit is so omdat

... whether the label will stick, and the actor invested with the role, will depend partly on the reputation he has previously established and partly on the authority of those who apply the definition. 29)

26) Stanton Wheeler: "Deviant Behavior" in Smelser, Neil J.: Ibid., p. 636.

27) Ibid., pp. 636-637.

28) Ibid., p. 636.

29) Cohen, Albert: Op. cit., p. 104.

Maar hulle is daar, en in verskillende dorpe dra hulle waarskynlik verskillende name of etikette: miskien iets soos "die Sirs" in een dorp; meer algemeen: "meidestrepers".³⁰⁾

Die voorafgaande bring ons daartoe om die gevolgtrekking te maak dat daar ten opsigte van afwykende handeling wat afwykende rolle impliseer nie slegs "waarom?" gevra moet word nie, maar ook "hoe het dit gekom?" En dan sou ons moet besluit: 'n afwykende rol is die resultaat van 'n psigo-sosiale-kulturele proses. Hierdie siening stel ons in staat om lig te werp op die vraag waarom ontug hoofsaaklik deur blanke mans en nie-blanke vroue - in besonder Gekleurde vroue - gepleeg word.

Om te probeer om die differensiële bydrae wat tot vervolgings en veroordelings kragtens die Ontugwet (die enigste maatstaf tot ons beskikking) gemaak word deur verskillende kollektiwiteite op te klaar, sal 'n aparte studie regverdig. Enkele faktore wat 'n rol by die totstandkoming van sodanige patroon mag speel, word hier aangestip. Dit is van belang om in gedagte te hou dat hulle interafhanklik is.

(1) Kulturele doelstellings

Die verskillende gedragspatrone wat in verskillende samelewings, of tussen kollektiwiteite onderling, aangetref word, is tot groot hoogte verklaarbaar in terme van die verskille ten opsigte van geloofstelsels, norme, wette,

30) cf. Brink, André P.: Lobola vir die Lewe, 1964, p. 60.

instellings en gebruike, houdings of sentimente, en tegnologiese ontwikkeling, wat deur elk nagevolg word. Hoe groter die ooreenkoms tussen sodanige kulture (of lewenswyses),³¹⁾ hoe groter sal die ooreenkoms in die universele, gespesialiseerde en alternatiewe gedragspatrone³²⁾ van die lede van die betrokke kollektiwiteite wees. Waar die kultuur van een kollektiwiteit relatief tot dié van 'n ander op 'n hoër vlak is en die „besit" daarvan of deelname daarin meer voordele (beloning, bevrediging) sou inhou, kan sodanige kultuur of deelname in sekere aspekte daarvan - hetsy die materiële of die nie-materiële - as 'n doelstelling nagestreef word. Hoe sterker die identifikasie met die betrokke kultuur en hoe groter die geantisipeerde „beloning", hoe intenser en omvangryker sal die pogings wees om dit, of deelname daarin, te bekom. Dit geld ook ten opsigte van afwykende pogings. Die wyses waarop en die kanale waardeur die bereiking van die betrokke doelstelling nagestreef sal word, hang egter af van 'n verskeidenheid van faktore. Insoverre ontug ter sake is, word hulle bespreek aan die hand van kulturele doelstellings:-

(a) en wyses, of kanale

Insoverre die Kleurling, Indiër en Bantoe as kollektiwiteite hulleself nie tot dieselfde mate met die kultuur van die blanke vereenselwig of identifiseer nie, sou ook aangeneem kon word dat hulle verskillende middele of ka-

31) cf. Malpass, Leslie F.: Social Behavior, 1967, pp. 13-17.

32) Ibid., pp. 21-24.

nale sal aanwend om die identifikasie wat daar wel is, te versterk. Teen hierdie agtergrond sou dit dus nie totaal vreemd voorkom as die Gekleurde vrou, as lid van 'n kollektiwiteit wat homself sterker as enige ander met die blanke se kultuur identifiseer, tot groter mate as vrouens van 'n ander etniese groep van seks gebruik sou maak om impetus aan die proses te verleen nie.

(b) - en relatiewe deprivasie 33)

Die mate waartoe van 'n bepaalde onwettige kanaal (in die onderhawige geval, seks) deur bepaalde lede van 'n kollektiwiteit, of 'n kollektiwiteit as geheel, gebruikgemaak sal word, sal tot groot hoogte afhang (i) van die mate waartoe sodanige lede of seksies relatief tot ander lede van hulle eie kollektiwiteit wie se lewenswyse reeds gunstiger vergelyk met dié van die kollektiwiteit wat as model dien, beroof of ontnem voel van die wettige middele deur middel waarvan en geleenthede waardeur die verlangde doel gesimboliseer en/of bereik sou kon word. Die feit dat 'n relatief groot persentasie van Gekleurde vrouens wat weens ontug veroordeel word uit die geledere van die kultureel armste deel van die Kleurlingbevolking kom, moet waarskynlik in die lig van die werking van hierdie faktor gesien word. Dit werp ook lig op die wyse waarop hierdie vrouens van die bepaalde kanaal gebruikmaak: in die onderhawige geval seksuele verkeer nie vir die daarstelling van bindende verhoudings nie, maar prostitusie vir materiële en simboliese gewin.

33) Bredemeier, Harry C. & Stephenson, Richard M.: The Analysis of Social Systems, 1965, p. 109.

Die omvang van die toepassing of aanwending van 'n bepaalde onwettige kanaal sal ook afhang (ii) van die relatiewe posisie van bepaalde kollektiwiteite (Gekleurde, Bantoe, Indiër) as geheel ten opsigte van dié van die model-verwysingsgroep, die blanke, en dus van die skakeling tussen die groepe en die sigbaarheid van die verwysingsgroep (en laasgenoemde se kultuur), en van die differensiële mate waartoe verskillende kollektiwiteite be-roof of ontnem voel van die voordele wat daardie bepaalde kultuur impliseer, of ontstoke voel van die voor-regte wat dit inhou.

Wat betref skakeling en sigbaarheid, is die Gekleurde as kollektiwiteit sonder twyfel in 'n gunstige posisie, 'n situasie wat hom in terme van die gevoel van deprivasie egter in 'n ongunstige posisie plaas. Onder sodanige omstandighede sou dit verwag kon word, gesien teen die lig van die simboliese (en ander) voordele wat dit inhou, dat die aanname van die rol van prostituut - of ten minste van sekere van die tegnieke wat kenmerkend is van die prostituut, byvoorbeeld blootstelling - ook deur Gekleurde vroue uit die middel en hoër klasse aanvaarbaar gevind mag word. Gesien in die lig van die min geleenthede wat daar vir die Kleurlingmeisie bestaan om by die huis te wag op 'n man - wat alle aspekte van 'n geïdealiseerde doelstelling verpersoonlik - om te kom vlerksleep, is die aanname van 'n kwasi-prostituut rol waarskynlik ten opsigte van sekere gevalle verklaarbaar. Dat hierdie afwykende handeling weens die werking van die vyf basiese proposisies vir handeling en as gevolg van kategorisering of identifi-

kasie in die sin van naam-geeëry (en 'n gevolglike verandering in die self-konsepsie) as 'n afwykende rol (met gepaardgaande „disintegrasie” van die persoonlikheid) bevestig kan word, skyn ook 'n aanvaarbare hipotese te wees. Dit moet egter in gedagte gehou word dat hier nie 'n algemeen aanvaarde gedragspatroon ter sake is nie, maar wel afwykende gedrag, en dat die verduideliking dus slegs ten opsigte van 'n baie klein aantal persone van die betrokke kollektiwiteit geldig sou kon wees.

Uit die voorafgaande blyk dit egter dat die kwessie van differensiële geleenthede of toegang tot geïnstitusioneerde doelstellings 'n faktor is wat sonder twyfel 'n belangrike invloed uitoefen op die differensiële bydraes wat deur die verskillende nie-blanke kollektiwiteite tot veroordeling kragtens die Ontugwet gemaak word; en dat dit in besonder 'n invloed uitoefen op die gedrag van die Gekleurde vrou wat, relatief tot vroue uit ander nie-blanke kollektiwiteite, waarskynlik meer geneig mag wees om 'n innoverende gedragspatroon ³⁴⁾ na te volg.

(c) - en sosialisering

Die aard van die middele (en die omvang daarvan) wat aangewend word „when persons bypass the available means in order to aim for the ends in question” ³⁵⁾ is tot 'n mate 'n funksie van die aard of inhoud van die sosialisering waaraan 'n bepaalde kollektiwiteit onderworpe was, of steeds ondergaan.

34) Stanton Wheeler in Smelser, Neil J.: Op. cit., pp. 628-629.

35) Ibid., p. 629.

In particular, the development of a moral sense (to the extent that deviance has a moral quality) is important in the control of deviance, and this appears to be related to patterns of family interaction. The formation of internalized controls, whether expressed in the language of psychiatry as 'superego' controls or in some other sense, is clearly a basic part of the process. 36)

But our conception of socialization need not be limited to early family experiences. In this context, schools become a very important sorting station ... And it is a basic premise of most sociological work that socialization is a continuous process reaching into adulthood and does not stop with early family and school experiences. 37)

Dat die skool sterk stukrag aan hierdie proses kan verleen en ook ten opsigte van vele ander Kleurlingdogters 'n sterk sosialiserende faktor kan wees insoverre seksuele verkeer oor die kleurskeidslyn ter sake is, val skrywer byvoorbeeld op wanneer hy die geval in die geheue roep waar 'n Kleurlingonderwyser enkele jare gelede van die klaskamer gebruikgemaak het om die (sosialiserings-)idee te verkondig dat dit die plig van elke Gekleurde dogter is om 'n kind by 'n blanke man te hê.

Terwyl ons in hierdie afdeling spesifiek aandag gee aan die Gekleurde, moet die voorafgaande egter nie beskou word as 'n insinuering dat die Gekleurde by uitstek die kollektiwiteit is wat 'n inklinasie tot immoraliteit het nie. Dit is egter nie weg te redeneer dat betreklik wydverspreide drankmisbruik, losse sedelike gewoontes en buite-egtelikheid - alles gepaard met betreklik frustrerende lewensomstandighede - nie bevorderlik sou wees, en is, vir die vorming van waardes en norme ten opsigte van

36) Ibid., p. 635.

37) Loc. cit.

"geïnstitutionaliseerde middele" vir die bereiking van bepaalde kulturele doelstellings wat vir die blanke die ideaal is nie. Die Kleurling se gedrag moet dus, eerder as om dit te sien as 'n uitvloeisel van immoraliteit as 'n attribute van die persoonlikheid, tot groot hoogte verklaar word in terme van 'n sosialiseringsproses wat nie bevorderlik is vir die vaslegging van 'n waardestelsel waarby "postponement of immediate satisfaction in the anticipation of future rewards" ³⁸⁾ die hoofbestanddeel van 'n (latere) oriëntasie sal uitmaak nie.

Die siening dat "deferred gratification" ³⁹⁾ minder dikwels by die laer klasse van 'n samelewing of kollektiwiteit as by die middelklas aangetref word, strook met ons hipotese dat prostitute hoofsaaklik uit die laer strata van die Gekleurde bevolking kom: 'n bevinding wat onderskraag word deur die feit dat laasgenoemde strata die mees gedepriiveerde klasse vorm en persone daaruit meer daartoe "geneig" mag wees om sosiaal-onaanvaarbare middele toe te pas of wyses na te volg vir die bereiking van bepaalde doelstellinge - te meer omdat hulle die minste versekering het dat belonings in die geval van weerhouding van bevrediging van onmiddellike behoeftes wél later verwerklik sal word. ⁴⁰⁾

(d) - en lokaliteit binne die maatskaplike orde

Net soos verskillende kollektiwiteite aan verskillende sosialiseringsprosesse onderhewig is, ondergaan persone uit

38) Bredemeier, H.C. & Stephenson, R.M.: Op. cit., p.108.

39) Loc. cit.

40) Loc. cit.

verskillende strata van 'n spesifieke kollektiwiteit nie identiese sosialisering nie. Die persoon of kategorieë van persone se lokaliteit binne die maatskaplike orde - waarmee bedoel word :

A person's position in the stratification system, his position in the age and sex structure of society, and his position in the spacial arrangements of the society, especially the character of his place of residence ... 41)

maak gevolglik 'n verskil in sy of hulle algemene gedrag. Dieselfde geld ten opsigte van afwykende gedrag. In dié verband skryf Wheeler:

Individuals who occupy a particular position are likely to face a common set of problems, and their life chances in various respects will be distributed differently from the life chances of people in other positions. To this extent, a person's position provides varying opportunities and pressures for engaging in deviant behavior. The most general idea is simply that recruitment to patterns of deviation begins with a person's location in the social order, which provides structural inducement for engaging in certain forms of deviation and limitations on other forms. 42)

Insoverre die Gekleurde as kollektiwiteit geografies nader aan die blanke leef as enige van die ander kollektiwiteite; die maatskaplike afstand tussen die twee groeperings minder is as dié tussen die blanke en enige ander rassegroep; en insoverre dit een van die Gekleurde se gemeenskaplike probleme is om 'n kultuur te bereik en te handhaaf so ná as moontlik aan die van die blanke, sou dit as 'n logiese verwagting gestel kan word dat die Gekleurde - weens sy besondere lokaliteit binne die maatskaplike orde - 'n relatief groter bydrae sou maak tot vervolgings en veroordelings kragtens die Ontugwet.

41) Stanton Wheeler, in Smelser, N.J.: Op. cit., p. 634.

42) Ibid.

In die voorafgaande is gepoog om aan te toon dat sosiaalkulturele faktore verwant is aan die kwessie van differensiële bydraes tot veroordeling kragtens artikel 16 van die Ontugwet. Die betrokke faktore, waarby byvoorbeeld nog kulturele doelstellings en maatskaplike mobiliteit, en die kastestelsel, en kommunikasie gevoeg sou kon word, hoef egter nie noodwendig in verband met kulturele doelstellings gebring te word nie. Dit is duidelik dat hulle onafhanklik van sodanige doelstellings kan staan en steeds die afwykende rol onder bespreking tot gevolg kan hê of die omvang daarvan kan beïnvloed. Die kwessie van differensiële bydraes sou egter nie hiermee as afgehandel beskou kan word nie - te meer omdat dit die indruk mag skep dat ontug hoofsaaklik van die kant van die Gekleurde (of die nie-blanke vrou) bedryf word, en dit terwyl die statistiek, om die minste te sê, nie op so 'n situasie dui nie. Daar moet dus ook kortliks aangetoon word watter ander faktore vir die differensiële bydraes verantwoordelik kan wees - 'n afdeling wat aangevoer word onder die opskrif:-

(2) Persoonlike kwaliteite, optrede of prestasie, en besittings

Diskriminering tussen kollektiwiteite of indiwidue op grond van dit wat 'n persoon is (byvoorbeeld Gekleurd met ligte vel; Bantoe met donker vel); wat hy verwerf het (byvoorbeeld geleerdheid d.m.v. studie, of beroepstatus d.m.v. toegewydheid); en op grond van wat hy besit (byvoorbeeld 'n mooi huis, asook nie-materiële besittings of vaardighede en talente wat hy ontwikkel het) is geïn-

stitutionaliseer. By die oriëntasie teenoor die nie-blanke geniet die Gekleurde op grond van algemene „voorkoms” - soos ge-eksternaliseer deur kwaliteite, prestasies en besittings - 'n veel gunstiger evaluasie as byvoorbeeld die Bantoe, en hierdie faktor speel ongetwyfeld 'n belangrike rol ten opsigte van die verhoudings tussen die verskillende rasse-groepe. Maar dit is nie slegs die oriëntasie teenoor die nie-blanke „(1) in terms of characteristics they possess regardless of their performances, or (2) in terms of characteristics they possess by virtue of their performances” ⁴³⁾ (en dus in terme van modaliteit en attribute) wat aan die Gekleurde 'n gunstiger posisie verleen nie. Dit is ook die besondere verhouding tussen blank en Gekleurd, met ander woorde die „scope-of-significance” - wat 'n onafhanklike en addisionele basis vir oriëntering vorm ⁴⁴⁾ - wat Gekleurd vir blank, en blank vir Gekleurd het, wat 'n groter moontlikheid daarstel vir ontug tussen blank en Gekleurd as tussen die blanke en ander nie-blankes. En wat laasgenoemde betref, kan ook die Indiër hier ingesluit word - 'n kategorie wat, bloot in terme van kwaliteite, prestasies en besittings sêlf 'n gunstige evaluasie geniet, en dit dikwels (volgens skrywer se waarne-
ming) uit onverwagte oord, naamlik van die kant van die blanke vrou.

Die voorafgaande impliseer dat, weens die omvangryker interaksie tussen blank en Gekleurd, daar ook groter kom-

43) Parsons, Talcott & Shils, Edward A.: Op. cit., p. 65.

44) Ibid., p. 66.

plimentariteit ⁴⁵⁾ van verwagtinge tussen persone van hierdie twee kollektiwiteite bestaan en ook 'n groter mate van aanvaarding. Die belang hiervan met betrekking tot rasseverhoudinge, en ontug, spreek vir sigself uit die volgende:

If there is no conflict between two individuals or groups, they will willingly consent to share certain experiences. The more kindly disposed they are towards each other, the more intimate will be the experiences they are willing to share. If, on the other hand, there is great hatred between them, they prefer to avoid each other altogether These measures of liking and rejection, call to mind Samuel Butler's observation that our experiences with others partake of the nature of either a string or a knife: they bind us closer together or they cut us apart. ⁴⁶⁾

Wat die verwagtinge ten opsigte van die differensiële bydraes tot die omvang van ontug vir die toekoms inhou, kan uit die volgende afgelei word:

If the frequency of interaction between two or more persons increases, the degree of their liking for one another will increase, and vice versa. ⁴⁷⁾

5. Die implikasies van afwyking vir die oortreder

Die blote idee van geslagsverkeer tussen 'n blanke en 'n nie-blanke vervul baie blankes met weersin. As gevolg hiervan hou selfs die gedagte aan die moontlikheid dat hy mag faal om aan die approksimasie van die norme in dié verband te voldoen, reeds implikasies in vir die indiwiduele persoon. Die Ontugwet was direk daarvoor verantwoordelik dat die blanke man, en ook die vrou, in toene-

45) Ibid., p. 15.

46) Ogburn, William F. & Nimkoff, Meyer F.: A Handbook of Sociology, 1960, p. 105.

47) Homans, George C.: The Human Group, 1959, p. 112.

mende mate geneig geraak het om 'n verskeidenheid van interaksie-situasies tussen homself en 'n nie-blanke vrou te definieer as 'n situasie wat dalk in die oë van ánder blankes as verdag in terme van die bepalings van die Ontugwet mag voorkom. Sodanige toedrag van sake - „when behavior may be perceived by others as deviant despite the fact that it is not based on any deviant motives”⁴⁸⁾ - skep spanning: by die individu, tussen individue, en tussen rassegroepe. As dit by die persoon wat nie moeite ondervind by die nakoming van die norm nie, so is, sou mens slegs kan wonder watter effek dit moet hê op die persoonlikheid van die persoon wat, om watter redes ookal, reeds in meerdere of mindere mate „oorhel” na 'n afwykende patroon. Vir laasgenoemde begin die pogings om dit te verberg, soos in die geval van homoseksualiteit, waarskynlik nog voordat enige oortreding begaan is. Die verskil is egter dat, terwyl daar selfs vir die homoseksuele persoon die moontlikheid is om lidmaatskap te verwerf van 'n subkulturele groep waarbinne hy of sy 'n mate van beskerming kan geniet, daar vir die oortreder van die Ontugwet geen sodanige geleentheid is nie, of indien wel - dan slegs vir 'n betreklike klein aantal persone. Wat ontug betref, is daar immers - behalwe ten opsigte van prostitusie - min sprake van „systematic deviation”.⁴⁹⁾

Dit is duidelik dat die pogings om identifikasie te vermy een van die hoofprobleme vir die oortreder van die Ontug-

48) Stanton Wheeler in Smelser, N.J.: Op. cit., p. 624.

49) cf. Caldwell, Morris G. & Foster, L.: Op. cit., p. 16.

wet mag skeep. Insoverre die grootste persentasie van oortreders van die Ontugwet bestaan uit persone „whose deviant careers are focussed around a small number of acts spaced over a long period of time”,⁵⁰⁾ kan aanvaar word dat die grootste aantal oortreders geen besondere probleme sal ondervind om identifikasie te vermy nie. In dié sin hou die afwyking waarskynlik ook geen besondere persoonlikheidsprobleme vir die individu in nie. Dit sou waarskynlik as hipotese gestel kan word dat die „toevallige” oortreder die afwyking geredelik op sodanige wyse sal kan verwerk of konsolideer dat die negatiewe implikasies daarvan op die persoonlikheid (indien enige!) tot 'n minimum beperk kan word. Maar:

... once a person who is engaged in a given line of deviant conduct is cast into a deviant role, his orientation to the conventional world and to himself is likely to change in important ways. In particular his deviation is likely to become an important part of his self-conception and therefore, a very important part of the way in which he thinks about himself and his relations to others. 51)

Vir laasgenoemde kategorie van oortreders - dit wil sê die groep by wie die rol van oortreder bevestig is - is die moontlikheid van ontsnapping aan die stigma wat aan ontug kleef, baie gering. Hulle word waarskynlik in groter mate as die geval is by meeste minder-ernstige oortredings geaffekteer deur houdings - van werkgewers, mede-werknemers, eggenotes, kinders, vriende, en die self: spesifiek ná inhegtenisname en vervolging. Om hieroor uit te wei, is onnodig. Dit moet egter gekonstateer word dat daar, volgens skrywer se mening, 'n sterk moont-

50) Stanton Wheeler in Smelser, N.J.: Op. cit., p. 622.

51) Ibid., p. 637.

likheid bestaan dat die oortreder van die Ontugwet se selfoordeel en selfverdoeming in sommige gevalle veel harder en meer verdoemend is as dié van die samelewing. Dit is klaarblyklik die afwesigheid van hierdie kennis wat daartoe bydra, of daartoe aanleiding gee, dat sommige (blanke) oortreders selfmoord as die enigste uitweg uit die soort lewe sien. Die erns van hierdie toedrag van sake spreek vir sigself wanneer in gedagte gehou word dat ontug 'n oortreding is waar die stigma van vervolging met vernietigende krag kan tref nog vóór veroordeling, en dat dit bly kleef, ook aan diegene wat onskuldig bevind is.

HOOFSTUK IX

SOSIOLOGIESE VERANTWOORDING II:

DIE LENS WAARDEUR DIE AFWYKENDE GESIEN WORD

1. Inleiding

Die lens waardeur die afwykende gesien word, is uit die aard van die saak dieselfde as dié waardeur daar na artikel 16 van die Wet self gekyk word. In die paragraawe hierna sal geen streng analitiese skeiding ten opsigte van oortreder en Wet gehandhaaf word nie.

Daar is verskeie faktore wat deurslaggewend is vir 'n bepaling van die hoek waaruit sekere fasette van die beeld belig sou kon word. Weens die omvangrykheid van die onderwerp kan dit egter nie bespreek word aan die hand van gegewens wat deur 'n sistematiese studie ingewin sou kon word nie. Die punte wat hier vir bespreking uitgesonder is, sou egter in geen opsig losgemaak kan word van feitelike gegewens wat oor 'n studietydperk van jare by herhaling onder skrywer se aandag gekom het nie.

2. Faktore wat evaluasie bepaal

(i) Lidmaatskap van 'n bepaalde kollektiwiteit

Oortreders van die Ontugwet word verskillend gesien vanuit die verskillende kollektiwiteite. 'n Onderzoek na die houding van die nie-blanke bevolkingsgroepe sou waarskynlik aantoon dat 'n mate van goedkeuring verleen word aan die straf wat aan prostitute uit hulle geledere opgelê word by skuldigbevinding aan oortreding. Dit sou egter nie beskou moet word as sou dit goedkeuring van formeel

gespesifiseerde straf of sanksionering vir ontug as sodanig beteken nie. Dit mag bloot 'n manifestasie wees van 'n ongunstige evaluasie van hierdie besondere groep vrouens as lede van 'n spesiale „klas" - te meer daar hulle meermale as gevolg van hulle gedrag as sodanig (rondslentery, verwaarlosing van hulle kinders, aggressiwiteit en verskyning in die howe ook vir ander oortredings - byvoorbeeld dronkenskap) as onaanvaarbaar deur die gemeenskappe waaruit hulle kom, gevind word. Dit is egter te betwyfel of dieselfde houding ten opsigte van die nie-blanke manlike oortreder gehandhaaf word. Dit is nie uitgesluit nie dat die party wat in sodanige gevalle as „sleg" en 'n „uitsaksel" beskou word nie die nie-blanke man is nie, maar wel die blanke vrou. Die nie-blankes glo nie dat 'n blanke vrou wat uit 'n goeie „stand" kom haar aan die oortreding onder bespreking sal skuldig maak nie - met die gevolg dat die betrokke man se gedrag nie as 'n indrukwekkende oorwinning beskou word nie. Dit kan egter nie buite rekening gelaat word nie dat, weens die besondere posisie wat die blanke vrou bekleed, die nie-blanke man in sommige gevalle beskou word as iemand wat die onmoontlike reggekry het deur op gelyke vlak met die „onaanraakbare" te verkeer.

Insoverre statusoorweginge 'n rol speel in die evaluering van die afwykende, sou egter wel aanvaar kan word dat, tot die mate waartoe hierdie faktor veral deur die Kleurling as van spesiale belang gereken word, dit tot gevolg het dat hierdie groep geen stereotipe verdoeming van die vroulike oortreder daarop nahou nie. Die relatief groot aantal Gekleurde vrouens wat vervolgt word, kan

nie as 'n aanduiding van uitgebreide goedkeuring van prostitusie beskou word nie. Dit behoort dus, ook vir die Gekleurde, voor-die-hand-liggend te wees dat dit by oortredings waar Kleurlingvrouens en blanke mans betrokke is, om méér as prostitusie gaan. Die Gekleurde sien waarskynlik daarin die groter aanvaarding wat hy in die oë van die blanke geniet en gaan waarskynlik voorts van die standpunt uit dat, as dit die geval is, die betrokke vrouens se gewilligheid om ontvanklikheid vir toenadering te toon, of self toenadering te soek, nie oor die boeg van prostitusie gegooi hoef te word nie. Wat betref ontug tussen blank en Gekleurd in die algemeen, het ons moontlik in 'n mate te doen met 'n meer analoë situasie by die blanke, naamlik waar seksuele vryhede toegelaat word na „'n genotvolle aand" waartydens die man se sak 'n paar rand leër geword het. Uit dié oogpunt beskou, sou dus aanvaar kon word dat, tot die mate dat seksuele vryhede in die algemeen nie in besonder negatief gesanksioneer word nie, die Gekleurde minder geneig mag wees om die vroulike lid van sy kollektiwiteit ten opsigte van wie bewys gelewer is dat sy sodanige vryhede teenoor 'n blanke toegelaat het, summier as 'n „uitgewekene" te veroordeel. Die Gekleurde sien hierdie vrouens se gedrag moontlik veel eerder in terme van 'n sport op die leer - 'n sport wat hy, déúr die handeling van die vrou as simboliese „verteenwoordigers" van sy groep, eerder sou wou bestyg sonder die konnotasie daarvan met prostitusie - 'n faktor wat hy moontlik meermale wyt aan die blanke man se gewilligheid om éérste die hand in die sak te steek.

Die blanke se siening van die oortreder van die Ontugwet is verskillend van dié van die nie-blanke hoofsaaklik insoverre die blanke man nie, soos die geval is by die nie-blanke se siening ten opsigte van 'n beduidende persentasie van die vrouens uit sy geledere wat oortree, sinoniem met 'n sosiaal onaanvaarbare of laags ge-evalueerde „klas" gestel kan word nie. Sy aanvaarding van die feit - reg of verkeerd - dat die blanke man wat oortree in die algemeen (dit wil sê nie slegs by amptelike vervolging nie) tot groot hoogte uit van die laagste tot die hoogste strata kom, asook van sy aanvaarding daarvan dat die inisiatief vir oortreding van die kant van daardie man kom of gekom het, noop hom om die aangeleentheid in betreklik breë perspektief en teen die agtergrond van die eeue-oue dubbele morele standaard te sien. In die breë gesien kom die blanke selde „in opstand" teen daardie afwykende wanneer aan hom gedink word as een van 'n abstrakte kategorie. Dit is egter bekend dat hy die individuele oortreder se handelinge moeilik begryp wanneer dit, miskien uit verslae aangaande hofverrigtinge, aan die lig kom dat daardie besondere man ontug gepleeg het met 'n nie-blanke „slet". Dán verskuif hy egter dikwels die basis vir sy evaluasie vanaf die kwaliteite van die man as persoon na 'n evaluasie van die omstandighede (cf oorsake of redes) wat ágter die oortreding geleë is, of móés of kón gelê het, en sien hy dus die oortreder nie in terme van sy handelinge as persoon nie, maar wel in terme van die reële of verbeelde, normaalweg „ongelukkige" huislike of ander omstandighede. Ambivalensie by die evaluering is egter meermale opvallend insoverre die blanke dikwels huiwer tus-

sen 'n siening van die oortreder as een wat 'n simpatieke oog verdien en, aan die ander kant, een wat - los van omstandighede - geïdentifiseer is as iemand wat by „meide” slaap en wat weens die formele beslissing wat daarmee gepaard gegaan het, amptelik as sodanig uitgewys en as sodanig gebrandmerk mág, móét, of behoórt te word.

'n Beduidende persentasie blanke vroue ondervind moontlik 'n mindere mate van ambivalensie waar dit kom by 'n evaluering van die afwykende en sy gedrag, insoverre enige aanduiding dat 'n blanke man 'n blanke vrou (of sý vrou) opsy gestoot het om sy seksuele behoeftes by 'n nie-blanke vrou te bevredig 'n onvergeeflike handeling versinnebeeld en een waarvoor die oortreder op geen verskoning geregtig is nie. In sommige gevalle is hierdie houding waarskynlik gebaseer op 'n onderliggende (maar heel bewustelike) vrees vir kompetisie, terwyl dit by die oorgrote meerderheid gefundeer is op 'n uiters ongunstige evaluering van die nie-blanke vrou as potensiële seksmaat vir 'n blanke man. Die blanke vrou, en die blanke man, vind dit moeilik om, waar seks ter sake is, nie aan die nie-blanke vrou (en man) as 'n onhigiëniese wese te dink nie. Die kern van veel spanning tussen die rassegroepe lê waarskynlik in hierdie situasie opgesluit en dit is moontlik dat veel van die kontinuering van die dominansie-submissie patroon sterk uit hierdie bron gevoed word.

(ii) Identifiseerbaarheid en die prosedures om formele identifikasie te bewerkstellig

Die beoordeling van oortreders van die Wet hang nou saam met faktore soos die identifiseerbaarheid of sigbaarheid

van die afwyking in die algemeen, die identifiseerbaarheid van die afwykende, en die verskillende kollektiwiteite se kennis aangaande die omvang van die afwyking.

Sover dit „sigbaarheid” betref - wat bepalend is vir die idees aangaande die omvang van ontug - sou dit nie verkeerd wees om van die veronderstelling uit te gaan dat geeneen van die bevolkingsgroepe glo dat diegene wat vervolg en/of veroordeel word 'n enigsins beduidende persentasie van alle oortreders uitmaak nie. Geen seksie van die volwasse bevolking het die hulp van 'n wetenskaplike nodig om aan hulle te sê dat afwykende seksuele gedrag veel omvangryker afmetinge aanneem as wat deur amptelike statistiek weerspieël word nie. Hierdie faktor is tot groot hoogte verantwoordelik daarvoor dat die indiwiduele afwykende wat formeel geïdentifiseer word dikwels slegs as 'n ongelukkige een beskou word. Dit is geen onbekende ervaring om in informele besprekings van die onderwerp verwysings na ge-eiende, maar nie formeel geïdentifiseerde, oortreders te hoor nie. As gevolg hiervan is daar 'n sterk gevoel dat dit onregverdig is dat 'n klein groepie die ontwrigtende effek van formele identifikasie en straf moet ondergaan terwyl die vermeende grootste gros afwykendes met die oortreding wegkom. Hierdie siening is verwant (1) aan die prosedures wat gevolg word in die proses van formele identifikasie en (2) aan die menings omtrent die aard van die straf. In dié verband die volgende: Daar is weinig twyfel daaroor dat inhegtenisname, die intense uitpluisery van intieme aangeleenthede in die hof, en gevangenisstraf, in diskrediet

verval het. Dit is hierdie dinge en die periodieke gebruik van flitskameras by inhegtenisname en inhandiging van foto's as bewysstukke - veral ten opsigte van die sake waar blanke vroue by betrokke was - wat 'n beroering in die gemoedere veroorsaak het. Dit het, voorts, daartoe gelei dat die veroordeelde dikwels met simpatie bejeën word, terwyl 'n vryspraak met instemmende goedkeuring begroet word. Laasgenoemde beteken egter nie dat 'n vrygespreekte deur die blankes as kollektiwiteit as „onskuldig” beskou word nie. Die blanke se begrip van ontug as afwyking is van so 'n aard dat enige vorm van formele identifikasie as voldoende gronde vir 'n bedekte vingerwysing beskou word. 'n Vryspraak hou dus tot groot hoogte dieselfde elemente van ergerlikheid in as 'n skuldigbevinding: ontevredenheid omdat een onskuldig en 'n ander skuldig bevind is; omdat een na die gevangenis gaan en 'n ander 'n opgeskorte vonnis kry; ontevredenheid omdat die skuldige se naasbestaandes in 'n sekere sin gestigmatiseer moet word, terwyl die onskuldige s'n ook aan dieselfde - byna onvermydelike - soort stigmatisering blootgestel is.

(iii) Die gevolge van vervolging vir die oortreder

Veel van die ambivalensie met betrekking tot die afwykende en die Wetsklousule spruit uit die politieke en maatskaplike eindbestemming wat die individuele persoon vir sy kollektiwiteit in die vooruitsig stel; vir die beheermaatreëls wat hy vir die bereiking van daardie bestemming as noodsaaklik sien; en uit die gevolge wat sodanige maatreëls inhou vir die oortreder.

Dit is duidelik dat ons deur 'n ontleding van die wyse waarop na die afwykende gekyk word tot die gevolgtrekking geraak sou kon word dat daar wydverspreide ontevredenheid oor die implikasies of gevolge van die toepassing van die Wet bestaan. Maar daar is ook individue op wie selfs kennis van die ergste gevolge wat vervolging kragtens die Ontugwet vir die individuele oortreder en sy naasbestaandes mag hê, weinig indruk maak.

Daar is persone wat om politieke en ideologiese redes humanitêre oorweginge as ondergeskikte materiaal vir 'n vrugbare bespreking van die implikasies van die Ontugwet beskou. Skrywer self het, sedert die aanvang van die studie, relatief min persone teengekom wat affektief heeltemal afsydig staan teenoor die gevolge van die toepassing van die Ontugwet. Sommiges het die indruk geskep dat hulle liefs die onderwerp sou wou vermy omdat - volgens hulle - „die regering beter weet om oor dié sake te besluit”. Ander het selfs die kwaaieste gevolge - soos selfmoord - beskou as „die prys wat ons moet betaal vir die behoud van blanke identiteit”. En daarmee basta. Dat sekere van dié maatreëls in alle waarskynlikheid nie noodsaaklik is vir die beskerming van sodanige identiteit (of dit nou die biologiese of die kulturele is) nie, of dat dieselfde (prysenswaardige) doel waarskynlik bereik sou kon word deur middel van persoonlik en maatskaplik minder ontwrigtende maatreëls, is moontlikhede wat blykbaar by 'n deel van die bevolking nie meer 'n geleentheid vir oorweging verdien nie. Dit kom verder voor dat insoverre wêl aan ander moontlikhede oorweging geskenk word,

hierdie persone egter spoedig voldoende selfregverdiging vind om hulle by hulle oorspronklike standpunt te laat bly: immigrante, Engelse, en „baie van ons eie mense" of soms „slegte Afrikaners" wat klaarblyklik ander menings toegedaan is en wat deur niks anders as 'n wet (Ontugwet) tot konformerings gebring, of gedwing, sal word nie.

(iv) Buite-huwelikse seks en prostitusie

Die twyfel wat ten opsigte van die Ontugwet as beheermaatreël bestaan, hou nie slegs verband met of spruit nie slegs uit die siening wat die individu van verskillende kollektiwiteite van die afwykende persoon het en uit 'n ongunstige evaluasie van die Wet - soos gemeet aan die gevolge van die toepassing daarvan - nie. Dit hang nou saam met die norme ten opsigte van buite-huwelikse seksuele omgang en prostitusie in die algemeen, en met die openbare mening betreffende die wyses waarop hiërdie gedrag gekontroleer behoort te word, of hoe dit nie gekontroleer moet word nie.

Wat hierdie aangeleentheid betref, kan gekonstateer word dat, hoe afkeurend die mens ook al deur die eeue teenoor prostitusie gestaan het en watter maatreëls ook al deur verskillende samelewings toegepas is om dit uit te roei, dit nog steeds binne bykans alle samelewings deur bepaalde individue as 'n aanvaarbare rol beskou word. Die mislukking van sowel streng onderdrukkende en meer toelaatbare vorms van beheermaatreëls ¹⁾ het dit egter duidelik gemaak dat geen sensasionele maatreëls - hetsy dit afkeu-

1) Berelson, Bernard & Steiner, Gary A.: Human Behavior, 1964, p. 632.

rend of stilswyend (maar ooglopend) goedkeurend van aard is, die antwoord is op die vraag na hoe die omvang van prostitusie tot so 'n mate beperk kan word dat dit nie meer as 'n maatskaplike probleem wat om eliminerings roep, beskou sal word nie. Dieselfde geld ten opsigte van buite-huwelikse geslagsverkeer - met dié verskil dat indiwiduele tegemoetkomendheid met betrekking tot verál voor-huwelikse seks in sommige samelewings as 'n betreklik algemeen-aanvaarde gedragskode beskou word. Suid-Afrika bied geen uitsondering nie.

Hierdie situasie ten opsigte van prostitusie en buite-huwelikse omgang in die algemeen is onafskeidbaar (a) van die alomteenwoordige dubbele morele standaard - 'n norm wat impliseer dat die man 'n veel groter mate van vryheid toegelaat word wat betref die wyses waarop en die kanale waardeur bevrediging vir seksuele behoeftes behoort te geskied en waarvoor hy by afwyking (dit wil sê gebruikmaking van sy groter vryheid) minder sterk negatief gesanksioneer word as in die geval van die vrou en (b) met die steeds groeiende erkenning daarvan dat die emansipasie van die vrou ook aan háár groter vryheid van keuse ten opsigte van die bevrediging van seksuele behoeftes moontlik gemaak het. Dit is ook onafskeidbaar (c) van die groter erkenning daarvan dat dit nie vir alle indiwidue in die hedendaagse geïndustrialiseerde massasamelewing moontlik is om seksuele behoeftes streng binne die raamwerk van die tradisionele en/of konvensionele houdings met betrekking tot seks te bevredig nie. Dit hang ook saam (d) met die geloof dat afwyking van dit wat op 'n

bepaalde tyd as gewens beskou word altyd sal voorkom en (e) dat hierdie afwykings nie sodanige probleme skep dat 'n hele kollektiwiteit of samelewing se morele waardes sal verbrokkel en die maatskaplike orde, of status quo, as gevolg daarvan sal disintegreer nie - dit wil sê (f) indien of solank die interpersoonlike regte en verpligtinge wat as gevolg van die afwyking tussen individue mag voorkom, individueel nagekom word waar die staat nie daardie regte en verpligtinge op hom oorgeneem het nie, en (g) solank die afwykende handeling nie 'n wydverspreide publieke steurnis word nie - met ander woorde, solank dit 'n private aangeleentheid bly.

Uit hierdie idees spruit dan ook die siening, wat klaarblyklik deur 'n betekenisvolle persentasie van die blankes gehandhaaf word, dat ook ontug as 'n private aangeleentheid beskou moet word en dat dit nie gemanipuleer moet word by wyse van streng onderdrukkende strafmaatreëls nie, maar dat kontrolering liefers oorgelaat moet word aan die openbare mening en meer bepaald aan persone in die sogenaamde funksioneel diffuse rolle,²⁾ byvoorbeeld ouers, vriende en bure, onderwysers, en predikante - dit wil sê, aan die gesin, die gemeenskap, die skool, en die kerk.

(v) Rasseverhoudinge in die verlede

Ontug versinnebeeld nie slegs 'n afwykende handeling nie. Dit is 'n afwykende rol. Maar uit die voorafgaande is dit duidelik dat die aanname van sodanige rol nie sonder meer die eindresultaat is van die interaksie tussen 'n

2) Cohen, Albert: Deviance and Control, 1964, p. 40.

hele reeks van patologiese persoonlikheidsprosesse, maatskaplike omstandighede en kulturele faktore nie. Permanente interaksie tussen individue van verskillende kulture was nog nooit beperk tot daardie rolle waarvan die vervulling slegs materiële wins of verlies vir een of albei kultuur-kollektiwiteite inhou nie. Interaksie het nie beperk gebly tot die sluiting van tydelike maatskaplike kontrakte nie. Dikwels is bindende verhoudinge aangegaan waar die regte en verpligtinge van die onderskeie partye veel meer behels het as die nakoming van gewone formele kontraktuele verwagtinge. Daar was vriendskap, selfopoffering, lewenslange trou, en liefde - verhoudingselemente wat veral in die huwelik en gesinslewe tot hulle reg gekom het. Op dié wyse is bloedbande geskep wat tot die hede 'n invloed op die lewensuitkyk en denke van die Suid-Afrikaner handhaaf insoverre dit op rasseverhoudinge betrekking het. Dit geld veral vir die verhouding tussen blank en Gekleurd - 'n bevolkingsgroep wat, met die uitsondering van die Maleier, weinig of geen elemente van kultuur anders as dié van die blanke vertoon. Verskillen snyt: 'n baie groot persentasie van hierdie mense sou met reg as „bruin Afrikaners" beskryf kan word. Geen maatreël wat skeiding tussen dié twee rassegroepe teweegbring het of skeiding moet handhaaf, kón, of sal, hierdie fenomeen uitwis nie.

Die verwysing na hierdie fenomeen behels nie 'n poging om by wyse van rasionalisering die voorkoms van ontug in terme van sodanige residuele aspekte van die denke te verklaar nie. Dit het egter wél te make met die reaksie wat ver-

volging en formele straf by 'n (klaarblyklik betreklik groot) deel van die blanke en die Kleurlingbevolkings uitlok. Dit kan nie ontken word dat hierdie reaksie dikwels 'n vorm aanneem wat (in sekere opsigte in stryd met die oogmerke van die Wet en ander maatreëls; wat tot groot hoogte daarvoor verantwoordelik is dat die nie-blanke vandag deur 'n sekere persentasie blankes binne sekere situasies as objek eerder as mens gesien word) 'n herbevestiging is van 'n normatiewe patroon wat, ook ten opsigte van interrassiese seksuele verhoudinge, 'n veel groter mate van individuele vryheid toegelaat het. Hierdie herbevestiging geskied by wyse van positiewe sosialisering, insoverre vervolgings en veroordelings kragtens die Wet by herhaling as aanknopingspunte dien vir ontlasting van die betrokke denkinhoude. In dié sin is (die toepassing van) die Wet dus self 'n agent of katalisator vir die perpetuering van afkeur van formele onderdrukking en straf vir die aanname van 'n rol wat, hoewel laag gevalueer, nie deur almal as 'n besonder afwykende een beskou word nie. Dat die afkeur van vervolging sterker inslag sal vind waar die reaksie of oordraging van idees gepaard gaan met 'n verwysing na of 'n onderskraging van byvoorbeeld die non-konformeerder se beroep op 'n hoër moraliteit, is voor-die-hand-liggend. Dit is duidelik dat die Wet self verantwoordelik is vir verandering in die denke ten opsigte van formele wetgewing as 'n middel vir die bekamping van ontug - en dus van die oortreder. Hoe intensiewer en omvangryker die toepassing en die straf, hoe groter mag die aandrang op verandering van die metode self dus word.

(vi) Rasseverhoudinge in die toekoms

Daar is ook ander prosesse wat by 'n deel van die bevolking 'n verandering in die evaluasie van die oortreder en die Wet teweeg mag bring. Benewens die wat reeds genoem is, is die vernaamste faktore wat in die toekoms 'n invloed sal uitoefen op die denke betreffende die Ontugwet (a) industriële en tegnologiese veranderinge wat tot gevolg mag hê, (b) die herdistribusie van groot getalle van die bevolking op die basis van nuwe ekonomiese en beroepsgeleenthede - 'n proses wat verstedeliking, maatskaplike mobiliteit, die emansipasie van die individu van primêre groepskontrole en sekularisasie in die hand werk.³⁾

Dit kom voor asof hierdie prosesse van verandering, en waarvan desentralisasie 'n vername kenmerk sal wees, ten eerste en by uitstek die verhoudings tussen blank en Gekleurd sal beïnvloed. Hierdie gevolgtrekking word onderkraag beide deur 'n veranderende politiek ten opsigte van die Gekleurde en 'n skriftuurlike herwaardering van sekere leerstellinge aangaande die verhouding tussen etniesandersoortiges, veral dié ten opsigte van die huwelik.

Wat die politieke situasie betref, raak dit steeds duideliker dat die naderende vervulling van sekere van die vergesigte van 1927, naamlik dat die nie-blanke bevolkingsgroepe sêlf sal vra om 'n verbod op onderlinge geslagsverkeer en huwelike as 'n maatreël om hulle onderskeie etniese en kulturele identiteite te beskerm, as 'n „gemengde seën” beskou sou moet word. Dit is waarskynlik slegs die

3) cf. Caldwell, Morris G. & Foster, L.: Analysis of Social Problems, 1954, pp. 42-43.

Gekleurde se realistiese (maar sosiologies ongegronde) vrees dat enige sterk aandrang om homself op dié wyse teen vermenging met die Bantoe te beskerm ook tot groter verwydering tussen homself en die blanke sal lei, wat hom daarvan laat weerhou het om wél op sodanige verbod aan te dring. Volgens skrywer se interpretasie sou egter nie meer aanvaar kan word dat die Gekleurde nooit op verteenwoordigende wyse om sodanige verbod sal vra nie. Wanneer hy wel daarom vra - waarby die Verteenwoordigende Kleurlingraad 'n hóófrol kan speel - sal dit waarskynlik vir die beleid van parallelle ontwikkeling en vir apartheid die grootste oorwinning tot op hede beteken - maar ook 'n veranderde politiek met betrekking tot die verhouding tussen blank en Gekleurd tot gevolg hê.

Insoverre 'n verbod op ontug tussen Gekleurd en Bantoe daartoe mag bydra dat die Gekleurde nie sy bruin identiteit ten koste van 'n swart-bruin identiteit verloor nie, sal dit ook sy kanse verstewig om groter aanvaarding by die blanke te vind, of altans die aanvaarding wat hy reeds geniet, te beveilig. Die uitskakeling van een van die vernaamste oorblywende inkonsekwenthede wat betref die beveiliging van rassiese of etniese identiteite - die instelling van 'n verbod op geslagsverkeer tussen Gekleurd en Bantoe - sal dus onvermydelik daartoe lei dat 'n maatreël wat by implikasie moet bydra tot die maksimale vermindering van aanvaarding, en ook van biologiese integrasie, tussen blank en alle nie-blankes, ten opsigte van die verhouding tussen blank en Gekleurd die teenoorgestelde effek mag hê. Onder sodanige omstandighede - dit wil sê ná die

instelling van die betrokke verbod - sal 'n verbod op ontug tussen blank en Gekleurd indien dit soos tans toegepas word, 'n bron van ernstige konflik tussen dié twee groepe word. Die daarstelling van 'n verbod tussen Bantoe en Gekleurd sal ook nie onbepaald op die lange baan geskuif kan word in 'n poging om die implikasies daarvan te vermy nie. Indien daar, byvoorbeeld, geredeneer sou word dat die Gekleurde se verlies aan sy bruin identiteit ten koste van 'n swart-bruin identiteit nie in die lig van gebiedsaafbakening en die verwydering van die Bantoe uit Wes-Kaapland 'n werklikheid kan word nie, moet immers aanvaar word dat dieselfde argument toelaatbaar is ten opsigte van die blanke se identiteit insoverre dit geraak word deur sý interaksie met òf die Bantoe òf die Kleurling, òf enige nie-blanke bevolkingsgroep. As 'n verbod op ontug en huwelike tussen Bantoe en Gekleurd nie noodsaaklik is vir die behoud van laasgenoemde se identiteit nie, sal daar dus onomwonde toegegee moet word dat soortgelyke verbodsbepalinge tussen blank en nie-blank nóg minder noodsaaklik is. Anders gestel: 'n weiering om die wet wat ontug tussen blank en nie-blank verbied te verwyder, móét, om die logiese ongerymdheid uit te skakel, opgevolg word met 'n wet wat onderlinge ontug tussen Gekleurd, Bantoe en Indiër verbied.

Die voorafgaande stel dit duidelik dat ons op die gebied van rasseverhoudinge politieke verwikkelinge sou kon verwag wat in sigself die moontlikheid van verandering in die denke ten opsigte van die wenslikheid van 'n verbod op ontug tussen blank en Gekleurd inhou - en sodoende ten

opsigte van die lens waardeur daar na die afwykende gekyk sal word.

Indien hierdie verwagtinge verwesenlik word en dit op groter afkeur van die toepassing van die Ontugwet uitloop, sal dit egter nie die enigste veranderinge wees wat sodanige afkeur aktiveer nie. Dit sal ten nouste saamhang met die toenemende afkeur van formele ingryping in die handelings- en bewegingsvryheid van die individu wat verstedeliking, groter maatskaplike mobiliteit en die prosesse van sekularisasie en individuasie tot gevolg sal hê.

Verwikkelinge van hierdie aard sal waarskynlik deur baie gesien word as beide die oorsaak en gevolg van 'n vervlakking in, of verval van, veel van die geïdealiseerde waardes wat tans die evaluatiewe oordeel oor die nie-blanke en die norme wat interpersoonlike verhoudings tussen blank en nie-blank reguleer, onderlê. Dit sal gevolglik nie vreemd wees as hierdie proses verwar sal word met 'n komplimentêre of parallelle proses waarvan die waarneembare gevolge mag neig om óók die indruk van 'n vervlakking van die waardes te onderskraag. Dit is die proses, wat reeds in intensiteit toegeneem het, van herwaardering van sekere leerstellinge - spesifiek dié ten opsigte van gelegitimeerde interrassiese geslagsverkeer. Die stilswye wat oor gemengde huwelike gehandhaaf is, is reeds verbreek en daar is aanduidinge dat indien dit nie in die kiem gesmoor word nie, die godsdienstig-morele waardes ten opsigte van sodanige verhoudinge sal uitkristalliseer in 'n waardestelsel (of geloofsstelsel) wat sal ooreenkom met dié wat die grondleggers van die blanke be-

skawing hier te lande gehandhaaf het en wat, tot 1949, ook deur die Staat erken is. Die tempo waarteen hierdie tradisionele waardes - wat onderdruk, maar nog nooit uitgewis is nie - weer as die enigste geldige waardes ten opsigte van die huwelik aanvaar sal word, sal - soos skrywer dit sien - tot groot hoogte afhang van die tempo waarteen die kerk (partikulier die Afrikaanse kerke) daarin sal slaag of misluk om 'n skriftuurlike herwaardering van sekere leerstellinge aangaande die verhouding tussen etnies-verskillendes, veral dié ten opsigte van gesamentlike aanbidding, by die massa te laat inslag vind.

Tot die mate waartoe hierdie prosesse van verandering verwesenlik sal word, sal die afkeur van formele vervolging en straf vir ontug toeneem. Dit kom dus voor asof sodanige verwikkelinge besondere implikasies sal hê vir wat betref beide die omvang en kontrolering (of beheer) van seks oor die kleurskeidslyn. Dit is nie moontlik om die mate waartoe hierdie prosesse reeds 'n invloed uitoefen op sodanige informele beheer, aan te toon nie. Insoverre dit egter blyk dat residue van historiese prosesse (cf. (v)) die reaksie op afwyking mag beïnvloed op 'n wyse wat impliseer dat die afwykende handeling en dus die afwykende rol nie in totaliteit „uit die borse" is of slegs vir siek persoonlikhede of bepaalde „tipes" aanvaarbaar is nie, moet aanvaar word dat die prosesse van maatskaplike verandering dit óók reeds beïnvloed, en dit in die toekoms in toenemende mate sal beïnvloed.

Dit bring ons by 'n kort bespreking van 'n laaste aspek wat nie buite rekening gelaat kan word by 'n sosiologiese

verantwoording van ontug as afwykende gedrag nie.

(vii) Parallele ontwikkeling en apartheid

Dit is geen ongewone verskynsel dat die dominante waardes in bepaalde samelewings en kulture in hulle formeel geïnstitusioneeliseerde norme of wette gereflekteer word nie. Wat die denke ten opsigte van ontug betref, is dit ook die geval in Suid-Afrika. Hier te lande het politieke magsgroepe geen onbeduidende rol gespeel in die wyse waarop die Suid-Afrikaner se denke met betrekking tot rassevermenging uitgespel sou word nie. Soos voorheen aangetoon, het hierdie groepe hulle siening van openbare moraliteit ten opsigte van rasseverhoudinge met 'n steeds swaarder stempel afgedruk. Die vernouing van die grens, nie slegs tussen blank en Bantoe nie, maar veral tussen blank en Gekleur, is as 'n steeds onheilspellender gevaar vir die behoud van blanke identiteit (of selfbehoud) voorgehou. Op hierdie wyse is deur „resourceful and energetic 'moral' entrepreneurs' daarin geslaag om formele verandering in die normatiewe struktuur van die samelewing te skep, moontlik „without - in the beginning at least - representing anything like the majority of the people concerned".⁴⁾ Die logika agter hierdie siening was klaarblyklik dat enige verslapping in die skeiding tussen blank en Gekleur - die etniese en politiese buffergroep tussen blank en Bantoe - uiteindelik, wanneer laasgenoemde se aandrang op die stemreg nie meer geweier sou kon word nie, die blanke sy beheer

4) Stanton Wheeler, in Smelser, Neil J.: Sociology, 1967, p. 614.

oor dié deel van die land wat syne is sou laat verloor en dat dit tot gevolg sou hê dat die reg tot apartheid, die tradisioneel gefundeerde kulturele, maatskaplike, politiese en ideologiese regverdiging vir die beskerming van blanke identiteit, as 'n ongeldige siening vir 'n polities-geïntegreerde samelewing verklaar sou word en biologiese integrasie onvermydelik sou wees. Daar moet egter op gewys word dat dit by hierdie siening, wat vandag gehandhaaf word, nie slegs gegaan het en nog gaan bloot om die idee van die individuele blanke vel nie. Vir die blanke gaan dit om die idee van die sogenaamde „blanke nasie" en veral vir die Afrikaner gaan dit sterk om die idee van die blanke volk, as herrenvolk. Apartheid het dus veel te make met die toegangsreg tot daardie maatskaplike, kulturele, opvoedkundige en ekonomiese lewensvorme wat die blanke eksklusief as die resultaat van sý prestasievermoëns beskou. Volgehoue ontkenning van die aandeel wat die nie-blanke bevolkingsgroepe veral ten opsigte van ekonomiese ontwikkeling gespeel het en dus van die reg tot gebruik, sou egter nie gehandhaaf kon word nie en, gesien teen die agtergrond van die denkwyse soos hierbo geformuleer, is eers parallelle bestaansvorme en later doelgerigte parallelle ontwikkeling as die uitweg gesien. Van die talle stelle norme wat reeds geïnstitutionaliseer was en wat verdedig en formeel geaktiveer is om die bereiking van die ideaal van aparte self-realiserende bevolkingsgroepe te verwesenlik, is dié ten opsigte van buite-huwelikse geslagsverkeer slegs één - maar een wat, weens sy organiese verband met die norme ten opsigte van gemengde huwelike - vandag deur baie ge-

reken word as sou dit beide die eerste en die laaste vesting vul in die pogings om hierdie doel te bereik en enigeen wat nie lid van die nasie of volk is nie uit te sluit van deelname aan aktiwiteite wat direk of by implikasie vir die blanke nasie of volk gereserveer is. Maar beide die positiewe en die negatiewe implikasies wat die politiek van parallelle ontwikkeling gehad het, het daartoe gelei dat formele beheer van ontug deur baie as onnodig beskou word, of in die toekoms nie sal kan slaag nie. Dit sou byvoorbeeld nie ontken kan word dat, vir 'n deel van die bevolking, veel van die praktiese sukses van afsonderlike ontwikkeling 'n kunsmatige ontwikkeling was (a) insoverre dit grootliks tot stand gekom het (en soms op bepaalde individue of groepe of kollektiwiteite afgeforseer is) deur die daarstelling van wette ten opsigte van situasies waar 'n mate van seleksie en skeiding reeds bestaan het en (b) insoverre parallelle ontwikkeling 'n anachronisme skep deurdat dit as gevolg van die klem op ontwikkeling van die nie-blanke vanuit sigself 'n groot bydrae gemaak het, en nog maak, om juis 'n maatskaplike orde te skep wat bevorderlik is vir die verbrokkeling van die vertikale kastestelsel wat dit as geïmpliseerde einddoel moes bevorder. Dit sou immers nie ontken kan word dat, veral wat die Gekleurde betref, die daarstelling van beter geleenthede tot skoollastiese en tegniese opleiding, geleenthede om verantwoordelikheid te dra, geleenthede wat bevorderlik is vir persoonlike motivering tot prestasie en groter erkenning van prestasie, en sekere anomalieë situasies - soos die vryheid van die privaat-sektor om Kleurling kantoorwerkers,

klerke en tiksters in diens te neem ('n vryheid waarvan daar in toenemende mate gebruik gemaak word) nie die indruk geskep het dat baie van die skeidende maatreëls inderdaad kunsmatig is nie. Hierdie situasie het waarskynlik daartoe bygedra dat daar, gesien teen die agtergrond van die pogings ter beperking van die getalle van die Bantoe in blanke grondgebied, by 'n deel van die bevolking twyfel ontstaan het oor die sogenaamde noodsaaklikheid van formele beheer van buite-egtelike geslagsverkeer tussen blank en nie-blank deur middel van 'n wetlike verbod en strafbepalings wat sulke ernstige gevolge vir die afwykende individu inhou, en wat die gevaar van antagonisering van veral die Gekleurde, sterk aksentueer. Hierdie twyfel, wat by 'n veel groter deel van die bevolking mag bestaan as wat algemeen aanvaar word, het sonder twyfel 'n kentering in die evaluatiewe oordeel oor die Ontugwet as beheermaatreël tot gevolg gehad. Die betrokke seksie van die bevolking se denke het in drie oriënteringswyses uitgekristalliseer en verteenwoordig gevolglik drie kategorieë, naamlik (1) een wat steeds een of ander vorm van formele beheer voorstaan, maar nie seker is oor die vorm van enige maatreël wat in die plek van die huidige Ontugwet gestel sou kon word nie; (2) een kategorie wat nie die noodsaaklikheid van enige formele beheermaatreël sien nie en wat nie kan begryp „waarom dit in die eerste plek nodig was nie“, behalwe miskien - vir 'n sub-kategorie - tussen blank en Bantoe; en (3) daardie kategorie wat nie slegs formele beheer van geslagsverkeer tussen blank en nie-blank onaanvaarbaar vind nie, maar wat, as gevolg van 'n kentering in die

denke, tans heeltemal afkeurend staan teenoor die hele idee van ideologiese apartheid wat op wetlike reëlins gegrond is.

Net soos in die geval van werklike afwykendes, sou die bevolking ook in drie groepe of kategorieë verdeel kon word, naamlik as abereerder, non-konformeerder, en rebel. Die verskil sou egter een wees van persone wat afwykend handel of in een of ander situasie so opgetree het, en persone wat die verwagtinge wat in die norm geïnkorporeer is ten volle nakom, maar wat wel periodiek op ooreenstemmende wyse afwykend dink. En daar is nie rede om daardie deel van die bevolking ('n vierde) by wie daar oor die jare 'n inskerping van die beginsels van rasseapartheid plaasgevind het en wat moontlik graag sou wou sien dat vervolging intenser en omvangryker en die straf vir afwyking strenger toegepas moet word, by hierdie tipologie uit te sluit nie. Dit beteken nie dat daar volgens skrywer se oordeel - enigsins vermoed sou kon word dat 'n betekenisvolle persentasie van die bevolking, hetsy hulle uit ondersteuners of teenstanders van die Wet en straf vir oortreding bestaan, enige noemenswaardige deel van hulle tyd spandeer om aan ontug en 'n Ontugwet te dink nie. As die téénorgestelde waar is, of ten opsigte van 'n deel van die bevolking waar is, sou mens wel die vraag moet vra of dit nie juis aan die bestaan en toepassing van die Ontugwet toegeskryf moet word nie.

Die volle implikasies van parallelle ontwikkeling en apartheid sou nie uit die voorafgaande afgelei kan word

nie. In die breë gesien kom dit egter voor asof dit inherent elemente bevat wat tot die ontwikkeling van 'n breër siening van menseverhoudinge mag lei, naamlik een wat daarop mag neerkom dat kleur en die daarmee gepaardgaande toegeskrewe status 'n steeds geringer rol sal speel in die bepaling van die interaksie tussen die blanke aan die een kant en veral die Gekleurde aan die ander kant en dat prestasie en verworwe status 'n steeds groter rol sal speel. Tot die mate dat dit verwesenlik word, sou dus geantisipeer moet word dat die oordeel oor die afwykende steeds ligter, en dié oor die Ontugwet steeds krasser, sal word.

HOOFSTUK X

SOSIOLOGIESE VERANTWOORDING III:

DIE BEHEER VAN ONTUG

1. Inleiding

In die voorafgaande is aangetoon hoe 'n verskeidenheid van verwante maatskaplike faktore en maatskaplike prosesse 'n invloed kan uitoefen ten opsigte van die voorkoms, omvang en verspreiding van ontug as afwykende gedrag en ten opsigte van die evaluatiewe oordeel oor vervolging en veroordeling kragtens die Wet, soos gesien (1) in terme van die gevolge wat vervolging inhou en (2) in terme van die waarde van die Ontugwet as maatreël om ontug te beheer en te bekamp. Wat laasgenoemde betref, het dit grootliks gegaan (a) oor die kriteria wat bepalend mag wees vir die publiek se siening van die fenomeen en (b) oor die moontlike denkwyses ten opsigte van die afwykende of vervolgte en oor die Wet self as beheermaatreël. Uit die aard van die saak sou daar by so 'n benadering nie reg kon laat geskied word aan 'n interpretasie van die ingewikkelde kwessie van die beheer van ontug as sodanig nie. Insoverre die tipe beheer dikwels afhang van die teorieë omtrent die oorsake van die afwyking wat dit moet beheer, word 'n samevatting van die vernaamste teorieë oor die oorsake van afwykende gedrag hierna aangegee, waarna oorgegaan word tot 'n bespreking van beheer as sodanig.

2. Teorieë met betrekking tot afwykende gedrag

(i) Afwykende gedrag word in hoofsaak deur sekere „kinds of people” gepleeg - dit wil sê, mense wat afwykend handel „primarily because their deviant impulses are exception-

ally powerful or their inner controls deficient - and more often both." 1)

(ii) Afwyking is die gevolg van:

- (a) the failure of the superego to develop at all, resulting in a person devoid of moral sense ...
- (b) a weak, sporadically functioning, easily neutralized superego;
- (c) a superego that forbids the expression of anti-social impulses against members of one's in-group, but permits their free expression against outsiders ...
- (d) a superego that is otherwise more or less intact, but contains gaps or 'superego lacunae', that interpose no effective barrier to certain kinds of deviant impulses - e.g., promiscuous sexual behavior;
- (e) a superego that is itself delinquent - i.e., that positively condones or requires certain kinds of deviant behavior. 2)

(iii) Afwyking is die gevolg van:

A 'weak' ego (which) signifies, among other things, an inability to subordinate impulses, to defer gratification, and to adhere tenaciously to a rationally planned course of action. 3)

(iv) Afwykende gedrag word veroorsaak deur frustrasie wat ontstaan wanneer begeertes, behoeftes, wense en impulse gedwarsboom word - òf omdat die gewete nie die bevrediging van die betrokke begeertes wil toelaat nie, òf omdat faktore in die omgewing (of omstandighede) dit nie moontlik maak nie. Hoe sterker die begeertes, hoe sterker is die frustrasie, en hoe intenser is die aggressie wat gepaard sal gaan met die pogings om daardie behoeftes te bevredig.⁴⁾

1) Cohen, Albert: Deviance and Control, 1966, p. 49.

2) Ibid., p. 54.

3) Ibid., p. 56.

4) Ibid., pp. 57-58.

(v) Afwykende gedrag is die resultaat van die interaksie tussen die persoon en 'n spesifieke, enkele situasie. Daar is dus 'n vinnige verwisseling van 'n konformerende tot 'n afwykende of nie-konformerende toestand. Of die persoon die afwykende handeling sal pleeg of nie, hang grootliks daarvan af of sy karakter „sterk” genoeg sal wees om die versoeking van die oomblik - wat die besondere situasie bied - te weerstaan.⁵⁾

(vi) Afwykende gedrag is die resultaat van 'n proses van differensiële assosiasie, waar die individu, groep of kollektiwiteit 'n afwykende patroon volg as gevolg van „an excess of definitions favorable to violation of law over definitions unfavorable to violation of law.”⁶⁾

(vii) Die persoon wyk af of oortree omdat die afwykende handeling 'n rol moet vervul ten opsigte van 'n persoonlike rol⁷⁾ of 'n partikuliere rol-selfbeeld.⁸⁾ Die volgende aanhaling kan dien as agtergrond vir 'n verdere verduideliking van hierdie teorie:

Everybody is continually engaged in a lifelong process of building, maintaining, or refashioning a self. Working within the role repertoire provided by his culture, he plays at being this sort of person or that, observes his success or failure as he reads it in the responses of others, discovers whether it is hard or easy for him to carry it off, and whether it is really worth it. Whether it is worth it depends on the prestige and the other rewards, relational and material, that go with being that kind of person in the world in which he moves. ⁹⁾

5) Ibid., p. 44.

6) Ibid., pp. 95-96.

7) Ibid., p. 100.

8) Ibid., p. 102.

9) Ibid., p. 98.

Rolle en die selfbeelde wat daarom opgebou word, kan slegs ontwikkel uit 'n proses van leer-in-interaksie. 'n Voorvereiste vir die aanleer van 'n rol is dus dat die persoon blootgestel sal word aan die handeling wat met die rol geassosieer word en die verwagtinge wat daaraan gekoppel is. Dit geld ook vir afwykende gedrag. Die afwyking mag egter verskillende funksies vir verskillende persone (of persoonlikhede) vervul, afhangende van die selfbeeld waarvan dit 'n ekspressie moet wees, wat dit moet onderskraag, of wat dit moet beskerm. Die rol van prostituut mag, byvoorbeeld, 'n ekspressie word van 'n „glamour girl” selfbeeld; 'n selfbeeld wat onderskraag moet word deur handeling (of oorwinnings) wat kenmerkend daarvan sal wees. So ook mag die man by wie daar onsekerheid of angs oor die rol van man bestaan, probeer om aan homself en andere te bewys dat hy wel „all boy” ¹⁰⁾ is deur seksuele verhoudinge aan te gaan waarby daar „a certain amount of courage, daring, and defiance of authority” ¹¹⁾ op die spel is; of die afwyking mag hom beskerm teen die skade wat openbaarmaking van 'n ondeelbare probleem („unshareable problem”), byvoorbeeld impotensie of 'n ander blokkering van seksuele bevrediging in die huwelik, sy reputasie kan aandoen. In sodanige gevalle mag 'n kontraktuele seksuele verhouding met 'n nie-blanke vrou die blanke man in staat stel om deel te hê aan „nuwe” vorms van seksuele bevrediging wat, - in terme van sy definisie van die verwagtinge ten opsigte van die wyse waarop sodanige gedrag deur die nie-blanke

10) Ibid., p. 99.

11) Loc. cit.

vrou gedefinieer sal word - as normaal bevestig sou kon word, terwyl dit as pervers of sondig gedefinieer sou word indien hy daardie bevrediging sou probeer verkry binne sy eie kultuur.¹²⁾

In elk van hierdie teorieë, wat nie die bron uitput nie, word die rol van die persoonlikheid, die situasie, en die interaksie tussen persoonlikheid en situasie in die uitvoering van 'n afwykende handeling of rol op verskillende wyses beklemtoon. Vir die doeleindes van hierdie studie is die klem tot groot hoogte geplaas op die verwantskap van hierdie twee faktore met kultuur, en is gepoog om die rol van die interaksie tussen hierdie drie aan te toon ten opsigte van die afwyking onder bespreking (cf. Hoofstuk VIII, Sosiologiese Verantwoording I). Insoverre dit nie gegaan het om 'n bespreking van die oorsake van ontug as sodanig nie, was die doel met die betrokke benadering nie om by implikasie te kenne te gee dat persoonlikheid ondergeskik is aan situasie of situasie aan persoonlikheid, of dat persoonlikheid en situasie ondergeskik is aan kultuur nie. Veel eerder was dit 'n poging om die belang van kultuur aan te toon ten opsigte van die differensiële bydraes tot die afwyking deur persone vanuit verskillende kollektiwiteite. Vir die huidige gaan dit dus ook nie om die oorsake of 'n kritiek op teorieë daaromtrent nie, maar wel om die volgende: Gegee die oorsake - hoe word die afwyking beheer of „onder beheer” gehou; en wat is die probleme in dié verband?

12) Ibid., p. 100.

3 . Beheer

Ter inleiding: dit behoort duidelik te wees dat, nie-teenstaande die swaar belegging wat van staatsweë onderneem is om ontug tot 'n minimum te beperk, die offisiële pogings in dié rigting 'n ondergeskikte rol speel. Die feit dat die oorgrote meerderheid van persone - uit watter kollektiwiteit ook al - nooit ontug pleeg nie, sou klaarblyklik nie toegeskryf moet word aan die wete dat daar 'n wet tussen die persoon en die oortreding staan nie. Dit sou waarskynlik eerder toegeskryf kon word aan die feit dat individue, groepe en kollektiwiteite vir sover dit die Suid-Afrikaanse toneel betref, die „korrekte” sosialisering ondergaan het; dat daar waarskynlik minder spanning tussen Persoonlikheid, Samelewing en Kultuur is as wat die voorafgaande mag impliseer; dat die informele meganismes in terme waarvan ontug beheer word 'n besondere mate van doeltreffendheid bereik het; of omdat die meeste mense bevrediging daarin vind om hulle te hou by gedragsvoorskrifte wat vir hulle nie slegs reg is nie, maar ook goed.

Die kontrolering van afwykende gedrag vind dus in die eerste instansie plaas ¹³⁾ deur middel van geïnternaliseerde kontroles in die vorm van waardes en norme waarby die godsdiens - insoverre dit 'n belangrike bydrae lewer by die vorming van die gewete - geen geringe rol speel nie. Hierdie funksie - die vorming van die gewete op so 'n wyse dat individue hulleself sal weerhou van afkeurenswaardige of sosiaal onaanvaarbare gedragsvorme of rolle,

13) cf. Stanton Wheeler: „Deviant Behavior” in Smelser, Neil J.: Sociology, 1967, p. 650.

is inderdaad „one of the most manifest, generally desired and proclaimed social functions of religion”. 14)

Wanneer geïnternaliseerde kontroles nie sterk genoeg is nie, is daar die groot verskeidenheid van informele maatskaplike prosesse wat verseker dat individu „in lyn bly” met konvensionele norme of standaarde.

Verwant aan die voorafgaande is daar die kwessie van die individu, groep of kollektiwiteit se konsepsie van mag („power”) en (a) sy persoonlike verpligtinge ten opsigte van die nakoming van die reëls en regulasies wat deur agente vir gelegitimeerde mag daargestel is, sowel as (b) ten opsigte van die verwagtinge wat hy dink daar van die kant van die formele beheeragente van hom gekoester word met betrekking tot die opsporing of deteksie, en openbaarmaking en/of aanmelding van oortredings deur ander persone gepleeg. Ook in dié verband - dit wil sê met betrekking tot beide (a) en (b) - vervul die godsdiens 'n belangrike legitimerende funksie, insoverre dit die toepassing en uitoefening van mag (in die vorm van formele beheer) „goedpraat”, regverdig, verduidelik en rasioneel verklaar as reg.

The legitimating function of religion, however, is already given whenever obedience to the agencies of social control is interpreted as religious duty, and disobedience is interpreted as religious sin. 15)

Implisiet in „beheer” is die idee van straf vir afwyking. Die doel van straf, of sanksionering, is om potensiele

14) Peter L. Berger: „Religious Institutions” in Smelser, Neil J.: Ibid., p. 342.

15) Ibid., p. 341.

afwykendes van afwyking of oortreding te weerhou en om die afwykende weer „op die regte pad” te bring, of te rehabiliteer. In dié verband sou dus gevra moet word tot watter mate dit ook die doel is van formele straf vir oortreding van die Ontugwet.

Hoewel dit 'n debatteerbare onderwerp is, is skrywer van mening dat, wat betref die weerhouding van oortreding van potensiële afwykendes, die „straf” wel 'n mate van effek het. Maar dit lê klaarblyklik nie in die vrees vir, byvoorbeeld, veroordeling tot gevangenisstraf - dit wil sê, 'n straf wat deur die hof opgelê kan word nie. Dit sou met redelike mate van sekerheid aanvaar moet word dat, insoverre potensiële oortreders van die oortreding afgeskrik word, dit - sover dit die abereerder betref - nie is weens vrees vir tydelike inperking van die vryheid nie, maar in hoofsaak weens vrees vir die stigmatisering wat met formele identifikasie en veroordeling gepaard gaan. Insoverre die non-konformeerder nie vir die doeleindes van 'n bespreking van konkrete misdaad as „tipiese” non-konformeerders beskou kan word nie, geld die voorafgaande ook vir dié kategorie. Maar dit sou as hipotese gestel kan word dat laasgenoemde nie dieselfde vrees vir stigmatisering as die abereerder sal hê nie.

Rehabilitasie is 'n bykomende oorweging by straf. Wat dié aangeleentheid betref, is dit voor-die-hand-liggend dat terapeutiese oorweginge - gesien teen die agtergrond van watter teorie ook al omtrent die oorsake van die afwyking - 'n ondergeskikte rol speel by die straf of leed

wat die oortreder van die Ontugwet van owerheidsweë opgelê word. Dit is duidelik dat die hoofdoel van die swaar straf waarvoor in die Wet voorsiening gemaak is, geleë is in die waarde wat daaraan geheg word in terme van voorkoming en afskrikking. Waar 'n bepaalde oortreding vry algemeen voorkom, is dit soms gebruikelik om voorsiening te maak vir swaar straf om af te skrik en te voorkom. Die volgende is 'n kommentaar op die Suid-Afrikaanse situasie met betrekking tot die betrokke aanleentheid:

Dit is waar dat ons Appélhof al die leer verkondig het dat afskrikking die hoofdoel van straf is, ... maar ons meen tog dat afskrikking 'n oorweging is, waarmee daar versigtig te werk gegaan moet word. Afskrikkingstrawwe met hulle aanhangsels van openbare teregstellings en brandmerking dateer uit die donkerste dae van strafpleging. Afskrikking regverdig nie 'n straf wat buite verhouding is met die misdaad wat gepleeg is nie. 16)

Die huidige regering is klaarblyklik van mening dat die straf vir ontug nie buite verhouding tot die misdaad is nie, te meer insoverre dit (ontug) gesien word (1) as 'n bedreiging vir die voortbestaan van die verskillende bevolkingsgroepe as biologies en kultureel verskillende kollektiwiteite en dat - insoverre geglo word dat sodanige proses ernstige implikasies inhou ten opsigte van intergroep- of interkollektiwiteit-verhoudinge - dit (2) gesien word as 'n bedreiging vir die handhawing van stabiliteit binne die Suid-Afrikaanse samelewing as maatskaplike orde.

Die vraag wat dus gevra moet word, is of 'n opskorting van die wyse waarop die Staat poog om ontug te beheer

16) De Wet, J.C. & Swanepoel, H.L.: Die Suid-Afrikaanse Strafreë, 1960, pp. 191-192.

wel die twee bedreigings inhou soos hierbo geformuleer. Sou die feit dat daar in Suid-Afrika swaar straf vir die afwyking onder bespreking is 'n aanduiding wees dat ons samelewing onstabiel is?

Dit het mode geword om die aangeleentheid soos volg te benader:

Although most analyses of political force and power suggest that systems which depend heavily upon the threat of force and punishment for deviant conduct are likely to be unstable, no one really knows how the social system would operate where such sanctions are completely unavailable. 17)

Sodanige veralgemening sou moontlik wel kon stand hou wanneer na 'n samelewing in die geheel verwys word en daar sou voorts geargumenteer kan word dat insoverre die Ontugwet 'n skakel in 'n ketting van wetgewing is, dit ook by 'n interpretasie van die rol van die Ontugwet ten opsigte van die handhawing van stabiliteit in die samelewing van toepassing gemaak moet word. Die oppervlakkigheid van die argument kom egter aan die lig wanneer in gedagte gehou word dat die verbod op ontug waarby alle rassegroepe ingesluit is, eers in 1950 op die wetboek geplaas is. Was die Suid-Afrikaanse samelewing voor 1950 relatief meer onstabiel as tans? Of sou teen 1950 aanvaar kon word dat die prosesse van verandering sodanige invloed op die omvang van ontug sou uitoefen dat teen daardie tyd voorspel kon word dat, indien die Wet nie deurgevoer word nie, die samelewing twee dekades later wel meer onstabiel sou wees? Sou teen 1950 aanvaar kon word dat die kriteria vir stabiliteit, insoverre dit

17) Stanton Wheeler, in Smelser, Neil J.: Op. cit., p. 625.

op die interpersoonlike en intergroep-verhoudings betrekking het, twee of meer dekades later dieselfde sou wees? Indien dit so was, skyn dit in die lig van sekere aspekte waaraan in Hoofstuk IX aandag gegee is, dat die siening in 'n sekere mate ondeurdrag moes gewees het. So nie, sou waarskynlik aanvaar moet word dat veral die verbod op ontug tussen blank en Gekleurde as 'n tydelike maat-reël voorsien is.

Die voorafgaande werp meer lig op die problematiek van ontugwetgewing nie slegs as 'n wyse om ontug as afwyking te beheer nie, of van die probleme wat in dié verband in die toekoms mag ontstaan nie, maar ook op sodanige wetgewing as maatreël om stabiliteit in interpersoonlike verhoudings te handhaaf. Vir die doeleindes van die onderhawige studie moet die klem egter val op die Ontugwet as maatreël om ontug as sodanig te beheer. In dié verband is aandag aan veral die volgende aspekte van belang.

(1) Sigbaarheid en identifikasie en die gebruik van offisiële statistiek

(i) Die informele agente vir maatskaplike beheer (ouers, bure, vriende ens.) se evaluasie van die Ontugwet en van vervolgings kragtens die Wet het nie slegs 'n invloed op die publieke reaksie op of teen sodanige vervolgings nie. Dit het direkte invloed op die getalle van persone wat weens oortreding vervolgt sal word - insoverre weerhouding van formele klagtes ten opsigte van oortreders wat deur hulle geëien of geïdentifiseer is, ter sake is. Beskerming van hierdie aard van oortreders van die Ontugwet is geen onbekende verskynsel nie.

(ii) Die implikasies wat sodanige beskerming inhou vir offisiële statistiek raak egter benadruk wanneer in gedagte gehou word dat nie slegs beheeragente in die funksioneel-diffuse rolle hierdie invloed uitoefen nie, maar dat ook die formele beheeragente in funksioneel-spesifieke rolle (waarvan die polisie die beste voorbeeld is) aan dieselfde denkprosesse onderworpe is en 'n soortgelyke invloed kan uitoefen. Nie almal wat 'n oortreding van die aard waarneem of bewus is dat dit moontlik plaasgevind het of mag plaasvind, reageer ru, onderdrukkend en bestraffend nie.¹⁸⁾ Daar is ook diegene wie se reaksie onverskillig, verdraagsaam, „klinies“, begrypend en vergewensgesind is.¹⁹⁾ Dit geld in mindere of meerdere mate vir beide persone uit die publiek en uit die polisie. Insoverre dus in ag geneem word dat daadwerklike vervolging van oortreding afhang van „who sees it and whether he is motivated to take action“,²⁰⁾ is dit in die lig van die voorafgaande duidelik dat amptelike statistiek in verband met vervolgings nie 'n getroue weergawe van die aantal persone wat vervolg kan word, is nie, en ook nie van die aantal kere dat daar wel oortree word nie. Die statistiek is 'n onbetroubare aanduiding van die omvang van ontug, en as sodanig bied die syfers dus ook nie 'n gesonde basis vir die maak van gevolgtrekkings met betrekking tot die geslaagdheid al dan nie van die pogings deur die Staat om ontug te beheer en te bekamp. Dit stel ons byvoorbeeld nie in staat om tot 'n konklusie

18) Cohen, Albert: Op. cit., p. 104.

19) Loc. cit.

20) Loc. cit.

te kom wat die moontlike ondersteuners van die twee uiterste denkrigtings - ontug verminder danksy die Wet versus ontug vermeerder ten spyte van die Wet - tevrede sal stel nie. Hoewel in Hoofstuk VI tot die gevolgtrekking geraak is dat daar vir die jare 1958-1966 'n relatiewe vermindering in ontugsake was, sou daar steeds ruimte wees om te argumenteer dat die vermindering die resultaat was van die werking van enige of almal van die faktore hier genoem, of wel van die feit dat die polisie as 'n saak van beleid minder aandag aan vervolging kragtens artikel 16 van die Wet gegee het. In die breë gesien, kan aan die hand van die betrokke statistiek slegs gekonstateer word dat 'n relatief konstante aantal persone van die onderskeie bevolkingsgroepe jaarliks weens oortreding van die Ontugwet vervolg word. Maar die feit dat die getalle nie in proporsionele verhouding styg tot die vermeerdering in die bevolkings nie, is moontlik 'n indikator, nie van 'n vermindering van ontug nie, maar van onmag om die situasie te beheer. Dit kan met redelike mate van sekerheid aanvaar word dat die publiek nog nooit die mening toegedaan was dat die polisie daarin slaag om „die helfte van die skuldiges" aan die man te bring nie. By inagneming van die sosiologiese faktore wat neig om die getalle van die offisiële of formeel geïdentifiseerde oortreders laag te hou, kom dit voor asof skrywer nie tot 'n ander gevolgtrekking sal kan kom as dat die pogings deur die Staat om ontug te bekamp nie geslaagd is nie.

(iii) Hierdie gevolgtrekking word uit die aard van die

saak ondersteun deur dié faktor wat waarskynlik die ver-
naamste rol ten opsigte van ontugstatistiek speel, nl.
die feit dat ontug 'n tipiese voorbeeld is van 'n „non-
victim”²¹⁾ misdaad - dit wil sê misdaad waar 'n slag-
offer „to lodge a complaint or raise a hue and a cry”²²⁾
afwesig is, totdat hy of sy van die misdaad aangekla
word.

(2) Problematiek: beheer oor beheer

(i) Daar is geen doeltreffende wyse waarop verhoed kan
word dat die speuragente, formeel of informeel, sekere
kategorieë van oortreders oogluikend kan laat oortree,
maar wel op sekere ander gevalle sou konsentreer nie.
Hierdie is 'n probleem wat nooit ten volle beheer kan
word waar een van die hoofdoelstellinge van vervolging
nie die straf vir of die rehabilitasie van die oortreder
is nie, maar wel die voorbeeldstelling vir andere. Dit
is 'n probleem wat prominent mag wees veral in samele-
wings waar tot 'n mate gebruik gemaak word van „a va-
riant of pseudosocialism and anti-elitism, a surrogate
scapegoat which will absorb the antagonism to the so-
cietal elite”.²³⁾

(ii) Aan die ander kant, of ook verwant aan die vooraf-
gaande, is daar egter die probleem van afpersing van oor-
treders en omkopery van beheeragente. Dit moet aanvaar

21) Stanton Wheeler, in Smelser, Neil J.: Op. cit.,
p. 626.

22) Cohen, Albert: Op. cit., p. 28.

23) Seymour Martin Lipset: „Political Sociology” in
Smelser, Neil J.: Op. cit., p. 467.

word dat die posisie (status) van oortreders, asook die posisie en outoriteit van die beheeragente, wel iets te make het met die beslissing om met 'n vervolging voort te gaan, of om 'n klagte aanhangig te maak. Hierdie faktor kan natuurlik onafhanklik van enige ander oorweging 'n invloed hê op die uiteindelijke getalle van persone vervolg. Dat dit sigself beter as in die geval met ander oortredings daartoe leen dat lae offisiële getalle op onwettige wyse „gekoop” kan word, is egter 'n ernstiger probleem en een wat beswaar van die kant van die publiek sou regverdig.

(iii) 'n Derde vraagstuk ten opsigte van die beheer van ontug is die vraag na hoe om te verhoed dat misbruik gemaak word van 'n praktyk van onbetaamlike inbreuk op private, intieme aangeleenthede waarvan die kennis vir skuldigbevinding irrelevant mag wees; of by die oplegging van vonnis nie voldoende in ag geneem sou word deurdat daardie kennis nie bekom is nie.²⁴⁾ Hierdie probleem is verwant aan:

(iv) die konflik tussen persone (in die onderhawige geval staatsaanklaers en landdroste) „who approach deviation within a punitive moralistic framework and persons who are more permissive and deterministically oriented”²⁵⁾ - 'n konflik wat lei tot „variations ... in the length and severity of sentences meted out to offenders processed by different courts.”²⁶⁾ Sou alle howe, byvoorbeeld,

24) Stanton Wheeler in Smelser, N.J.: Op. cit., p. 655.

25) Ibid., p. 661.

26) Ibid., p. 658.

'n blanke vrou wat reeds ongeveer 20 keer veroordeel is - meestal weens dronkenskap - tot 12 maande gevangenisstraf weens ontug gevonnissen het? ²⁷⁾

(v) 'n Vyfde vraag sou kon gaan oor die versekering wat daar is dat getuies (a) nie valse getuienis lewer nie en (b) dat aangeklaagdes en/of getuies nie onware getuienis lewer nie. Die kunsmatige analitiese onderskeid tussen dié twee terme sou aan die hand van die volgende verduidelik kan word. Eersgenoemde: in Oktober 1968, byvoorbeeld, het landdros K.G.C. Steenkamp 'n gewese luitenant-kolonel in die Suid-Afrikaanse Polisie vrygespreek op vyf aanklagte van ontug weens - volgens sy bevinding - die „klaarblyklike valsheid, die teenstrydige aard en die onwaarskynlikheid" van die getuienis.²⁸⁾ Dit was klaarblyklik 'n geval van 'n beweerde valse aanklag. Wat betref (b) kan die geval vermeld word van 'n blanke man wat op grond van 'n ondeelbare probleem skuldig gepleit het op die hoofaanklag van ontug (dit wil sê van daadwerklike geslagsverkeer) terwyl hy inderwaarheid, volgens 'n latere verklaring aan die advokaat wat die saak vir die verdediging behartig het, nie daartoe in staat was nie, weens sy impotensie.²⁹⁾ Probleme van dié aard is nou verwant

27) D 15/62, Pretoria.

28) Die Burger, voorblad 24 Oktober 1968.
cf. ook Dagbreek en Landstem, 10 November 1968, vir 'n tweede voorbeeld van 'n geval waar 'n nie-blanke vrou 'n valse klagte teen 'n kaptein in die S.A. Polisie gelê het.

29) Aan skrywer meegedeel deur die advokaat wat die verdediging behartig het.

(vi) aan die vraagstuk van kontrole wat uitgeoefen kan word om „vrysprakigheid” by nie-blanke (vroue) aangeklaagdes en/of getuies aan bande te lê. Tot watter mate, byvoorbeeld, is bepaalde uitlatinge of getuies deur nie-blanke prostitute en ook ander nie-blanke vroue wat ontug pleeg of gepleeg het, of na bewering gepleeg het, nie gefundeer op presiese feitelike situasies nie, maar wel op hierdie vrouens se behoefte daaraan om erkenning te kry en ondersteuning te verleen aan die besondere rol wat hulle speel of „graag” sou wou speel nie? Die suksesvolle uitvoering van 'n kuns bevestig immers „a claim to being a certain sort of person”.³⁰⁾ Die gevaar bestaan dus dat hierdie vroue tot sekere hoogte mag probeer „to tell somebody something or to prove something”³¹⁾ en dat hulle bewyse daarvan (dit wil sê van hulle suksesse) moet aanbied. Was ál die name in 'n Gekleurde vrou se boekie met 'n lys van name van vooraanstaande Kapenaars - en wat (soos afgelei moet word) daartoe gelei het dat 'n bekende landdros betrap is dat hy die vrou uitgelok het om ontug te pleeg - die name van mans met wie sy ontug gepleeg het, of was somiges die name van fiktiewe „slagoffers”?³²⁾ Hierdie faktor - bevestiging van 'n selfbeeld - hoef as sodanig nie met betrekking tot die kwessie van skuldbepaling (van 'n blanke man) onoorbrugbare probleme te skep nie.

In die lig van die gevolge en implikasies wat 'n aanklag van ontug - en alles wat tydens die verhoor of by wyse

30) Cohen, Albert: Op. cit., p. 102.

31) Loc. cit.

32) cf. Die Beeld, 3 November 1968, p. 3.

van beëdigde of ander verklarings aan ondersoekbeamptes vertel word - vir die vervolgde en sy verhouding tot sy vrou (indien getroud) en sy medemens mag inhou, is dit egter voor-die-hand-liggend dat 'n blanke man 'n slagoffer van 'n uiters ongesonde en verfoeilike praktyk mag word, afgesien daarvan of hy skuldig of onskuldig bevind word, of ooit aangekla word. Die feit dat nie-blanke vroue „maklik praat” word moontlik soms te geredelik aanvaar as 'n „voordeel” by die verhoor van aangeklaagdes, terwyl daar moontlik nie genoegsame aandag aan die inherente gevare van sodanige voordeel gegee word nie.

(vii) 'n Sewende probleem gaan om die wyse waarop beheer uitgeoefen sou kon word om te verseker dat oortreders gestraf sal word soos deur die wetmakers bedoel is. Te oordeel aan die maksimum vonnis waarvoor in die Wet voorsiening gemaak word, kom dit voor asof die vonnisse wat oor die algemeen opgelê word, nie in volle ooreenstemming is met die bedoeling nie. Oortreding kragtens artikel 16 het wel reeds gelei tot die oplegging van die onbepaalde vonnis, maar in die betrokke geval was dit die oortreder ('n nie-blanke vrou) se sesde skuldigbevinding weens ontug, terwyl sy ook 34 vorige veroordelings weens uitlokking om prostitusie te pleeg, gehad het.³³⁾

Aan die ander kant is daar die vraag,

(viii) na hoe publieke ontevredenheid uitgeskakel sou kon word indien die Wet wel in ooreenstemming met die

33) Die Burger, 6 Junie 1963.

bedoelinge van die wetmakers toegepas sou word. Met betrekking tot hierdie aangeleentheid is veral van belang daardie probleme

(ix) wat te make het met die uitoefening van beheer oor die pers as latente beheeragent. Hoe, byvoorbeeld, moet verseker word (a) dat publisiteit nie die doelstellings in dié verband ondermyn nie, byvoorbeeld deur deur middel van die bekendmaking van wanpraktyke by direkte ontugbeheer nie slegs afkeur van die wanpraktyke te ontlok nie, maar ook van die stelsel - dit wil sê die Wet - wat die moontlikheid van die besondere wanpraktyke daarstel? Moet die pers verbied word om te sê dat 'n vervolgte ten opsigte van wie daar valse getuienis gelewer is, en wat onskuldig bevind is, verklaar het dat die Ontugwet in sy huidige vorm die „aakligste wet” ³⁴⁾ is wat tot dusver op die wetboek verskyn het?

Insoverre daar aanduidinge is dat een van die eerste sigbare stappe om die onderhawige en verwante probleme te beheer in camera verhoor en 'n verbod of gedeeltelike verbod op ontugsakepublisiteit mag wees, kom dit voor (b) asof skrywer op grond van huidige insigte tot die gevolgtrekking moet kom dat die sukses daarvan beperk en tydelik sal wees. Dit kan aanvaar word dat die eksplisiete doel (of een van die doelstellinge) wat aan die noodsaaklikheid vir sodanige maatreël gekoppel sal word, die beskerming teen publisiteit van die vrygespreekte sal wees, asook die beskerming teen publisiteit van die

34) Die Beeld, 27 Oktober 1968, p. 15.

„onskuldiges" - dit wil sê die vrou, kinders, of ander naasbestaandes van 'n vervolgte en/of veroordeelde. Maar ook nadelige publisiteit hou voordele in, insoverre dit vir die getrefde individu of gesin morele of geestelike ondersteuning uit onverwagte oord mag bring. By afwesigheid van publisiteit sal die aantal persone wat bereid sou wees, of in die geleentheid gestel sou kon word om sodanige ondersteuning te gee, minder wees, en sou die individu of gesin in sommige gevalle, omhul van geheimsinnigheid, slegs „op eie kragte" aangewese wees. Op die oomblik sou slegs gespekuleer kon word oor die sielkundige implikasies wat so 'n situasie vir die beskuldigde en/of sy gesin of familie mag inhou. Geheime verhore en 'n verbod op publisiteit hou uit die aard van die saak 'n nuwe gevaar in, naamlik: (c) flui-stertogte, ook ten opsigte van die onbekende (maar by insinuasie onbetaamlike) wyses waarop „so-en-so" na bewering vrygespreek sou gewees het. 'n Verdere probleem met betrekking tot publisiteit is, (d) die aard van die beheermaatreëls wat geantisipeer sou kon word indien daar byvoorbeeld ná die instelling van 'n verbod of gedeeltelike verbod daarop aanduidinge sou wees dat ontugsake bo die normale verwagtinge òf afgeneem òf toegeneem het? Wat sal die verduideliking wees aan diegene wat sou wil weet om watter redes die Staat sy pogings om ontug te beheer en te bekamp verslap het, of verskerp het?

(x) Soos uit die voorafgaande blyk, is een van die ver-naamste vraagstukke wat met betrekking tot die beheer van ontug ondervind word, die feit dat daar altyd besondere

probleme ondervind sal word om negatiewe „feedbacks” te beheer. In dié verband is reeds daarop gewys dat vervolgings en veroordelings klaarblyklik daarvoor verantwoordelik is dat die Ontugwet in steeds ongunstiger lig gesien word, en dat dit in die toekoms steeds meer onaanvaarbaar gevind mag word.

4. Samevatting van vernaamste gevolgtrekkings

Met inagneming van die feit (1) dat die onderhawige studie nie ontwerp was om die funksionele bydrae wat die Wet tot ordelikheid in die Suid-Afrikaanse samelewing gemaak het (en by wyse van die beïnvloeding van die denke steeds maak) te bepaal nie, asook (2) met inagneming van die feit dat so 'n studie nie sal kan ontkom aan sekere van die bevindinge waartoe hierdie studie gelei het nie en (3) met erkenning van die feit dat wetenskaplike kennis nie alle waarheid omsluit en ons derhalwe nie in staat stel om te besluit wat reg of verkeerd is nie, maar slegs dien as ondersteuning of weerlegging van die menslike begrip van die korrekte, is skrywer van mening dat die gegewens die volgende insigte onderskraag, nl.:

1. dat, insoverre geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn klaarblyklik op veel uitgebreider skaal voorkom as wat die amptelike statistiek van vervolgings en veroordelings aantoon en -

2. dat, insoverre daar ten spyte van hierdie feit geen sigbare aanduidings is dat die blanke as kollektiwiteit sy biologiese en/of kulturele identiteit as gevolg daarvan sal prysgee nie, ons moet aanvaar -

3. dat die bydrae wat die jaarlikse vervolgings van 'n relatief klein aantal persone kragtens die Ontugwet tot die beskerming of behoud van die onderskeie etniese groepe se identiteite maak, klaarblyklik nie van sodanige aard is dat dit as essensieel beskou sou kon word nie. Wanneer verder in gedagte gehou word -

4. dat die blanke om tradisionele maatskaplike, politieke en ideologiese redes 'n besondere afkeer aan rassevermenging het, moet -

5. die vrees dat die afwesigheid van formele verbodsbepalings daarteen so 'n omvangryke proses van vermenging sou ontketen dat die blanke sy identiteit sal verloor, as ongegrond beskou word. Trouens, daar is rede om te vermoed -

6. dat juis die ervaring van hierdie irrasionele vrees as 'n vermeende realistiese situasie wat mag ontstaan by afwesigheid van formele beheermaatreëls, bevorderlik mag wees vir solidariteit tussen blankes, en dat hierdie faktor 'n hoë mate van versekering teen groepsvermenging sal bied. In dié verband moet in ieder geval in gedagte gehou word -

7. dat die argument wat op die idee van verswelging deur 'n groot verenigde nie-blanke bevolking gebaseer is, in die lig van die ontwikkelingsprogramme vir die Bantoe-tuislande en hulle uiteindelijke onafhanklikheidswording hierdie vermeende gevaar veel minder reëel maak en -

8. dat, insoverre vermenging wel by afwesigheid van for-

mele beheermaatreëls op uitgebreider skaal sal voorkom, dit in hoofsaak sal geskied tussen blankes en Gekleundes, dit wil sê tussen die twee bevolkingsgroepe wat biologies en kultureel die nouste verwant is. Hierbenewens moet aanvaar word -

9. dat die grootste persentasie van die afstammelinge van sodanige vermenging nie deur die blanke nie, maar wel deur die Gekleurde geassimileer sal word. Dit is moontlik -

10. dat hierdie situasie uiteindelik tot 'n gestadige proses van amalgamasie tussen blank en Gekleurd sal lei. In dié verband kom dit egter voor -

11. dat, (selfs) gegee die behoud van die status quo met betrekking tot die pogings deur die Staat om vermenging te bekamp, gemelde proses teen daardie tyd ten spyte van sodanige pogings reeds 'n aanvang sou geneem het. Dit is immers duidelik -

12. dat byvoorbeeld die herklassifikasies wat in terme van die Wet op Bevolkingsregistrasie bekragtig word en waarvolgens 'n persoon of persone van gemengde afkoms ná herklassifikasie in terme van die verbod op gemengde huwelike slegs met 'n blanke of blankes 'n huwelik kan aangaan, reeds die stempel van offisiële geldigheid plaas op 'n sekere mate van vermenging tussen blank en gemengd, of te wel Gekleurd. Dit is in ieder geval 'n proses wat, of dit gewettig is of nie, nooit uitgeskakel sal word nie. Wetgewing om vermenging te voorkom, is dus 'n tweesnydende swaard. Insoverre vervolging weens ontug soms 'n aan-

soek om herklassifikasie inisieer, is die Ontugwet hier geen uitsondering nie. Maar daar is ook ander faktore wat van die Ontugwet 'n tweesnydende swaard maak insoverre dit die kwessie van rassevermenging betref. Dit is veral so -

13. insoverre die metode van beheer en die weersinwerkende aard van sekere gevolge daarvan reeds die grondslag gelê het vir die devaluasie of verwerping van die Ontugwet as maatreël om buite-egtelike geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn te beheer en te bekamp. Die Ontugwet se beperkinge as beheermaatreël is in homself geleë. Dit kom voor -

14. asof die dilemma van die pogings van die Staat om ontug te beheer daarin geleë is (a) dat verskerpte toepassing van die Wet die aandrang op sy herroeping sal versterk, terwyl (b) beperkte of meer gekontroleerde toepassing as 'n formele erkenning van sy mislukking as beheermaatreël beskou sou moet word. Skrywer is van mening -

15. dat enige van die twee moontlike situasies hierbo geformuleer, en daarby ook die huidige, formele vervolging en straf vir oortreding die Ontugwet by 'n groeiende deel van die bevolking in diskrediet sal bring, te meer insoverre daar aanduidinge is -

16. dat sekere prosesse soos bevolkingsgroei en -digtheid, tegnologiese ontwikkeling, verstedeliking en desentralisasie, klaarblyklik tot gevolg sal hê (a) 'n toename in die omvang en frekwensie van interaksiegeleent-

hede tussen blank en veral Gekleurd, met 'n verwagte toename in geslagsverkeer oor die kleurskeidslyn - 'n situasie wat in die lig van sekere komplimentêre prosesse van verandering wat (b) tot gevolg sal hê 'n gunstiger evaluatiewe oordeel oor die Gekleurde as persoon en dus 'n minder gunstige evaluasie van formele vervolging en straf vir die aangaan van intieme verhoudings tussen blank en Gekleurd, nie logies versoenbaar sal wees met die toepassing van die Wet nie. Dit kom voor asof daar met redelike mate van sekerheid voorspel sou kon word -

17. dat die toekomstige geslagte nie sal glo dat die Ontugwet moreel, kultureel en polities regverdigbaar was as 'n maatreël om „die swakkeres teen hulleself te beskerm" nie. Dit impliseer dat nie slegs straf vir oortreding van die Wet, soos tans reeds tot groot hoogte die geval is, as onbehoorlik beskou sal word nie, maar dat ook die maatreël en die metode as sodanig as ongeldig beskou sal word. Of hierdie voorspelling bewaarheid sal word, sal ook tot sekere mate afhang, onder andere -

18. van die mate (a) waartoe die besef by die blanke sal groei dat die vermenging wat daar wel was, is, of mag wees, nie tot die verlies van sy kulturele en biologiese identiteit sal lei nie en (b) dat 'n Ontugwet (soos die huidige) onder veranderende en veranderde intergroepverhoudinge 'n bron mag wees van konflik wat onberekenbare skade aan sodanige verhoudinge - en vreedsame naasbestaan - tot gevolg mag hê. Skrywer is van mening -

19. dat die tydperk van 'n nuwe maatskaplike orde en 'n denkwysie wat onversoenbaar is met die implikasies van die Ontugwet reeds betree is en dat (a) in die lig van die gevolgtrekking dat die pogings deur die Staat om ontug te beheer nie geslaagd is nie; (b) in die lig van die bestaande inkonsekwentheid in hierdie pogings soos weerspieël in die differensiële maatreëls wat ter beskerming van die kulturele en etniese identiteite van die verskillende kollektiwiteite toegepas word; (c) in die lig van die anomalieë situasie wat die uitskakeling van gemelde inkonsekwentheid tot gevolg sal hê, dit wil sê insoverre dit tot gevolg sal hê nòg die behoud van die status quo in die verhoudinge tussen blank en Gekleurd nòg verdere skeiding tussen hulle; asook (d) in die lig van die ingrypende en vernietigende gevolge van die toepassing van die Wet, daar -

20. oorweging geskenk sou kon word:

- (1) aan die moontlikheid van die herroeping van die verbod op ontug, asook dié op gemengde huwelike, tussen blank en Gekleurd

en

- (2) aan die moontlikheid van herroeping van die verbod op ontug, asook dié op gemengde huwelike, tussen blank en nie-blank.

5. Enkele aspekte vir verdere studie

Om tot 'n vollediger begrip te kom van die maatskaplike implikasies wat saamhang met die toepassing van artikel 16 van Wet 23 van 1957, word aanbeveel dat die volgende aspekte (onder andere) bestudeer sal word:

(1) die werklike persentasie persone wat as gevolg van vervolging en/of veroordeling kragtens die Ontugwet selfmoord gepleeg het of probeer pleeg het, asook die verhouding van hierdie getalle tot dié van soortgelyke daed weens vervolging vir ander oortredings;

(2) 'n vergelyking van die verhouding tussen die getalle van persone aangekla, persone teen wie aanklagte teruggetrek is, en persone skuldig bevind kragtens artikel 16 en die getalle van persone aangekla, persone teen wie aanklagte teruggetrek is, en persone skuldig bevind weens 'n aantal ander oortredings;

(3) 'n bepaling van die werklike aandeel in oortreding van die Ontugwet soos gelever deur seemanne en immigrante in verhouding tot die aandeel van Suid-Afrikaans gebore burgers; en

(4) die effek van 'n vonnis onder die Ontugwet op die betrokke persoon se gesinslewe in vergelyking met die effek van 'n vonnis op 'n persoon se gesinslewe op grond van veroordelings kragtens 'n ander misdaad of misdade.

Weens die haas onoorkomelike probleme waarmee die indiwiduele navorser te kampe sal kry, word aanbeveel dat hierdie aspekte ondersoek word deur 'n paneel van deskundiges met finansiële steun en gesag tot insae in gegewens wat nie by die onderhawige studie beskikbaar was nie.

BIBLIOGRAFIE

BOEKE

- Becker, Howard S.: Outsiders, Free Press of Glencoe, 1963.
- Berelson, Bernard & Steiner, Gary A.: Human Behavior, New York, Harcourt, Brace & World Inc., 1964.
- Boëseken, A.J.: Die Nuusbode, Kaapstad, Nasou Beperk.
- Botha, D.P.: Die Opkoms van Ons Derde Stand, Kaapstad Human & Rousseau, 1960.
- Bredemeier, Harry C. & Stephenson, Richard M.: The Analysis of Social Systems, New York, Holt, Rinehardt & Winston Inc., 1965.
- Brink, André P.: Lobola vir die Lewe, Kaapstad, Human & Rousseau, Tweede hersiene uitgawe, 1963.
- Caldwell, Morris G. & Foster, L.: Analysis of Social Problems, Harrisburg, Penn., The Stackpole Co., 1954.
- Cilliers, S.P.: The Coloureds of South Africa, Kaapstad, Banier-Uitgewery, 1963.
- Cilliers, S.P. (Red.): Wes-Kaapland: 'n Sosio-Ekonomiese Studie, Stellenbosch, Kosmo-Uitgewery (Edms.) Bpk., 1964.
- Cilliers, S.P.: Maatskaplike Navorsing, Stellenbosch, Kosmo-Uitgewery (Edms.) Bpk., 1965.
- Cohen, Albert K.: Deviance and Control, Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall Inc., 1966.
- Cole, Monica M.: South Africa, London, Methuen, 1961.
- Colenbrander, H.T.: De Afkomst der Boeren, Algemeen Nederlandsch Verbond, 1902.
- Cruse, H.P.: Die Opheffing van die Kleurlingbevolking, Stellenbosch, Christen-Studentevereniging, 1947.
- Cuber, John F.: Sociology, New York, Appleton-Century-Crofts Inc., Fourth Edition, 1959.
- Daghregister, Deel II, Kaapstad, A.A. Balkema, 1955.
- De Boer, Hans A.: Onderweg Genoteerd, Amsterdam, H.J. Paris, 1957.
- De Kiewiet, C.W.: A History of South Africa, London, Oxford University Press, 1942 (reprinted 1957).
- De Kock, Victor: Those in Bondage, London, Allen & Unwin, 1950.

De Wet, J.C. & Swanepoel, H.J.: Die Suid-Afrikaanse Strafbreg, Durban, Butterworth & Co. (Africa) Ltd., Tweede Uitgawe, 1960.

Duff Gordon (Lady) (Redakteur Hector J. Anderson): Letters from the Cape - 1861-1862, Kaapstad, Maskew Miller, 1925.

Du Toit, J.B., Steyn, A.F. & Rip, C.: Afwykende Gedrag, Kaapstad, Nasou Beperk, 1965.

Freed, Louis F.: Crime in South Africa, Kaapstad, Juta, 1963.

Gie, S.F.N.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Vyfde Druk, Deel I, Stellenbosch, Universiteitsuitgewers en -Boekhandelaars, 1955.

Gie, S.F.N.: Geskiedenis vir Suid-Afrika, Vyfde Druk, Deel II, Stellenbosch, Universiteitsuitgewers en -Boekhandelaars, 1955.

Godea-Molsbergen, E.D.: De Stichter van Hollands Zuid-Afrika, Amsterdam, S.L. van Looy, 1912.

Hardie, Garth M. & Hartford, Gordon F.: Commentary on the Immorality Act (Act No. 23 of 1957), Cape Town, Juta, 1960.

Homans, George C.: The Human Group, London, Routledge & Kegan Paul Ltd., 1959.

Inkeles, Alex: What is Sociology?, Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall Inc., Fourth Printing, 1964.

Jeffreys, M.K.: Kaapse Plakkaatboek, Deel I, Kaapstad, Cape Times Ltd., 1944.

Laidler, P.W.: The Growth and Government of Cape Town, Kaapstad, Unie-Volkspers, 1939.

MacCrone, I.D.: Race Attitudes in South Africa, London, Oxford University Press, 1937.

MacIver, R.M. & Page, Charles H.: Society: An Introductory Analysis, London, MacMillan & Co. Ltd., 1962.

Malpass, Leslie F.: Social Behavior, New York, McGraw-Hill Book Company, 1967.

Marais, J.S.: The Cape Coloured People, London, Longmans, Green & Co., 1939 (Herdruk deur Witwatersrand University Press, 1957).

Marquard, Leo: The Peoples and Policies of South Africa, London, Oxford University Press, 1952.

Mentzel, O.F.: Description of the Cape of Good Hope, Kaapstad, Van Riebeeck Vereniging No. 6, 1925.

Mentzel, O.F.: Life at the Cape in the Mid Eighteenth Century (1784), Kaapstad en Stellenbosch, Darter Brothers & Co., 1920.

Merton, Robert K.: Social Theory and Social Structure, Glencoe, Illinois, The Free Press, 1957.

Merton, Robert K. & Nisbet, Robert A.: Contemporary Social Problems, London, Rupert Hart-Davis, 1963.

Mockford, Julian: Here are South Africans, London, Adam & Charles Black, 1944.

Ogburn, W.F. & Nimkoff, M.F.: A Handbook of Sociology, London, Routledge & Kegan Paul Ltd., 1960.

Parsons, Talcott: Sociological Theory and Modern Society, New York, The Free Press, 1967.

Parsons, Talcott, Bales, Robert F. & Shils, Edward A.: Working Papers in the Theory of Action, Glencoe, Illinois, The Free Press, 1953.

Parsons, Talcott & Shils, Edward A.: Toward a General Theory of Action, Harvard University Press, 1951, Harper & Row, Publishers, Inc., New York, 1962. Harper Torchbook.

Patterson, Sheila: The Last Trek, London, Routledge & Kegan Paul, 1957.

Schapera, I.: The Bantu Speaking Tribes of South Africa, London, George Routledge & Sons, 1937.

Schapera, I.: The Khoisan Peoples of South Africa, London, Routledge & Kegan Paul, 1930 (herdruk 1951).

Smelser, Neil J.: Sociology, New York, John Wiley & Sons Inc., 1967.

Spilhaus, M.W.: The First South Africans, Kaapstad, Juta, 1949.

Theron, Erika & Swart, Marius J.: Die Kleurlingbevolking van Suid-Afrika, Stellenbosch, Universiteitsuitgewers en -Boekhandelaars, 1964.

Van der Merwe, J.P.: Die Kaap onder die Bataafse Republiek 1803-1806, Amsterdam, Swets & Zeitlinger, 1926.

Van der Merwe, P.J.: Trek, Kaapstad, Nasionale Pers, 1945.

Van der Wath, A.J.H., Wiid, J.A. & Geyer, A.L.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel I, Kaapstad, Nasionale Boekhandel Beperk, 1951.

Van der Wath, A.J.H., Wiid, J.A. & Geyer, A.L.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Deel II, Kaapstad, Nasionale Boekhandel Beperk, 1951.

Van der Walt, A.J.H., Wiid, J.A. en Geyer, A.L.: Geskiedenis van Suid-Afrika, Tweede Uitgawe onder redaksie van Kruger, D.W., Kaapstad, Nasou Beperk.

Van Jaarsveld, F.A.: The Awakening of Afrikaner Nationalism, Kaapstad, Human & Rousseau, 1961.

Weinberg, S.K.: Social Problems in our Time, Englewood-Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall Inc., 1960.

Wellington, John H.: Southern Africa, Vol. II, London, Cambridge University Press, 1960.

TYDSKRIFARTIKELS

Anoniem: "The Origin and Incidence of Miscegenation at the Cape", Race Relations Journal, Vol. XX, No. 2, 1953.

Delpont, Vlok: "So Lyk Distrik Ses", Die Huisgenoot, 30 Desember 1960.

De Vos, P.J.: "Die Dunns van Zoeloeland", Tydskrif vir Maatskaplike Navorsing, Vol. 1, No. 1, Junie 1951.

Groenewald, E.P.: "Die Transvaalse Kerk en die Cottesloe-beraad", Nederduitse Gereformeerde Teologiese Tydskrif, Deel II, No. 3, Junie 1961.

Kirby, Percival R.: "Gquma, Mpeda and the Amatshomane Clan: A By-Way of Miscegenation in South Africa", African Studies, Vol. 13, No. 1, 1954.

Matthews, E.L.: "South African Legislation relating to Marriage or Sexual Intercourse between Europeans and Natives or Coloured Persons", South African Law Journal, Vol. 38, 1921.

Scholtz, G.D.: "The Origins and Essence of the Race Pattern in South Africa", Digest of South African Affairs, Fact Paper 61, Julie 1958.

Schreiner, O.D.: "Realism in Race Relations", South African Institute of Race Relations (Presidential Address, 1962).

Steyn, J.H.: "The Press and the Courts", Maatskaplike Werk/Social Work, Jaargang 4, Junie 1968, No. 2.

Verhoef, P.A.: "Matrimonium Mixtum", Nederduitse Gereformeerde Teologiese Tydskrif, Deel II, No. 3, Junie 1961.

JAARVERSLAE

Jaarverslag, Departement van Justisie, 1957.

Statistiese Verslae/ ..

STATISTIESE VERSLAE

Republiek van Suid-Afrika: Statistiese Jaarboek, 1966.

Bevolkingsensus 1960. Steekproeftabellasië No. 1. Nywerheidsafdelings, Ouderdomsgroepe, Huistaal - Blankes.

Bevolkingsensus 1960. Steekproeftabellasië No. 3. Hoofberoepsgroepe - Blankes, Kleurlinge en Asië.

Bevolkingsensus 1960. Steekproeftabellasië No. 7. Onderwyspeil - Alle Rasse.

Bevolkingsensus 1960. Steekproeftabellasië No. 8. Diverse.

VERSLAE VAN KOMMISSIES VAN ONDERSOEK

U.G. 30 van 1939.

United Nations: Report of the United Nations Commission on the Racial Situation in the Union of South Africa, New York, 1953.

WETBRONNE

Statutes of the Cape of Good Hope, 1652-1886, Vol. II.

Buitengewone Staatscourant, 8 Januarie 1900.

Cape of Good Hope Statutes, 1900-1906, Vol. 5.

Ordinances, Laws and Proclamations of Natal, 1843-1870, Vol. I.

Statutes of Natal (R.L. Hitchings Supplement) 1900-1906.

Orange River Colony: Ordinances, 1903.

Local Laws, 1849-1885.

De Locale Wetten der Z.A.R., 1897.

Transvaal Laws to 1899.

Statute Law of the Transvaal, 1839-1900, Vol. 1.

Ordinances of the Transvaal, 1903.

Wette van die Unie van Suid-Afrika, Deel I, 1927.

Wette van die Unie van Suid-Afrika, 1949.

Wette van die Unie van Suid-Afrika, 1950.

Wette van die Unie van Suid-Afrika, Deel II, 1955.

Die Unie-Wette 1910-1947, geklassifiseerd en annoteerde herdruk, Deel 4.

ENKELE GESELEKTEERDE WETTE

Wet 3 van 1871.
 Wet 2 van 1896.
 Wet 2 van 1897 (Transvaal).
 Wet 11 van 1899 (Transvaal).
 Wet 36 van 1902 (Kaap).
 Suppression of Brothels and Immorality Ordinances, 1903 (Vrystaat).
 Wet 31 van 1903 (Natal).
 Immorality Ordinance 1903 (Transvaal).
 Wet 5 van 1927.
 Wet 55 van 1949.
 Wet 21 van 1950.
 Wet 23 van 1957.

ENKELE GESELEKTEERDE SAKE

R. v. B. 1958 S.A. 199 (A.D.)
 R. v. F. 1958 (4) 300 (T)
 R. v. J. 1958 (4) 488 (A.D.)
 R. v. V. 1958 (3) 474 (G.W.)
 R. v. H. 1959 (4) 427 (A.D.)
 R. v. M. 1959 (4) S.A. 473 (T)
 R. v. R. 1959 (3) S.A. 90 (T)
 R. v. E. 1960 (4) 445 (C)
 R. v. S. 1960 (2) S.A. 446 (T)

HANSARD

Cape Hansard: House of Assembly, 1893, Cape Times Printing Works.
 House of Assembly Debates, 1926, Vol. VI.
 Debatte van die Senaat, Derde Sitting, Vyfde Parlement, 1926.
 Debatte van die Senaat, Vierde Sitting, Vyfde Parlement, 1927, Deel 8.
 Volksraadsdebatte, 1949, Deel 68.
 Volksraadsdebatte, 1949, Deel 69.
 Volksraadsdebatte, 1950, Deel 70.
 Volksraadsdebatte, 1957, Deel 93.
 Volksraadsdebatte, 1962, Deel 2.
 Volksraadsdebatte, 1962, Deel 3.

KOERANTE

Dagbreek en Landstem.
Die Banier.
Die Beeld.
Die Burger.
Die Landstem.
Die Oosterlig.
Die Transvaler.
Die Vaderland.
Die Volksblad.
The Pretoria News.
Post.
The Cape Argus.
The Cape Times.
The Daily Dispatch.
The Eastern Province Herald.
The Evening Post.
The Friend.
The Natal Mercury.
The Rand Daily Mail.
The Star.
The Sunday Times.

ARGIEFSTUKKE

C.708 Kaapstad.
L.M.3 Kaapstad (Leibbrandt, H.C.V.: Precis Archives).
B.R. 115 Kaapstad.

TESISSE

Bester, F.A.: Die Etiologiese Agtergrond van die Gedragsafwykende Kleurlingkind, D.Ed.-proefskrif, 1961, Potchefstroom.

ONGEPUBLISEERDE BRONNE

Bruwer, J.P.: Die Ontstaan van die Kleurling, Departement Volkekunde, Augustus 1959, Universiteit van Stellenbosch.

Heese, J.A.: Die Rassesamestelling van die Afrikaanssprekende Blanke.

LYS VAN HOFREKORDSKaapstad 1961:Kaapstad

R 21/61
 R 50/61
 R 54/61
 R 56/61
 T 81/61
 R 111/61
 S 163/61
 S 215/61
 R 290/61
 R 362/61
 R 392/61
 R 399/61
 S 415/61
 S 427/61
 R 442/61
 R 484/61
 R 521/61
 S 586/61
 R 621/61

Wynberg

R 41/61
 R 43/61
 R 157/61
 R 227/61
 R 235/61
 R 256/61
 R 290/61

Bellville

R 221/61
 R 308/61

Kaapstad 1966:

SH/R 584/65
 SH/R 21/66
 SH/R 29/66
 SH/S 36/66
 SH/S 51/66
 SH/S 63/66
 SH/R 81/66
 SH/S 122/66
 SH/R 131/66
 SH/S 133/66
 SH/S 145/66
 SH/S 182/66
 SH/R 184/66

SH/R 226/66
 SH/R 242/66
 SH/R 259/66
 SH/R 260/66
 SH/R 310/66
 SH/R 321/66
 SH/S 328/66
 SH/S 329/66
 SH/S 342/66
 SH/S 351/66
 SH/S 395/66
 SH/S 427/66
 SH/S 446/66

Kaapstad 1966 (vervolg)

SH/S 450/66	SH/R 568/66
SH/S 495/66	SH/R 570/66
SH/S 505/66	SH/S 590/66
SH/R 519/66	SH/S 593/66
SH/R 528/66	SH/R 601/66
SH/S 532/66	SH/R 605/66
SH/S 534/66	SH/S 647/66
SH/S 545/66	SH/S 654/66
SH/R 552/66	

Bloemfontein:

1957

R 88/57
R 116/57
R 142/57

1958

R 19/58
R 39/58

1959

R 114/59
R 115/59
R 116/59

1960

R 11/60
R 22/60
R 34/60
D 521/60 (Brits)

1961

R 7/61
R 18/61
R 136/61

1962

RC 73/62
RC 92/62
RC 93/62
RC 129/62
RC 238/62

1963

R 16/63
RC 30/63
RC 52/63
RC 85/63
RC 137/63

1964

RC 79/64
RC 144/64 (Petrusburg)
RC 172/64 (Dewetsdorp)
RC 181/64
RC 287/64

1965

RC 85/65
RC 101/65

1965 (vervolg)

RC 124/65 (Brandfort)
RC 294/65 (Ladybrand)
RC 336/65 (Dewetsdorp)
RC 384/65
RC 435/65
RC 441/65

1966

RC 31/66
RC 34/66
RC 88/66 (Dewetsdorp)
SH 119/66 (Zastron)

1966 (vervolg)

RC 142/66
RC 144/66
RC 211/66
SH 242/66 (Ficksburg)
RC 245/66
RC 282/66
RC 283/66 (Brandfort)
RC 411/66 (Fauresmith)
RC 443/66 (Trompsburg)
? (Bethlehem)

Pretoria:

1959

R 651/59
R 655/59
R 656/59
R 717/59

1960

J 3/60
R 23/60
D 32/60
J 45/60
J 46/60
J 47/60
J 80/60
J 106/60
D 121/60
D 127/60
D 139/60
D 272/60
J 303/60
D 312/60
J 358/60

1960 (vervolg)

J 420/60
J 421/60
D 451/60
D 515/60
D 524/60 (Brits)
D 527/60 (Brits)
D 529/60
D 545/60
D 552/60
D 648/60
D 673/60

1961

J 41/61
R 85/61
J 147/61
D 185/61
J 258/61
D 291/61
D 346/61
J 347/61

1961 (vervolg)

J 351/61
D 439/61
J 451/61
D 460/61
D 463/61
D 475/61
J 477/61
J 485/61
D 558/61
A 3441/61

1962

D 14/62
D 15/62
J 26/62
D 28/62
D 59/62
J 76/62
J 84/62
D 144/62
D 163/62
D 169/62
D 192/62
J 210/62
J 266/62
J 379/62
D 437/62
D 503/62
A 664/62

1966

D 648/65
D 28/66
D 44/66
G 45/66
J 84/66
G 87/66
D 105/66
D 107/66
D 181/66
G 181/66 (Waterval Boven)
D 182/66
G 255/66
G 280/66
D 321/66
G 339/66
J 349/66
J 381/66
J 382/66
J 385/66
D 408/66
J 415/66
G 440/66
D 452/66
G 460/66
J 501/66
J 502/66
G 506/66
D 572/66
J 603/66
J 604/66
J 607/66
J 740/66
